47. ĐAKOVAČKI VEZOVI

8. lipnja - 7. srpnja 2013.

Revija 2013.

OSJEČKO
prvo hrvatsko pivo

CROATIA

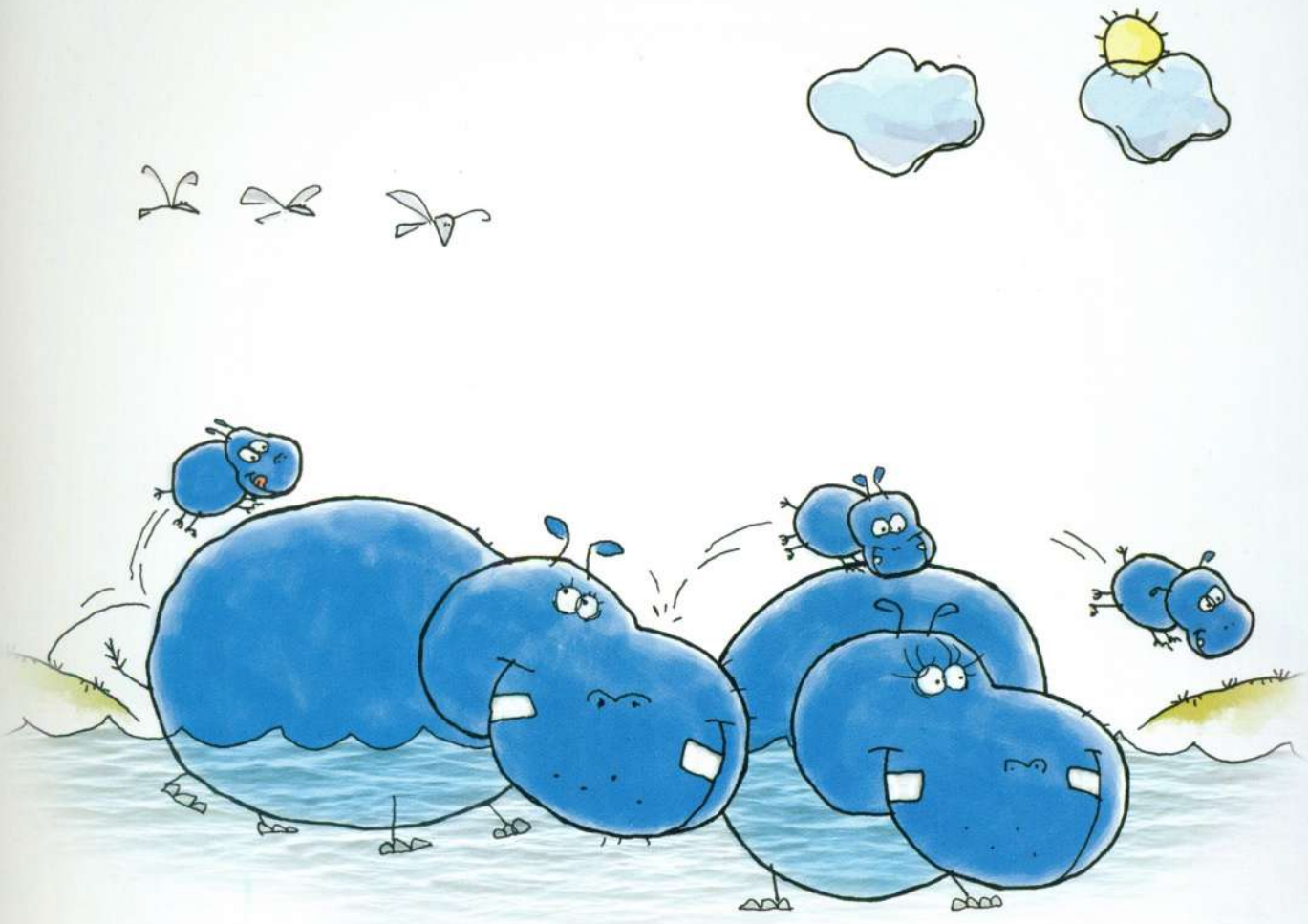

U SVAKOM TRENUTKU
ZA SVAKOGA KLIJENTA.

Supportive. Friendly. Fair. – S Vama. Uz Vas. Za Vas. To je moto Hypo Alpe Adria. Stoga radimo tako da svaki naš klijent uvijek dobije više od očekivane profesionalne podrške.

www.hypo-alpe-adria.hr • info telefon 0800 14 14 • facebook.com/hypobankahrvatska

HYPO ALPE ADRIA
S VAMA. UZ VAS. ZA VAS.

OSJEČKO
prvo hrvatsko pivo

SADRŽAJ

Program 47. Đakovačkih vezova 2
Zoran Vinković: Dobro došli na prve Vezove u Đakovu, gradu Europske unije 4
Vesna Kaselj, Maja Muškić, Suzana Župan: Kronika 46. Đakovačkih vezova 6
dr. sc. Marija Baban i Silvija Butković: Na đakovačkom hipodromu održana natjecanja u vožnji dvoprega i na preponama 15
Mirko Ćurić: U vrijeme Vezova preuzima službu nadbiskupa Đuro Hranić – još jedan đakovački narodni nadbiskup 18
Josip Vinkešević: Stari glazbeni zapisi iz Drenja 21
Vlado Matoković: Duhovi - "Dove" - kazao bi svit... 24
Branka Uzelac: Hrvatska nematerijalna baština na UNESCO-voj listi 27
Branka Uzelac: Žetva i žetveni običaji u Slavoniji 33
Katarina Bušić: Obnavljamo baštinu 36
Dubravka Scharmitzer: Šokačka kapa 38
Jadranka Galiot Kovačić: Drveni ambar - kapela u Starim Mikanovcima – do tradicije putem vjere 41
Jasmina Jurković Petras: "Paorsko ruho" u Suhopolju kod Virovitice 44
Branka Uzelac: 200 godina obrtničkog ceha u Đakovu 47
Marija Burek i Goran Kačurov: Iz Novog Zelanda na Đakovačke vezove 50
Ante Cukrov: KUD "Gorjanac" na folklorijadi u Južnoj Koreji 52
Đuro Bošnjak: Zanat naši zaboravljeni – Dimnjačar 55
Ivan Grizak: Primalja - babica 58
Branko Ostajmer, Vladimir Geiger: Bolnica Crvenog križa u Đakovu 1914.–1917. 60
Branko Ostajmer: Doček političkoga uznika Franje Papratovića u hrvatskim gradovima1896. g. 64
Željko Lekšić: Djevojke koje su nosile križ za kupolu katedrale 68
Željko Lekšić: Fotograf Johann Bozda i njegovo djelovanje u Đakovu 70
Borislav Bijelić: Štediša – mlin biskupskog vlastelinstva 72
Borislav Bijelić: Sklad-Preradović (1863.-1945.) 75
Mirko Knežević: Njegovatelji slovačke i slavonske tradicijske kulture 81
Ivana Andrić Glavačević: KUD "Šokadija" Strizivojna 84
Đuro Franković: Hrvatski slikar Andrija Grajić oslikao je brojne hrvatske i mađarske crkve 87
Josip Palada: Bilješka o umješnicima koji vraćaju život umjetninama i svetinjama na našim područjima 89
Mirko Ćurić: Tri đakovačke književne obljetnice 95
Đuro Šovagović: Radost poklonjena otkucajima srca 100
Vlasta Markasović: Pod orasom (Iz đakovačkoga kraja) 111
Adam Rajzl: Vilinske livade 113
Franjo Džakula: Zapis o nepoznatom pjesniku Franji Čuturi 115
Božica Zoko: Bolja je uprava nego krava 117
Milica Lukić: Miris svibanjski ružica i zumbula na zalazu 120
Mirko Knežević: Josip Vinkešević, šezdeset godina folklor, tradicija i običaji u srcu 122
Đuro Franković: Sjećanje na hrvatskog muzeologa i etnologa Đuru Šarošca (1929.-2010.) 125
Mirko Ćurić: In memoriam Antun Jarm 127
Mirko Knežević: Andrija Šuljak, slavonski sin - slovačke krvi 130
Vladimir Geiger: Stradanja svećenika Đakovačke i Srijemske biskupije 1944. – 1960 135
Marko Palada: Zlonjiva 137
Vladimir Rešković Panonski: Brak muškarca i žene stvara novu budućnost 141
Nikola Klemen: Balada o Hrvatskom ovčaru 143
Bartol Bačić: Vremenske prilike u vrijeme održavanja Đakovačkih vezova 144
Marija Burek: Osobne karte KUD-ova - sudionici 146

47. Đakovački vezovi

PRIGODNA REVIJA
Broj 43.
Godina XLIV

Đakovo
Petak, 5. srpnja 2013.

NAKLADNIK
Grad Đakovo

ZA NAKLADNIKA
Zoran Vinković

UREĐIVAČKI ODBOR
Marija Burek
Mirko Ćurić
Mirko Knežević
Branka Uzelac
Josip Vinkešević
Željko Vurm
Marinko Hardi

GLAVNI UREDNIK
Mirko Ćurić

LEKTURA I KOREKTURA
Anita Šakota

OBLIKOVANJE NASLOVNICE
Mario Šulina

GRAFIČKO OBLIKOVANJE
Hardy, Đakovo

TISAK
GrafoArt Đakovo

ISSN 0351 — 1553

ORGANIZATOR: GRAD ĐAKOVO
SUORGANIZATOR: TURISTIČKA ZAJEDNICA GRADA ĐAKOVA

Ministarstvo kulture RH - Ministarstvo turizma RH - Ministarstvo poljoprivrede RH
Osječko-baranjska županija - Hrvatska turistička zajednica
Turistička zajednica Osječko-baranjske županije

PROGRAM 47. ĐAKOVAČKIH VEZOVA
8. lipnja – 7. srpnja 2013. g.

Pod pokroviteljstvom:
Predsjednika Republike Hrvatske Ive Josipovića
Predsjednika Hrvatskog sabora Josipa Leke

Generalni sponzor: Osječko pivo

8. 6. subota

19,00 – Smotra KUD-ova "LIPANJSKE VEČERI 2012." – Kondrić na nogometnom igralištu NK «Rekord» Kondrić u Kondriću
20,00 – Koncert – ŽENSKA KLAPA CERTISSA – Gimnazija A.G.Matoša

14. 6. petak

12,00 – 7. MOTO SUSRETI – Organizator: MK "Đakovo", iza Strossmayerovog perivoja – okupljanje motorista u kampu
20,00 – 7. MOTO SUSRETI – Organizator: MK "Đakovo", iza Strossmayerovog perivoja – nastup glazbenih skupina

15. 6. subota

09,00 – 7. MOTO SUSRETI – razgledanje gradskih znamenitosti
09,00 – Memorijal Zlatka Kneževića – Teniski klub Đakovo
14,00 – Nogometni turnir veterana – "BONAVITA" na nogometnom igralištu NK «Rekord» Kondrić u Kondriću
17,00 – 7. MOTO SUSRETI – Organizator: MK "Đakovo", iza Strossmayerovog perivoja – defile motorista ulicama grada (Lj. Gaja, L. Botića, Trg J. J. Strossmayera) – blagoslov i posveta sudionika (Pavićeva, Kvaternikova, Frankopanska, kružni tok, Bana Jelačića, Radićeva, Čolnićeva, Gajeva, moto kamp)
18,00 – 7. MOTO SUSRETI – Organizator: MK "Đakovo", iza Strossmayerovog perivoja – vožnja najmlađih članova kluba, vožnja spretnosti i razne moto igre
20,00 – 7. MOTO SUSRETI – Organizator: MK "Đakovo", iza Strossmayerovog perivoja – glazbene skupine
20,45 – 7. MOTO SUSRETI – Organizator: MK "Đakovo", iza Strossmayerovog perivoja – podjela zahvalnica klubovima i pojedincima
21,00 – 7. MOTO SUSRETI – Organizator: MK "Đakovo", iza Strossmayerovog perivoja – glazbene skupine

16. 6. nedjelja

08,00 – 7. MOTO SUSRETI – Organizator: MK "Đakovo", iza Strossmayerovog Perivoja – odlazak sudionika moto susreta
09,00 – Memorijal Zlatka Kneževića – Teniski klub Đakovo

17. 6. ponedjeljak

09,00 – Memorijal Zlatka Kneževića – Teniski klub Đakovo

18. 6. utorak

20,00 – Izložba fotografija – "TENA" U SRCU – autorica Silvija Butković – Hrvatski dom (predvorje i kat), izložba traje do 18. 7. 2013.

20. 6. četvrtak

21,00 – "NEBESKI HVALOSPJEV", humanitarni koncert: Campanera i Zbor "Magnifico" – Organizator: Udruga "Roseta" – Strossmayerov trg ispred katedrale

21. 6. petak

9,30 – Šahovski festival – Organizator: Šahovski klub Đakovo – Završnica kadetsko – juniorskog turnira članova đakovačkih šahovskih klubova (Dama, Piškorevci i Đakovo) – prostorije Š ahovskog kluba Đakovo
20,00 – Koncert grupe "LETEĆI ODRED" na igralištu NK «Dinamo» Trnava
21,00 – JAZZVEZ – 2. međunarodni festival jazz glazbe Đakovo
Be-bop Session night – sastav Bop Syndicate – London Bar (Korzo)
21,00 – 14. IVANJSKI KRESOVI – Strossmayerov perivoj

22. 6. subota

9,30 – Šahovski festival – Organizator: Šahovski klub Đakovo – Memorijalni turnir "Matija Drlić – Krešimir Pavić" – prostorije šahovskog kluba "Hrvatski branitelj" (Dom hrvatske vojske)
14,00 – IGRALIŠTE NK"DINAMO" TRNAVA – GASTRO DOGAĐAJ
Prodaja čobanca (10,00 kn porcija), degustacija kulena i degustacija vina trnavačkih vinara
19,00 – JAZZVEZ – 2. međunarodni festival jazz glazbe Đakovo
Glazbeni koncert – Korzo:
- Samuel Crowe Trio
- Satoshi Inoue Trio
- Vasil Hadžimanov Band
19,30 – Otvaranje 26. BONAVITE
– KUD "Kondričani" Kondrić
– KUD "Mladost" Lapovci
20,00 – Pozdravna riječ
– Dodjela nagrada i priznanja ocijenjenim vinima, te proglašenje pobjednika 26. «Bonavite»
- Kulturno –umjetnički program:
BKUD "Behar" Maoča
KUD "Husino" Tuzla
KUD "Lovor" Trnjani
20,30 – Večera
22,00 – Izvlačenje tombole i koncert tamburaškog sastava ARTEŠKI BUNAR
CIJELO VRIJEME SE MOGU KUŠATI OCIJENJENA I NAGRAĐENA VINA SLAVONIJE I BARANJE, A ISTA VINA, KATALOŠKI OBRAĐENA, BIT ĆE IZLOŽENA NA ĐAKOVAČKIM VEZOVIMA U VEZOVSKOM ŠATORU

23. 6. nedjelja

09,30 – Šahovski festival – Organizator: Šahovski klub Đakovo – Simultanka velemajstora Hrvoja Stevića, aktualnog seniorskog prvaka Hrvatske, protiv građana Đakova i Đakovštine – Korzo (ispred zgrade gradske uprave)

26. 6. srijeda

4. manifestacija Đakovački rezovi (26. – 29. lipnja)
(*mjesto održavanja – Caffe bar Click)
10,00 – 1. projekcija Etno film festivala Srce Slavonije
10,00 – Radionica udruge Ruža
11,00 – Filmska radionica za djecu Dječjeg vrtića Đakovo
19,30 – Otvorenje 4. Đakovačkih rezova i izložbe fotografija Denisa Božića (crno –bijele fotografije s motivima plesača udruge CorpArt)
20,00 – Projekcija filma 29 (autorski plesni film udruge CorpArt i Igora Samboleca)
20,30 – Otvaranje 10. međunarodnog Etno film festivala Srce Slavonije
21,00 – Glazbeni program – Đakovo gori 12: HOLD YOUR HORSES, DISTORZIJA MOZGA, SLUT MACHINE, K.D.P., VANJA GVOZDANOVIĆ – Vezovski šator
21,00 – 2. projekcija Etno film festivala Srce Slavonije
22,30 – Radionica astronomskog društva Orion

27. 6. četvrtak

4. manifestacija Đakovački rezovi (26. – 29. lipnja)
(*mjesto održavanja – Caffe bar Click)
10,00 – 3. projekcija Etno film festivala Srce Slavonije
10,00 – Radionica udruge Ruža
11,00 – Mini koncert banda Cape Rose (D. Bešlić i I. Mirtić)
21,00 – 4. projekcija Etno film festivala Srce Slavonije
22,30 – Glazbeni program: Predgrupa: FACE BAND
Grupa: PIPS CHIPS & VIDEOCLIPS – Vezovski šator

28. 6. petak

4. manifestacija Đakovački rezovi (26. – 29. lipnja)
(*mjesto održavanja – Caffe bar Click)
10,00 – 5. Projekcija Etno film festivala Srce Slavonije
10,00 – Performans udruge Civilna, edukativna i transparentna platforma
10,00 – Radionica udruge Ruža
11,00 – Mini koncert banda Neon Gravity (A. M. Vlajčić i N. Sabo)
21,00 – Glazbeni program – SLAVONSKA DUŠA, UTJEHA, SLAVONSKI VEZ – Vezovski šator
21,00 – 6. projekcija Etno film festivala Srce Slavonije
22,30 – Zatvaranje 10. međunarodnog Etno film festival Srce Slavonije
Proglašenje pobjednika

OSJEČKO
prvo hrvatsko pivo

23,00 – Radionica astronomskog društva Orion

29. 6. subota

19,00 – Tradicionalna "Šetnja gradskim Korzom" – "Đakovo za nostalgične" – Korzo
21,00 – Glazbeni program – IZVOR, SLAVONSKI SAN – Vezovski šator

30. 6. nedjelja

09,00 – Međunarodna izložba starodobnih vozila i starina – Organizator: Oldtimer klub Đakovo – Prostor ispred Katedrale Sv.Petra
10,00 – "ĐAKOVAČKIM VEZOVIMA U EUROPU" – "Proljetni ophod ljelja" – KUD "Gorjanac" Gorjani – Korzo
16,00 – MALI VEZOVI – povorka kreće ispred Male crkve
17,00 – 18,30 – Mali vezovi – nastup skupina – Strossmayerov park
19,00 – Tradicionalna "Šetnja gradskim Korzom" – "Đakovo za nostalgične" – Korzo
Program u ulici Katarine Zrinski:
- Glazbeni program
- Projekcija slika FB stranice "Đakovo za nostalgične"
19,00 – GASTRO FEST "ĐAKOVAČKI VEZOVI (30. 6. – 4. 7.) – Vezovski šator
Gastrofest – Lovački gulaš i lovačka jela – Lovački savez Osječko-baranjske županije, Lovni ured Đakovo – Vezovski šator
19,30 – Koncert klasične glazbe – Zagrebački komorni orkestar – Atrij Bogoslovnog sjemeništa
20,00 – Doček pola Nove godine:
Predgrupa: NOVA BANDA, VOX
Grupa: OPĆA OPASNOST – Vezovski šator

1.7. ponedjeljak

17,00 – Prijateljska međunarodna nogometna utakmica ženskih reprezentacija U-17 – HRVATSKA – BOSNA I HERCEGOVINA – Stadion Đakovo
19,00 – 16. đakovački susreti hrvatskih književnih kritičara – Panonizam hrvatskog pjesništva – poetsko –glazbeni program – Hrvatski dom Đakovo
19,30 – Gastrofest – «Što su jeli i pili naši stari» – Cluster "Slavonka" Osijek, Podružnica Đakovo i Udruga «Bela sela» Harkanovci
– VI. državno i IX. regionalno edukacijsko natjecanje u kvaliteti «Prirodne domaće kruškovače» i «Viljemovke» – podjela priznanja – Vezovski šator
– XIII. lokalno natjecanje u kvaliteti žSlavonske šljivovice' – Vezovski šator
– Izložba prehrambenih proizvoda i pića
21,00 – Glazbeni program – Tamburaški sastav STROSSMAYER
MATE BULIĆ – Vezovski šator

2. 7. utorak

10,00 – 16. đakovački susreti hrvatskih književnih kritičara – Gradska knjižnica i čitaonica
19,30 – Gastrofest – fišijada – Vezovski šator
21,00 – Glazbeni program: INAT SLAVONSKI, DYACO – Vezovski šator

3. 7. srijeda

19,00 – Gastrofest – Đakovački čobanac – Vezovski šator
21,00 – Glazbeni program – KADENCA, SLAVONIJA BAND – Vezovski šator

4. 7. četvrtak

11,00 – Izložba "Obrtnički proizvodi u tradicijskom odijevanju Đakovštine" – Muzej Đakovštine
18,00 – Humanitarna nogometna utakmica – ĐAKOVAČKI VETERANI – HUMANE ZVIJEZDE – Stadion NK "Slavonija" Budrovci
19,00 – Gastrofest – Kulenijada – Vezovski šator
20,00 – Gastrofest – Dodjela pehara i medalja – Vezovski šator
21,00 – Gastronomska kulinarska večer – Restoran Croatia Turist
21,00 – Glazbeni program – BANGOLOZE, ZVONA – Vezovski šator

5. 7. petak

09,45 – Rukometno – memorijalni turnir "Željko Trbara" – Gradska nastavno – športska dvorana (do 20,00 sati)
18,00 –Pučko crkveno pjevanje – Samostan sestara Sv. Križa
19,30 –Folklorni program – KUD "TENA" ĐAKOVO – Strossmayerov trg ispred katedrale
21,00 –Svečano otvaranje 47. Đakovačkih vezova – Strossmayerov trg ispred katedrale
Program: " DIVNA MARIJA ŽITO POŽELA, ŽITO POŽELA, TRI VIJENCA SPLELA... „

Scenarij: Mirko Ćurić
Nastupaju glumci: Darko Milas (GK Gavella Zagreb), Vjekoslav Janković, Anita Schmidt, Sandra Lončarić Tankosić, Mile Ognjenović, Miroslav Čabraja, Tatjana Zubković Bertok (HNK Osijek), Aljoša Čepl (Umjetnička akademija Osijek), Ivana Kundert (Akademija dramskih umjetnosti Zagreb), Mato Ručević (Đakovo)
Izvođači: Kićo Slabinac, Vera Svoboda, Šima Jovanovac, Stjepan Jeršek-Štef, Boris Ćiro Gašparac, Slavonske Lole, Slavonski Đukati, Zvona, Izvor, Sanja Živković i Srce Slavonije, Đerdani, Dyaco, Prijatelji, MVS KUD-a "Tena" Bećarine
KUD: KUD "Šokadija" Strizivojna, KUD "Tena" Đakovo
22,30 – Glazbeni program – SLAVONSKE LOLE, ĐERDANI – Vezovski šator

6.7. subota

09,00 – Radionica – Izrada vezanja đukata – Prostorije KUD-a "Sklad" (M. Gupca 30)
– Organizatori: SAKUD grada Đakova, SAKUD Đakovštine i Muzej Đakovštine
10,00 – Rukometno – memorijalni turnir "Željko Trbara" – Gradska nastavno-športska dvorana (do 18,00 sati)
10,00 – I. KOLO DVOPREŽNOG CROATIA CUP-a ZA SENIORE – Hipodrom Utakmica " A" – Dresurna vožnja
11,00 – Izložba Ivan Tišov - Crteži, ulja i oleografija – Spomen muzej biskupa J. J. Strossmayera
15,00 – I. KOLO DVOPREŽNOG CROATIA CUP-a ZA SENIORE – Hipodrom - Utakmica "C" – Vožnja preciznosti između čunjeva
16,00 – I. KOLO DVOPREŽNOG JUNIORSKOG PRVENSTVA RH – Hipodrom
17,00 – Konjička natjecanja – Natjecanje jednoprega – Hipodrom
18,00 – Obilježavanje šezdeset godina od početka igranja vaterpola u Đakovu – Organizator: Vaterpolo klub "Đakovo" – Gradski bazen
Utakmica kadeta VK "Đakovo" i VK "Mursa"
19,00 – Revijalna utakmica VK "Đakovo" i VK "Mladost" Zagreb – Gradski bazen
19,30 – Đakovština u pjesmi i plesu
– Pozornica u Strossmayerovom parku
21,00 – Nastup gostujućih skupina
– Pozornica u Strossmayerovom parku
22,00 – Glazbeni program – BRACE, SLAVONSKI DUKATI – Vezovski šator

7. 7. nedjelja

08,30 – Svečana povorka sudionika ulicama Đakova – Od Malog parka do Strossmayerovog parka (folklorne skupine, svatovske zaprege i jahači)
09,00 – Konjička natjecanja – Preponska utakmica kategorija "E" – Dvorana za konjičke sportove / Jahaonica
10,00 – Sveta misa – Katedrala sv. Petra
10,00 – Konjička natjecanja – Preponska utakmica kategorija "A" – Dvorana za konjičke sportove / Jahaonica
10,30 – Međunarodna smotra folklora – Pozornica u Strossmayerovu parku
11,00 – Konjička natjecanja – Preponska utakmica kategorija "A" – Dvorana za konjičke sportove / Jahaonica
12,30 – Smotra folklora Hrvatske
Pozornica u Strossmayerom parku
15,30 – Konjička natjecanja – Preponska utakmica – Otvoreno prvenstvo Slavonije i Baranje – kategorija "L" – Dvorana za konjičke sportove / Jahaonica
16,30 – Konjička natjecanja – Dvoprežna utakmica preciznosti između kapija sa dvije čvrste prepreke – Hipodrom
17,00 – Smotra folklora Slavonije i Baranje
Pozornica u Strossmayerovu parku
18,00 – Konjička natjecanja – Utakmica rastuće poteškoće – Dvorana za konjičke sportove / Jahaonica
20,00 – "Slavonijo, zemljo plemenita" – Pozornica u Strossmayerovu parku
– Izbor za najbolje nošeno narodno ruho (djevojke, snaše, momci i bećari)
– Izvođači:
Kićo Slabinac, Vera Svoboda, Šima Jovanovac, Stjepan Jeršek-štef, Boris Ćiro Gašparac, Slavonske Lole, Slavonski Đukati, Izvor, Sanja Živković i Srce Slavonije, Đerdani, Dyaco, Slavonija band, Prijatelji, Ženska klapa Certissa, ŽVS Đakovčanke...
PUČKI ZABAVLJAČI: "Bać' Roka i did Tunja"
– Dodjela nagrada i zatvaranje 47. Đakovačkih vezova
23,00 – Glazbeni program – MIROSLAV ŠKORO Vezovski šator

ORGANIZACIJSKI ODBOR ĐAKOVAČKIH VEZOVA

Zoran Vinković, gradonačelnik Grada Đakova, predsjednik
Ivan Išasegi, zamjenik gradonačelnika
Mirko Ćurić, zamjenik gradonačelnika
Marija Burek, direktorica Turističkog ureda TZ Grada Đakova
Tomislav Vuković, predsjednik SAKUD-a grada Đakova
Janja Glavačević, predsjednica SAKUD-a Đakovštine
Glazbeni urednik: Tomislav Radićević, prof.

* Vezovski šator će biti postavljen na parkiralištu iza crkve Svih Svetih

Suorganizatori pojedinih programa: Ogranak Matice hrvatske u Đakovu, Društvo hrvatskih književnika – Ogranak slavonsko-baranjsko-srijemski, Državna ergela Đakovo i Lipik, Muzej Đakovštine, Udruga kulinara Đakovački kulin Đakovo, Udruženje obrtnika Đakovo, Dom za starije i nemoćne osobe, Općina Trnava, Spomen muzej J. J. Strossmayera, Totalni FM Đakovo – Novi radio

DOBRO DOŠLI NA PRVE VEZOVE U ĐAKOVU, GRADU EUROPSKE UNIJE

Zoran Vinković

Dragi prijatelji, dragi gosti,

dobro nam došli na 47. Đakovačke vezove, dobro došli u Đakovo - Srce Slavonije čije će ulice i ovog srpnja biti prožete narodnim stvaralaštvom, tradicijom koja nas sve oplemenjuje i čini ponosnima.

Globalni procesi u suvremenome svijetu nadilaze i prevladavaju dosadašnje okvire nacionalnih država, njihovih ekonomija, nacionalnih identiteta i društvenih odnosa. Unatoč takvim globalnim stremljenjima, kojima nije cilj te okvire ukinuti već nadvladati, nacionalni identiteti dobivaju na važnosti upravo stoga što pružaju mogućnost isticanja osobitosti u globalnim odnosima. Novina globalizacije, u tom smislu, jest da nacionalni identiteti svojom prepoznatljivošću ne predstavljaju više toliko razlikovanje od onih drugih, već sve više imaju integracijski karakter.

Taj integracijski karakter očituje se i u Đakovačkim vezovima, očituje se u prožimanju izričaja narodnog stvaralaštva predstavljenog plesom i pjesmom, kao i svim drugim obilježjima koje narodno stvaralaštvo nosi u sebi. Stoga, uz sve kulturološko-tradicijske aspekte neprestano moramo isticati da Vezovi zapravo određuju naš identitet. Istina, taj se identitet sve više relativizira na način da tradicijske vrijednosti bivaju proglašavane nazadnima, zastarjelima i gotovo nepotrebnima. No, kako današnji suvremeni svijet funkcionira prema istim, ili bar sličnim načelima i vrijednostima, dobro je zastati i osvrnuti se oko sebe, pogledati u prošlost, vratiti se tradiciji koja ima

OSJEČKO
prvo hrvatsko pivo

svevremensku trajnost i vrijednosti, koje kao zajednica nikada ne smijemo zaboraviti. Neupitno je da se naša hrvatska jedinstvenost i prepoznatljivost, između ostaloga, očituje u spoju jezika s mnoštvom dijalekata, narodnih običaja i nošnji, raznolikosti glazbenoga izričaja, znanosti, gastronomije, sporta, prirodnih ljepota, kulturnih znamenitosti, ali narodno stvaralaštvo, ta narodna mudrost koja nas prožima stoljećima je ono što nas čini onima što jesmo i što ćemo biti.

Dio tog narodnog blaga stvaranog kroz stoljeća su bile i nošnje zlatare koje sam u ime Grada Đakova, u ime svih Đakovčanki i Đakovčana, prije 10 godina poklonio Papi Ivanu Pavlu II. koji je našu Hrvatsku doživljavao kao svoju obitelj, povjerivši nam svoju ljubav i poštovanje. Ne mogu se ne prisjetiti onog trenutka kada je po izlasku iz đakovačke katedrale Papa Ivan Pavao II. pozdravio i blagoslovio okupljene vjernike koji su mu došli izraziti poštovanje. Uz nošnje, Papi sam darovao i prigodnu povelju s tekstom: "Sveti Oče! Ovaj je dar simbol opstojnosti hrvatskog naroda i njegove povezanosti s Katoličkom crkvom u kojem je utkana povijest, sadašnjost i budućnost, njime su protkani đakovački, slavonski i hrvatski korijeni, svakodnevna borba čovjeka za boljim životom, muka i znoj seljaka, ljepota rađanja kruha i života iz slavonske ravnice. Dar je simbol vjere Hrvata i Hrvatske, mali znak velike ljubavi svih građana Đakova, Slavonije i Hrvatske prema Vama Sveti Oče i Vašoj borbi za istinu, mir i ljubav"

Potom je uslijedio trenutak koji je ostao zapisan u povijesti – Papa uzima šokački šešir s hrvatskom trobojnicom kojeg na opće oduševljenje svih okupljenih, stavlja na glavu te njime otpozdravlja vjernicima. Taj trenutak Papine neposrednosti i ljubavi prema Hrvatskoj i Đakovu obišao je svijet čineći sve nas Đakovčanke i Đakovčane i 10 godina nakon tog događaja ponosnim. Danas, kada blagopočivajući Papa Ivan Pavao II. više nije s nama njegova je poruka uvijek aktualna, on nastavlja i dalje govoriti preko svojih govora koji imaju trajnu vrijednost. Od prvog obraćanja na hrvatskom jeziku s "Dragi moji Hrvati! Papa vas voli, Papa vas grli i prima! Papa vas blagoslivlja!" izrečenim u bazilici sv. Petra u Vatikanu, 30. travnja 1979., na slavlju Branimirova jubileja, pa sve do danas riječi Pape Ivana Pavla II svima nama u Hrvatskoj, ali i čitavom svijetu mogu i moraju biti riječi ohrabrenja i nade.

To ohrabrenje i nada potrebni su nam kako bi u globalizacijskim procesima što snažnije osvijestili, označili i zaštitili naš identitet, kako bi Đakovo, Slavonija i Hrvatska što jasnije odredili svoju poziciju u europskom civilizacijskom krugu. Danas, kada je naša država i službeno članica Europske unije možda je još važnije naglasiti da je nematerijalna kulturna baština ključna za prepoznavanje i definiranje kulturnih identiteta koji su, u okvirima sveprisutne globalizacije osobito ugroženi.

Pored ostalog i ta činjenica nas upozorava na nužnost čuvanja naše tradicijske kulture, što mi u Đakovu činimo već punih 47 godina. Čuvajući narodne običaje, čuvajući od zaborava sve ono što predstavljamo Đakovačkim vezovima čuvamo i svoju nacionalnu osobnost, čuvamo svoju bit i opstojnost.

Dragi moji sugrađani, otvorite i ove godine svoja srca i dušu Vezovima i svima onima koji će doći u naš grad. Učinite ga i za ovih Đakovačkih vezova boljim i ljepšim, učinite ponovno Slavoniju i Hrvatsku ponosnom.

GRADONAČELNIK GRADA ĐAKOVA
I PREDSJEDNIK ORGANIZACIJSKOG
ODBORA ĐAKOVAČKIH VEZOVA
Zoran Vinković, ing.

Kronika 46. Đakovačkih vezova

OD 9. LIPNJA DO 8. SRPNJA 2012. GODINE NIZAO SE VEZOVSKI NIZ

ĐAKOVAČKI VEZOVI - PRAZNIK LJEPOTE

Vesna Kaselj, Suzana Župan i Maja Muškić

Fotografije: autorice teksta, arhiva Vezova i Silvija Butković

Bila je lijepa poput Madone. I zato je lijepa samozatajna Trnavčanka Marija, odloživši na trenutak posao seoske žene, s djetetom u rukama pozirala slikaru Seizu, angažiranom na oslikavanju đakovačke katedrale, koji je u toj Trnavčanki vidio univerzalno Madonino majčinstvo, ljepotu i spokoj. Oko 130 godina kasnije, pred tom istom katedralom, kada su 46. Đakovački vezovi otvarani scenskom slikom na temu Seizove Madone i njegove muze - Trnavčanke Marije, ponovno je slavljena ljepota - tradicije, narodnog stvaralaštva, običaja, žene i muškarca u narodnom ruhu, ustrajnosti, naposljetku ljepota đakovačke katedrale i priče iz vremena njene gradnje. Koliko li je žena, djevojaka, djevojčica što u narodnim nošnjama put vezovskog Đakova krenuše, nesvjesno podsjetilo na lijepu Mariju iz Trnave iz prve polovice 19. stoljeća što u scenskoj slici, tragom priče Nikole Tordinca, u tuđe vojske muža ispraća...? Sva se ta ljepota u vezovske dane pridružuje onoj đakovačkoj - ljepoti tradicije, duha, stvaralaštva...

...OJ ĐAKOVO ŠOKADIJO STARA, TEBE DIČI TVOJA KATEDRALA....

I 46. Đakovačke vezove, održane pod pokroviteljstvom Predsjednika RH Ive Josipovića i Predsjednika Hrvatskog sabora Borisa Šprema, obilježio je bogat i šarolik program, koji se protegnuo na gotovo mjesec dana, počevši od sportskih i folklornih priredbi, moto susreta i ostalih sadržaja koje je nemoguće nabrojati. Izdvajamo neke od mnoštva priredbi....

FERAVINO ŠAMPION 25. BONAVITE

U Trnavi je 22. lipnja održana jubilana 25. Bonavita na kojoj su proglašeni rezultati ocjenjivanja vina.

Prema odluci Stručne komisije, šampion 25. jubilarne Bonavite je traminac ledeno vino berba 2009. tvrtke Misna vina, šampion crnih vina je "Syrah" berba 2009. Feravina, šampion graševine dolazi iz Đakovačkih vina berba 2008., a šampion suhih mirnih vina je traminac iz 2009. Misnih vina.

"GORJANSKE LJELJE" IVANA LOVIĆA

U Muzeju Đakovštine predstavljena je knjiga "Gorjanske ljelje" autora Ivana Lovića. Knjiga je tiskana povodom 45. obljetnice KUD-a Gorjanac i 10. obljetnice održanih novoobnovljenih ophoda ljelja. Ta knjiga, kako je istaknula etnologinja Branka Uzelac, predstavlja vrijedan doprinos hrvatskoj etnologiji, a može poslužiti kao poticaj novim istraživačima. Osim etnološke, knjiga, kako je rečeno, obogaćuje i turističku ponudu jer je vrijedan suvenir za svakoga tko posjeti Đakovo, odnosno Gorjane.

1. MEĐUNARODNI JAZZ VEZ

Pravo osvježenje 46. Đakovčačkih vezova bio je 1. Međunardoni fistival jazz glazbe "JazzVez" koji je,

osim Đakovčana, privukao i ljubitelje jazza iz okolnih mjesta. Bila je to jedinstvena prigoda upoznati se s jazzom kroz svirku vrhunskih svjetskih imena.

Na pozornici na korzu nastupili su poznati jazz glazbenici Garrison Fewell kvartet i Vasil Hadžimanov bend, na opće oduševljenje zaljubljenika i poznavatelja jazz glazbe

"KOTLOVINA" OTVORILA TREĆE ĐAKOVAČKE REZOVE

Treći Đakovački rezovi započeli su 26. lipnja u prostoru kafe bara Clik na đakovačkom korzu predstavljanjem Festivala igranog filma u Puli i projekcijom drame "Kotlovina".

Obiteljska drama s humorističnim elementima "Kotlovina", redatelja Tomislava Radića, lanjska je pobjednica pulskog festivala sa zanimljivim zapletom. To je bio u predstavljanje tri žanrovski drugačije večeri Etno film festivala "Srce Slavonije". Od 73 filma, koliko ih je ukupno bilo u konkurenciji, za prikazivanje su izabrana 22 domaća i inozemna naslova.

U DRUGU POLOVICU 2012. ĐAKOVČANI UŠLI S BANOM I MORSKOM VILOM!

Kao da je morska vila... pjevali su Đakovčani u sav glas zajedno s Marijanom Banom i njegovim "Diktatorima" 30. lipnja u prepunom vezovskom šatoru, uplovivši tako u drugu polovicu 2012. godine! Tako su i ove godine veselo, bučno i raspjevano proslavili pola Nove godine, čestitavši ju uz poljubac samo u jedan obraz jer se drugi 'čuva' za Silvestrovo, uz vatromet i šampanjac. Polunovogodišnja proslava je sastavni dio pratećih priredbi Đakovačkih vezova već nekoliko godina, a Đakovčani su ju odlično prihvatili 'na prvu loptu' pa njen uspjeh nije izostao ni tijekom ovogodišnjih, 46. Vezova.

Raspjevani je Splićanin publiku dizao na noge već spomenutom "Morskom vilom", ali i drugim hitovima - "Sad mi je ža'", "Ruzinavi brod", "Roza", "Marica", "Mađarice"... Razgaljena ga je publika pratila u glas, a odličnoj atmosferi pridonio je i nastup predgrupe - đakovačke "Nove bande". Među Đakovčanima koji su proslavili pola 2012. bio je i gradonačelnik Zoran Vinković. Vrućina i sparina od zadnjeg dana prve polovice 2012., koja se zadržala i tijekom večeri te 'uvukla' u prepuni šator', nije smetala nikome. Đakovo je i ovogodišnjom proslavom 'na pola puta do Silvestrova' stao uz bok gradovima, pa i svjetskim metropolama koje njeguju ovu nesvakidašnju proslavu.

NA MALIM VEZOVIMA OKO 1.100 DJECE

Usprkos vrelini nedjeljnih 36 Celzijusevih, središtem Đakova - od Male crkve do Velikog parka i njegove ljetne pozornice, prošla je raspjevana i razigrana povorka Malih vezova čime 46. Đakovački vezovi ulaze u svoj središnji tjedan. U malovezovskoj povorci je bilo oko 1.100 mališana iz 30-ak skupina u narodnom ruhu, s pjesmom na usnama, uz prikaz folklora, običaja, dječjih igara i tradicije svoga kraja. Osim folklornog podmlatka iz cijele Đakovštine i Slavonije, na Male su vezove stigli i mališani iz Tuzle Grabarja, Svete Nedjelje, Raklja, Glogovca...

Budućnost Đakovačkih vezova, čak i kad spava mirnim snom u vezovskoj povorci

Idem kući, kapija se trese, mama viče: Eno moga blese..., pjevao je pomladak KUD-a Zora iz Piškorevaca, a najmlađi iz satničkog KUD-a "Sloga" vezovskom Đakovu: *Oj, Đakovo, Šokadijo stara, tebe diči tvoja katedrala...* U malovezovsku se povorku slio i dječji slovački te mađarski folklor KUD-a "Braća Banas" iz Josipovca Punitovačkog, odnosno KUD-a "Šandor Petefi" iz Ivanovaca Gorjanskih, na 'špagama' se vukle 'rajnjike', vozilo se u malim drvenim kolima, korzom su 'stupale' male đakovačke mažoretkinje ... Oni najmlađi, poput djevojčice od tek ljeta-dva, iz KUD-a "Vinčac" iz Vrbice, na Male su vezove stigli dudajući dudicu u ustima. Nakon što je prošla korzom, malovezovska se povorka slila u hladovinu Velikog parka na čijoj je ljetnoj pozornici održan dječji folklorni program.

15. ĐAKOVAČKI SUSRETI HRVATSKIH KNJIŽEVNIH KRITIČARA, NAGRADA JULIJA BENEŠIĆA DODIJELJENA BRANKU ČEGECU

Proglašenjem dobitnika nagrade Julija Benešića i Povelje uspješnosti za 2012. godinu 2. srpnja su završeni dvodnevni, jubilarni 15. Susreti hrvatskih književnih kritičara. Goran Rem, predsjednik Povjerenstva za dodjelu nagrade i povelje, rekao je kako je stručno Povjerenstvo ovogodišnjih Susreta hrvatskih književnih kritičara, odlučilo ove godine nagrade dodijeliti dvama naslovima. "Prvu nagradu koju susreti dodjeljuju je Povelja susreta za kritičara iz Istoč-

Okrugli stol Đakovačkih susreta hrvatskih književnih kritičara

no-hrvatskog regijskog prostora koju dodjeljujemo dugogodišnjem medijskom kritičaru, književnom kritičaru i novinaru Darku Jerkoviću. Druga kategorija u kojoj Susreti nagrađuju predložene autore je za knjigu objelodanjenu između dvaju saziva. Povjerenstvo je odlučilo nagradu dati autoru i knjizi; Branku Čegecu za "Pokret otpora". Njemu je ovo najmanje treća kritičarska knjiga", rekao je Rem.

Inače, 15. Susreti 'donijeli' su i prvi leksikon hrvatskih književnih kritičara. "Prvi puta u povijesti hrvatske književnosti je na jednom mjestu sabran 101 hrvatski književni kritičar prema odabiru Krešimira Bagića i njegovih suradnica s Filozofskog fakulteta. Zbornik je netom predstavljen, tek očekujemo reakcije na njega. Smatram da je vrlo prigodno da nakon 15 godina jedan ovakav leksikon prati Susrete, jer oni su ga i inicirali", rekao je Mirko Ćurić, predsjednik DHK-a Ogranka Slavonko-baranjsko-srijemskog. Na Susretima su predstavljena i dva kritičarska pogleda; Tomislav Žigmanov "Izazovi, sabiranja, usmjeravanja i tumačenja", te Ivan Trojan "Talijina maska". Predstavljen je i Zbornik sa 14. Susreta, kao i knjige "Muza izvan geta", te "Nomadi i hibridi" prošlogodišnje dobitnice nagrade Julija Benešića Darije Žilić.

RUKOPLET SILVIJE BUTKOVIĆ

"Njihovo veličanstvo ruke" - tako u tri riječi stane opis izložbe fotografija "Rukoplet" đakovačke autorice Silvije Butković koja je otvorena u predvorju Hrvatskog doma u okviru 46. Đakovačkih vezova. "Rukoplet" je opus od 90 fotografija na kojima autorica doslovno slavi ruke, taj najmarljiviji dio čovjekovog tijela, zaslužan za njegovo stvaranje. Foto-aparatom u svojim rukama Silvija je uhvatila tuđe ruke iz vezovskog mnoštva kako pletu rukoplet, kako pletu kolo, drže snop žita, tamburicu, preslicu, žetveni srp, kako ponosno nose šlingeraj, čipku,. šticle, rukave narodnog ruha u nizu.... Autorica na 90 fotografija prikazuje ljepotu, sklad, jednom riječju univerzalnost ruku, a što je u uvodu izložbe njen sin Domagoj Butković rekao kako je ova izložba: "istovremeno i jednostavna i kompleksna priča". "Autoričin naum bio je dočarati svijet (i ne tako) običnih ruku", rekao je Butković. O Silvijinom fotografskom radu, koji je ovime pretočen u njenu devetu izložbu fotografija, govorila je i Vlatka Berc, dopredsjednica Foto-kino kluba Đakovo čiji je Silvija član.

Izložbu "Rukoplet" otvorio je gradonačelnik Zoran Vinković, a u glazbenom je dijelu programa nastupila MPS Bećarine KUD-a Tena.

OPĆA OPASNOST I RIBLJI SPECIJALITETI U ŠATORU OKUPILI TRI TISUĆE POSJETITELJA

Opća opasnost nastupila u vezovskom šatoru

Specijalitet - šaran na rašljama

Čak tri tisuće svojih glazbenih poklonika, mahom mlađe dobi, okupila je 3. srpnja županjska rock grupa Opća opasnost. Band je podsjetio publiku na svoj glazbeni put, a zajedno su zapjevali hitove poput "Jednom kad noć", "Treba mi nešto jače od sna" i brojne druge. Koncert je održan u Vezovskom šatoru pokraj koga je u nastavljen Gastrofest, pa su posjetitelji uz uživanje u glazbi, imali prigodu kušati i riblje specijalitete poput fiša i šarana u rašljama. Prije toga, u prostorima Gimnazije A. G. Matoša koncert pod nazivom "Đakovačka

romansa" održala je ženska Klapa Certissa. Dan ranije je u okviru programa Vezova u Muzeju Đakovštine održana radionica Tradicijskog češljanja Đakovštine, u organizaciji SAKUD-a Grada Đakova, Đakovštine i Muzeja. Nakon radionice, upriličena je i revija tradicijskih frizura.

VLAOVIĆ, MARIĆ, KRPAN U UTAKMICI ZA KLUB NEVEN!

Prije početka humanitarnog nogometnog susreta

Da 'velika' imena imaju i veliko srce, pokazalo se na terenu Nogometnog kluba "Slavonija" u Budrovcima gdje se odigrala nogometna utakmica između Humanih zvijezda i đakovačkih veterana okupljenih iz nedavno ujedinjenog KNK Đakovo Croatia. Ogled, koji je završio rezultatom 7:2, u korist 'zvijezda', organiziran je kako bi se prikupila sredstva za rad Kluba Neven, koji okuplja djecu i mlade s posebnim potrebama, a djeluje u Đakovu. Tako je i ova utakmica uokvirena u program 46. Đakovačkih vezova. Humane zvijezde, među kojim su se našli i bivši 'vatreni', poput Gorana Vlaovića, Silvija Marića, Petra Krpana i brojnih drugih, na terene budrovačke Slavonije doveo je Đakovačnin Miroslav Bičanić. Među ekipom je bilo još jedno poznato đakovačko nogometno ime, ono Stjepana Jukića. Uz nogometaše sa zvijezdama su zaigrali i poneki glumci, pa i političari poput Branka Tuđeka. Prije utakmice je okupljene pozdravio đakovački gradonačelnik Zoran Vinković, zaželjevši im dobrodošlicu, prigodno ih darivajući šokačkim šalovima! Silvio Marić nam je otkrio kako dugo nije bio u Đakovu, a oduševio ga je, kako je i sam rekao, nogometni teren NK Slavonije.

- Kad god možemo pomoći, mi smo spremni doći i napraviti svoje. Uvijek smo u Slavoniji dobro dočekani i radujemo se svakom dolasku. Na Đakovačkim vezovima do sada nisam bio i zaista me zanima kako to sve zajedno izgleda. Puno sam lijepih stvari vezanih uz tradiciju čuo o Vezovima, rekao je Marić. Goran Vlaović je skromno primjetio kako naziv zvijezde treba staviti pod navodnike. "Mi smo prvenstveno ekipa koja se voli družiti i kada se pojavi ovakva manifestacija, bolje rečeno nešto gdje mi možemo s naše strane pomoći, odigrati utakmicu za humani cilj, onda nam je to drago i rado se odazivamo. Ovo nije prvi puta da sam osobno u Đakovu s ovom idejom, a vjerujem da nije ni zadnji", poručio je Vlaović. "Cilj nam je uvijek isti - pomoći", zaključio je Vlaović. Od kada je, kaže, preostao profesionalno igrati nogomet, sudjeluje na brojnim sličnim događanjima. Na teren je u ekipi veterana istrčao i gradonačelnik Zoran Vinković. Zahvalio je, kako je rekao, vrsnim nogometašima, ali prije svega dobrim ljudima. "Ovom utakmicom se uz pomoć Nevenu dodatno promovira Đakovo i njegovi Vezovi", rekao je Vinković. Inače, utakmica je na tribinama okupila oko 500 promatrača.

BAGUDIĆ "ŠLJIVARSKI VITEZ"

Antun Bagudić iz Gorjana je proizvođač najbolje šljivovice koja je na lokalnom ocjenjivanju u sklopu gastrofesta 46. Đakovačkih vezova osvojila prvo mjesto. Zbog njegova ukupnog doprinosa očuvanju slavonske tradicije u proizvodnji šljivovice, ali i starih sorata on je proglašen "šljivarskim vitezom". Najbolju domaću kruškovaču spravio je Međimurac Zlatko Sirc, najbolju prirodnu kajsijevaču Ana Seke iz Erduta, a najbolju brekovaču Darko Cerovski iz Našica.

JOSIP SIKRA ŠAMPION KULINIJADE

Uz prigodan program su u vezovskom šatoru 5. srpnja proglašeni rezultati ocjenjivanja kulina. Šampinski pehar ponio je Josip Sikra iz Đakova, vicešampion je OPG Rajković iz Luga, a pehar za treće mjesto osvojila je Barica Juroš iz Kuševca.

"OJ PERKOVCI I NOVI I STARI, U VAMA SU LOLE I BEĆARI"

Izložba u gradskom Muzeju: s lijeva ravnatelj mr. Borislav Bijelić, Branka Uzelac, Zdenko Šarčević i predsjednik folklornog odbora Vezova Tomislav Vuković

Kolijevka, kredenac, hodalica, šokačka kola, krunjač kukuruza i sepeta - samo su dio etnografske zbirke

obitelji Zdenka Šarčevića koja je u okviru 46. Đakovačkih vezova, otvorena u Muzeju Đakovštine. Govoreći na otvaranju, ravnatelj Muzeja Boro Bijelić rekao je kako je izložba nazvana "Oj, Perkovci i Novi i Stari, u vama su lole i bećari" plod suradnje Muzeja sa 'glavom' obitelji, Zdenkom Šarčevićem, te naglasio dobru suradnju s ljubiteljima starina. Uz spomenutu obitelj, autorica izložbe je etnologinja Branka Uzelac koja je istaknula kako su zbirke predmeta iz tradicijskog seoskog života na prostoru istočne Slavonije i Baranje sve češća pojava.

- Danas obitelj Šarčević posjeduje zbirku od oko tisuću predmeta, smještenih u dijelu dvorišta uređenom u šokačkom stilu i dvjema, za tu potrebu, izgrađenim prostorijama tako da čine službenu cjelinu. Zbirka se temelji na obiteljskom nasljeđu, na predmetima koji svojim etnografskim značajkama pripadaju Novim i Starim Perkovcima, te Trnavi, rekla je B. Uzelac. "U ovoj je zbirki najviše uporabnih i ukrasnih predmeta vezanih uz šokački, tradicijski život. Uz narodno ruho, najviše je predmeta posoblja: ponjave, ručnici, stolnjaci, ćilimi, šarenice, jastučnice, zidnjaci.... Etnografski predmeti izabrani za izložbu predstavljaju dio zbirke. Tematski govore o životu hrvatskog seljaka s kraja 19., pa do prve polovice 20. stoljeća. Materijalna i duhovna kultura prikazana je u devet međusobno povezanih cjelina, od pučke pobožnosti, svadbenih običaja, do zbirke tradicijske obuće i raznih lampi, petrolejki", rekla je B. Uzelac. Zdenko Šarčević, je na otvaranju izložbe zahvalio Gradu Đakovu i Muzeju, onima koji su došli na otvaranje i onima koji će izložbu tek doći pogledati. Izložbu je otvorio predsjednik Gradskog vijeća Tomislav Vuković, rekavši kako je obitelj Zdenka Šarčevića šokačka obitelj s dugogodišnjom tradicijom čuvanja običaja i nasljeđa. Naglasio je i kako ta obitelj iz godine u godinu daje veliki doprinos Đakovačkim vezovima.

OJ, ĐAKOVO ŠOKADIJO STARA, TEBE DIČI TVOJA KATEDRALA!"

Osmo desetljeće 19. stoljeća oživjelo je 5. srpnja na Strossamyerovu trgu, kada je na platou ispred katedrale slikar Seitz u Mariji Šilićevoj iz Trnave prepoznao model koga je oslikao na jednoj od najljepših slika u đakovačkoj katedrali, koja upravo ove godine, kako naglašava autor i ovogodišnjeg scenarija, književnik Mirko Ćurić, slavi 130. obljetnicu posvete. Nakon što je sat na katedrali 'izbio devet' u nazočnosti brojnih istaknutih dužnosnika iz hrvatskog crkvenog, političkog, kulturnog i javnog života, te brojnih Đakovčana i njihovih gostiju, svečano otvoreni 46. Đakovački Vezovi. Gradonačelnik Đakova, Zoran Vinković, pozdravljajući prisutne, rekao je kako su Vezovi Đakovo, Vezovi su Slavonija, Vezovi su Hrvatska." Dobro došli u Đakovo, srce Slavonije, dobro došli u Strossmayerov grad koji od 1506 godine ima ergelu lipicanaca, grad Vezova", rekao je Vinković, proglasivši 46. Đakovačke vezove otvorenima.

U središte scenske slike, Mirko Ćurić je 'smjestio' katedralu, a priča govori zbog čega je veliki njemački slikar koji je radio u Rimu i obišao doslovce pola svijeta, od svih mogućih žena za model Madone na slici

Po dvanaesti puta Vezove je otvorio gradonačelnik Zoran Vinković

Program svečanog otvaranja pratio je veliki broj uzvanika, ali i tisuće Đakovačana i njihovih gostiju

Glumci su na pozornici oživjeli vrijeme berbe grožđa

'Poklonstvo kraljeva' odabrao baš snašu iz Trnave. Nazvana "Oj Đakovo Šokadijo stara, tebe diči tvoja ka-

tedrala", scenska slika je, mogli su vidjeti brojni gledatelji, ispreplela nastajanje spomenute slike i temu priče Nikole Tordinca "Pismo" u kojoj se opisuje pismo koje vojnik iz tadašnje austrougarske vojske piše svojoj obitelji, i oni mu odgovaraju. Scensku sliku oživjeli su glumci DK Gavella Zagreb i HNK Osijek - Darko Milas, Sandra Lončarić Tankosić, Vjekoslav Janković, Anita Schmidt, Davor Panić, Miroslav Čabraja, Jasna Odorčić, te glumci Umjetničke akademije Osijek, Katarina Baban i Aljoša Čepl, te domaći 'glumac' Jasenko Ivanetić. U glazbenom dijelu programa nastupili su Vera Svoboda, Šima Jovanovac, Stjepan Jeršek - Štef, Boris Ćiro Gašparac, TS "Slavonske lole", "Slavonski dukati", "Zvona", "Izvor", Sanja Živković i TS "Srce Slavonije", "Đerdani", "Dyaco", "Prijatelji", "Slavonija band", ŽVS "Đakovčanke", MVS "Bećarine", KUD "Tena", te Zbor bogoslovnog sjemeništa. Program je nakon svečanog otvaranja nastavljen u Vezovskom šatoru gdje su nastupili TS "Slavonske lole" i "Đerdani".

ORGULJAŠKI KONCERT U KATEDRALI...

U subotu , 7. srpnja, u katedrali je održan tradicionalni koncert klasične glazbe. Svojim orguljaškim programom predstavio se maestro Vinko Sitarić, Katedralni zbor je nastupao pod ravnanjem maestra Ive Andrića a kao gošća nastupila je Zrinka Posavec, mezzosopran.

..... ĐAKOVŠTINA U PJESMI I PLESU U PARKU

Već tradicionalno je u subotu navečer u Strossmyerovom parku održan program pod nazivom "Đakovština u pjesmi i plesu" u kojemu su se predstavile pjevačke skupine i domaća kulturno-umjetnička društva "Sklad" Đakovo, "Slavonija" Đurđanci, "Zora" Piškorevci i "Sloga" Satnica Đakovačka te gostujuća kulturno-umjetnička društva i udruge iz Ružića, Graba, Stuttgarta-Bad Canstatta (Njemačka), Svetog Filipa i Jakova, Čapljine, Primorskog Dolca, Zavidovića, Slanog, Širokog Brijega, Selišta Kostajničkog te iz mjesta Kljaci.

U SVEČANOJ POVORCI 46. ĐAKOVAČKIH VEZOVA ČAK 4.000 SUDIONIKA: OJ, ĐAKOVO SRCE SLAVONIJE, U TEBI JE ŽIVJET NAJMILIJE!"

Zveckali su dukati na grudima djevojaka i snaša, 'lomili' se šlingani volani, pocikivale žice momačke tamburice, gizdalo se i mlado i staro, orila se iz sveg grla pjesma 'ratara i bekrija', kada je u nedjeljno jutro gradom u vezovskoj povorci, središnjem dijelu programa folklorne manifestacije Đakovački vezovi koja se ove godine održava 46. puta, prošlo čak četiri tisuće

Detalj iz povorke

sudionika. Raspjevana je povorka krenula u pola devet od Malog parka, kroz Jelačićevu, do katedrale gdje su je u svečanoj loži dočekali uglednici iz javnog, političkog, kulturnog i vjerskog života. Nakon kratkog nastupa, povorka je nastavila put do Strossmayerovog parka. U ljepoti narodnog ruha, pjesmi i običajima uživali su ministar poljoprivrede Tihomir Jakovina, pomoćnik ministra turizma Davor Ižaković, župan Osječko-baranjski Vladimir Šišljagić, mons. dr. Đuro Hranić, te brojni saborski zastupnici i drugi uzvanici. Tradicionalno, đakovački gradonačelnik Zoran Vinković pronio je vezovski stijeg gradom sve do katedrale, nakon čega je uslijedio defile više od 60 folklornih skupina, među koji su bili i gosti iz SAD-a, Kanade, Njemačke, BiH i Srbije. Osobito svečano bilo je kada su nakon folkloraša krenule svatovske zaprege kojih je ove godine bilo 50-ak. Prethodila im je kočija Državne ergele lipicanaca u kojoj je bio i predsjednik Svjetskog udruženja uzgajivača lipicanaca (LIFA). Program je potom nastavljen u Velikom parku, gdje je na ljetnoj pozornici održana Međunarodna smotra folklora, potom Smotra folklora Hrvatske, te Smotra folklora Slavonije, Baranje i zapadnog Srijema. Programom "Slavonijo zemljo plemenita", odnosno izborom najbolje nošenog narodnog ruha u Strossamyerovom parku sinoć su zatvoreni 46. Đakovački vezovi.

ĐAKOVO, SRPANJSKI CENTAR TRADICIJSKE KULTURE ISPRATIO JOŠ JEDNE 46. ĐAKOVAČKE VEZOVE: NAJLJEPŠA DJEVOJKA JE VALENTINA LOVAKOVIĆ, A TITULU MISS ODNIJELA JE NIKOLINA FUKŠIĆ

U glavnom gradu tradicijske kulture u srpnju, kako je to na početku programa nazvanog "Slavonijo, zemljo plemenita" na pozornici u Strossamyerovom parku, rekao voditelj Branko Uvodić, u nedjelju navečer je održan izbor najbolje nošenog narodnog ruha, uz pratnju brojnih tamburaša i izvođača, proglašeni su pob-

Vezovska miss Nikolina Fukšić

jednici, a potom i zatvoreni 46. Đakovački vezovi. Ova tradicionalna manifestacija je prigoda da se iz ladičara izvuku pomno složene rubine, nošnje prabaka i pradjedova, kako bi bar jednom godišnje u punom sjaju bljesnuli na ljetnoj pozornici Velikog parka. Pred brojnom publikom tako se za prestižne titule natjecalo šest snaša, šest momaka i čak 14 djevojaka.

U kategoriji momaka prvo mjesto osvojio je Luka Poljak iz Osijeka u nošnji iz Gorjana, drugi je Ivan Maić iz Širokog Polja, a treći Jakob Belić iz Antina. Jasmina Babaj iz Našica proglašena je najljepšom snašom, druga je Ivana Tadijanov iz Draža, a treća Dubravka Kolić iz Budrovaca. Među djevojkama, prvo mjesto osvojila je Valentina Lovaković iz Đakova, druga je Mateja Tatarević iz Bapske, a treća Valentina Nemet iz Budrovaca. Titulu Miss Đakovačkih vezova, po izboru gradonačelnika, ponijela je Nikolina Fukšić iz Slavonskog Broda, a ove godine po prvi put birala se i Miss fotogeničnosti po izboru, kako je te večeri rečeno, đakovačkog fotografa i majstora fotografije Zlatka Mesića, kojom je proglašena Martina Vidić iz Lovasa. Brojna publika koja je dupkom ispunila gledalište uživala je u nastupima poznatih izvođača od kojih neki vezove prate od samog začetka. Pjevali su tako Kićo, Vera, Šima Jovanovac, Boris Ćiro Gašparac, TS Slavonske lole, Slavonski dukati, Zvona, Izvor, Srce Slavonije i Sanja Živković, Đerdani, Dyaco, Prijatelji, Slavonija band, ŽVS Đakovčanke, MVS KUD-a Tena Bećarine, te pučki zabavljači Bač Roka i did Tunja. Vezove je zatvorenima proglasio gradonačelnik Zoran Vinković zapjevavši pjesmu "Gdje se skrila Slaovnija koju volim ja". Zahvalio je svima na sudjelovanju i doprinosu, te pozvao na iduće, 47. Vezove.

Zajednička fotografija pobjednika sa gradonačelnikom Zoranom Vinkovićem

OSJEČKO
prvo hrvatsko pivo

Vezovska povorka stiže pred katedralu

Dio povorke su i mlade đakovačke mažoretkinje

Nema povorke bez: tamburaša,

gajdaša,

ljelja,

još gajdaša,

i lipih snaša

Završna glumačka scena sa svečanog otvaranja. U pozadini se vidi i kopija freske Poklonstvo kraljeva i đakovačke katedrale

Svečano otvaranje je teško zamisliti bez "Tene"

Đakovački vezovi održavaju se u vrijeme žetve

Svečano zatvaranje je teško zamisliti bez Šime Jovanovca, Đakovčanki i Bećarina...

Svatovske zaprege su ponos Slavonaca ali i Đakovačkih vezova

Gosti rado dolaze na Đakovačke vezove

Budućnost Đakovačkih vezova je neupitna: mladi tamburaš u povorci

ĐAKOVČANIN JOSIP ZIRN UKUPNI POBJEDNIK III. KOLA CROATIA CUPA U VOŽNJI DVOPREGA

dr. sc. Mirjana Baban

Fotografije: Silvija Butković

U okviru 46. Đakovačkih vezova održano je dvodnevno konjičko natjecanje na hipodromu Pastuharne, a preponsko se natjecanje po prvi puta održalo u zatvorenoj jahaonici pred prepunim gledalištem. U organizaciji Konjičkog kluba "Ergela Đakovo" u subotu (07. srpnja) održano je III. kolo Croatia cupa u vožnji dvoprega za seniore i IV kolo juniorskog prvenstva RH u vožnji dvoprega, te revijalna utakmica u vožnji jednoprega. U nedjelju (08. srpnja) održane su četiri preponske utakmice i revijalna kombinirana utakmica u vožnji dvoprega.

III. KOLO SENIORSKOG CROATIA CUPA U VOŽNJI DVOPREGA

Tijekom subotnjeg prijepodneva, gledatelji su mogli uživati u dresurnoj vožnji sedam vozača koji su svojim vožnjama skupljali bodove za treće kolo Croatia cupa u vožnji dvoprega. Najspremnije je dresurnu vožnju odvozio vozač Kobilarne Lipica iz Slovenije, Mitja Mahorčić (53,33 bodova). Suvozačica mu je bila supruga Lucija Prihavec Mahorčić. Iza njega se plasirao aktualni prvak Hrvatske, vozač Konjičkog kluba "Ergela Đakovo", Josip Zirn sa ukupno 54,19 bodova (suvozač Goran Grizak). S 56,11 bodova na treće se mjesto plasirao Josip Anđan, vozač KK "Slavonac" iz Čepina (suvozač Josip Mihaljević). Na četvrto se mjesto (56,96) plasirao Tihomir Salarić (KK Pleternica), a suvozačica mu je bila kćerka Tea Salarić. Peto je mjesto (59,73) zauzeo je njegov klupski kolega Dario Dorušak (suvozač Ivan Horvatek). Satnica oba poslijepodneva je bila pomaknuta za sat vremena kasnije, zbog nemilosrdne temperature koja se penjala i do 38 stupnjeva. Tada su održane seniorska utakmica preciznosti, juniorska utakmica i revijalna vožnja jednoprega.

Josip Zirn

U seniorskoj utakmici preciznosti pobijedio je Josip Zirn ispred Josipa Anđana i Mitje Mahorčića. Takav je poredak ostao i za ukupnog pobjednika nakon zbrajanja negativnih bodova iz obje utakmice (dresurne i vožnje preciznosti). Vozači su za taj uspjeh nagrađeni uobičajenim ukupnim fondom nagrada od 4000 kn i sponzorskim nagradama u visini 6000 kn (dva fotoaparata i glazbenom linijom, darovima organizatora Državne ergele Đakovo).

Nakon održana tri kola seniorskog Croatia cupa i dalje vodi Josip Zirn sa sakupljenim maksimalnim brojem bodova (30), drugi je Dario Dorušak sa 23 boda, a treći Tihomir Salarić s 18 bodova. IV. kolo će se održati u Vinkovcima, 21. srpnja, a finale u Garčinu, 29. srpnja.

PEHAR IV. KOLA JUNIORSKOG PRVENSTVA OTIŠAO U RUKE NAJMLAĐEM VOZAČU – ADAMU DORIĆU

Adam Dorić, najmlađi vozač

U juniorskoj utakmici slavio je najmlađi natjecatelj Adam Dorić (ZK Slavonac) ispred članova KK Pleternica, mladog Matka Adrića i Tee Salarić, jedine dame u zaprežnom sportu. Nakon četiri održana kola vodi Tea Salarić s ukupno 35 bodova, drugi je Adrić sa 33 boda, a treći Dorić s 18 bodova. Iza juniora, uslijedila je revijalna utakmica u vožnji jednoprega. Osnovni su parkur prošla dva vozača bez kaznenih bodova, a pobijedio je Ilija Blažević (suvozač Ante Prnjak) ispred Dragana Žigića (suvozač Mijo Ćorić). Sudački kolegij su činili Ivica Mandić, Ivica Bogadi i Ivica Milošević Postavljač zahtjevnih parkura je bio Ivan Kuna, uz pomoćnika Filipa Grgačevića. Funkciju *stewarda* odradio je Dražen Lujić.

PREPONE U NEDJELJNO PRIJEPODNE NIŽIH VISINA

Tijekom nedjeljnog dana su se po prvi puta preponska natjecanja održala u zatvorenoj jahaonici, sa odličnom podlogom za skočnost konja. Publika je imala priliku uživati u nastupima mladih konja i jahača ili starijih jahača na mlađim konjima, u dvije preponske utakmice nižih visina (visine od 100 cm i 110 cm). Prva se utakmica sudila prema tablici A, ex-aequo, što znači da su se svi jahači koji su prošli parkur bez kaznenih bodova plasirali jednako, tj. na prvo mjesto. Uspjelo je to ostvariti čak 11 natjecatelja. Osječki jahač

Srđan Grmaškoski prošao je parkur bez kaznenih bodova sa sva tri konja koja je jahao u toj utakmici (Cambo, Carpino, Cannavaro), kao i njegove klupske kolegice Tihana Pekanov (Picasso), Mia Krajina (Sonja), Tijana Špoljarić (Quercus) i Ana Jović (Anuška). Za KK Đakovo parkure su bez greške odjahali Katarina Ćorić s oba lipicanca (Maestoso Mara i Conversano Montenegra), njezina sestra Ivna Marija Ćorić (Smoki) i Josipa Šimić (Tiho).

U drugoj preponskoj utakmici na visini od 110 cm na prvih pet mjesta su se plasirali osječki jahači. Pobijedio je Srđan Grmaškoski (Cambo), druga je bila Ana Jović (M-Lejk), treća Tijana Špoljarić (Quercus), četvrta Doris Galinec (Lolita) i peti ponovno Srđan Grmaškoski, ovaj puta s Cannavarom.

PEHAR OTVORENOG PRVENSTVA SLAVONIJE I BARANJE OTIŠAO U KRIŽEVCE

Tijekom nedjeljnog poslijepodneva ponovno su se

održale dvije preponske utakmice i to utakmica koja se bodovala za "Otvoreno prvenstvo Slavonije i Baranje" na visini od 120 cm i utakmica "Rastuće poteškoće" na visini od 120 - 140 cm. Četiri natjecatelja "Otvorenog prvenstva Slavonije i Baranje" savladalo je osnovni parkur bez kaznenih bodova i plasiralo se u baraž, dodatno natjecanje na visini od 130 cm, gdje su prva tri natjecatelja i baraž prošli bez kaznenih bodova, pa je za

plasman u utakmici odlučilo vrijeme. Plasirali su se redom: Nervo Vedran (Šansona), Akademski konjički klub Križevci, osječani Srđan Grmaškoski (Contado), Zoran Munduković (Contiki), Danijela Žuljević (Laguna) te Filip Rožmarić (Nans) za KK Karoca iz Zagreba.

Posljednja preponska utakmica "Rastuće poteškoće" bila je najatraktivnija, jer se skakala jocker prepona na visini od 140 cm. Čak je 6 jahača uspjelo skočiti sve prepone sa jockerom bez greške, sakupivši maksimalna 44 boda, pa ih je za plasman u utakmici raspodijelilo vrijeme. Pobijedio je Filip Rožmarić (Nans), a iza njega su se plasirali osječani i to redom: Srđan Grmaškoski (Contado), Zoran Munduković (Contiki), Tijana Špoljarić (Zenos) i Danijela Žuljević (Laguna). Nagrade u posljednjoj utakmici su također bile sponzorske, kao i u zaprežnoj utakmici.

Natjecanje je pratila vjerna đakovačka publika uz ogroman pljesak za svaki uspješan skok, a sjedeća mjesta u zatvorenoj jahaonici su bila popunjena do posljednjeg mjesta.

Sudački kolegij na preponskim utakmicama činili su Jasminka Pirš Petraković i Željko Šeper, a postavljač parkura je bila Tina Ratković.

U nedjelju je na otvorenom prostoru đakovačkog hipodroma održana i revijalna kombinirana utakmica u vožnji dvoprega. Vozilo se kroz 20 postavljenih prolaska kroz čunjeve i kroz dvije čvrste prepreke. Sudjelovalo je 9 natjecatelja. Ponovno je slavio Josip Zirn, a iza njega su se plasirali Dario Dorušak i Mitja Maho -rčić. Četvrto i peto mjesto osvojili su vozači KK "Ergela Đakovo" Antun Živić i Tomislav Drenjančević.

NARODNI NADBISKUP KOJI HRABRO VOZI NA PUČINU

Mirko Ćurić i Maja Muškić

U vrijeme Đakovačkih vezova svečano dužnost preuzima novi đakovački nadbiskup dr. Đuro Hranić

Rijetki su događaji u Đakovu koji mogu početkom srpnja zasjeniti Đakovačke vezove. Među takve svakako spada svečanost preuzimanja nadbiskupske dužnosti dr. Đure Hranića od dr. Marina Srakića, koja će se dogoditi u "vezovsku" subotu 6. srpnja 2013. Riječ je o događaju od nacionalne važnosti, tako da će zbog njega taj dan naš grad biti u središtu zanimanja javnosti, čime će i Đakovački vezovi dobiti dodatnu, pozitivnu dimenziju, budući da odabir "vezovske" subote kao one "inauguralne " šalje poruku o dubokom poštivanju bogate hrvatske baštine koju ova manifestacija promiče već gotovo pola stoljeća i čijim je sastavnim i nerazdvojnim dijelom crkvena baština.

Krist jednom stade na žalu, tražeć ljude za velika djela!, kaže pjesma prepričavajući važnu evanđosku zgodu. Koga je Krist pronašao? Skromne, jednostavne ljude, koji su bez puno krzmanja odlučili izvesti svoje lađe na pučinu, loviti ribe, pa onda loviti ljude – za Krista, za vječnost. Geslo novog đakovačkog nadbiskupa dr. Đure Hranića je – *Izvezi na pučinu!* Napusti mirne luke, otisni se, pun povjerenja u svijet, koji treba kormilare u koje se može pouzdati. Takav je svakako dr. Đuro Hranić, nasljednik velikih đakovačkih, ili bosanskih i srijemskih biskupa Ponse, blaženog Peregrina Saksonskoga, Mije Keserića, Josipa Ćolnića, Antuna Mandića, Josipa Jurja Strossmayera, Ćirila Kosa, prvog đakovačkog nadbiskupa dr. Marina Srakića... Đakovo, biskupski, danas nadbiskupski grad, oduvijek je imao sreće sa svojim pastirima, koji su znali osluškivati potrebe svoga stada, pružiti mu duhovnu utjehu, ali i pomoći u materijalnom razvitku. Ime Đakova je zbog njegovih biskupa znalo odjekivati, kao u Strossmayerovom slučaju, cijelim svijetom. Dr. Đuro Hranić, je unatoč visokim akademskim titualama koje je stekao i golemom znanju, ipak u prvom redu narodni biskup, blizak puku, omiljen, jednostavan, pristupačan i srdačan. U sebi ujedinjuje mnogo toga od svojih prethodnika, primjerice: katehetsku zauzetost biskupa Bauerleina, srdačnost i jednostavnost Ćirila Kosa, ustrajnost i erudiciju Marina Srakića. Iako su njegovi iznimni prethodnici postavili izuzetne kriterije, na temelju 12 godina službe pomoćnog biskupa jasno je kako je dr. Hranić najbolji izbor Sv. Oca da izveze đakovačko-osječku nadbiskupsku lađu na pučinu naše suvremenosti, sve manje naklonjenu duhovnosti, istinskim vrijednostima, u svijet materijalne i duhovne oskudice...

Mons. dr. Đuro Hranić, đakovačko-osječki nadbiskup

VIJEST OBJAVLJENA 18. TRAVNJA 2013.

Novi nadbiskup i metropolit Đakovačko-osječke nadbiskupije je mons. Đuro Hranić, dojučerašnji pomoćni biskup, objavio je 18. travnja 2013. na konferenciji za novinare u Nadbiskupskom dvoru u Đakovu apostolski nuncij u Hrvatskoj, mons. Alessandro D'Errico. Apostolska nuncijatura je točno u podne objavila da je Sveti Otac prihvatio odreknuće mons. Marina Srakića od službe pastoralnog upravljanja Đakovačko-osječkom nadbiskupijom, a potom objavila i ime novog nadbiskupa i metropolita.

"Poglavari Svete Stolice su me zadužili da dođem u Đakovo kako bih objavio dvije vijesti. Nadbiskup, mons. Srakić je 6. srpnja prošle godine navršio 75 go-

Zdravica - Mons. Đuro Hranić, apostolski nuncij u RH, mons. Alessandro D'Errico i mons. Marin Srakić

dina. Prema Kanonskom zakonu, ne samo da je odmah ponudio ostavku u svezi pastoralne uprave Nadbiskupijom nego je u različitim prilikama molio mene i poglavare da se požuri s imenovanjem njegova nasljednika. Smatrao je prikladnim da upravitelj Đakovačko-osječke nadbiskupije mora imati više snage za suočavanje s izazovima s kojima se danas susreće ova važna metropolija. Nadali smo se da će imenovanje novog nadbiskupa biti 24. ožujka ove godine budući da se tada navršavala 23. obljetnica njegova biskupskog ređenja. Unatoč svemu, to nije bilo moguće jer je u međuvremenu sveti otac Benedikt XVI. dao ostavku i očekivalo se imenovanje novog pape. Papa Franjo prošlih je dana ispitao čitavu dokumentaciju, izlazeći u susret mons. Srakiću, prihvatio je njegovu ostavku" rekao je mons. Alessandro D'Errico, napomenuvši kako mu je pomalo žao zbog ove vijesti.

Zbog velikog poštovanja koje imam prema vama, u vama sam uvijek nalazio mudrog pastira, pametnog, sposobnog, revnog, potpuno posvećenog dobru Nadbiskupije i sveopće Crkve. Hvala lijepa, draga Ekscelencijo u ime Svetog Oca i Svete Stolice za dobro koje ste obilno širili tijekom 23 godine svoje biskupske službe. Sjećat ćemo vas se kao biskupa biskupske Sinode, predsjednika HBK, kao pastira koji je slijedio osnivanje nove metropolije Đakovačko-osječke rekao je nuncij D'Errico obrativši se mons. Srakiću, te potom objavio ime novog nadbiskupa.

Druga vijest koju sam zadužen objaviti, odnosi se na imenovanje nasljednika nadbiskupa Srakića. U svezi s tim moram reći da se prošlih mjeseci nakon što sam napravio predviđene konzultacije prema Kanonskom zakonu, pozornost Svete Stolice usredotočila na crkvene osobe koje imaju prokušan osjećaj za Crkvu, na one koji imaju dobre ljudske i svećeničke kvalitete i koji imaju jako široku kulturu. Na kraju izbor svetoga oca Franje bio je izbor crkvene osobe koja poznaje dobro Slavoniju, znamo da vam je ta osoba vrlo draga, ovoga trenutka i u Vatikanu bit će objavljeno da je Njegova Svetost imenovala đakovačko-osječkog nadbiskupa i metropolita mons. Đuru Hranića" rekao je nuncij D'Errico.

Osobno sam zahvalan Svetom Ocu da je upravo vas izabrao kao nasljednika mons. Srakića, istaknuo je dodavši kako je nadbiskup Hranić izabrani sin ove metropolije. Ovih mjeseci mojeg služenja u Hrvatskoj mogao sam isto tako konstatirati još više koliko je cijenjen vaš dragocjen doprinos koji ste dali mons. Srakiću kao pomoćni biskup. Sve nam to pomaže da gledamo s povjerenjem posao koji vas čeka, u zahtjevnoj službi kao nadbiskupa i metropolita. Zasigurno možete računati na našu molitvu, za sretan uspjeh vaše misije i za dobro naroda Božjega koji Vam je povjeren, istaknuo je D'Errico. Novom nadbiskupu čestitao je mons. Marin Srakić ujedno zahvalivši svima na dosadašnjoj suradnji. Prigodom oproštaja od svoje biskupske službe jedan je biskup rekao: "Biskupi dolaze i odlaze, a samo Krist Gospodin dovijeka ostaje." Preuzvišeni nadbiskupe Đuro, tvoje biskupsko geslo glasi *Izvezi na pučinu*. Ovo naše Panonsko more puno je plićaka i skrivenih hridi. Izlazeći na pučinu uz asistenciju Duha Svetog i zagovor Blažene Djevice Marije, budi uvjeren da ćeš imati podršku svojih svećenika", rekao je mons. Srakić.

Nadbiskup Hranić sa svojim prethodnikom nadbiskupom Marinom Srakićem ispred Biskupskog dvora

Zahvaljujem papi Franji za povjerenje i imenovanje đakovačko-osječkim nadbiskupom i metropolitom te svim njegovim suradnicima i savjetnicima koji su me predložili i podržali moje imenovanje. Osobitu zahvalnost želim izraziti prvom đakovačko-osječkom nadbiskupu i metropolitu, mons. Marinu Srakiću. Dragi oče nadbiskupe, vi me pratite od moje 17. godine života, rekao je između ostaloga mons. Hranić, podsjetivši kako ga je mons. Srakić prije 12 godina zaredio za svog pomoćnog biskupa.

Dvanaest sam godina bio pomoćni biskup nadbiskupa Srakića. Kao generalni vikar i pomoćni biskup na-

Nadbiskup Hranić i nadbiskup Srakić s Dragutinom Tadijanovićem na otvaranju Đakovačkih vezova 2005. godine

šeg nadbiskupa pomagao sam u ostvarenju sinodskih odluka i izjava. Mislim da bi to trebao biti prioritet – nastaviti dalje sinodsku obnovu naše nadbiskupije, što smo započeli, ali nismo u potpunosti završili. To je jedan dugačak proces. U sveopćoj Crkvi je prije 50 godina slavljen Drugi vatikanski sabor, pa ne možemo kazati da smo u potpunosti ostvarili duh i zahtjeve Drugog vatikanskog sabora, a još manje to možemo kazati za ostvarenje smjernica i odluka Druge biskupijske sinode. Vidim da bi to trebalo biti na prvome mjestu i prioriteti koje nam je zadala biskupijska sinoda trebali bi biti moji pastoralni prioriteti. Vidim još jedan prioritet koji je također u sinodskim dokumentima vrlo istaknut, stavljen je čak na prvo mjesto, a to je duhovna obnova biskupije. I naš je nadbiskup vrlo često znao ponavljati da treba poći od autoevangelizacije evangelizatora. Meni to zvoni u ušima i vidim tu jednu potrebu da najprije treba raditi na duhovnoj obnovi naših svećenika. Mi imamo dobrih, prekrasnih svećenika, ali se, kako je to i nadbiskup rekao, ponekad osjeti umor, rekao je nadbiskup Đuro, koji je sada najmlađi nadbiskup u Hrvatskoj.

TKO JE NOVI NADBISKUP

Mons. Đuro Hranić je rođen 20. ožujka 1961. u Ceriću, župa Nuštar, u obitelji pok. Stjepana i Eve, rođene Marković. Osnovnu je školu pohađao u Ceriću i Nuštru od 1967. do 1975. godine. Prva dva razreda srednje škole je završio u Osijeku, a posljednja dva u Đakovu na Biskupijskoj gimnaziji "Josip Juraj Strossmayer", gdje je 1979. i maturirao.

Filozofsko-teološki studij je završio na Visokoj bogoslovnoj školi u Đakovu 1986. Za svećenika je zaređen u đakovačkoj katedrali 29. lipnja 1986. Godine 1986. i 1987. obnašao je službu župnog vikara u osječkoj donjogradskoj župi Preslavnog Imena Marijina i službu tajnika Instituta za teološku kulturu laika u Osijeku. Godine 1987. odlazi na poslijediplomski studij u Rim, gdje je, kao pitomac Papinskog hrvatskog Zavoda sv. Jeronima, završio specijalizaciju iz dogmatske teologije na Teološkom fakultetu Papinskog Sveučilišta Gregoriana i ondje je 1993. stekao doktorat iz dogmatske teologije, obranivši tezu pod naslovom "L'uomo immagine di Dio nell`insegnamento di Giovanni Paolo II (1978-1988)" – "Čovjek slika Božja u učenju Ivana Pavla II. (1978.-1988.)".

Po povratku iz Rima 1993. je imenovan profesorom dogmatike na Teologiji u Đakovu, danas Katoličkom bogoslovnom fakultetu, gdje kao naslovni docent predaje sve do sada. Bio je prefekt Bogoslovnog sjemeništa u Đakovu (1993.-1996.), glavni i odgovorni urednik Vjesnika Đakovačke i Srijemske biskupije (1994.-2001.), te generalni tajnik Druge biskupijske sinode đakovačke i srijemske (1998.- 2008.).

Mons. Hranić je autor niza teoloških članaka objavljenih u Vjesniku Đakovačke i Srijemske biskupije, revijama "Diacovensia", "Kateheza", "Bogoslovska smotra" te različitim zbornicima i časopisima. Često nastupa kao predavač na stručnim susretima, simpozijima i projektima u zemlji i inozemstvu, a u mnogo je prilika pozivan da bude voditelj duhovnih vježbi za laike, svećenike, redovnike i redovnice.

Papa Ivan Pavao II. imenovao ga je 5. srpnja 2001. pomoćnim biskupom đakovačkim i srijemskim te naslovnim biskupom Gaudiabe. Za biskupa je zaređen 22. rujna 2001. u katedrali u Đakovu. Od 1. listopada te godine do sada obavljao je službu generalnog vikara Đakovačke i srijemske biskupije, odnosno Đakovačko-osječke nadbiskupije.

Mons. Hranić je predsjednik Vijeća Hrvatske biskupske konferencije (HBK) za katehizaciju, predsjednik Odbora HBK za pastoral Roma, te član Biskupske komisije HBK za dijalog sa Srpskom Pravoslavnom Crkvom i član Odbora HBK za Hrvatsku inozemnu pastvu.

Bio je član Vijeća za nauk vjere pri Hrvatskoj biskupskoj konferenciji (HBK), član Biskupske komisije HBK za laike, član Uredničkog vijeća "Glasnika Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku" te zamjenik predsjednika Povjerenstva za promicanje suradnje između Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku i Teologije u Đakovu.

Na plenarnom zasjedanju Vijeća europskih biskupskih konferencija (CCEE), održanom od 27. do 30. rujna 2012. u St. Gallenu, imenovan je predsjednikom Odjela za katehezu pri Komisiji za katehezu, školstvo i sveučilišta CCEE.

STARI GLAZBENI ZAPISI IZ DRENJA

Josip Vinkešević

U 19. stoljeću dolazi do buđenja nacionalne svijesti kod Hrvata te se na svim područjima radi na uzdizanju narodne kulture i tradicije, Tu prednjače prosvjetari i svećenici koji na izvoru, tj. na selu sakupljaju etnološku građu, kako materijalnu, tako i duhovnu - pjesme, ples, pripovijetke i dr.

Radi se na svim stranama, a ponajviše na području Đakovačke i srijemske biskupije. Ishodište je sjemenište i bogoslovija u Đakovu. Tako na području Požege rade Josip Andrić, Josip Buturac, Ivo Čakalić i Mato Topalović. Na brodskom području djeluju: Luka Ilić-Oriovčanin, Luka Lukić i Marijan Marković, na vinkovačkom području: Josip Lovretić, Mijat Stojanović i Slavko Janković, na đakovačkom: Milko Cepelić, Stjepan Đurđević, Mato Topalović, Juraj i Nikola Tordinac, dok na svim područjima rade Franjo Ksaver Kuhač i Julije Njikoš.

Manje je poznato da u Drenju u 19. st. na sakupljanju narodnih pjesama i običaja radi vlastelinski službenik Ante Buršić, koji je, kako stoji u zapisima ukajdio melodiju i zabilježio tekstove.

Svi ti zapisi napravljeni su prije 1882. godine kada je planirano izdanje V. sveska "Južno-slovjenskih popijevaka" Franje Ksavera Kuhača,

Knjiga je tiskana tek 1941. u Zagrebu, a uredili su ju dr. Božidar Širola i Vladoje Dukat.

U knjizi su objavljene popijevke križarica, kraljička koleda na prvi dan Duhova te žetelačke popijevke. Sve je objavljeno u više inačica.

Popijevka križarica

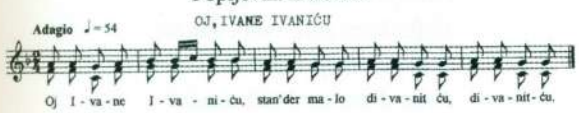

Oj, Ivane Ivaniću,
stan' der malo divanit ću, divanit ću.
Nije meni do divana,
ni mom konju do stajanja, do stajanja.
Već daj meni holbu vina,
i mom konju šaku sijena, šaku sijena.
Ja bih sio, vino pio,
moj bi konjo sijeno jio, sijeno jio.

OJ, MANDULO, BELA BULO!

(Pjeva se po istom napjevu kao prethodna)

Oj, Mandulo,bela bulo!
Oj, Mandulo, bela bulo, bela bulo!
Što si tako ti podbula?
Što si tako ti podbula, ti podbula?
Il si suncu dvore mela,
il si suncu dvore mela, dvore mela,
il mjesecu kosu plela,
il mjesecu kosu plela, kosu plela?
Nit sam suncu dvore mela,
nit sam suncu dvore mela, dvore mela,
nit mjesecu kosu plela,
nit mjesecu kosu plela, kosu plela,
već sam stala, pa gledala,
već sam stala, pa gledala, pa gledala,
gdje se munja s gromom igra,
gdje se munja s gromom igra, gromom igra.
Munja groma nadigrala,
munja groma nadigrala, nadigrala,
s dvima, trima jabukama,
s dvima, trima jabukama,jabukama,
i s četir 'ma narančama,
i s četir 'ma narančama, narančama.

OJ, TIČICE, LASTAVICE

(Pjeva se po istom napjevu kao prethodna)

Oj, tičice, lastavice,
oj, tičice, lastavice, lastavice,
ne padaj mi na livadu,
ne padaj mi na livadu,
na livadu, ne gazi mi nogom travu,
ne gazi mi nogom travu, nogom travu,
ne muti mi krilom vode,
ne muti mi krilom vode, krilom vode.
Moj je bratac dobar lovac,
moj je bratac dobar lovac, dobar lovac,
on će tebe ustrijeliti,
on će tebe ustrijeliti, ustrijeliti.
Caru ćemo tebe dati,
caru ćemo tebe dati, tebe dati,
našem caru za krajcaru,
našem caru za krajcaru, za krajcaru.

Kraljička koleda na prvi dan duhova

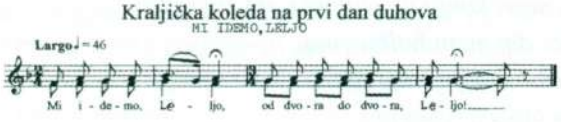

Mi idemo, Leljo, od dvora do dvora, Leljo!
od dvora do dvora do kneževa dvora, Leljo!
U kneževu dvoru tri stolice zlatne, Leljo!
Na prvome, Leljo, kneže i knezica, Leljo!
a na drugom, Leljo, kneževa dječica, Leljo!
a na trećem, Leljo, djever i snašica, Leljo!
Knez knezicu budi, med dva oka ljubi, Leljo!
"Ajd ustaj, knezice, došle su kraljice, Leljo!
da ih darivamo srebrom i dukatom, Ljeljo!"

SIV SE SOKO PO TRPEZI ŠEGE

(Pjeva se po istom napjevu kao prethodna)

Siv se soko, Leljo, po trpezi šeće, Leljo!
Na glavi mu, Leljo, kruna od bisera, Leljo!
I vezena, Leljo, krila do ramena, Leljo!
I zlaćane, Leljo, noge do koljena, Leljo!
Pitala ga, Leljo, jedna mala frajla, Leljo!
"Ko ti pravi, Leljo,krunu od bisera, Leljo!
Ko ti zlati, Leljo, noge do koljena, Leljo!
Ko ti veze, Leljo, krila do ramena, Leljo!
"Služim cara, Leljo, devet godina dana, Leljo!
Pravio mi, Leljo, krunu od bisera, Leljo!
A caricu, Leljo, deset godina dana, Leljo!
Zlatila mi, Leljo, noge do koljena, Leljo!
I vezla mi, Leljo, krila do ramena, Leljo!"

ZA LUGOM JE ZELENA LIVADA

(Pjeva se po istom napjevu kao prethodna)

Za lugom je, Leljo, zelena livada, Leljo!
Po njoj pasu, Leljo, šarena goveda, Leljo!
Sva goveda, Leljo, govedara nema, Leljo!
Govedar je, Leljo, djevojka Anica, Leljo!
Svilu preda, Leljo, brešime pripreda, Leljo!
Baca prelju, Leljo, na zelenu jelu, Leljo!
Svilu meće, Leljo, sebi u njedarce, Leljo!
Al brešime, Leljo, na jelove granje, Leljo!
Ona ide, Leljo,u goru zelenu, Leljo!
Da potraži, Leljo, bunar vode ladne, Leljo!
Kad je našla, Leljo, bunar vode ladne, Leljo!
Otud viče, Leljo, mladi čobanine, Leljo!
"Oj, Boga ti, Leljo, djevojko Anice, Leljo!
Ne pij vode, Leljo, iz otog bunara, Leljo!
Tu su vodu, Leljo, vile otrovale, Leljo!
Otrovale, Leljo, čedo okupale, Leljo!"

ČUVA OVCE JOVAN I JOVANKA

(Pjeva se po istom napjevu kao prethodna)

Čuva ovce, Leljo, Jovan i Jovanka, Leljo!
To nij' bilo, Leljo, Jovan i Jovanka, Leljo!
Već to bilo, Leljo, bratac i sestrica, Leljo!
Al govori, Leljo, Jovan Sobanine, Leljo!
"Idi, seko, Leljo, u goru za vodu, Leljo!
Pa donesi, Leljo, u frule vodice, Leljo!
Pa napoji, Leljo, svoje stado bijelo, Leljo!"
To je seka, Leljo, baju poslušala, Leljo!
Al govori, Leljo, Jovan čobanine, Leljo!:
"Ajde seko, Leljo, da te bratac ljubi, Leljo!"
"Bora tebi, Leljo, brate čobanine, Leljo!
gdje bi seka, Leljo, bratu žena bila, Leljo!
gdje bi ćerka, Leljo, majci snaja bila, Leljo?"
Razljuti se, Leljo, Jovan čobanine, Leljo!
Sabljom mahnu, Leljo, odsijeće joj glavu, Leljo!
Pade glava, Leljo, u zelenu travu, Leljo!

INAČICA

Od dvora do dvora, Lado!
Do kneževa dvora, Lado!
Mi smo vid'li, Lado!
Kaloper jarmovi, Lado!
Gdje knez pije vino, Lado!
A knezica spava, Lado!
Knez knezicu budi, Lado!
U lice je ljubi, Lado!
"Ajd ustani, ljubo! Lado!

Došli su nam kralji, Lado!
Da ih darujemo, Lado!
Da im dukat damo, Lado!
Da ga ne žalimo, Lado!"

INAČICA

Od dvora do dvora, Lejo!
Ustaj i pošetaj, Lejo!
Do gospodska dvora, Lejo!
Gdi car šerbet pije, Lejo!
Carica mu služi, Lejo!
Iz zlatne bukare, Lejo!
Da i tebi dade, Lejo!
Kralju, svijetli kralju, Lejo!
Kraljici, banici, Lejo!
I svakoj djevici! Lejo!

Žetelačka popijevka

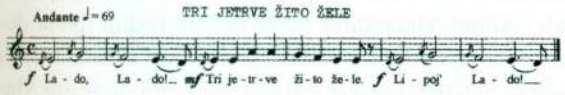

Lado, Lado! Tri jetrve žito žele, lipo j' Lado!
Lado, Lado, prva žela, snop uzela, lipo j' Lado!
Lado, Lado, druga žela, dva uzela, lipo j' Lado!
Lado, Lado, treća sela, tri uzela, lipo j' Lado!
Lado, Lado, najstarija govorila, lipo j' Lado!
Lado, Lado, "Ajdmo malo opočivat,lipo j' Lado!
Lado, Lado, dok sa žita rosa pade, lipo j' Lado!
Lado, Lado, legle malo, pa spavale, lipo j' Lado!
Lado, Lado, rosa spade, sunce zađe, lipo j' Lado!
Lado, Lado, otud ide svekar Petar, lipo j' Lado!
Lado, Lado, "Hvaljen Isus, do tri snaje! lipo j' Lado!
Lado, Lado, Gdje su vaše rukovete, lipo j' Lado!
Lado, Lado, naletele vjetrenice, lipo j' Lado!
Lado, Lado, pa odnele rukovete, lipo j' Lado!
(vjetrenice = vile)

Žetelačka popijevka

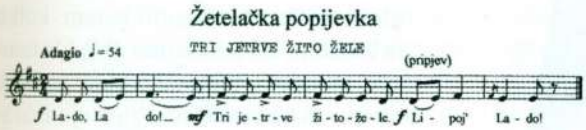

ZAIGRA SE BILA VILA

(Pjeva se na istu melodiju kao prethodna)

Lado, Lado, zaigra se bila vila, lipo j' Lado!
Lado, Lado, oko dvora vojvodova, lipo j, Lado!
Lado, Lado, zabrinu se mlad vojvoda, lipo j' Lado!
Lado, Lado, čim će vilu darivati, lipo j' Lado!
Lado, Lado, ima konja nejašena, lipo j' Lado!
Lado, Lado, na to vila i ne gleda, lipo j' Lado!
Lado, Lado, zaigra se bila vila, lipo j' Lado!
Lado, Lado, oko dvora vojvodova, lipo j' Lado!
Lado, Lado, zabrinu se mlad vojvoda, lipo j' Lado!
Lado, Lado, čim će vilu darivati, lipo j' Lado!
Lado, Lado, ima vola neplužena, lipo j' Lado!
Lado, Lado, na to vila i ne gleda, lipo j' Lado!
Lado, Lado, zaigra se bila vila, lipo j' Lado!
Lado, Lado, oko dvora vojvodova, lipo j' Lado!
Lado, Lado, zabrinu se mlad vojvoda, lipo j' Lado!
Lado, Lado, 5im će vilu darivati, lipo j' Lado!
Lado, Lado, ima čedo neljuljato, lipo j' Lado!
Lado, Lado, na to vila istom gleda, lipo j' Lado!

Žetelačka popijevka

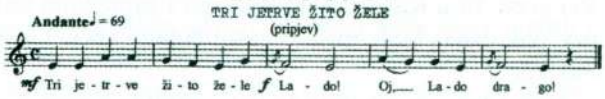

Tri jetrve sito žele, Lado! Oj, Lado drago!
Prva sela sno užela, "
Druga sela dva užela, "
Treća žela tri užela, "
Najstarija govorila, "
"Ajdmo malo opočivat, "
Dok sa žita rosa pade, "
Legle malo, pa spavale. "
Rosa spade, sunce zađe. "
Otud ide svekar Petar: "
"Hvaljen Isus, do tri snaje! "
Gdje su vaše rukovete?" "
"Naletele vjetrenice, "
Pa odnele rukovete." "

DUHOV – „DOVE“ – KAZAO BI SVIT...

Vlado Matoković

Duhovi su zapovidana svetkovina kad se nisu radili veliki i teški poslovi njekada u prošlosti naših Selaca.

Dok u današnje vrime ni tako uvik se nađe osoba – pojedinac koja i na taj dan radi brez obzira što je velika svetkovina.

Prije je svit isključivo živio od zemlje i svoje marve, tako da na taj dan samo narani marva, ali u polje se ni' išlo.

Svit ide u Crkvu njekad u Đakovo u Župnu crkvu Svi sveti, ili u Katedralu pješice, pa i zaprežnim kolima, dok danas bude misa u našoj župnoj crkvi Gospe Snježne.

Na taj dan se malo bolje kuvalo, pekli se kolači. Nise išlo nikud u tuđe selo u goste, pa ni najbližoj rodbini, ćer materi i ocu, a zet starcu i babi (puncu i punici), već na drugi dan Dova (Duhova) išlo u goste i to zaprežnim paradnim kolima.

Na taj dan je bio i jedan lipi običaj koji nažalost više ne živi među narodom. To su bile poznate naše Selačke ljelje, kako su divanile (kazale) žene.

Ići u Ljelje uvik je bilo veselje, a posebice „đevojkama“ (curama). Stoga ako koja đevojka imade momka, a da njegovi i njeni ne znadu, eto prilike đevojki da dođe u momkovu avliju (dvorište).

Đevojke su se zdogovorile već u zimsko vrime iz koje će kuće krenit, di će se skupiti i šta će na se obuć, te koju pjesmu selom zapivati.

Sve se to znade unaprid kao đe će unić u avliju, u čiju kuću, da li momku, đevojki, lugaru, bilježniku, učitelju, a to se u ono vrime sve bila selska gospoda. Takođe su morale znat' ko će ih vozit zaprežnim kolima u druga sela na drugi dan Dova (Duhova), jer su kočijašu koji ih vozi svojim paradnim kolima išle dva dana kopat kukuruz il' repu, ko je šta imo za radit.

Ljelje su na prvi dan Duhova uvik išle selom, to jest bile su doma u selu, a na drugi dan Duhova kolima idu u Župu Đakovo, Biskupski dvor, Tomašance i ova bliža sela oko Selaca, kako mi je kazivala sudionica Selačkih ljelja, sada već pokojna baka Anica Brataljenovi, rođena Macokatić. Ona je bila rodita iljadu devetsto petnajste godine i bila sudionica Selačkih ljelja iljadu devetsto tridesete godine, kao i njena sestra Marica.

To je bila zadnja grupa ljelja u Selcima, a o tome svjedoči i fotografija koju ja imadem (Vlado Matoković). Njija onda svirkom pratijo je isto sada već pokojni đed Vinko Bičanić, koji je lipo zno' svirat gajde. A te gajde i dan-danas postoje na životu kod njegovog unuka Vlade Bičanića, koji isto živi u Selcima.

O ljeljama nastavljam zapisivat prema kazivanju bake Anice Brataljenović:

...znaš Vlado već nedilju dana prije Duhova u našoj kući je užurbano jer mama mora priredit robu za nas dvi, mene i moju seku Maricu. Treba uštirkati šest bili sukanja, za svaku po tri, a štirka u 'no doba ni se kupovala već se štirkalo u vodi od prokuhanog tista, zato što imade škroba koji lipo učvrsti robu.

Zatim treba ispeglat dvi suknje na grane od teške lionske svile i to peglom na žar. Uvik smo barem, kolko ja bardam, mi u Selcima oblačile tamnije suknje i tamnije velike svilene rojtane marame. Bome njekoja marama bila dugačka, skoro do zemlje (nožni prstiju) – kazo bi svit... „Bila je bogata!

Pregači su bili svjetliji od sukanja, isto svileni na grane.

Kape za kraljeve smo kitili sami, uvik smo uzeli od dade (tate) ujaka, tetka, strica ili

bliž rodbine, ko je ćeo pozajmiti za taj dan. Ni im baš bilo pravo, jer se kapa dosta uništi izbode žućkama, iglom i koncem. Treba u pantliku koja je na kapi zabosti tanje vrbove šibe što priredi bajo ili dado, a potljem se mora iglom i koncem zašit da to ne spade z glave kad još gore dođu cvitovi koji idu na šamiju i njija treba uvezat pređenim koncem. Kod nas u selu uvik samo dva reda cvitova se meće na kapu, tako da su kape malo niže, a pri samom špicu cvitova pričvrsti se ofarbano kovilje koje su žene kupovale u Mađarskoj kad se išlo u Marija-Đud na zavjet. Ko ni imo meto je travu koja raste kraj lenije (puta) ili u livadama na kraj sela od njeke trske. Rezo se srpom vršak koji izgleđe ko perje šareno, Božem oprosti, ali lipo za viđet. Okolo toga bi đevojke znale metit gusjeg perja, ali više pahu- ljastog neg s batrljicom.

Išlo bi malo ogledalce naprid i odostrag kape uvezeno u cvitove ispod cvitova strepe, a koja đevojka (cura) ni imala il mogla nabavit pričvrstio bi se muškatli u dvi ili tri boje. Uvik je kapa morala bit kićena i svaka drugačija. Tako ni se moglo desit da su dvi kape iste niti da sliče jedna drugoj.

Odostrag kape su bile učvrstite svilene pantlike koje smo kupovale kod Rajcmana u Đakovu. Njekoja cura-đevojka ušila tri pantlike a to je znak Presvetog Trojstva ili se moglo ušit pet svileni traka, a to je znak pet rana Isusovi, zaštita đevojaka od uroka i svakog zla kad odaje selom.

Kape su mogle bit još kićene i ružicama od krep papira ako ni' bilo dosta cvitova od šamija, jer ni to snaša nije ćela pozajmiti da nebi se đegod strajbalo pa nebi se mogla povezat za ići u crkvu nediljom na misu.

Sablje smo posuđivali od selske gospode: lugara, učitelja, općinskog bilježnika il nadglednika.

Takođe smo sablje kitili duhovskim ružicama koje lipo mirišu, a bilo ih je bili, višnjikavo crveni, rozni. Kraj ružica se metalo zelenila-šumice, bršljana, asparagusa, njekoja đevojka i grančicu ružmarina. Ružice smo na sablju vezali pređnim koncem ili likom da ne pospadaje kad šećemo selom. I na sablju se moglo metit koja ružica od krep papira koja đevojka kako je voljila, tako si okitila sablju, a isto krajem bi metila malo zelenila.

Ako ni bilo dosta sablji, il' se nije imalo od koga pozajmiti opet smo se snašle, muški bi nam skinili kosu sa kosišta-držala, očistili od rđe i to bi nam poslužilo ko' sablja. I to se lipo okiti ružicama a na kraju kosa se umota maramom zetinarkom ko' i sablja, tako da se ni' puno razlikovalo i bilo tolko upadljivo.

Njeko meti ružice na pol sablje, njekoja cura okiti cilu sablju il' samo pri vrhu sablje, ko je kako voljio.

Sablje smo uvik držale u desnoj ruki sa malom maramom zetinarkom, odajeć selom.

Eto, skoro sam zaboravila kast, da smo imale dukate i to dosta za tu priliku smo posuđivalle da kraljevi budu bogati, a njekoja cura-đevojka bome znala imat dukate truljaše, ne prave ko' mi pojedine. Svakako je bilo, a šta ćeš to je naša starina, i šalange smo metale, oplećak široki rukava. na rukama šticne ko' je imo a ko ni' bijo je brez njih, nije to bilo obavezno. Glavno da se veselimo i pjevamo

Na nogama smo imale šivane sandale, crne kožne, a bogatije cure i lakovane, potljem u modu došle cipele od „Bate".

I štrinfle smo imale na nogama i to rozne, kako su Šokice u no vrime nosile.

Većinom nas je bilo osam, njekad i sedam kraljeva i četiri kraljice – pjevačice. Kraljice il' kako sam kazala pjevačice, one su započimale – vodile pjesmu, a mi smo za njima rožile (pjevale drugi glas). Kraljevi su bile malo starije cure, gotovo za udaju, a pjevačice mlađe cure koje već drugu il' treću godinu budu kraljevi.

- De mi kažite, a kako su one spremite?

...Isto ko i mi, samo što ne imadu kićene kape i sablje, već su počešljane u pletenicu đevojačku, a na njoj vošćeni vinac.

- A odakle taj vinac, pitam ja nju?

...Pa znaš ja mislim da su one to isto posuđivale od cure koja se udala ujesen, jer se taj vinac čuvo uramit i ostaklit, a vjesio je na zidu u sobi. Njekoja đevojka-cura znala pokvarit vinac poslije svatova pa napravit cvitove za šamija, jer mlada snaša ima na šamiji prve nedilje poslije svatova.

- U koje ste kuće išli?

...Išli smo đe bude dogovorito u curinu kuću, momkovu kuću, kod općinskog pisara, u ono vrime kazali bi selske gospode, pa svugdi ko' nas ćeo primit i darivat.

Di je bila kapija otvorita, u avliji smo poigrali kolo, tucali se sabljama, okretali se u okrugu, malo pošetali. Na kraju se poklonili domaćinima, te im pri odlasku zapjevali:

...Zbogom ostaj dobri gazda,
kralju i kraljice ljelo...

To smo odpjevali zato što su nas darivali, jer smo pjesmom tražili da nas darivaje sirom i pogačom, malim dukatima.

- Strino Anice, a je l' se sjećate š čime su vas darivali?

...Šta ja znadem, ko je šta imo il' ćeo dat: kje kokošje jajce, suva voća, jabuka, orasa njeko do malo novaca (malo bogatije kuće), ko bi to sve zabardao (upamtio) kad je to bilo. Dobro da sam se i toga svega sjetila, puno je godina prošlo odkad smo ja i moje druge odale selom i pjevale: *„Mi idemo ljeljo, od dvora do dvora..."*

A oćeš ti to knjigu pisat dok toliko mene ispitivaš?

...Ma ne strino Anice, već samo zapisat da se ne zaboravi, jer dok ste još živi samo Vi o tome možete izdi

vanit jer drugi su svi već pomrli, a žao mi je što to i prije nisam zapisao il' snimio, dok je još bila živa strina čiča Matina, koja je isto išla u ljelje i znala lipo pjevat i svirat muzike. A to je bila pokojna Anica Živković, rođena Đuraković sudionica ljelja 1930. godine.

...Eto jel' to dosta šta sam ti zdivanila, oš' ti to zapisat. Fala dragom Bogu da sam uspila toliko ubardat (upamtit) kad je to bilo da sam ja i moje druge pjevale selom i rado se spremale u ljelje, a bome lipo to njekad bilo, sad se spominjalo.

- ...Fala vam strino Anice što ste ćeli odvojit malo vremena da mi izdivanite. Joj, dugo sam osto kod vas, evo već se mrači, moram ić' doma ranit marvu.

Zbogom, zbogom kaže ona meni i Bog plati na rajski vrati.

Vo je zapis o običaju Duhova i ljelja njekad u prošlosti Selaca Đakovačkih. Terensko istraživanje vršio oko petnajstak godina, ali do sada nije bilo nikada objavljeno u knjizi, a što bi mi bila velika želja jer imade zapis od rođenja do smrti (radni običaji, običaji kroz godinu i običaji vezani uz vjerske blagdane – dane. Već dvi godine ja divanim te običaje u „Ritmu Šokadije" Radio Osijeka i godinu dana na Hrvatskom katoličkom radiju u emisiji „Hrvatsko narodno blago". Nastojim čitati pravim šokačkim dijalektom – govorom.

Vo zapisi so

Vladimir Matoković iz Selaca Đakovačkih

Slavonijo

Slavonijo volim tvoje njive
I ratare što na njima žive,
Slavonijo moj rodni kraju,
Neka u tebi ljudi mir i sreću uživaju.

O Slavonijo lipa si i mila
Uvik si mi ponosita bila
Slavonijo bogata si zlatom
Kad Šokica prođe sokakom.

Mila mamo, zlatom rubinu navezi,
da me slikaju Francuzi i Englezi.
Kada dođeš u selo naše
Oni žele da nas snimaše.

Za TV i drugu razonodu
Opet zlato došlo je modu,
Oni žele pisme i običaje da snimaje
Jer stranci u tome uživaje.

U Đakovu u srpnju parada imade,
Svaki Šokac za nju dobro znade,
To je smotra izvornog folklora
Svaki Šokac na nju doći mora.

„Đakovački vezovi" smotra se zove,
Čujte braćo događaje ove:
Svako selo sad društvo imade,
Sad slušajte šta Šokci rade,
Pismu našu neće da sačuvaju,
U rokenrolu oni uživaju.

Ni društvene probe nisu ko' prije,
Sad Slavonac svoju pismu krije,
I sam počima da se stidi,
Kad pogreške svoje vidi.

Nema više lipe pisme naše,
Sad Slavonci i druge pisme pivaše,
Sad Slavonac na probi se muči,
Druge plesove želi da uči.

Svako društvo preko granice ide
Da i stranci taj naš folklor vide.

Kad stranci taj naš folklor vide,
Svoje baštine ima da se stide,
Jer imadu oni što i gledati
Kad Slavonac počme igrati.

A i druge nošnje lipe su o Bože,
To ti se opisat ne može.
Preci naši svima vama fala,
što se folklorna baština sačuvala.

Slavonijo, u srcu te nosim,
Tvojim običajima ja se ponosim,
Slavonijo velika imena ti si dala,
Počevši od Meštrović Ivana.

Pa i biskup Štrosmajer u Đakovu je bio,
I Stolnu crkvu sagradio,
I ergelu osnovo je tada,
Lipe konje imademo i sada.

Sad Slavonac u autu uživa,
Svoje jade u tome sakriva.
Nema više lipi konja naši,
Igre, pisme i debeli snaši.

Nova era došla je sada,
Nije više ko' nekada,
Zbogom Slavonijo,
Zbogom rodni kraju,
i starine koje u tebi ostaju.

Slavonska pisma

Slavonska pisma je lipa,
U njoj se falji svoja dika,
Pa i selo svoje,
A i starine koje u njem stoje.

Slavonac pismu svoju kad zapiva,
Alaj ti je pri srcu milina,
Slavonci pismom rat opisivaše,
I ratne strahote koje se zbivaše.

A i starine svoje pismom opisivaše,
Pa čak i turske zulume pominjaše,
Slavonija mnoge je pjesnike dala,
Slavoniji veliko iskreno fala.

Slavonijo ti si mati moja,
Slavonijo tebe diči pisma tvoja,
Slavonijo pismom o teb želim,
Reć sve – Slavonijo ja još uvik volim te.

HRVATSKA NEMATERIJALNA BAŠTINA NA UNESCOVOJ LISTI

Branka Uzelac

Bećarac je cilom svitu mio,
od UNESCA povelju dobio!

Nematerijalnu kulturnu baštinu, koja se prenosi iz generacije u generaciju, zajednice i skupine uvijek iznova stvaraju kao reakciju na svoje okruženje, svoje uzajamno djelovanje s prirodom i svoju povijest. Ona im pruža osjećaj identiteta i kontinuiteta, te tako promiče poštovanje za kulturnu raznolikost i ljudsku kreativnost.

Nematerijalno kulturno dobro mogu biti razni oblici i pojave duhovnog stvaralaštva što se prenose predajom, ili na drugi način, a osobito:

- jezik, dijalekti, govori i toponimika, te usmena književnost,
- folklorno stvaralaštvo u području glazbe, plesa, igara, običaja,
- tradicijska umijeća i obrti.

Konvencija za zaštitu nematerijalne kulturne baštine je prihvaćena na 32. Općoj skupštini UNESCO-a u listopadu 2003. godine, a Republika Hrvatska ratificirala ju je već 2005. Zakonom o prihvaćanju Konvencije, Ministarstvo kulture je utvrđeno kao centralno tijelo za njezino provođenje. To je bio dodatan impuls Republici Hrvatskoj za daljnje unapređivanje mjera i aktivnosti radi bolje zaštite i očuvanja nematerijalne kulturne baštine, na nacionalnoj i na međunarodnoj razini.

Prvo proglašenje sedam fenomena nematerijalne baštine upisane na UNESCO-ove liste bilo je u jesen 2009., u studenom 2010. proglašena su još 3 fenomena, dok je u studenom 2011. uslijedilo proglašenje još 2 fenomena na UNESCO-ove liste.

OSTALA HRVATSKA NEMATERIJALNA BAŠTINA

Čipka je samostalni, šupljikavi, ručni rad koji nastaje u doba renesanse na prostoru Mediterana i zapadne Europe. Osnovne tehnike čipkarstva, vještina izrade čipke su šivanje iglom i preplitanje pomoću batića.

Razlika između čipkarstva europskih zemalja i onog na prostoru naše zemlje su njezini stvaratelji. U Europi je izrada čipke bila u rukama ženskih crkvenih redova, građanstva i plemstva, dok se u Hrvatskoj njihovim posredstvom prenosi u ruke seoskih žena u manjim ruralnim sredinama. One čipku izrađuju za potrebe tradicijske odjeće i posoblja.

Danas u Hrvatskoj postoje tri glavna centra izrade čipke, čije se djelovanje nastavlja na višegodišnju tradiciju čipkarstva. To su: Lepoglava u Hrvatskom za-

Izrada čipke

Nijemo se kolo izvodi i danas u spontanim situacijama o pokladama, na sajmovima i blagdanima (dernecima) i u svadbama (iako mnogo rjeđe nego prije 1960-ih). Danas ga najviše izvode seoske folklorne skupine na lokalnim, regionalnim ili međunarodnim smotrama folklora (uglavnom u Hrvatskoj jer vrlo rijetko gostuju u inozemstvu), te na lokalnim priredbama u povodu blagdana patrona svojih župa. I dalje se prenosi s generacije na generaciju, danas sve više kroz djelovanje kulturnih društava, dok se u prošlosti prenosilo sasvim spontano. Većinu tih aktivnosti podupiru lokalne vlasti i državne institucije preko svojih programa javnih potreba.

Od 1984. održava se u Metkoviću smotra folklora cijele Dalmacije *Na Neretvu misečina pala*, na kojoj nastupaju kulturno-umjetnička društva svih lokalnih zajednica u Dalmaciji (otoci, obala i Dalmatinska zagora). Poslije nastupa održavaju se rasprave sa stručnjacima za različite aspekte tradicijske kulture.

* * *

Klapsko pjevanje je tradicijsko višeglasno homofono pjevanje bez pratnje instrumenata. Fenomen klapskog pjevanja kontinuirana je i relativno stara pojava, a kakvog ga poznajemo i danas, formira se sredinom 19. stoljeća, u vrijeme kada su se profilirali kulturni i glazbeni identiteti mediteranskih gradića na našoj obali i otocima, posebice u Dalmaciji.

Sam pojam *klapa*, prema etimološkim istraživanjima, ima korijene u sjevernotalijanskom tršćanskom šatrovačkom dijalektu i znači *skupina, grupa*, odakle je usvojen polovinom 19. stoljeća. U isto vrijeme, polovicom 19. stoljeća, u Dalmaciji djeluju formalne i neformalne pjevačke družine koje preuzimaju termin klapa, a danas su to uglavnom organizirane pjevačke skupine sa specifičnim *a capella* repertoarom dalmatinskih klapskih pjesama.

Klapske pjesme su homofoni, *a capella* napjevi, prepoznatljivi po svojoj unutrašnjoj glazbenoj strukturi- kretanju melodijskih linija glasova, harmonijskoj konstrukciji i sadržaju tekstova napjeva. Najčešća forma višeglasja klapskih pjesama je troglasje i četveroglasje, tijesni harmonijski slog koji gotovo mahom završava u tercnom položaju, akordu po kojem su klapski završeci prepoznatljivi. Pjesme su spjevane u duru, kojem harmonijsku osnovu čini tonički, dominantni i subdominantni četverozvuk, odnosno trozvuk. Melodija napjeva uvijek je u terci praćena drugim glasom, dok treći glas, bariton, ima zadaću popuniti akord. Za njega je karakterističan skok sa VII. stupnja na V. stupanj iznad tonike durskog tonskog roda u harmonijskim kadencama. Zadaća je basa jasno označiti hramonijske funkcije u osnovnom položaju. Tekstovi klapskih pjesama uglavnom su ljubavni, a kreću se od poetskih, vedrih, optimističkih i šaljivih do tekstova pretjeranog sentimentalizma. Stil pjevanja je vremenom evoluirao od tipično tradicijskog oblika pjevanja (*klapska pjesma*) i postojanja *klapa*, do stručno postavljenog i organiziranog oblika pjevanja.

Klapa

gorju sa čipkom na batiće, a na Jadranu Pag sa čipkom na iglu i Hvar sa čipkom od agave.

* * *

Dvoglasje tijesnih intervala Istre i Hrvatskog primorja kompleksan je stil folklorne glazbe kojeg nalazimo i van područja Istre i Hrvatskog primorja, no, upravo na tom području on živi najkompaktnije. U svojoj osnovi dvoglasje se zasniva na netemperiranim tonskim odnosima te karakterističnoj boji tona koji se kod vokalne glazbe postiže snažnim pjevanjem djelomice kroz nos.

Često tijekom izvođenja u obje dionice dolazi do improvizacije i varijacije, no, unisono završeci, ili završeci u oktavi ostaju strogo pravilo (ovu karakteristiku možemo svakako uočiti i kod stila bugarenje bez obzira što se donja dionica dodatno spusti za sekundu ili malu tercu)

Većina tonskih nizova sastavljeni su od četiri do šest tonova obrazaca, a specifičan je odnos glazbe i teksta.

* * *

Kraljice iz sela Gorjana su djevojke koje u proljeće, o blagdanu Duhova, u povorci obilaze selo i izvode ritual sastavljen od osobitih pjesama i plesa sa sabljama. Dijele se na kraljice i kraljeve; desetak kraljeva nosi sablje i muške šešire ukrašene cvijećem, a upola manje kraljica na glavama, poput mladenki, imaju bijele vijence. Iz šireg repertoara kraljičkih tekstova odabiru pjesme primjerene obitelji koju posjećuju; najčešće pjevaju djevojci, mladiću ili mladoj nevjesti. Zatim kraljevi izvode ples sa sabljama, a kraljice pjesmom komentiraju plesne figure. Slijedi narodni ples uz pratnju glazbenika, kojemu se mogu pridružiti i ukućani. Nakon što ih počaste hranom i pićem povorka odlazi u drugu kuću. Drugoga dana Duhova odlaze u susjedno selo ili obližnji gradić. Na kraju slijedi zajednička gozba i zabava kod jedne od sudionica.

Kraljice iz Gorjana

* * *

U vrijeme **poklada** (od 17. 1. pa do Pepelnice) u Kastavštini desetak grupa muškaraca obilazi svoja i susjedna sela na višekilometarskim ophodima po tradicijskim putovima. Neki imaju maske, a neki različita oglavlja koja simboliziraju vegetaciju i plodnost. Svi imaju ogrnute naopako okrenute ovčje kože i zvona, po kojima su i prozvani *zvončari*. Njima zvone krećući se na različite načine, što sve iziskuje određeno umijeće i fizičku izdržljivost. Premda s jedne strane vidljivo utjelovljuje drevna magijska značenja rituala kojim se trebala prizvati plodnost krajem zime, ovaj je običaj i danas izuzetno vitalan. Uz ovaj običaj vezana su i specifična jela, rukotvorstvo (izrada maski, oglavlja, zvona), plesovi i različiti oblici društvenog ponašanja.

Poklade

OSJEČKO
prvo hrvatsko pivo

* * *

Procesija *Za Križen* je jedinstveni obred osobite pobožnosti te izraz vjerskog i kulturnog identiteta stanovnika središnjeg dijela otoka Hvara koji se u neprekinutom nizu odvija pet stoljeća.

U noći s Velikog četvrtka na Veliki Petak procesija povezuje 6 mjesta otoka: Jelsu, Pitve, Vrisnik, Svirče, Vrbanj i Vrbosku. Istovremeno iz šest župskih crkava (u 22 sata) započnu ophodi na čelu s križonošom koji nosi križ (težak do 18 kilograma) u znak molbe ili zahvalnosti, kao vlastiti ili obiteljski zavjet. Slijedi ga izabrana pratnja u bratimskim tunikama te mnoštvo vjernika i hodočasnika, zaustavljaju se u crkvama i kapelicama ostalih mjesta gdje ih dočekuju svećenici da bi se pred jutro vratili u svoju župsku crkvu. Procesija je iznimna po svom trajanju (tijekom 8 sati prođe se 25 kilometara) i po naglašenom pasionskom sadržaju, pripremaju je i provode bratovštine, odnosno zajednice hvarskih vjernika u čiju je povijest i život križ duboko upisan. Okosnica procesije je *Gospin plač*, osmerački pasionski tekst iz 15. stoljeća kojeg u formi glazbenog dijaloga pjevaju izabrani pjevači, *kantaduri*.

Procesija

* * *

Festa svetoga Vlaha, zaštitnika Dubrovnika predstavlja izuzetnu pojavu nematerijalne kulturne baštine, koja je u kontinuiranom povijesnom trajanju od 10. st. do sadašnjeg vremena zadržala svoje tradicionalne i prepoznatljive odlike i vrsnoću izričaja. Temeljena na legendi o pojavljivanju svetoga Vlaha radi pomoći Dubrovčanima u obrani protiv napadača, u Festu se uključuju stanovnici grada i okolice, predstavnici države i lokalnih vlasti, te predstavnici Rimokatoličke crkve.

* * *

Festa sv. Vlaha

Drvene dječje igračke prepoznatljivi su tradicijski proizvodi Hrvatskoga zagorja s dugom povijesti. Upravo su se na ovim prostorima u 19. st. razvila osebujna umijeća izrađivanja igračaka, koja su se u pojedinim selima kao što su Laz, Stubica, Tugonica ili sama Marija Bistrica zadržala sve do današnjih dana. Sva se ta sela nalaze na putu prema najvećem hodočasničkom mjestu u Hrvatskoj - Mariji Bistrici. Od vrlo jednostavnih igračaka svirala, asortiman se proširivao tako da su u pojedinim periodima izrađivali oko sto i dvadeset različitih igračaka. Način izradbe prenosio se u određenim obiteljima iz generacije u generaciju i zadržao do danas. Za njih je karakteristično da ih izrađuju muškarci ručno, a većinom ih oslikavaju žene. Nikada ne mogu biti dvije u potpunosti identične jer je svaka ručni rad. Kao materijal koristi se meko drvo iz neposredne okoline, vrba, lipa, bukva i javor, koje rukotvorci nakon sušenja tešu, a zatim uz pomoć drvenih

Drvene igračke

ili kartonskih šablona posebnim alatom režu i oblikuju. Pri oslikavanju se služe ekološkim bojama, a kao podlogu najčešće koriste crvenu, žutu ili plavu boju. Oslikavaju ih cvjetnim i geometrijskim ukrasima. Danas se izrađuje pedesetak vrsta igračaka, od raznovrsnih svirala, tamburica, igračaka u obliku životinja, pa sve do uporabnih predmeta.

* * *

Sinjska alka, viteški turnir u Sinju, održava se od 1717. jednom godišnje u Sinju, u Cetinskoj krajini. Tijekom natjecanja, vitezovi jašu na konjima u punom galopu niz glavnu ulicu, ciljajući kopljem željezni prsten koji visi na užetu. Naziv turnira potječe od riječi *alka,* ili prsten, riječi turskog podrijetla koja odražava povijesnu koegzistenciju i kulturnu razmjenu dvije različite civilizacije. Pravila turnira, kodificirana Statutom iz 1833., promiču poštenu igru te naglašavaju važnost sudjelovanja u životu zajednice. Sudionici moraju biti članovi obitelji s područja Sinja i Cetinske krajine. Čitava zajednica pomaže u izradi, konzervaciji, obnovi i rekonstrukciji oružja, odjeće i prateće opreme kako bi poduprli održavanje tradicije. Kroz turnir se također prepliću vjerski obredi, društvena okupljanja, obiteljske posjete, te proslave u kućnom ambijentu, kao i u javnosti. Sinjska alka je jedini preživjeli primjer srednjevjekovnog viteškog natjecanja koja su se redovito održavala hrvatskim obalnim gradovima sve do 19. stoljeća. Time je obilježila lokalnu povijest i postala sredstvo prenošenja kolektivnog sjećanja s generacije na generaciju.

Sinjska alka

* * *

Umijeće izrade **medičarskih proizvoda** pojavilo se u pojedinim europskim samostanima tijekom srednjeg vijeka, a kad je stiglo u Hrvatsku postalo je i obrt. Obrtnici medičari, koji također proizvode med i svijeće, radili su u području sjeverne Hrvatske. Proces izrade medičarskih proizvoda zahtijeva vještinu i brzinu. Recept je isti kod svih proizvođača, a uključuje brašno, šećer, vodu i sodu bikarbonu- uz obavezne mirodije.

Medičarski proizvodi

Licitar se oblikuje modelima, peče, suši i boji raznim jestivim bojama. Svaki obrtnik ukrašava licitar na poseban način, često sa slikama, malim zrcalima i stihovima ili porukama. Licitarsko srce je najčešći motiv i često se priprema za vjenčanja, ukrašeno imenima mladenaca i datumom vjenčanja. Svaki medičar djeluje u određenom području bez ometanja drugih obrtnika. Kroz stoljeća se umijeće prenosi s generacije na generaciju, u početku muškarcima, a danas i ženama. Licitar je postao jednim od najprepoznatljivijih simbola hrvatskog identiteta.

* * *

Bećarac je vokalni odnosno vokalno – instrumentalni napjev popularan na području Slavonije, Baranje i Srijema. Veselog je i vedrog teksta, najčešće prožet alegorijama i metaforama. Naziv potječe od turske riječi *bekar,* koja u hrvatskoj jezičnoj uporabi (*bećar*) označava mladog neženju, momka, samca, *lolu, bekriju*, veseljaka sklonog raskalašenom životu, jelu, piću i ženama. Pjevao se najviše na svadbama i u drugim prigodama kada se narod okupljao na veselje.

Bećarac je deseteračka glazbena vrsta u kojoj se na određeni melodijski obrazac i njegove brojne inačice pjevaju po sadržaju veoma različiti deseterački dvostihovi, najčešće ljubavni i metaforično erotski; hvale se vlastite vrline, ljepota, sposobnosti, imovno stanje, izruguju se neistomišljenici i suparnici, prkosi se i inati.

U bećarcu se obično "natpjevavaju" dva ili više vodećih pjevača koje prati skupno pjevanje i svirka narodnih glazbala, nekoć gajdi i tambure samice, a potom tamburaških sastava ili mješovitih sastava s violinom, harmonikom i tamburama. Bećarac se obično izvodi tako da prvi stih ili dio stiha, koji tvori određenu smisaonu tezu, otpjeva jedan pjevač, a potom mu se pridruže ostali pjevači. Drugi je stih najčešće humorna antiteza prvom stihu, a pjevaju ga obično svi pjevači. Stihovi se

OSJEČKO
prvo hrvatsko pivo

Pjevanje bećaraca prisutno je na svadbana i mnogim zabavama

često smišljaju tijekom same izvedbe, tematizirajući nazočne pojedince, zbivanja i kontekst u kojem se izvedba odvija. Cijene se pjevači koji imaju dobru dikciju i jak glas, koji dobro poznaju repertoar starih i novih desetaračkih dvostihova, te koji su dosjetljivi, spretni i brzi u oblikovanju novih dvostihova.

Za razliku od drugih tradicijskih slavonskih pjesama na deseteračke stihove (svatovci, drumarci, pokladarci i drugi), koje se izvode bez sviračke pratnje, bećarac se redovito izvodi uz instrumentalnu pratnju; bez svirke se pjeva samo iznimno, to jest kada nema svirača.

Bećarac je kao tradicijski vokalni i vokalno-instrumentalni napjev, i kao neizostavan dio današnje tradicijske kulture Slavonije, Baranje i Srijema opstao na društvenoj i glazbenoj sceni zahvaljujući organiziranoj djelatnosti amaterskih folklornih i glazbenih udruga i ansambala, folklornih i glazbeno-folklornih manifestacija (smotri, susreta, seminara i festivala), a djelomično zahvaljujući i estradnim glazbenicima i diskografskoj produkciji. Sve ove djelatnosti na razne načine podupire i podržava društvena zajednica na državnoj, regionalnoj, županijskoj, općinskoj i lokalnoj razini.

* * *

Nijemo kolo s područja Dalmatinske zagore jedinstveno je po načinu izvođenja. Bez glazbene pratnje ili neovisno o njoj, kad ona postoji (svirka u tradicijski instrument *diple*, *mijeh*, tipa gajdi ili specifičan način pjevanja u malim skupinama potresanjem glasa – *rera, ganga, vojkavica*), jedino se na području Dalmatinske zagore izvodi u kolu koje se povremeno razbija u parove, ili se tijekom cijeloga plesa izvodi u parovima koji se kreću po krugu, ili slobodno po plesnom prostoru.

U nijemom kolu svaki plesač izvodi svoj korak, poskakujući u zatvorenom kolu ili hvatajući se u par, šećući neko vrijeme i vodeći svoje partnerice, po jednu ili dvije, da ih svi prisutni mogu dobro pogledati. Zatim opet snažno poskakujući s jedne noge na drugu, povlači istovremeno partnerice, isprobavajući javno njihovu vještinu, naizgled bez određenih pravila, spontano, ovisno o raspoloženju i trenutnoj želji za isticanjem pred drugima ili želji za zajedničkim snažnim i impresivnim kretanjem kola kad se hvata s ostalima u to *šuplje* kolo. Zbog međusobnih razlika u izvedbi strukture i koraka kola u pojedinim selima, ovo je kolo osnovni marker lokalnoga identiteta prema kojem se stanovnici pojedinih sela, uz ostale elemente kulturne baštine, međusobno razlikuju. Zajednička karakteristika tog plesa izvedba je bez glazbene pratnje čime je prepoznatljivo na cijelom području Dalmatinske zagore, ali i šire. Na širem području izvodi se isključivo u kolu, pa je zato upravo izvedba kola na području Dalmatinske zagore specifična u odnosu na šire područje (Lika, otoci zadarskog i šibenskog arhipelaga, Ravni Kotari, susjedna država FBiH). Tijekom posljednjih dvadesetak godina, od sredine 1980-ih, na području grada Sinja i okolice, ovo je kolo oblikovano u scensku koreografiju pa su mu time figure i pokreti ujednačeni i fiksirani – svi izvođači istovremeno izvode iste figure (geste rukama) i korake.

Nijemo kolo

U drugim se selima Dalmatinske zagore zadržao još uvijek stariji način spontanog izvođenja koraka i figura prema kojima su kola u pojedinim selima međusobno razlikuju. Uz opće poznati i u struci prihvaćen naziv *nijemo kolo*, to se kolo u različitim zajednicama naziva različitim imenima. Najčešće su to *mutavo kolo, gluvo kolo, šuplje kolo, po naški, po starinski, staračko,* odnosno prema mjestu odakle jest, npr.: *poljičko gacko kolo* (iz sela Gata s područja Poljica), vrličko kolo (iz Vrlike i bliže okolice), sinjsko (iz Sinja i okolice).

Nijemo se kolo izvodi i danas u spontanim situacijama o pokladama, na sajmovima i blagdanima (dernecima) i u svadbama (iako mnogo rjeđe nego prije 1960-ih). Danas ga najviše izvode seoske folklorne skupine na lokalnim, regionalnim ili međunarodnim smotrama folklora (uglavnom u Hrvatskoj jer vrlo rijetko gostuju u inozemstvu), te na lokalnim priredbama u povodu blagdana patrona svojih župa. I dalje se prenosi s generacije na generaciju, danas sve više kroz djelovanje kulturnih društava, dok se u prošlosti prenosilo sasvim spontano. Većinu tih aktivnosti podupiru lokalne vlasti i državne institucije preko svojih programa javnih potreba.

Od 1984. održava se u Metkoviću smotra folklora cijele Dalmacije *Na Neretvu misečina pala*, na kojoj nastupaju kulturno-umjetnička društva svih lokalnih zajednica u Dalmaciji (otoci, obala i Dalmatinska zagora). Poslije nastupa održavaju se rasprave sa stručnjacima za različite aspekte tradicijske kulture.

* * *

Klapsko pjevanje je tradicijsko višeglasno homofono pjevanje bez pratnje instrumenata. Fenomen klapskog pjevanja kontinuirana je i relativno stara pojava, a kakvog ga poznajemo i danas, formira se sredinom 19. stoljeća, u vrijeme kada su se profilirali kulturni i glazbeni identiteti mediteranskih gradića na našoj obali i otocima, posebice u Dalmaciji.

Sam pojam *klapa*, prema etimološkim istraživanjima, ima korijene u sjevernotalijanskom tršćanskom šatrovačkom dijalektu i znači *skupina, grupa*, odakle je usvojen polovinom 19. stoljeća. U isto vrijeme, polovicom 19. stoljeća, u Dalmaciji djeluju formalne i neformalne pjevačke družine koje preuzimaju termin klapa, a danas su to uglavnom organizirane pjevačke skupine sa specifičnim *a capella* repertoarom dalmatinskih klapskih pjesama.

Klapske pjesme su homofoni, *a capella* napjevi, prepoznatljivi po svojoj unutrašnjoj glazbenoj strukturi- kretanju melodijskih linija glasova, harmonijskoj konstrukciji i sadržaju tekstova napjeva. Najčešća forma višeglasja klapskih pjesama je troglasje i četveroglasje, tijesni harmonijski slog koji gotovo mahom završava u tercnom položaju, akordu po kojem su klapski završeci prepoznatljivi. Pjesme su spjevane u duru, kojem harmonijsku osnovu čini tonički, dominantni i subdominantni četverozvuk, odnosno trozvuk. Melodija napjeva uvijek je u terci praćena drugim glasom, dok treći glas, bariton, ima zadaću popuniti akord. Za njega je karakterističan skok sa VII. stupnja na V. stupanj iznad tonike durskog tonskog roda u harmonijskim kadencama. Zadaća je basa jasno označiti hramonijske funkcije u osnovnom položaju. Tekstovi klapskih pjesama uglavnom su ljubavni, a kreću se od poetskih, vedrih, optimističkih i šaljivih do tekstova pretjeranog sentimentalizma. Stil pjevanja je vremenom evoluirao od tipično tradicijskog oblika pjevanja (*klapska pjesma*) i postojanja *klapa*, do stručno postavljenog i organiziranog oblika pjevanja.

Klapa

ŽETVA I ŽETVENI OBIČAJI U SLAVONIJI

Branka Uzelac

"Žanju srpi, mašu kose, djed se žuri, snoplje broji
škriplju vozi brašno nose,snaša preduć čedo doji."

Ne zvuče stihovi baš poznato? Ipak to je jedna od 14 kitica izvornog napisa Mihanovićeve pjesme "Horvatska domovina" iz koje je kasnije tek dio uzet za tekst hrvatske državne himne. Ovo je samo jedan od primjera gdje je važnost žetve dala snažan pečat svakovrsnom domoljubnom osjećaju i umjetničkom stvaralaštvu, ponajviše u žitorodnoj Slavoniji.

U žetvu se išlo u čistoj odjeći, u svagdanjim vezenkama i crvenim maramama. U zlatnom žitu šarenile su se žetelice, a bijelile se rubine i gaće muškaraca. Djevojke su pokrivale glavu maramom koja je djelomično prekrivala lice i tako ga štitila od sunca.

Sigurno je najstariji oblik žetva u kojoj se radilo ručno. Ona odgovara i predodžbi o autentičnom obliku žetve u tradicijskoj kulturi hrvatskoga sela.

Značajka takve žetve je uporaba srpa i kose. Srp je oruđe kojim prvenstveno rukuju žene, bilo da žanju žito, ili ga pomoću srpa skupljaju i slažu u male kupove

– *rukoveti*. Muškarci kose žitom kosom, na koju stavljaju dodatak koji prikuplja i slaže požete stabljike. Na većim njivama kositi može više kosaca, a za njima idu žene i prave rukoveti. Iza njih ide muškarac, ili žena koji na tlo stavljaju užad od slame i na kraju muškarac koji užadima nekoliko rukoveti vezuje u snopove. Pravljenje užadi za vezanje snopova može biti i zaseban posao uoči žetve, posebice ako se priprema žetva na većoj površini. Naravno, posao može biti i drugačije organiziran. Kad je manje sudionika u žetvi, isti se moraju izmjenjivati u nekoliko poslova. Žetelice znaju užad pričvrstiti o pojas s leđne strane. Tako im je pri ruci , a ne smeta kad se priginju. S tim dodatkom radnoj odjeći promatraču djeluju vrlo slikovito, ali njima je to sigurno dodatni teret u napornom poslu i vrućini.

Kad je sve požeto i svezano u snopove, žito ostaje na njivi neko vrijeme, ovisno o vrsti žita i daljnjoj organizaciji posla. Snopovi se slažu na različite načine: u ležećem položaju ili uspravljeni, često složeni križno (krstine, križi). Uvijek se pazi da klasje bude što bolje zaštićeno, okrenuto prema sredini ili suncu. Vrlo je različit i broj snopova koji složeni na određeni način čine cjelinu (varira od dva do dvadeset i jedan), a često se te cjeline i nazivaju po broju snopova (petak, devetak i slično. Žito se s njiva odvozilo kolima, ili natovareno na konje, stavljalo u gospodarsku zgradu (štagalj, hambar), ili je vršidbu (odvajanje zrna od slame) čekalo sušeći se na otvorenom složeno u stogove hrpe (kamare) koje su u žitorodnim krajevima bile impozantne veličine!

Uvođenje strojeva u obradu žita vrlo je zanimljiva tema. U opisima žetve iz različitih krajeva i vremena nalazimo zapise pa i fotografije strojeva koji su u tome trenutku bili u upotrebi. Razne vrste strojnih kosilica zamijenile su kosce i žetelice. Strojevi su postupno usavršavani za određeni posao ili je jedan stroj preuzimao više poslova: želi su, odvajali slamu od zrnja, vezali slamu u snopove odnosno slagali u kocke.

Zbog izuzetne važnosti žetve, njezinom uspješnom dovršetku i dobrom urodu usmjereni su i mnogi postupci zasnovani na različitim vrstama vjerovanja, predodžbi i religijskih praksi. Uz molitve i blagoslove koje predvodi svećenik, kao što su procesije i blagoslov žitnih polja (osobito na blagdan sv. Marka), molitvama i drugim izrazima pobožnosti utječu se obitelji i pojedinci gotovo kroz cijelu godinu, a posebice prije žetve. Manje je poznato da su postojale i posebne molitve za obilnu ljetinu, molitve u slučaju nevremena, molitve u vrijeme suše i slične koje su tiskane u posebnim molitvenicima.

Mnoge lijepe žetvene pjesme nastale su pri žetvenoj mobi:

Djeva Marija žito dožela
žito dožela, tri vijenca splela.
Žitom ih splela, vinom zalila.
Prvog je splela žita pšenice.
Drugog je splela vina lozice.
Trećeg je splela zdravlja, veselja
Koga je splela žita pšenice,
Onog nosite u naše polje
Ne bil nam polje rodilo bolje.

Žetveni običaji zapisani po selima Slavonije i Đakovštine.

Običaji iz Nijemaca

Na sam dan žetve već oko dva sata iza ponoći baba Malča bi probudila sve ukućane koji će poći u žetvenu mobu. Žetelice bi se popele na kola i odvezle na njivu. Uža moraju splesti prije nego se žito osuši. Žene bi uzimale pračak kojim su lupali da se žito iskruni i da ne ostane sjemena u tome žitu iz koga moraju plesti uža. Za to vrijeme u did Stipinom dvorištu muškarci su otkivali srpove i kose na nakovnju. Kad bi se okrijepili šljivovicom iz stare tikvice, pošli bi na njivu. Tu bi odredili tko će biti kosac, tko će rukovetat, a tko će viti vezač.

"Kad sa žita rosa spade, onda počinjemo radit. Kosilo se na tri, četiri kose. Prvi kosac " kosbaša" bi kosio, a za njim bi dijete steralo uža. Rukovetaljka bi nalagala žito na uža. Dvije rukoveti stale bi u jedan snop. U drugom redu kosio bi drugi kosac, u trećem – treći i tako redom. Za njima je dolazio vezač, koji bi užem vezao snopove. Sama bab Malča, sjeća se Stipa Zvonarević, znala bi priko dana nažeti po sedam krstova (svaki krst ima 18 snopova) što je za nju bio zaista dobar uspjeh. Kad bi prigrijalo sunce, došao bi domaćin i pozivao mobu u lad pod koje drvo. Nudio je svoje poslenike rakijom, a zatim bi reduše prostirale po zemlji gubu, a po ovoj čisti bijeli laneni stolnjak i donosile ručak. Poslije jela i kratkog odmora žetva bi se nastavila".

Kad se žito pokosi, snašaju se snopovi. Starješina slaže snopove u devetak i to tako da prvo postavlja četiri snopa dolje da klas jednog pokriva klas drugoga. Na ta četiri snopa stavlja se još četiri. Deveti snop stavlja se zadnji tako da je okrenut prema izlasku sunca. Dva devetaka nazivaju se jedan krst.

Posljednji dan žetve proslavljao se na poseban način. Žetelice bi među zadnjim požetim snopovima izabrale najljepši, vezale ga s tri užeta, nasadile ga tako da klas bude gore te sve srpove ukrstile jedan preko drugoga na klasje tog snopa. Pošto bi se pomolile i zahvalile za sretno završenu žetvu, žetelice bi izvukle iz toga snopa najljepše klasove i od njih isplele žetveni vijenac. Na povratku kući orila bi se vesela pjesma žetelaca. Na čelu povorke jedan od žetelaca nosio je žetveni vijenac oko glave. Pred kućom bi dočekivao svoje uposlenike did Stipa. Kad bi žeteoci pristigli i žetveni vijenac predali did Stipi, uhvatili bi se u kolo.

Žetveni vijenac bi did Stipa čuvao sve do jeseni kada bi ga iskruljio a sjeme opet posijao.

Običaji iz Gorjana

Kasnije su žito kosili kosom. Kosci kose otkos za otkosom, a rukovetalje rukoveću srpom i rukoveti nalažu na uzice. U prvom otkosu nalože po jednu rukovet na svaku uzicu. U drugom otkosu nalože drugu rukovet na prvu , a vezač stegne obje rukoveti i uzicom sveže snop. Da se ne zaprlja, rukovetalja obuče "košic". Košica ima duge rukave i sprijeda je dulja, a straga seže do polovice leđa. Vezač navuče na ruke "lačke" da ne izgrebe ruke do lakata.

Predveče, kak su se snopovi ugorili na suncu, snašali su snoplje svi i slagali u petice. Svaka petica ima deset snopova, a slažu se u nakrst, pet po pet snopova da klasovi budu sakriveni, ako pada led (tuča) – da ne otuče.

Zadnji dan završili su žeteoci žetvu posebnim žetvenim običajem. Na kraju njive, ostavili bi jedan komad nepokošenog žita. Uđu u to nepokošeno žito i traže Trojstvo i Jedinstvo. Tri klasa koja su nikla iz jednog zrna, zovu Trojstvo a jedan klas iz jednog zrna – Jedinstvo. Kad ih nađu, iščupaju ih, te pokose i to žito i svežu snop s tri uzice. Taj snop zovu Jezuš. Osove ga, da klas bude gore i u njega zabodu kose i srpove. Svi stanu oko njega, mole "Anđeo Gospodnji". Čupajući iz snopa najbolje klasove slažu ih u kiticu koju zovu "vinac". U vinac su metnuli i Trojstvo i Jedinstvo. Vinac nosi doma najmlađi muškarac. Pred kućom ga dočeka reduša s rešetom i sv. vodom. Muškarac stavi vinac iznad glave, a reduša ga kroz rešeto poškropi sv. vodom. Onda preko rešeta stavi lijepi otarak i na otarak stavi vinac. Muškarac vinac sa otarkom unosi u kuću i na zid. Vinac tamo stoji do sjetve. Večera bude svečana, gibanica toga dana se zove "doženjača." Pjesma se ori duboko u noć.

"Tko rastavi mene i dragana
Mjesto žita rodila mu slama"

"OBNAVLJAMO BAŠTINU"

Kako vrednovati i potaknuti suvremenu izradu narodnih nošnji?

Katarina Bušić

Manifestacija "Obnavljamo baštinu" - revija rekonstruiranih narodnih nošnji Slavonije, Baranje i Zapadnog Srijema održana je u Trnjanima 19. studenoga 2011. Inicirana od strane Međunarodnog centra za usluge u kulturi - zagrebačke Posudionice i radionice narodnih nošnji, realizirana u suradnji s Kulturno-umjetničkim društvom "Lovor" iz Trnjana, bila je to prva priredba natjecateljskog karaktera posvećena isključivo nositeljima tradicijskih tekstilnih vještina, odnosno pojedincima, grupama i/ili udrugama koji se amaterski bave izradom narodnih nošnji. Cilj je bio predstaviti dosadašnja uspješna ostvarenja – novoizrađene / rekonstruirane komplete ili pojedinačne dijelove narodnih nošnji, pripadajući nakit i opremu glave, te potaknuti suvremeno tekstilno rukotvorstvo i izradu ruha prema tradicijskim obrascima. Program i reviju osmislio je Josip Forjan, prof., voditelj Posudionice i radionice narodnih nošnji.

Važnost ove priredbe, s jasno, stručno definiranim propozicijama natjecanja, pri čemu se vrednuju i nagrađuju najbolje i najkvalitetnije rekonstrukcije ili nove izradbe (dijelova) ruha, a ne, kao što obično biva na mnogobrojnim revijama i događanjima diljem nizinske Hrvatske, *najljepši* nositelj ruha (djevojka, udata žena *snaša* ili mladić) – prepoznalo je i financijski podržalo Ministarstvo kulture Republike Hrvatske.

Narodna nošnja – starinska, izrađena najvećim dijelom u domaćoj radinosti ili novija, oblikovana krajem 19. st. i početkom 20. st. pod znatnijim građanskim utjecajima koji se očituju u djelomičnom preuzimanju krojeva gradskoga, srednje-europskoga ruha i sve većoj primjeni tvorničkih tkanina u izradi te različitoga pozamanterijskoga materijala pri ukrašavanju – kontinuirano je pojmljena, odijevana i prezentirana kao jedan od istaknutijih simbola nacionalnoga, zavičajnoga i/ili lokalnoga identiteta, odnosno baština naslijeđena od predaka, vrijednost koju valja sačuvati za buduće naraštaje ili, u posljednje vrijeme, kulturni kapital po

kojem se nadamo biti prepoznatljivi u suvremenim europskim okvirima.

Zahvaljujući tomu, u mnogim slavonskim, baranjskim i srijemskim selima i gradovima tekstilno rukotvorstvo i izrada narodnih nošnji opstali su do današnjih dana, a nisu bili prekinuti ni tijekom Domovinskoga rata i progonstva. Revitalizacija tradicijskih tekstilnih vještina pokrenuta već među prognanim stanovništvom, dijelom podržana i stručno usmjerena od nekih muzejskih i srodnih institucija, posebno se intenzivirala u poratnim godinama - povratkom u zavičaj i na ratom stradala područja. Pokrenuta iz praktičnih i ekonomskih razloga (nedostatak nošnji/kostima za folklorne nastupe; dodatni izvor prihoda), proširivši se ubrzo i na područja u kojima su pojedine vještine izrade i ukrašavanja ruha zamrle tijekom druge polovice 20. st., ova je pojava ubrzo prerasla u svojevrsni kulturni pokret, s ciljem obnove nošnje kao simbola identiteta i opstojnosti. Na tim temeljima i danas uspješno grade i čuvaju tradicije neke nove generacije. Naravno, suvremena proizvodnja tekstila, izrada i obnova narodnih nošnji uvjetovane su i prilagođene njihovim novim namjenama – prije svega folklornoj, scenskoj primjeni.

Upravo su neka dosadašnja uspješna ostvarenja u rekonstrukciji, odnosno izradi i ukrašavanju narodnih

nošnji predstavljena u sklopu manifestacije "Obnavljamo baštinu", na reviji rekonstruiranih nošnji Slavonije, Baranje i Zapadnog Srijema.

Organizator je precizno određenim propozicijama uvjetovao slijedeće:

- pravo natjecanja imaju samo osobe, grupe ili udruge koje se amaterski bave izradom narodnih nošnji,
- predlagatelj može prijaviti samo jednu odjevnu kombinaciju, kompletiranu isključivo od rekonstruiranih, novo izrađenih dijelova ruha i ukrasnih dodataka (iznimno, obrtničke proizvodnje mogu biti obuća, nakit, torbe te muška pokrivala za glavu).

Pravo predstavljanja na reviji dobilo je osamnaest sudionika, odnosno nošnji, za koje je Organizator, na temelju prethodno dostavljenih opisa i fotografija procesa izrade i ukrašavanja, ustvrdio da zadovoljavaju određene stručne i estetske kriterije. Predlagatelji su sami odabrali osobe koje su na primjeren način nosile i predstavile nošnju na sceni.

Mnogobrojna publika u Sportskoj dvorani Trnjani imala je priliku vidjeti novoizrađene, svečane ili radne nošnje iz različitih dijelova nizinske Hrvatske – Bapske, Baranjskog Petrovog Sela, Bizovca, Brodskog Varoša, Donje Vrbe, Donjeg Miholjca, Gajića, Gorjana, Gundinaca (dva prijavljena), Klokočevika, Nuštra, Prekopakre, Starog Grabovca, Štitara, Trnjana, Trnjanskih Kuta i Vrbanje. Ovdje valja istaknuti da je prijavljen znatno veći broj ženskih odjevnih kompleta – čak petnaest (podjednako djevojaka i udatih žena), dok se muškom nošnjom predstavilo svega troje natjecatelja.

Stručna komisija, sastavljena od etnologa: Branka Uzelac, viša kustosica u Muzeju Đakovštine (Đakovo), Zvonimir Toldi, umirovljeni dugogodišnji kustos, muzejski savjetnik u Muzeju Brodskog Posavlja (Slavonski Brod) i Katarina Bušić, viša kustosica u Etnografskom muzeju (Zagreb), na temelju procijenjene kvalitete i autentičnosti izrade i ukrašavanja ruha, dodijelila je nagrade prijavljenim pojedincima, grupama ili udrugama, koje su sudjelovale u izradi nošnje, kako slijedi:

1. nagrada: svečana ženska nošnja iz Baranjskog Petrovog Sela

Izrada i ukrašavanje: Pavo Franjin, Marta Benak, Marta Horvat, Marija Kolar, Eva Bošnjak

Nositeljica: Željka Bačić

2. nagrada: svečana ženska nošnja iz Donje Vrbe

Izrada i ukrašavanje: Ivana Odobašić, Marija Odobašić, Liza Odobašić

Nositeljica: Ivana Odobašić

3. nagrada: svečana ženska nošnja iz Bizovca

Izrada i ukrašavanje: Katarina Pejaković, Marija Kuna

Nositeljica: Kristina Pejaković

Nagrade za predstavljanje nošnje, odnosno za "opći dojam", stručna komisija dodijelila je Katarini Rukavini iz Bapske i Siniši Oreščaninu u nošnji iz Prekopakre.

Revija nošnji se odvijala uz glazbenu pratnju tamburaškog sastava "Evergreen" iz Slavonskog Broda, a prigodnim kulturno-umjetničkim programom predstavili su se domaćini, KUD "Lovor" iz Trnjana te MPS "Baće" KUD-a "Josip Šošić" iz Tenje, KUD "Seljačka sloga" iz Nuštra i KUD "Šokadija" iz Gundinaca.

Na koncu, kao posebnu vrijednost manifestacije "Obnavljamo baštinu" treba istaknuti pozitivan, svojevrstan *ne-natjecateljski* stav svih sudionika prijavljenih na reviju. Slijedom višegodišnjega zanimanja za tradicijske tekstilne vještine i konkretnoga rada na izradi i ukrašavanju ruha, većina sudionika se dobro poznaje, dogovara i čak surađuje na zajedničkim projektima. Stoga su oni sami najbolje bili svjesni vrijednosti i kvalitete pojedinih primijenjenih "ručnih radova", uloženog vremena, truda, strpljenja i motivacije, te su s odobravanjem prihvatili odluke stručne komisije.

Ovdje još jednom treba istaknuti kako je važno pozitivno vrednovati dosadašnja uspješna ostvarenja, dalje usmjeravati rekonstrukciju narodnih nošnji, te poticati lokalne folklorne skupine i angažirane pojedince na očuvanje i novo vrednovanje tradicijskoga ruha svoga kraja, kao i njegovo originalno predstavljanje na sceni. Pri tomu se očekuje kvalitetna i plodonosna suradnja specijaliziranih institucija, odnosno etnološke / etnografske struke (interpretacija - valorizacija - prezentacija) i zainteresiranih strana "na terenu" (izvedba – upotreba - prezentacija).

ŠOKAČKA KAPA

Dubravka Scharmitzer

"Kapo moja i nova i stara,
ti si dobra za mene bećara....."

Šešir je kao pokrivalo za glavu u upotrebi još od prapovijesti kao zaštita za glavu od sunca, kiše, pri radu, ali i kod kretanja na otvorenom. Ovisno o kulturnome miljeu, različitim okolnim utjecajima kao i modnim kretanjima tijekom stoljeća, šešir je doživljavao različite oblike, transformacije i prilagodbe. Do danas on označava status, spolnost, kulturni milje, nacionalno obilježje, kao i modni dodatak. Prema pisanim i likovnim izvorima, s početka 19. stoljeća u Slavoniji se pojavljuje crni okrugli šešir malog oboda, ukrašen vrpcama – **šokačka kapa.**

Šokačka kapa, šešir ili klobuk sastoji se iz "glave" u obliku kupole, čunja, tuljka ili zvona na užim ili širim zavinutim krilima, odnosno obodu, izrađivan od vune, zečje ili devine dlake, platna, svile ili kože. Muški tradicijski šokački šeširi tj. kape, izrađivani su do pusta. Pust ili filc je sukno načinjeno od životinjskih vlakana nabijanjem i prešanjem pustovanjem. Pustovanje se vrši posebnim strojevima pri čemu se vlakna vlaže alkalijskim ili kiselim vodenim otopinama i griju vodenom parom. Pust je jedan od najstarijih tekstilnih proizvoda.

Kapa je u prošlosti bila sastavni dio kompletnog narodnog ruha svakog muškarca. Muškarac nikad nije smio biti gologlav i nikuda nije išao bez kape. Kapa je imala specifičan okrugli oblik, bila je različito zakićena, odnosno ukrašena. Nošena je na posebne načine u posebnim prigodama.

Nekada je svaki Šokac obavezno imao tri kape:

- svagdanju – za poslove oko kuće ili u polju
- svečanu – za odlazak u goste ili na kirvaj
- misnu – najljepša za odlazak na misu.

Kapa je Šokcu uvijek bila svetinja. Od rane dječje dobi pa sve do starosti i smrti, muškarci se ne odvajaju od kape. Kad ju Šokac naredi na glavu, ispred ogledala, nema skidanja. Kapa je ponekad bila u rukama kada se *kerilo* (veselilo) ili se stavljala na berdu, a to je značilo velika radost i veselje. Ako je Šokac skinuo kapui bacio o pod, značilo je veliku muku i nepravdu. Kapa se skidala u počast križu, crkvi ili pokojniku ali i kada se pozdravljalo. Pored one uzrečice "Kapa glavu čuva" u Šokadiji je kapa simbol ljepote, ponosa, *bećarluka,* ali

Bećari iz Piškorevaca sa šokačkim kapama

Ljelja iz Gorjana

i prkosa. Na kraju života, obavezno se kapa prije zatvaranja lijesa stavljala na prsa iznad ruku pokojnika.

Šokački momci i srednjodobni ljudi su rado nedjeljom, ili za neku prigodu, kitili svoje kape. U prošlosti, dok se nosila narodna nošnja, bilo je nepisano pravilo kićenja muške, šokačke kape (šešira). Od jednostavnog kićenja s klasom žita, listom hrasta, cvijećem (asparagus, muškatl i šumica) do kićenja trakom trobojnicom, voštanim cvijetom, dukatima, ptičjim perom, plišanim trakama ukrašenih sa zlatovezom i slično, opisivali su i godine i prigodu i status muškarca.

Šokačku kapu ne nose samo muškarci već i djevojke. U sklopu običaja kraljica, u vrijeme blagdana Duhova, po našim šokačkim selima djevojke redovito nose na glavi posebno okićene kape. Te kape imaju stožasti oblik, koji je dobiven slaganjem ukrasnih elemenata na mušku kapu. Nad obodom su štrepe, red ukrasa napravljen od sjajnih zrnaca uokvirenih perlicama, a nad njima cvjetovi od raznobojne svile, ili samta. Cvjetovi se slažu unaokolo i uvis, a na vrh se stavlja kovilje. U cvjetove se ulaže po jedno ogledalce s prednje strane, a jedno sa stražnje. Na stražnjoj strani kape, ispod štrepa, pričvršćene su raznobojne svilene vrpce, koje padaju niz leđa.

Kićenje šokačke kape:

Momci zakićene kape nose na lijevoj strani, a poslije ženidbe kapu kite s desne strane ili pozadi kape.

Kapa zakićena trakom trobojnicom označava da je momak stasao za vojsku.

Kapa zakićena trakom vezenom po crnom plišu zlatom po papiru, ili zakićena dukatom i šumicom, nosi se samo u svečanim prilikama.

Kapa zakićena velikim dukatom na lijevoj strani označava momka, a s tri mala dukata s lijeve strane momka koji se sprema u svatove.

Kapa zakićena umjetnim cvijetom i asparagusom na desnoj strani označava oženjenog muškarca.

Kapa zakićena cvijetom sa špinerom ili umjetnim cvijetom s asparagusom, označava momka stasalog za ženidbu.

Kapa zakićena naprijed s tri grančice ružmarina, a pozadi vinčac označava kapu kojom mlada kiti mladoženju kad je đever dovede pred svatove.

Zakićenu kapu najbolje nose bećari, opjevanu u bećarcima:

Šeširdžijo, daj mi šešir mali,
da mi stoji bećarski na glavi.

Lako ti je poznati bećara,
kapa mala, kosa podrezana.

Svit mi kaže da sam bećarina,
što je nosim kapu na očima.

Nisam bećar, bećarski se vladam,
Paun-pero za kapu zabadam.

Kapo moja i nova i stara,
ti si dobra za mene bećara.....

Majstor Ištoković sa sudionicima radionice

Stanko Ištoković, šeširdžija iz Ivankova demonstrira učenicima kako se prave šokačke kape

15. studenog 2012. u Srednjoj strukovnoj školi Antuna Horvata u Đakovu u sklopu manifestacije *Svome gradu za blagdane* održan je niz edukativnih radionica pod nazivom: **"Kapo moja i nova i stara, ti si dobra za mene bećara".** Radionice je osmislila prof. Dubravka Scharmitzer uz pomoć Branke Uzelac, dipl. etnologinem iz Muzeja Đakovštine i svestranih profesora i učenika Škole. Gost radionica je bio majstor Stanko Ištoković, šeširdžija iz Ivankova.

U holu škole, oblikovanjem šokačke kape na vodenoj pari uz pomoć drvenih kalupa, majstor Stanko Ištoković, privukao je najviše gledatelja. Dok su Branka Uzelac, dipl. etnologinja i učenica Ružica Damjanović iz 3.PT2 razreda, predstavljale šokačku kapu i načine kićenja u nekoliko učionica učenicima različitih zanimanja odvijale su se etno-eko radionice. Učenici i profesori su prezentirali izradu kapa tehnikom *kaširanja* i *heklanja* te njezinu upotrebu kao suvenir. Tehniku otisak predstavili su kao način oslikavanja različitih predmeta motivom šokačke kape. Šokačku kapu su najbolje opjevali školski tamburaši u poznatim bećarcima u školskom holu na velikom odmoru.

Najinteresantniji dio radionica je bila scenska slika i modna revija kojom su učenici prikazali nošenje okićene šokačke kape uz recital i zvuke tamburice.

DRVENI AMBAR - KAPELA U STARIM MIKANOVCIMA – DO TRADICIJE PUTEM VJERE

Jadranka Galiot Kovačić

Ambari – najljepše tradicijske gospodarske zgrade

Drveni ambari, spremišta za žitarice, gospodarske su zgrade na tradicionalnim okućnicama Slavonije, Baranje i Srijema. Nerijetko su to i najljepše zgrade, ornamentirane drvorezbarenjem na stupovima, ogradama, krovnim zabatima. Uvijek smještene u prednjem dijelu seljačkog domaćinstva, u blizini kuće, kako bi ih njihovi vlasnici mogli nadzirati i zaštititi od lopova, ali i kako bi svojim izgledom prikazivali svu ljepotu i umijeće izrade, narodnih, seoskih majstora. Zidali su se i na stanovima, uz ostale gospodarske objekte potrebne za bavljenje stočarstvom i zemljoradnjom: bunar, vanjska peć, pušnice za voće i meso, koševi, kolnice, drveni žitni štagljevi s provozom, svinjci, pčelinjaci.

Ambar u Bizovcu, građen 1872. godine

To su drvene građevine, postavljene na stupovima od slagane cigle, dvostrešnog krovišta, pokrivene biber crijepom, u ranijoj prošlosti, šindrom, mogu biti s trijemom, ili bez njega. Unutrašnjost ambara je podijeljena na nekoliko (6-7) drvenih pregrada, okana, visine do 1-1, 5 metra u kojima su se smještale žitarice u zrnu, potrebne za ishranu ljudi i životinja. Na drvenom tavanu držao se u kudjeljnim vrećama, ili u drvenim ručno izrađenim posudama, grah i kukuruz. Samo je domaćica, reduša imala ključ od ambara i ona je određivala što će se i kad iz njega uzimati. Također se na police u ambaru stavljao na hlađenje, vrući, tek ispečeni kruh iz krušne (vanjske) peći.

Povijesna literatura nam ostavlja podatke kako je polovicom 18. stoljeća nedostajalo spremišta za žitarice, one su bile loše kvalitete jer su čuvane u žitnim jamama u zemlji. Vojna vlast Habsburške monarhije propisala je 1765. godine, građenje žitnica, štagljeva, ali i suvara – mlinova na suhi, volovski ili konjski pogon. Ambara, tavana za smještaj sijena, kao i štala za stoku, nedostajalo je i nekoliko desetljeća kasnije, što je između ostalog, dovodilo do oskudica u hrani i gladi. Ambar je turcizam i znači: žitnica, spremište, skladište. 1823. je propisano da se ambari moraju podzidati, što ih je štitilo od vlage, ali i požara. Podziđivanjem su oni dobro prozračivani. U isto su vrijeme, u Baranji, ambari uglavnom napravljeni od šiba, te izvana i iznutra oblijepljeni blatom i pokriveni trskom. Ambari su postavljani na središtu prednjeg dijela dvorišta i to udaljeni od kuće i susjedne međe odnosno susjednog gospodarstva, kako bi se spriječilo prelaženje požara na njih. Ostanak bez toliko brižno uzgajane, skupljene i čuvane ljetine, značio bi oskudicu i glad, sve do berbi i žetvi naredne godine.

Ambari su u 19. stoljeću građeni od hrastovine, kanatnom konstrukcijom, daskama koje su na krajevima spojene na preklop, a krajem 19. i početkom 20. stoljeća neke od njih dijelom, ili u cjelini, od cigle. Korištenje čvršćeg i dugotrajnijeg materijala, te prostorni razvoj gospodarskih zgrada uvjetovan je jačanjem ekonomske snage kućnih zadruga. Drveni stupovi su učepljeni u vijenac. Ambari novije gradnje često imaju oba zabata zidana opekom.

Ambar kao kapela u Starim Mikanovcima

Podzidani ambar u Babinoj Gredi s ukrasno izvedenim trijemom i zidanim pročeljem od cigle

Udruga za promicanje kulture *Ars longa vita brevis* (Umjetnost je dugovjeka – život je kratak) iz Starih Mikanovaca je planirala tijekom 2006., u središtu sela, na "numeri Kršić" izgraditi prvi objekt Zavičajnog muzeja, ambar s društvenim prostorijama Udruge i trgovinom suvenira.Također, u ambaru je planiran i manji stalni postav izložbenih predmeta.
Udruga je predlagala poduzetnicima, da na "numeri Kršić" izgrade još nekoliko ambara za trgovine ili druge poslovne prostore. Namjera je bila izgraditi turistički "etnopark", uz još jedan prijedlog Udruge, Općini, da se iza svih ambara postavi glavna zgrada zavičajnog muzeja, koji bi izgledao kao šokački štagalj, sjenik. Udruga je skupljala i predmete iz tradicijskog života sela. Podignut je i đeram, izgrađena "ćuprija", te počelo prikupljanje starih alata. No, novo općinsko čelništvo nije podržalo taj posao, a ni zamisao da se ambar postavi u dvorištu mikanovačke osnovne škole nije zaživjela u praksi. Branko Šimetić, stolar iz Ivankova, koji je angažiran za gradnju ambara sugerirao je Šimi Frkoviću, predsjednku Udruge, da se gradnja, kao i nova lokacija povjeri mikanovačkom župniku Mirku Binguli (članu Upravnog odbora Udruge), odnosno rimokatoličkoj župi koja je imala prazno zemljište na izlazu iz Starih Mikanovaca pored ceste prema Strizivojni, uz samu željezničku prugu Vinkovci – Zagreb. Na zemljištu su već bili posađeni čempresi, a dotada je planirano napraviti kapelu, kao sastajalište vjernika, da ne moraju, pogotovo oni stariji, odlaziti u udaljenu crkvu u središte sela. U dogovorima su sudjelovali Šimo Frković, Branko Šimetić, Mirko Bingula te je dogovoreno da će predložak biti stari postojeći ambar (zabat i ograda trijema) obitelji Petričević iz Starih Mikanovaca u ulici Vladimira Nazora 115.

Prema fotografijama, Branko Šimetić, napravio je skicu, ali je dogovoreno da ambar bude većih razmjera jer se u njemu planiraju održavati svete mise za što je potreban veći prostor nego li je to bilo u tradicijskim slavonskim ambarima. Dužina ambara je 6 metara, širina iznosi dvije trećine duljine, 4 metra. Visina je 2, 15 m. "Ambari se rade na razlomke, tako su se radili i stari, tradicijski ambari. Skladan je i proporcionalan kao i stari ambari, ali je prednji vijenac podignut za 15 centimetara, jer je prostor predviđen za kapelicu" kaže Branko Šimetić. Nagib krovišta je od 40 do 45°. Ima dekorativno probojima izrezbaren trijem, na čijem se središnjem dijelu nalazi drvena ogradica sastavljena od letvica. Ornamentacija zabata te ogradice je preuzeta s ambara obitelji Petričević. Takve ogradice su bile postavljane na trijemove tradicijskih kuća u Slavoniji, Srijemu i Baranji. Odstupanje od tradicijskog naslijeđa su dvokrilna vrata na ulazu u ambar i po jedan prozor s bočnih strana ambara. Branko Šimetić kaže za proporcije ambara: "To su njemačke mjere, njemački standardi." Cijela građevina pravljena je od sirove hrastovine. Sastavi su rađeni na trećoj petini greda i u njih je urezan preklop.

Ambar obitelji Petričević u Starim Mikanovcima

Ambar je premazan sirovom naftom, i to prije sastavljanja, u majstorovoj stolarskoj radionici. "U slučaju da ambar nije premazan", objašnjava stolar, došlo bi do pucanja sastava, bočna okna bi podigla gornji vijenac, a vijenac krovište. Zbog vlage, magle, padalina, hrast bubri, a ova zaštita ga sprječava u tom procesu. Nafta je debelo nanesena u jednom sloju valjkom za *molovanje*.

Novi ambar – kapela u Starim Mikanovcima

Svećenik Mirko Bingula je želio na ambar dodati drveni zvonik, no prihvatio je savjet Branka Šimetića da se ovaj ne postavlja, kako se ne bi narušio tradicijski izgled ambara. Ulaz u ambar je okrenut prema zapadu, što po mišljenju ovog vrsnog stolara, nije dobro rješenje, zbog nepovoljnih vremenskih uvjeta odnosno nanosa snijega, ili kišnih padalina na trijem koji je širok 4 metra, dug 2 metra i pun otvora na sebi. Ovakva izloženost atmosferskim prilikama brže dovodi do truljenja drveta, no pogled s prometne ceste koja iz sela vodi do Strizivojne i želja župnika, prevladale su. Mještani vjernici su se obvezali da će voditi brigu o ambaru za takvih nepovoljnih vremenskih prilika, čistiti ga, te stavljati najlonske folije kao zaštitu. Oko ambara je uređen travnjak i cvjetnjak kojeg s pažnjom uređuju.

Ispod ambara je postavljena betonska ploča, zbog lakšeg održavanja. Ovime se izbjegla erozija zemlje, rast bilja i neuredan izgled ispod same zgrade. S bočnih strana, ispod ambara postavljene su kocke od slaganih tri reda cigle, visine oko 35 cm. Ispod ambara, iznad ploče, u središnjem dijelu, također su postavljene tri betonske kocke, koje nisu vidljive. Zamisao je ovo Branka Šimetića, koji je smatrao da je potrebno zbog opterećenja, postaviti "betonsku mrežu", koja će garantirati stabilnost ove male građevine.

Na prozorske otvore stavljeni su drveni prozori i kapci s kovanim okovima, kao što su postavljani na starim kućama. Stupovi koji nose trijem također su urađeni po tradicijskom modelu, ali ne oponašaju stari mikanovački ambar. Uz stupove su dodani i kosnici, poznat element ruralnog graditeljstva. Na drvenom zabatu, usječen je križ, kao "znak kapelice, kuće božje" – napominje Branko Šimetić. Polukružno stepenište je postavljeno ispred ambara i ima četiri nivoa. Ovaj oblik je odabran radi bolje sigurnosti Stepenište je od cigle, kao i staza koja vodi do ceste. "Dvorište je *flastrovano*, kao i stara seoska dvorišta", upoznaje nas Branko Šimetić. Na tradicijskim okućnicama, prednje dvorište je popločavano ciglom, a rijetko je popločavan prostor oko gospodarskih zgrada. S obzirom da ambar ovdje nema gospodarsko značenje, već služi ljudima kao svetište, napravljena je ova funkcionalna staza širine 4, 6 metra, kao prikladan prilaz u mjesto molitve.

Bočno pročelje ambara, kapele, Stari Mikanovci

U unutrašnjosti se nalaze oltar, kipovi svetaca, svete slike Isusa i Marije, slike četrnaest postaja križnog puta, stolice. Tu je i jedan fenjer. Kroz središte je postavljena tkana krpara, a u cijeloj prostoriji se na različitim mjestima nalaze tradicijski tkani, ili heklani tabletići, miljei. Svete slike Isusa i Marije bile su dijelom velikih šokačkih soba. Svečanom svetom misom na dan sv. Josipa radnika, 1. svibnja 2009., obilježen je završetak gradnje ambara. Predviđena je i postavljanje đerma u njegovoj neposrednoj blizini.

Namjera entuzijasta, zaljubljenika u prošlost svoga zavičaja u ovoj je izvedbi ambara – kapele, dobila svoje ispunjenje. Prvobitne zamisli o stvaranju tematskog parka (zavičajnog muzeja) nisu zaživjele, no novi ambar – kapela u Starim Mikanovcima, novo je i posebno mjesto susreta tradicijske graditeljske baštine i katoličke vjere, koji su ukorijenjeni u osobnostima stanovnika ovog slavonskog mjesta.

Detalj unutrašnjeg uređenja ambara, kapele, Stari Mikanovci

"PAORSKO RUHO" U SUHOPOLJU KOD VIROVITICE

Jasmina Jurković Petras

U hrvatskoj etnologiji sve više prostora zauzimaju istraživanja i predstavljanja tradicijske odjeće/nošnje nastale pod utjecajima raznovrsnih građanskih modnih stilova. Predstavljanjem narodnog ruha u drugačijem svjetlu od tradicionalno shvaćenog, probuđena su promišljanja, kako stručnjaka tako i brojnih entuzijasta i zaljubljenika u folklornu baštinu, o njegovoj neuniformiranosti. Potreba takvih istraživanja i predstavljanja prepoznata je i u virovitičkom muzeju, ali i u Kulturno umjetničkoj udruzi iz Suhopolja koja je ove godine odlučila rekonstruirati dio "paorskog ruha" svoga mjesta. To će učiniti zahvaljujući sredstvima Ministarstva kulture, ali i prethodno napravljenim istraživanjima etnologa te odjeće i fotografija koje čuva Gradski muzej Virovitica i Etnografska zbirka.

Istraživanje odjeće najvećim djelom se oslanjalo na proučavanje pisane građe, fotodokumentacije i fototeke Muzeja, a manjim na razgovorima s lokalnim stanovništvom. Razlog tome je slabo sjećanje kazivača, značajan gubitak podataka, ali promjena strukture stanovništva, kao i financijske nemogućnosti dodatnih terenskih istraživanja.

"Razvoj i promjene narodnog ruha početkom 20. stoljeća omogućili su izmijenjeni društveni, socijalni i ekonomski uvjeti. Raspadanje velikih obiteljskih zadruga, u kojima je bilo puno ženske radne snage pa se odjeća proizvodila na autarkičan način, uvjetovalo je smanjenje količine i promjenu načina proizvodnje odjeće. Razvojem industrije i trgovine jača i kupovna moć seoskog stanovništva, kojem tržište nudi nove sirovine za proizvodnju odjeće – svilu, baršun, til, zlatan konac, kupovnu čipku i različitu pozamanteriju. Formira se novi društveni sloj bogatijih veleposjednika, trgovaca i obrtnika, koji se iz seoskih sredina preseljavaju u prigradska i manja gradska naselja, stvarajući nova materijalna i duhovna dobra se elementima ruralnog i urbanog, te promovirajući posebnu vrstu odjeće tzv. **varošku nošnju**."[1]

Brojnim migracijama te stvaranjem manjih trgovišta i u virovitičkom kraju oblikuje se varoška paorska nošnja, kakva se nosila "na široko" u Suhopolju do počet-

1 Josip FORJAN: Nove mode – utjecaj građanskih modnih stilova na tradicijsko odijevanje, katalog izložbe, Gradski muzej Virovitica, 2009.

ka 20. stoljeća. Suhopolje odnosno *"Szuho-polye"* spominje se prvi puta 1757. kada se navodi da je izgrađeno pred nekoliko godina.[2] Od 1771. u spisima se Suhopolje navodi pod imenom Terezovac (prema carici Mariji Tereziji) što će se zadržati sve do kraja Prvog svjetskog rata. Prema popisu iz 1802. Terezovac je sjedište župe sa 662 stanovnika, većinom katolika. Okolna su naselja bila sela s većinskim poljodjelskim stanovništvom dok je Terezovac već tada imao status trgovišta. Razvoj samog naselja, blizina Virovitice i utjecaj industrijalizacije, kao i ekonomska moć stanovništva oblikovali su odjeću. Raznovrsne tkanine za odjeću ipak su se bojale i u kućnim *farbarama*. Poznata nam je takva *farbara* u Suhopolju u kući Medvecki čije drvene kalupe danas čuvamo u Etnografskoj zbirci virovitičkog muzeja, ali i *farbara u stanu Dolinca u kojoj je majstor bojao tekstil i vunu.*[3] *Razgovorima je doznato kako je u Suhopolju vrlo aktivno, sve do ranih 30-ih godina 20. stoljeća, obitelj Medvecki prodavala tkanine na metre ispred svoje kuće uz cestu. Odjeća dobivena od takvih materijala se nazivala farbarska*, a u svakoj se prilici govorilo da se *nosi po paorski ili švapski*. Ubrzo se ove kućne *farbare* zatvaraju pred sve brojnijim dućanima sa industrijski bojanim tkaninama.

U katalogu izložbe *Tako se nekad nosilo* održane u Suhopolju 2003. autorice upućuju kratko i o odjeći: *Stanovništvo Suhopolja je raznolikog kulturnog, etničkog i jezičnog porijekla pa je takovo bilo i nekadašnje odijevanje, koje se još sačuvalo na fotografijama. Na ovoj gdje su tri generacije Fett, vidi se da je to tip građanske odjeće od tvorničke tkanine.*[4] Nešto konkretniji po pitanju odjeće u Suhopolju je autor Zlatko Čurik u svojoj knjizi "Suhopolje u sjećanjima" u kojoj donosi pregršt prikupljenih kazivanja i priča lokalnog karaktera. On navodi: *Narodna je nošnja u Suhopolju bila u znaku pridošlica iz njemačkih pokrajina. Nošnja je vrlo posebna, veoma slična gradskoj, a jednaka je narodnoj nošnji u selu Szulok u Mađarskoj, u blizini Barča, gdje je prevladavala njemačka manjina.* (...) *Dijelovi nošnje: unterrock (donje rublje) od bijelog šifona, dolje špice suknja – fini štof razne boje, po želji fertun (pregača), reklica (bluza). Narodna nošnja za djevojke bila je bijela, a za udate, tamna boja i marama. Uz to su se nosile cipele, a za svaki dan klompe.*[5] Ovi početni kratki opisi suhopoljske odjeće koja se nije smatrala nošnjom upotpunila su etnološka muzejska istraživanja.

Varoška paorska nošnja u Suhopolju se sastojala od uzorkovane bluze "šlambrekla", široke nabrane "cigovane" suknje, "šlingovane" pregače "fertun", zatim do

2 Prema Zlatko ČURIK, Suhopolje u sjećanjima, 2005., 11.
3 Prema Zlatko ČURIK, Suhopolje u sjećanjima, 2005., 52.
4 Draganić, Fabijanić, 2003., 9.
5 Prema Zlatko ČURIK, Suhopolje u sjećanjima, 2005., 74.

tri podsuknje ("unterok") sa "šlinogovanim" rubom, svijetlih vunenih čarapa "zokni", te tamnih kožnih do gležnja visokih cipela na vezanje. Ručni "šlingovani" rad postupno se zamjenjuje dostupnim tvorničkim čipkama te raznom pozamanterijom. Podsuknje su se štirkale odnosno krutile kako bi "nosile suknju" te bi tako djevojka bila "šira u bokovima". Pregača bi slobodno padala i ako nije bila do ruba suknje bila bi malo iznad suknje kako bi se istaknuo ručni rad "šlinga". Krajevi pregače su se vezali s desne strane u mašnu te bi čini ukras. Bluza je bila svilena, kopčala se sprijeda gdje je imala puno izrađenih nabora tzv. "sajmlice", izrazito strukirana s uskim pripijenim rukavima čime se potpuno razlikovala od nošnje, odjeće ostalih virovitičkih sela. Prema kazivanju jedne od kazivačica u razdoblju između dva svjetska rata još uvijek se prema odjeći prepoznavalo tko je iz Suhopolja, tko iz Virovitice, a tko iz sela okolice. *Neke su nosile šešire i užu odjeću, a u Suhopolju se nosilo na široko.* Udane žene koje su dojile djecu su imale košulje s kopčanjem na ramenu kako bi se lakše dojilo. Uz opisani tip odjeće djevojke su kosu češljale u jednostavnu frizuru *"toč"* koju su činile dvije pletenice spojene na tjemenu, a žene su glavu povezivale u svilene tzv. bačke marame. Ovakav stil odijevanja potekao je od Nijemaca *"Švaba"*, koji se u ove krajeve doseljavaju od sredine 18. do kraja 19. stoljeća.[6] Kako svjedoče fotografije tako se i dio kazivačica prisjetio strogih pravila odijevanja i dužine sukanja, kopčanja i pokrivanja prsnog te vratnog dijela, ali i obaveznog pokrivanja ruku kod zapešća. Smatralo se nepoželjnim vidjeti neurednu i raskopčanu djevojku. Ukrasa je bilo vrlo malo te se nisu nosili pri svakodnevnom radu. Medaljoni i križići na lančiću su bili vrlo uobičajeni, a dosezali su dužinu na vratu iznad prsa. Zimi i za hladnijih dana su djevojke i žene su nosile vunene tzv. *"berlinske marame s franclinima"*, a na nogama drvene klompe. Mlađe su djevojke nosile svjetlije tonove i pastelne boje, dok su starije žene nosile tamniju odjeću zagasitijih boja i tonova. S vremenom se obuća prilagođava modi, pa se nose kožne cipele s remenom i na malu peticu što osobito nose mlađe djevojke.

Ovakav tip nošnje je predstavljen i na etnografskoj izložbi "Nove mode: utjecaj građanskih modnih stilova na tradicijsko odijevanje" 2009. godine u Gradskom muzeju Virovitica, a dio odjevnih predmeta čuva se u Etnografskoj zbirci. Pomoću njih, fotografija i etnografskih bilježaka s istraživanja zasigurno će se moći kvalitetno rekonstruirati "paorsko ruho" iz 19. stoljeća kako se nosilo u trgovištu Suhopolje. Rekonstruiranom nošnjom će Kulturno umjetnička udruga iz Suhopolja u folklornim nastupima zasigurno moći reprezentativno ispričati priču svojega kraja.

Literatura:

Čurik, Zlatko; Suhopolje u sjećanjima od povijesnih činjenica do trača, Vlastita naklada, 2005.

Draganić, Danica, **Fabijanić**, Mirjana; Tako se nekad nosilo, katalog izložbe, Općina Suhopolje, 2003.

Forjan, Josip, **Jurković Petras**, Jasmina; Nove mode – utjecaj građanskih modnih stilova na tradicijsko odijevanje, katalog izložbe, Gradski muzej Virovitica, 2009

Terenske zabilješke, 2008., 2009.

6 Jasmina JURKOVIĆ PETRAS: Nove mode – utjecaj građanskih modnih stilova na tradicijsko odijevanje, katalog izložbe, Gradski muzej Virovitica, 2009.

200 GODINA OBRTNIČKOG CEHA U ĐAKOVU (1813. -2013.)

Branka Uzelac

Obrtništvo se u Hrvata, kao i u ostalih naroda javlja, u početku u neorganiziranom obliku, kao posljedica individualne kućne proizvodnje. Sve potrebno za život, od nastamba do utenzilija i odjeće, ljudi su odvajkada sami izrađivali za vlastite potrebe, razmjenu i trgovanje. Još u svojoj staroj postojbini, živeći iza Karpata uz ostale slavenske narode, Hrvati bijahu marljivi ratari i poznavatelji raznih obrtničkih vještina nužnih za svakodnevni život. Dolaskom u današnje krajeve u VII. stoljeću, susreću se s novim, nerijetko razvijenijim kulturnim elementima, te počinju izrađivati razne proizvode isključivo za prodaju, uključivši se tako u već razvijene romanske, grčke i bizantske trgovačke tokove. U srednjem je vijeku Katolička crkva poticala razvoj obrta gradnjom bogato urešenih Božjih hramova i riznica, te zapošljavanjem i obučavanjem zidara, stolara, drvorezbara, zlatara i inih obrtničkih majstora. U to je doba fluktuacija obrtnika znatna. Taj vid rukotvornih vještina u još stabilnim obiteljskim zadrugama sve više postaje redoviti izvor dopunskog prihoda, kako u manjim urbanim sredinama tako i kod ruralnog stanovništva. Obrtom se sve više bave seljaci, otvarajući kućne radionice sa zaposlenom rodbinom, susjedima ili sumještanima. Uslijed sve većeg broja obrtnika koji su se bavili istom djelatnošću, u razvijenijim obrtničkim centrima formiraju se prve bratovštine, u kojima se okupljaju žitelji prema etničkoj ili strukovnoj pripadnosti.

Bratovštine poput obrtničkih društava bile su neka vrsta udruga, koje su između ostalog štitile interese svojih članova, rješavale eventualne razmirice, te kontrolirale cijene proizvoda. Iz bratovština su se razvili cehovi, prave obrtne udruge i to najprije u Njemačkoj, Francuskoj i Engleskoj, a najstariji ceh u Hrvatskoj osnovali su zagrebački krojači 1447. Tijekom 17. stoljeća cehovi su izrasli u moćne obrtničke udruge s čvrstom ekonomskom osnovom, što nije konveniralo

KRZNARSKA RADIONA

Mijo Drenjančević

DJAKOVO, — Kr. Petra 56.

izradjuje sve vrsti krznarske robe i štavi (učinja), sve vrsti janjećih, ovčijih i koža od zvjeradi.

Izradba solidna. Cijene umjerene.

gradskim i državnim vlastima. Za vrijeme biskupa Mandića utemeljen je 1813. Obrtnički ceh u Đakovu.

Nakon hrvatsko-ugarske nagodbe 1868. poslove i organizaciju obrta preuzima Ministarstvo za poljoprivredu obrt i trgovinu, a 1872. car Franjo Josip I, prihvaća obrtni zakon kojim se ukidaju cehovi i osnivaju obrtne zadruge. No, sve vrijeme do ukidanja cehova, seljački se narod uz zemljoradnju bavio i raznim obrtničkim vještinama, kako za vlastite potrebe tako i za prodaju, kao dodatnim ili jedinim izvorom prihoda. Svoje su proizvode mnogi prodavali na kirvajima, godišnjim i tjednim sajmovima, te su tako postali jedna vrsta putujućih obrtnika. Povijesni tijekovi manifestirali su se i na gradske obrte u Slavoniji. Oni su predstavljali kompleksnu mješavinu stare slavenske, turske, romanske, ugarske i njemačke obrtničke kulture. Kao takvi utjecali su na seoske, nekada toliko intenzivno da se mnogi seoski obrti skoro uopće nisu razlikovali od gradskih. Njihovi proizvodi počinju gubiti na važnosti i vrijednosti pojavom specijaliziranih obrtnika, naročito potkraj 19. stoljeća, uslijed nagle progresije industrijalizacije.

Međutim danas, na početku 21. stoljeća, kada je nuklearna i elektronička proizvodnja uznapredovala gotovo do savršenstva, manufakturna izradba ne gubi na značaju dapače, treba je njegovati, te proizvođače podržavati i poticati na rad, jer samo na taj način još očuvane rukotvorine ostaju budućim naraštajima baština za budućnost, kao hrvatska kulturna tradicija.

Obrtnički proizvodi kao sastavni dio tradicijske odjeće

Na ovim su prostorima radili i izrađivali svoje proizvode: opančari, papučari, obućari-cipelari, čizmari, kožuhari, krznari, remenari-sedlari, pletači valjanom robom, suknari, klobučari, krojači, izrađivači tradicijskih glazbala, licitari i voskari. Pučanstvo Đakovštine, kao i diljem Slavonije i zapadnoga Srijema, u okviru svoje tradicijske odjeće je neizostavno nosilo različite obrtničke odjevne predmete.

To je, prije svega bila, gornja zimska odjeća od valjane vune i sukna, kao i od kože i krzna.

Bunđuri, reklje, ili rekle, - kratke pletene valjane kaputе, temeljne indigo plave boje - nosile su i žene i muškarci. Danas su prepoznatljivije kao muška odjeća. Uz reklju nošene su i fusekle (istovrsne čarape).

I rekle i fusekle krase specifične šare - vegetabilno-geometrijske ornamentike po donjem rubu rekle i rukava i gornjem rubu čarapa. Kako ovi odjevni predmeti imaju podrijetlo iz vremena ustrojstva Vojne Krajine na ovim prostorima, točno se znalo koja su sela, odnosno skupine sela nosila određene šare, po kojima su bili prepoznatljivi.

Šare na reklama bile su slijedeće: a) na ružmarin ili klas, b) šara na srceta, c) šara na trišnje ili jabučice i d) šara na pruge (10 višebojnih valovitih pruga).

Šara na rekli i fuseklama, vezana uz određeno selo - uvijek je morala biti istovrsna. Svaka šara ima i svoje specifično pučko tumačenje.

Aljine su dugački suknarski kaputi koje su nosile i žene i muškarci. Izrađivane su radne i svečane, standardnoga ravnoga kroja od mrkoga i bijeloga sukna. Muške od ženskih aljina, kao i rekle, razlikuju se samo po tome što muške imaju ogrlicu (kragnu). Ipak, muške su aljine bile puno više cifrane - nakićene. Možda zato što su aljine češće i radije nosili muškarci, ili zato što su žene krasili i drugi odjevni predmeti, prije svega oplećak i skuti bogato ornamentirani različitim tehnikama tkanja, ili veza.

Po kvaliteti sukna i bogatstvu ornamenata na aljinama - isticalo se imovno stanje onoga tko je nosi. Bogatiji muškarci i žene i mlade osobe su nosili aljine od češljanog, kudravog sukna sa puno različitih aplikacija. Bile su to končane i vunene vrpce u boji, stilizirano postavljene -raspoređene po prednjim donjim stranama i središnjem dijelu stražnje strane aljine, zatim raznobojne plišane vrpce postavljene u redove po donjim rubovima aljine i rukava, oko otvora aljine, kao i na muškim kragnama. Plišane vrpce dopunjavane su redovima čohe u boji ukrasno izrezane, nacifranim klapnama o džepovima, ukrasno izvedenim petljama za zakopčavanje. Bilo je i onih koji su naručivali i kupovali već izrađene najskuplje, bogato ornamentirane srmene aljine. Općenito, po aljinama su najčešće bili raspoređeni stilizirani vegetabilni motivi (grane, tulipani) - uz neizostavnu dopunu geometrijske stilizirane ornamentike.

Specifičnog oblika su bile čobanske kabanice; od bijeloga prirodnog sukna, široke i dugačke pelerine (ogrtači), sa "zatvorenim" rukavima. Krasile su ih bogato ornamentirane pačetvorinaste veće ogrlice. Iako su bile radne, najčešće su ih nosili mlađi muškarci, te su i kabanice bile vrlo kitnjaste. U okviru ženske odjeće nošeni su kratki ženski kožusi do struka (kožuščić, kožušak), bez rukava, s velikim kružnim izrezom oko vrata i otvorom po sredini prednjega dijela. Izrađivan je od ovčjeg krzna koje je ostavljeno iznutra, a izvana je koza bojena u svijetlo smeđe tonove. Mogao je biti sasvim prekriven raznobojnim sitnim ili krupnijim kožnim aplikacijama uz dopunu malih zrcala ili uz dodatak rojte- kićanke na stražnjem dijelu.

Kako su ovaj tip kožuha uglavnom nosile djevojke, ili mlade snaše za hladnijega vremena - pridavao se veliki značaj bogatstvu i raznolikosti ornamenata po njima.

Starije su žene nosile dulji kožuh - do bokova s malobrojnim prišivenim kožnim aplikacijama. Takvi su kožusi nošeni i u pokajne prigode. U sklopu muške odjeće nošen je kratki kožuh do pasa, bez rukava s kopčanjem po sredini prednjega dijela. Posebice je zanimljiv pršnjak kao gornji haljetak do pasa, bez rukava - nošen preko košulje u svečanim prigodama. Specifičan

PLETIONA i PREDIONA
MIJO GRGIĆ
Djakovo
(Šedivijeva ul. 26.)

HERMAN i MARIJA BAUER
trgovina seljačke manufakturne
i kratke robe
DJAKOVO

ČARAPARSKA RADNJA I PREDIONA
-- VUNE --
PAVO BRDARIĆ, ĐAKOVO

Izradjuje sve vrsti vuneno-valjane robe

Muške, ženske i dječje **rekle, čarape i počne.**

Cijene umjerene.
Izradba čvrsta i solidna.
Prima narudžbe.

je po zatvorenoj prednjoj i stražnjoj strani i kopčanjem s lijeve strane ispod pazuha i na lijevom ramenu. Na pršnjaku je po prednjem dijelu izrazito naglašena apliciranost raznobojnim kozicama uz dopunu malih zrcala.

Veliki muški kožuh su zimi nosili prije svega oženjeni muškarci. Vanjska je koža bojana u jednu od smeđih nijansi, a unutarnje krzno je od ovce (karakteristično po duljoj dlaci). Bogatstvo prišivenih raznobojnih kozica stiliziranih vegetabilnih ornamenata na svim zadanim mjestima, uz dopunu zrcala, ili uz dodatak rojte - kićanke na stražnjem dijelu – upućivalo je na to da li se radi o polucifranom ili velikom cifranom kožuhu, odnosno cifranom na velike grane.

Opaklija je veliki kožni ogrtač u obliku pelerine - dugačak do listova ili gležnjeva, bez rukava, s krznom po unutarnjem dijelu. Kako je to bio radni zimski ogrtač za muškarce, imao je samo skromne ukrase po donjem rubu. Specifičan je po većem komadu crnog janjećeg runa koji je prišiven po stražnjem vratnom dijelu. Samo su bogatije kuće u prošlosti imale opakliju.

Pod utjecajem građanske kulture, mlade i bogatije žene nosile su bunde (bundice) kao svečanu gornju odjeću. Izvana su bile štofane ili plišane, a oko vrata i po donjem rubu, kao i oko drugih otvora, bilo je raskošno prišiveno lisičje krzno ili od nekog drugog pelca. Nošene su prilikom odlaska u crkvu uz vezene ili štofane suknje.

Danas su ovi lijepi i raskošni gornji odjevni predmeti velika obiteljska ili muzejska dragocjenost.

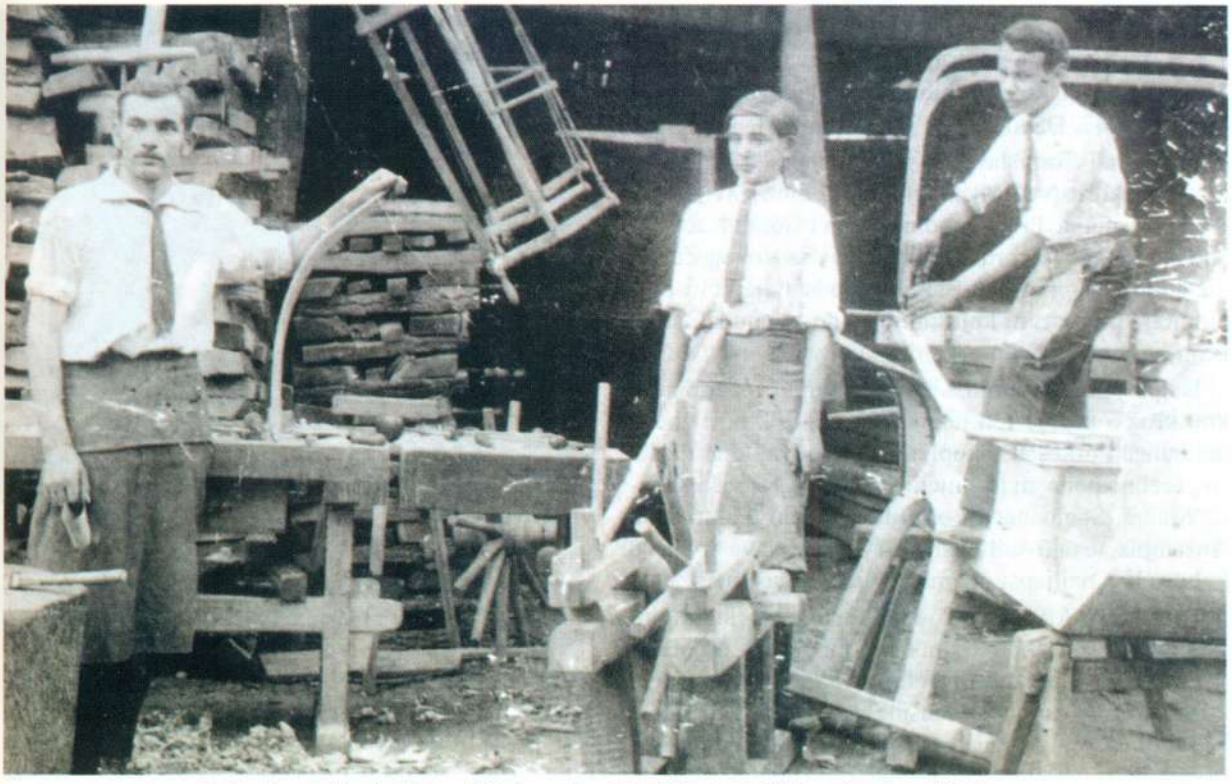

Kolarska radionica Strnad, jedna od najstarijih obrtničkih radionica u Đakovu

BOGATSTVO I RAZNOLIKOST ĐAKOVAČKIH VEZOVA – SUDIONICI S NOVOG ZELANDA KREĆU NA DUGI PUT DO "SRCA SLAVONIJE – ĐAKOVA"

Marija Burek i Goran Kačurov

Sa velikom radošću FA "Kralj Tomislav" i "Klapa Samoana" zaprimili su poziv Grada Đakova i Turističke zajednice grada Đakova, za sudjelovanje na 47. Đakovačkim vezovima.

FA "Kralj Tomislav" koji djeluje pri "Hrvatskom kulturnom društvu" Auckland, ove godine slavi 20 godina od osnutka. Prije 4 godine Sanja i Goran Kačurov, kao bivši Ladovci, prihvatili su poziv iz Novog Zelanda, kako bi pomogli Ansamblu predstavljajući i promovirajući hrvatsku kulturnu baštinu u najudaljenijoj zemlji.

Danas je to Ansambl s respektabilnim repertoarom koji kroz 3 plesne folklorne skupine, folklorni zbor i tamburaški orkestar, okuplja 110 članova. Ono na što su posebno ponosni je činjenica kako se sve više Kiwija, Maora, Samoanaca i ostalih uključilo u aktivnosti Ansambla, te tako udruženi s Hrvatima, slave hrvatsku kulturu kao najljepši dijamant svjetske baštine.

Suradnja s Auckland Youth Orchestra (Filharmonijom mladih), Klapom Samoana i maorskim prijateljima Te Ihi Connections iz Wellingtona stvorila je model koji je zainteresirao i ovdašnje medije, te su njihovi koncerti, zapravo, idealna prilika za promociju svih vrijednosti i ljepota iz Domovine. U posljednje su 4 godine imali preko 100 koncerata, te su proglašeni ponajboljom folklornom skupinom u Novom Zelandu. Koncerti za UN, Ethnic festival, Korean national day, Polinesyan art samo su dio brojnih nastupa koje rado ističu u svom opusu djelovanja.

Na turneju Hrvatska 2013., kreće 26 članova FA "Kralj Tomislav" s 4 koreografije (Bunjevački plesovi, Hercegovačka poskočica, Korčulanski stari bali, Stari splitski plesovi) i 20 vokalno instrumentalnih brojeva. S njima dolazi 8 pjevača iz "Klape Samoana" (7 Samoanaca i jedan Tongoanac) koji na repertoaru imaju 10 dalmatinskih klapskih pjesama te 9 Maora, Kapa - Haka grupe "Te Ihi Connections" iz Wellingtona. Oni su na regionalnom natjecanju pobijedili u svih sedam kategorija, te su se izravno plasirali na "nacionalno prvenstvo" koje se svake dvije godine održava u drugom gradu. Dolazi nam jedna od najboljih skupina s Novog Zelanda koja će, sigurni su, u Đakovu oduševi-

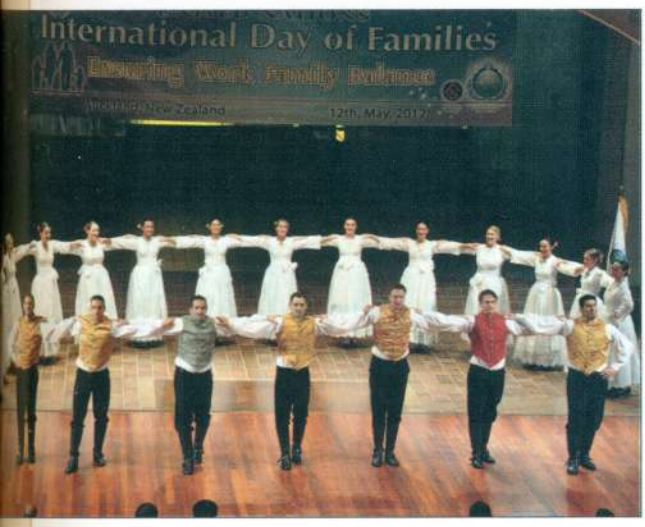

ti, kako profesionalno-umjetničkim tako i ljudskim kvalitetama.

Velika zahvala od strane TZ Đakovo ide gosp. Krešimiru Starčeviću koji je, svojim zalaganjem i trudom, bio poveznica između Đakova i Novog Zelanda.

Poznato je prijateljstvo koje se između Hrvata i Maora njeguje gotovo 150 godina, a evo što nam je o tome ispričao voditelj *FA "Kralj Tomislav" Goran Kacurov:*

Mi smo zajedno s našim prijateljima iz Wellingtona, bili nositelji teme na Međunarodnoj smotri foklora 2011. u Zagrebu, na kojem je osobita pozornost bila usmjerena međusobnim utjecajima naroda i preplitanju kultura useljenika sa starosjediocima. Ono što je možda i važnije, ponovo smo aktualizirali naše stogodišnje prijateljstvo, te nastavili realizirati čitav niz zajedničkih projekata po povratku u Novi Zeland. Pokazujući poštovanje i ljubav prema Hrvatskoj, upravo smo dali pečat cijeloj ovoj temi i potvrdili smisao

našega djelovanja. Stvaramo društvo kroz kulturne sadržaje u kojima se, osim umjetničkih formi, njeguje tolerantnost i supoštovanje, kao temelj u kojem se društvo u cjelini osjeća stabilnijim i zadovoljnijim i, rekao bih, sretnijim.

Svi naši plesači-pjevači, uglavnom druge i treće generacije, silno motivirani i odani vlastitim korijenima, jedva čekaju nove susrete s našim ljudima i običajima u Domovini. Udruženi s Maorima i Samoancima, dolazimo predstaviti kulturnu razglednicu Novog Zelanda, koju je ujedinila hrvatska pjesma. Ponosni smo na Vaš poziv i s velikim veseljem dolazimo na 47. Đakovačke vezove.

Zajedno svjedočimo brojnim temama, ali i kvalitetama koje bi naše dvije države mogle povezati jos čvršće na obostrano zadovoljstvo.

Dragi Đakovčani,primite na kraju pozdrave od nas Hrvata iz maorske zemlje Aotearoe, čiji se nebeski svod protkan najljepšim dugama, tako lijepo stapa s bojama sjećanja i odanosti.

KUD "GORJANAC" NA FOLKLORIJADI U JUŽNOJ KOREJI

Ante Cukrov

Folklorijada, svojevrsna folklorna olimpijada održava se od 1996. u pravilu svake četvrte godine u olimpijskoj godini. Prva je održana u nizozemskom Brunnsumu (Jedinstvo, Split), sljedeća u Tokiju i Osaki (Zagrebački folklorni ansambl), 2004. u Pečuhu i Budimpešti (Cere, Žminj). Godine 2008. nije održana jer je domaćin trebala biti Kina koja se zbog domaćinstva sportskoj olimpijadi nije mogla obvezati na još jedan svjetski projekt.

Domaćinom 4. Folklorijade određena je Koreja, odnosno tamošnja Nacionalna sekcija CIOFF®, na Kongresu CIOFF® u Istanbulu u jesen 2008. godine. Folklorijada je održana u Anseongu, gradu s 250000 stanovnika, 50-ak km jugoistočno od Seula, od 1. do 14. listopada 2012. u organizaciji Nacionalne sekcije CIOFF® Koreje uz punu podršku Ministarstva kulture i turizma Republike Koreje.

Sudjelovale su isključivo folklorne skupine iz zemalja članica CIOFF®: svaka članica upućuje po jednu folklornu skupinu. (Budući da domaćin pokriva troškove boravka jedne skupine od 25 osoba u rasponu od 15 dana, članice mogu poslati i više skupina, ali uvijek u ukupnom broju dana. Sa stanovišta domaćina svejedno je koliko skupina zemlja-članica upućuje, jer troškove puta snosi sudionik, a program manifestacije se obogaćuje. S toga je iz pojedinih zemalja nastupio veći broj grupa – Turska, Bugarska, SAD svaka grupa određen broj dana uvijek na način da ukupan zbroj boravaka bude u okviru 25 članova i 14 radnih dana)

Gangam style na ulicama Sokcho-a

Program Folklorijade sastoji se od sadržaja koji inače čine jedan CIOFF® festival: folklorni ples, folklorna glazba vokalna i instrumentalna, izložba nošnji, tradicijska kuhinja, tradicijske igre, tradicijski obrti, dječji programi, tematske konferencije, izložbe. U skladu s kriterijima CIOFF® da na svakih 5 aktivnih dana festivala grupa treba imati slobodan dan grupe su koristile po dva slobodna dana koja je domaćin programirao do posljednjeg detalja. Riječ je o posjetu karakterističnom korejskom etnoselu, projektu izvedenom u uskoj suradnji s UNESCO-a, Anseongu te Seulu. Uz Folklorijadu grupe su nastupale i na nekoliko folklornih

Logo folklorijade

festivala koji su se istovremeno odvijali u raznim gradovima Koreje.

Na ovogodišnjoj Folklorijadi sudjelovale su ukupno 43 zemlje-članice s ukupno 88 folklornih grupa uključujući i 30-ak domaćih, a sve podijeljeno prema CIOFF® sektorima. Iz Južnoeuropsko-afričkog sektora, kojem pripada i naša nacionalna sekcija, sudjelovale su grupe iz Portugala, Španjolske, Francuske, Italije, Hrvatske i Cipra (s dvije grupe: Republika Cipar – grčki - jedna skupina, Sjeverni Cipar – turski - jedna skupina, svaka po 15 dana).

Sama Folklorijada tekla je u skladu s četverogodišnjim pripremama ali i u skladu s proklamiranim načelima CIOFF® a sve u znaku mira i prijateljstva kako među članovima pojedinih grupa tako i između pripadnika grupa iz različitih zemalja i domaćina-posjetilaca. Četrnaestdnevno folklorno nadmetanje 1800 članova iz 88 folklornih grupa i iz isto toliko naroda protekao je na veliko zadovoljstvo i domaćina i sudionika Folklorijade. U neposrednoj blizini Anseogna izgrađen je niz objekata isključivo za potrebe Folklorijade. Tehnički uvjeti smještaja, ishrana, transport, vodička služba bila je za svaku pohvalu. Od ovoga donekle odudaraju uvjeti smještaja: sve su grupe smještene u jednom hotelu uglavnom s korejskim načinom spavanja - na debelim prostirkama na zagrijanom podu umjesto klasičnih kreveta. Problem nije predstavljao za Europljane i ostale neazijatske narode ležaj na podu, jer smo to shvatili kao dio tradicijske korejske kulture, koliko nedovoljan broj sanitarija što su neke grupe teško prihvatile. No susret s općom kulturom domaćina, sudionicima uglavnom potpuno nepoznatoj, ostavio je na članove grupa neizbrisiv trag. Precizna organizacija učinila je da i veliki napori, pogotovo za našu grupu (kompliciranim kostimi i karakteristične kape u kojima su plesačice bile svakodnevno skoro pa cijeli dan), nisu u tolikoj mjeri došli do izražaja. Ovo pak govori da domaćin, unatoč izvrsnoj tehničkoj organizaciji i višegodišnjim pripremama, nije do kraja ušao u folklorni

Mimohod ulicama Anseonga

problem pojedinih grupa. Zamjerka se može uputiti na sveukupnu koncepciju programa koji folklor ipak prihvaća u drugom obliku od našeg poimanja – preferiran je više program bliži showu, a manje folkloru. Dnevni raspored Folklorijade sadržavao je tri dnevna nastupa na tri različita scenska prostora uz istovremeno gostovanje nekoliko grupa na 3-4 festivala u okolici, te jutarnji i večernji mimohod. Posjećenost ovih programa bila je iznad svih očekivanja: unatoč činjenici da je Anseong relativno malen grad za manifestaciju ovakvog ranga, cijeli prostor Folklorijade (cijelo naselje) vrvilo je od publike svih uzrasta i društvenog statusa.

U svojim pripremama za Folklorijadu HRCIOFF® je uputio dopis članicama ne bi li se zainteresirani KUD prijavio na ovu manifestaciju. Javilo ih se 12 od Zagreba do Splita. Izvršni odbor HRCIOFF® na sjednici održanoj u Slavonskom Brodu u svibnju 2011., nakon konzultacija s Ministarstvom kulture, izabrao je KUD ***"Gorjanac"*** iz Gorjana s programom proljetnog ophoda ***ljelja***, inače programa s UNESCO-ve *Liste ne-*

Posjet budističkom svetištu

Posjet katoličkom svetištu

Razgledavanje tradicionalnog korejskog sela uz izvođenje tradicionalnih plesova

materijalne kulturne baštine, kao predstavnika HRCIOFF® na Folklorijadi u Anseongu.

Pripreme su počele na vrijeme. Prijavu Ministarstvu radi sufinanciranja izvršio je HRCIOFF® tek nakon službenog poziva koji se odnosio na točno prijavljenu grupu. Praktične pripreme oko osiguranja financija, putnih karata i ostalih logističkih radnji odradili su predsjednik KUD gosp. Darko Kelava uz nemalu pomoć načelnika općine Gorjani gosp. Ivana Lovića koji je ujedno i gajdaš i samičar grupe. Potrebna financijska sredstva osigurala je Općina Gorjani, Ministarstvo kulture, Županija Osječko-baranjska, sponzori te sami sudionici (!!!).

Grupu je činilo 22 plesača/ica i tamburaša, stručni voditelj, predsjednik KUD te tajnik HRCIOFF®. Za prijevoznika je izabran Qatar airways kao najjeftiniji, a ujedno i najkvalitetniji prijevoznik.

U razmaku od 14 radnih dana grupa je izvela 38 programa, što plesnih nastupa što mimohoda ili gostovanja izvan Anseonga na čak 4 različita folklorna festivala koja su se istovremeno odvijala na udaljenosti i do 250 km, izložila mušku i žensku nošnju uz cijeli niz ručnih radova, prvenstveno vezova karakterističnih za ovaj prostor Slavonije, zajedno s ostalim sudionicima Južnoeuropskog sektora u posebnom prostoru predviđenom u tu svrhu, predstavili licitarska srca, podučavali plesni korak slavonskog kola, pjevanje bećarca, organizirali karakteristične tradicijske narodne igre u kojima je sudjelovao velik broj publike. Uz sam običaj *ljelja* i karakteristične kostime, posebnu je pozornost privukla slavonska kuhinja o čemu svjedoči činjenica da je slavonska kuhinja umjesto predviđena 2 dana organizirana 4 dana i da su sva pripremljena jela sa zadovoljstvom konzumirana od strane vrlo brojne publike po umjerenim cijenama.

Ukupno uzevši, Folklorijada je u potpunosti uspjela. Doduše, nije bila na razini Folklorijade u Mađarskoj što je i razumljivo jer je ipak riječ o drugačijem poimanju i prihvaćanju uopće pojma folklora, ali je daleko nadišla Folklorijadu u Japanu u programskom, tehničkom i organizacijskom smislu.

U nastupu KUD-a "Gorjanac" s programom *ljelja,* su prisutna čak 4 kulturna fenomena s UNESCO-ve *Liste nematerijalne kulturne baštine* (ljelje, gajde, licitarsko srce, bećarac) u potpunosti su opravdala izbor grupe bez obzira na njeno ne veliko iskustvo na sličnim manifestacijama. Dok je dobar dio nacionalnih sekcija poslao uglavnom stilizirane grupe s do perfekcije uvježbanim baletnim koracima i skokovima, Gorjanci su se svojom skromnošću, ali bogatstvom autentičnog folklornog izraza uspjeli nametnuti i publici i organizatoru o čemu svjedoči činjenica da je cjelodnevna zvučna kulisa Folklorijade bila prožeta uvodnom, pjesmom *ljelja Mi idemo ljeljo.* O tome svjedoči i stručni sud predsjednika radne grupe CIOFF® za Folklorijadu 2012. prof. Huga Ifrana, inače profesora tradicijskog plesa na Akademiji u Santa Feu u Argentini, izrečen na 42. Kongresu i Generalnoj skupštini CIOFF® održanoj u Parizu od 11.-17. 2012. koji je istakao program grupe *"Gorjanac"* folklorno najsadržajnijim i najuspješnijim programom 4. CIOFF® Folklorijade 2012. godine.

DIMNJAČAR (ODŽAKAR)

Đuro Bošnjak

Do početka ovoga milenija ili konkretnije dvadesetprvog stoljeća ljudi su još i pronalazili vremena za pisanje odnosno dopisivanje. Ako ne češće, onda barem jednom godišnje, izmjenjivali su novogodišnje čestitke i upućivali jedni drugima želje za puno sreće, zdravlja i veselja u nastupajućoj godini. Tko se još od nas vremešnijih ne sjeća najčešćeg motiva novogodišnjih čestitki, a i zidnih kalendara, s likom garavog majstora, univerzalnog simbola sreće. Iz toga razdoblja, a i mojeg davno prohujalog djetinjstva, poznata su vjerovanja da već i sam susret sa dimnjačarem donosi sreću, posezalo se za najbližim pucetom, ili kak bi kajkavci rekli gumbom, da bi se ostvarile najveće želje.

U mojem selu nije bilo tog toliko traženog i važnog majstora, obično su nam dolazili iz grada, biciklom, u karakterističnoj odori, s ljestvama četkama, kuglom i ostalim pomagalima za svoj zanat. O sposobnosti i opremljenosti, a i djelovanju dimnjačara, vrlo zorno je pjevao svojedobno Đimi Stanić. No, i bez obzira na vrckasti tekst i zgodnu melodiju, moglo se i iz toga zaključiti kolika je bila i kolika je važnost ovoga zanata. Iako je dimnjačar, ili kako ga je to moja pokojna gazdarica nazivala – odžakar, bio simbol sreće, ja ipak nisam imao sreće da za ovaj tekst nađem sugovornika u našem gradu. Od dvojice, čije sam telefone i adrese dobio u našem Udruženju obrtnika, jedan mi je doslovce pet minuta prije unaprijed dogovorenog termina otkazao spremnost za razgovor izgovorivši se zauzetošću, a drugi se pak ispričao bolešću. Nije mi dakle preosatalo drugo negoli potražiti sreću u mjestu mojega drugog doma, odnosno dragoj mi metropoli. I našao sam je. Eto dakle priče.

Na moju zamolbu za razgovor vrlo spremno i nadasve ljubazno odazvao se gospodin Želimir Jakobović, dipl.ing. strojarstva, vlasnik i direktor zanatske radnje "Ening" iz Zagreba kojoj je jedno od najvažnijih djelatnosti dimnjačarstvo. Isti je gospodin ovlašteni inženjer za projektiranje i nadzor te ovlašateni sudski vještak za dimnjake i termo-tehniku. Budući da uz više od deset majstora dimnjačara i nekoliko pripravnika, s njim radi

Dimnjačar s punom opremom

i njegod sin, kojega sam imao također čast upoznati, također diplomirani inženjer strojarstva, moglo bi se zaključiti da se radi o obiteljskom poslu. Od gospodina Želimira dobio sam toliko informacija, slika i preslika dokumenata da bi se mogla napisati i knjiga no morat ću sve to sažeti u formu priče. Dopuštam si umisliti da

je uz već navedenu susretljivost i ljubaznost ne manje važna i činjenica da su se u metropoli sasvim slučajno susrela dva generacijski bliska "zemljaka" (tijekom razgovora doznadoh i podatak da je gosopodin Jakobović podrijetlom iz Vinkovaca). Pa krenimo redom:

Gospodin Želimir bio je dugogodišnji direktor nekadašnje komunalne tvrtka "Dimnjačar" iz Zagreba, prije dvadeset četiri godine utemeljio je vlastitu zanatsku radionu koja danas broji dvadesetak zaposlenih, od kojih šesnaest dimnjačara, i posao dosta dobro ide. Da je tome tako može potvrditi i podatak da u gradu nema više niti jedne komunalne tvrtke koja bi mu mogla konkurirati. Iako sam do sada pisao o majstorima na temelju izravnih kontakata sa njima samima, snimao ih u njihovim "verštetima" i u akciji, sada činim iznimku iz dva vrlo objektivan razloga. Nisam vidio da igdje postoji dimnjačarska radiona, posao dimnjačara odvija se na terenu, kod gotovo svih nas, a što se tiče informacija o struci, od inženjera Jakobovića dobio sam ih više negoli od nekolicine majstora. Prvo me upoznao sa historijatom toga zanimanja, njegovom važnošću i značenjem a sve je to i ptkrijepio dokumentima.

Dakle, prvi se dimnjačar u gradu Zagrebu spominje davne 1683., jer su se tada počele graditi kuće s dimnjacima za peći u sobama i dimnjacima za štednjake u kuhinjama. Pojavom dimnjaka u gradu Zagrebu nastala je potreba za obrtnikom koji bi se trebao baviti čišćenjem dimnjaka (a i ložišta – peći, štednjaka). Prvi takav majstor bio je stanoviti Bartol Manichar, koji je stanovao na ondašnjem Kaptolu, ali je svoju djelatnost obavljao na čitavom području "... slobodnoga i kraljvskog a grada Zagreba..." Posebnim ugovorom regulirana je i plaća dimnjačara, a prema zapisima iz toga doba vidljivo je da je dimnjačar u to vrijeme bio najbolje plaćeni obrtnik. "...Tako je na primjer Maniacher za čišćenje svih dimnjaka u isusovačkim zgradama u Zagrebu, 3. studenoga 1683. godine bio plaćen 8 forinti i 8 denara dočim je Nikola Urban Buzet godine 1675 za lijevanje zvona crkve sv. Katarine (isusovačka crkva na gornjem gradu- op. autora) dobio svega 6 forinti..."

Koliko je poznato, čovječanstvo više od 500000 godina upotrebljava vatru, ali uz to što se vatra smatra jednim od najdragocjenijih tekovina ljudskoga uma, istodobno je znala i zna još uvijek stvarati i velike probleme. Jedan od ključnih svakodnevnih problema bio je odvođenje dima, jer se ložilo uglavnom na ognjištima, pa se prethodnikom dimnjaka može smatrati otvor na najvišem dijelu zgrade. To rješenje nije bilo baš idealno pa je dimljne bilo vrlo česta pojava u zgradama i prostorije su postajale crne, a to je i razlog da se glavna prostorija rimske kuće nazivala ATRIUM, što znači, tamna, čađava prostorija. Tijekom vremena ljudi su se na različite načine dovijali kako bi što uspješnije odvodili dim posebnim kanalima u zrak izvan kuće. Prvo su nastali drveni dimnjaci koji su se kasnije premazivali ilovačom. Problem odvoda dima postao je značajniji čim su se pojavile višekatne zgrade, jer se trebalo spriječiti širenje dima po gornjim prostorijama. Nakon pojave prvih, drvenih dimnjaka, značajan preokret nastao je kada su se počeli graditi dimnjaci od nesagorivih materijala. Takvi su se dimnjaci gradili u zamkovima, dvorcima i samostanima, a poseban je dio bila kapa koja je bila izgrađena u skladu sa stilom koji je prevladavao u to vrijeme. Takav se način gradnje dimnjaka održao stoljećima, pa i do današnjih dana i možemo ga smatrati klasičnim, ekstenzivnim načinom. Tek unazad nekoliko desetljeća s klasičnog, prelazi se na montažni sustav tj., ugradnju prethodno tvornički izrađenih elemnata. Danas se sve više ugrađuju takozvani troslojni montažni dimnjaci. Obično se sastoje od od dimovodne šamotne cijevi i plašta koji cijev mora štititi od bilo kakvog mehaničkog oštećenja. Za dobro funkcioniranje dimnjaka vrlo je važan dobar uzgon "cug", odnosno produžni uzgon – "druk cug", a koji mora biti usklađen sa ložištem (u struci se ložištem smatraju: peći ako se toplina širi neposredno izgaranjem ogrijevnog materijala; i kotlovi, ako se toplina širi putem zagrijanog medija, najčešće vode). Dimnjak do visine 10 metara prema propisima mora imati donja vratašca od vatrootpornog materijala, a i sam dimnjak mora biti vatrootporan i sigurnosan. To jest treba biti izveden tako da ne može prenijeti požar s jedne na drugu etažu. U struci se otpornost izražava kao vrijema trajanja otpornosti na vatru izražene u minutama i označavaju se kao: F-30 (trajanje 30 minuta),F-60 (trajanje 60 minuta) i F-90 Trajanje 90 minuta).

Na pitanje kako se danas postaje majstor dimnjačar, dobio sam slijedeći odgovor. Kandidati za ovo zanimanje pohađaju obrtničku školu u trajanju od tri godine s tim što, ovisno o programu same škole, dio provedu na praksi s majstorom a dio u samoj školi za teorijska znanja. Uobičajeno je tjedan dana prakse, pa tjedan dana teorije i tako naizmjenično. Po završetku škole dobiva se svjedodžba o završenom školovanju za zvanje dimnjačarskog pomoćnika. Nakon tri godine prakse može se pristupiti majstorskom ispitu koji se polaže pred posebnim povjerenstvom iz Komore. Uz struku na ispitu se polaže i pedagogija kako bi majstor kasnije mogao uspješno prenositi svoja znanja na naučnika i pomoćnika. Po završenom majstorskom ispitu dobiva se Obrtnica, a to je dokument kojim se potvrđuje da je da je dimnjačar upisan u Obrtnički registar i Licenca t.j. dokument kojim se omogućava majstoru edukacija naučnika. Isto su tako dobiva Svjedodžba o majstorskom ispitu. Tek na temelju tih dokumenata majstor dimnjačar može dobiti Rajon, odnosno područje rada, to jest teritorij na kojenmu može pružati dimnjačarske usluge.

Sadržajno područje rada ili dimnjačarske usluge svode se na slijedeće:

1. Čišćenje dimnjaka – vertikalnog kanala ili okna. Posebno mi se činio zanimljiv opis takozvanog prolaznog čišćenja. Tu se radi o dimnjacima velikog promjera u kojega bi ulazio dimnjačar u polu sjedećem stavu leđima bio oslonjen na stijenku dimnjaka a nagama se postupno pomicao, također čvrsto oslonjen na suprotnu stranu stjenke dimnjaka. Rukama bi potdrebnim alatom strugao čađu i smolu. O kakvom se mukotrpnom poslu radilo možemo si samo zamisliati. Danas se to radi četkama velikog promjera i strojno. Iako se naizgled čišćenje čini jednostavnim, to nije nimalo tako. Vrlo je odgovoran i zahtjevan posao, o njemu ovisi sigurno funkcioniranje dimnjaka, odnsono funkcioniranje čitavog sustava. Ne manje važno je i čišćenje poda dimnjaka, jer se radi o vrlo zapaljivoj materiji – čađi, koja u slučaju iskrenja može planuti i izazvati nesagledive štetne posljedice.

2. Čišćenje ložišta. Ovo se danas odnosi samo na, uvjetno rečeno, primitivnija ložišta, tj. ložišta s otvorenom vatrom, dok se kod sofiticiranijih ložišta, uglavnom kotlova taj dio prepušta serviserima samih postrojenja (ložišta)

3. Ispitivanje, sastavljnje izvješća i davanje stručnog nalaza o dimnjaku kao dijelu građevinske cjeline, a prema Zakonu o zapaljivim tekućinama i plinu. Za kruta goriva postoje posebne norme struke. Bez dimnjačarske suglasnosti o ispravnosti dimnjaka ne može se ishoditi uporabna dozvola za građevinu(što je i normalno radi opće sigurnosti). Ova treća stavka sama za sebe govori o odgovornosti ovoga na prvi pogled jednostavnog zanimnja. Stvarnost je potpuno suprotna, a zbog svoje specifičnosti i zahtjevnosti dimnjačarski zanat spada u vezane obrte.

Naravno, kao i u svakom zanatu, i u ovm vrijedi pravilo:bez alata nema ni zanata. Pribor i alat podijelio bih u dvije skupine:

a) standardni ili klasični kamo bi spadali: dimnjačarske četke, razni strugači, uže sa kuglom za spuštanje četke, zgrtalica čađi – "šerna", četka na pletenoj žici "štoser", te dimnjačarska metla ili partviš

b) sofisticirani alat ili pribor kao što su kompjuterizirani senzor za mjerenje i kontrolu zagrijavanja i dimnih plinova, te specijalne digitalne kamere.

Posebnu priču u ovome djelu čini dimnjačarska odora. Ona nije krojena po nekom modnom looku, ili iz nekih nostalgičnih pobuda već čisto iz praktičnih razloga. Ako se bolje promotri, može se primjetiti da je bluza zakopčana gotovo do brade i da su rukavi zakopčani gotovo do šake. Nimalo slučajno. Nije to zbog neke hladnoće, već jednostavno radi zaštite od čađe.

Budući da jedna slika govori više od stotinu riječi, najzornije će to moći pojasniti priložene slike.

Objasnio mi je gospodin i vjerovanje o dimnjačaru kao srečonoši. Jedan je od razloga u tome što su u vremenima kad su ova vjerovanja nastala dimnjačari bili vrlo rijetki pa kad bi se pojavili u nekom naselju bila je to prava sreća. Drugi, vjerodostojniji razlog je u tome što su održavali urednim i sigurnim ložišta, a kad je ognjište sigurno nema opasnosti od požara, pa ljudi doista imaju razloga za sreću. Iz tih vremena postoji navika da se dimnjačaru otkine "zlatni gumb", što baš i nije praktično (kasnije se prešlo na hvatanje valstitog gumba, a to sam kao klinac i sam činio) i nešto kasnije počeli su dimnjačarima čupati dlake iz četke koja bi im navodno donosila sreću. Kako dlaka ipak nije donoosila sreću, dimnjačarima se posrečćilo pa su ih što se toga tiče pustili na miru. Ponegdje je još i danas ostalo samo ono s gumbima ili pucetima.

Na samom kraju razgovora upitah ima li interesa kod mladih za ovo zanimanje i dobio sam potvrdan odgovor uz obavezno "ali". To "ali" se odnosi na posao. Nove tehnologije brišu neke stare navike i shodno tome struke. Uvođenjem novih tehnologija grijanja, sve se manje čiste dimnjaci, sve manje je posla pa samim tim i potražnja za dimnjačarima je sve manja. O isplativosti bavljenja ovim poslom, nesrazmjer između poreza i dohotka, činjenica je koja govori sama za sebe. Ipak, koliko slobodno mogu zaključiti i nije toliko loše kad u današnje vrijeme vremešni gospodin zapošljava dvadesetak ljudi i svoj posao prenosi i na svojega sina također diplomiranog inženjera strojarstva.

Zaboravljena zanimanja

PRIMALJA - BABICA

Ivan Grizak

Dobrim dijelom zahvaljujući i dječjoj radoznalosti nalazimo se na sadašnjem stupnju razvoja. Pitanjima kako, zašto i bezbrojnim potpitanjima zasipaju dječja ustašca roditelje, bake i djedove, bližu i daljnju rodbinu kao i slučajne prolaznike. Odgovori zadovolje, ili ne zadovolje, mališane, ali često odraslima "stave bubicu u uho" kako bi potražili pravi odgovor...

Proljeće na pašnjaku, mirisi raznovrsni - ugodni uglavnom, zuje pčelice, raznovrsno se glasa ptičji svijet, a na vrhu gromom skljaštrenog hrasta - klepeću tek pristigle rode. Među pastirčićima svakodnevno je najglasnija šestogodišnja Agica. Skakuće s noge na nogu i priopćava nam;

Nadošla je nova moda
djecu više ne donosi roda
u modi su stare sprave
s kojima se djeca prave...

Odrecitira ona što je od nekog čula i zapamtila, pa otrča za rijetkim leptirom - kardinalom! A mi ostali krenuli na sve strane; vratiti krave iz tuđe njive, vijati se u igri 'vatanja' ili u guštari početi igru skrivača i traganja za ptičjim gnijezdima ... i mogao bi nabrajati i opisivati pastirske igre djelomično oživjele na brođanačkoj "Olimpijadi starih sportova", ali to nije naslovna tema.

Moja je mama imala već vidno zaobljen trbuščić, jela je nešto drugo i nešto više i sa selskom babicom se nješta domunđavala, a mene su pritom poslali za nekim izmišljenim poslom ili jednostavno kazale: "idi se sigrati". U mom se selu igralo samo u kolu ili kad' moj tata Janoš razvuče harmoniku za neko drmusanje, ili stiskanje udvoje... Sve ostalo je bilo - sigranje, sigranje djece, a ponekad i odraslih - naročito momaka i djevojaka, čak i po mraku, kada smo mi balavurdija već morali biti i krevetu.

A onda, jednog već ljetnog dana, posjela me mama na klupčicu ispod duda, koji je pravio hladovinu za cijelo dvorište. Zagrlila me i rekla da ću dobiti brata ili seku koji već hoće van i zaista - nešto se ritalo u njenom trbuhu. Na moje pitanje kako je taj bebać tamo došao odgovorila je: "Tata i ja smo se volili i on mi je dao nešto da čuvam, hranim i branim dok ne naraste da može izaći na svijet. Kupila sam "Knjigu za svaku ženu", a ti već znaš i voliš čitati. Smiješ proučiti sve, sve što te zanima, makar si moj dečkić-predškolac - samo ne ono iza 237 stranice..."

Nekada su se djeca uglavnom rađala kod kuće, pri čemu je uloga primalja bila nenadomjestiva

Zna se da je zabranjeno i ukradeno voće najslađe, pa sam krenuo od podnaslova "Žena i porodica" i narednih 89 stranica pročitao u "jednom dahu", da bi se kasnije vraćao na pojedine dijelove... Vrijedna i sveobuhvatna knjiga čije sam 12. prošireno i obnovljeno izdanje, kao tajnik sindikata, poklonio ženama tadašnje Mašinske radionice, nije ih bilo mnogo, ali skoro sve su mi zahvaljivale na izboru poklona... Bilo je to 1968. godine i ne znam je li izdavač ("Znanje" Zagreb) nastavio s podučavanjem kroz poglavlje o ženi u kući, ženi domaćici, ženi i porodici, ženi i zdravlju, ženi u društvu i ženi na selu. Ne, ne reklamiram ih, ali tvrdim - svi međunaslovi su interesantni i korisni, tako reći - bezvremeni...

Nije svatko imao knjigu, mnoge su bile i nepismene, bez bake, pa i majke, starije iskusnije sestre, bliskih rođakinja, povjerljivih prijateljica, komšinica i bilo koga s kim bi podijelile tijek trudnoće. Od muža najčešće -ništ' koristi, ali zato je svako selo imalo babicu ili dvije - u većim selima. Te najčešće starije, iskusne žene s nekim tečajem ili samo bogatim životnim iskustvom rado su pomagale mladim trudnicama, ali i onima koje su imale teškoća uz već postojeći čopor djece. Liječnici su bili daleko i skupi, a teta Bara, strin' Janja ili baka Klara bile su zadovoljne što mogu pomoći, hvala im je bila plaća, a jaje, voćka i tako neka sitnica naknada za trud.

Daleko veća nagrada bile su im novosti iz porodice trudnice, komšijska (provjerena i neprovjerena) olajavanja, moguće afere i slične teme usmenog žutog tiska. Bile su zaista i od koristi čak i u pripomoći u kućanstvu i oko starije djece što je posebno dobro došlo ako je trudnica iz drugog, pa čak i udaljenog sela. Babice su im bile i majka i općenito osoba od povjerenja više nego ispovjednik, koji baš nije tako često nailazio...

Nisu sve babice bile postarije žene. Pričalo se, da je u jednom selu babica bila mlađa, živahna udovica koja je pomagala i mužu trudnice pogotovo u poodmakloj trudnoći kada buduća mamica nije mogla baš sve.

Babica ostaje babica, a primalja postaje kada pravi trudovi zamjene lažne, kad pukne vodenjak i kad trudnica započne plakati, urlati, psovati, bacakati se i gužvati sve na sebi i oko sebe - dok se prije ili kasnije ne pojavi ćelava glavica, ili s pramenčićima kose koja će rijetko kada zadržati tu boju.

Primalja nježno, a ipak odlučno, izvlači novorođenče iz sigurnosti majčina "gnijezda" hvata ga za tanahne gležnjeve, okreće naglavce snažno-nježno dlanom udari po smežuranoj guzičici.

Hvala Bogu, djetešce je živo, udahnulo je dovoljnu količinu zraka za svoja malecka pluća, dovoljno za prvi plač različit od drugog kada gladno traži maminu sliku, drugačiji od onog kad prohoda, pa padne i štošta drugo Za života će proliti dosta suza - potrebnih i nepotrebnih. Ovog trenutka bebać već okupan, umotan u pelenduru i uvezan u poduži najčešće ukrašeni široki povoj izgledao je kao poveća kiflica. Vjerovalo se, desetljećima, a možda i stoljećima, da će se djetetu tako sačuvati ravne nogice i ispravne rukice, a "kauboja" s oksericama bilo je više nego danas kada sićušni udovi slobodno mlataraju koliko im snage dopuštaju...

Ako je u pitanju prvorođenče otac se kiselo smješka kćerkici ("glavno da je zdravo i čitavo" tješi se...), ili se kesi od uha do uha ako je sin i - u svakom slučaju - odlazi u birtiju ... Presretanje što je osigurao nastavak loze, u suprotnom pravi se važan, jer je majstorluk "u rupi napraviti rupu". Osobno sam uvijek tvrdio da pametni ljudi najprije dobivaju kćerkicu, mamici živu lutkicu za oblačenje, a potom prvu pomoć u kućanstvu - dok su fakinčići naganjali loptu s vršnjacima, a ona, zlato materino već je razmjenjivala recepte s komšinicama.

Bilo je babica, makar u susjednom selu, pa se tada moralo kola puniti jastucima, uprezati konje i kroz širom otvorenu kapiju zaprašiti po novog člana obitelji. Nije se uvijek ni stiglo na vrijeme! Dešavalo se, kao i danas u automobilima, da tata ili netko iz pratnje bude primalja, a posao babice preuzela bi primalja tek u Domu zdravlja kilometrima daleko... Matičari su tada na primjer / upisivali da je beba rođena otprilike na tom i tom kilometru između Hrkanovaca i Trnave.

Mnogo nas je rođeno kod kuće, pod rodnim krovom kao i generacije ispred nas. Možda u istom krevetu, čak u istom u kojem smo začeti!?

No, nije svakom sudbom tako bilo dano. Jedinstven je primjer začetak života mojem suseljanu, koji je doslovce ispao ispred zapregnih kola u - jarak. Mama nije imala dovoljno velike gaće da ga zadrži i sve je dobro završilo. On i ja bili smo do četvrtog razreda u istoj školi, a o neobičnosti njegova rođenja saznali smo mnogo - mnogo kasnije.

A onda postepeno, sporadično prestadoše raditi seoske primalje - babice. U novoosnovanim općinama otvoreni su Domovi zdravlja, pri Đakovačkom i - rodilište. Pored Hitne pomoći bivalo je i sve više privatnih automobila i bebaća rođenih na tom tko zna kom kilometru na putu za rodilište.

U đakovačkom rodilištu posljednji se rodio Roko Vinković 16. listopada 2009. majka Vlatka, domaćica i otac Franjo, sada poznati umjetnički majstor kovač. Kući u ulicu Zvečaj I donijeli su ga tri dana kasnije na radost dvojice starije braće. Tim danom rodilište je prestalo s radom, tko zna zašto i tko zna do kada???

BOLNICA CRVENOG KRIŽA U ĐAKOVU 1914.–1917.

Branko Ostajmer, Vladimir Geiger

Nakon izbijanja Prvoga svjetskog rata osnovane su u mnogobrojnim mjestima Austro-Ugarske Monarhije, u pozadini bojišnica, pa i u Slavoniji, bolnice (lazareti) Crvenog križa u kojima su liječeni ranjeni i oboljeli vojnici. Bolnica Crvenog križa je osnovana u jesen 1914. i u Đakovu je bila smještena u Bogoslovnom sjemeništu. Na području tadašnje Virovitičke županije bolnice Crvenog križa bile su, pored Đakova, osnovane i u Donjem Miholjcu, Belišću, Dalju, Valpovu, Našicama te u Virovitici.

Prvobitno je, prema mišljenju đakovačkoga biskupa Ivana Krapca, vojnu bolnicu s 50 kreveta za ranjene i oboljele vojnike, rekonvalescente, trebalo smjestiti u samostan Družbe sestara svetog Križa u Đakovu, gdje je već postojala mala privatna bolnica s desetak kreveta u kojoj je u prijeratnom razdoblju liječničku službu obnašao dr. Miroslav Weiss, općinski liječnik. No, kao pogodniji prostor za bolnicu vojna je uprava na ponudu biskupa Krapca odabrala novoizgrađeno Bogoslovno sjemenište (svečano otvoreno 4. siječnja 1914.).

Tako je Bolnica bila smještena na drugom katu Bogoslovnog sjemeništa, u moderno uređenim, prozračnim i prostranim prostorijama, opskrbljenima električnom rasvjetom i centralnim grijanjem. Prostorije su bile prilagođene bolničkoj svrsi i u njih je bilo smješteno 100 kreveta za ranjene i oboljele vojnike te 12 kreveta za časnike. Broj kreveta u Bolnici Crvenog križa u Đakovu s vremenom je neznatno povećan, te se u onodobnoj literaturi može pronaći i podatak o 124 bolnička kreveta. Jednostavne i lijepo izrađene krevete za Bolnicu je nabavio blagajnik đakovačke podružnice Crvenog križa Stjepan Turković, kojega se u novinskim izvješćima nazivalo "dušom" odbora đakovačke podružnice Crvenoga križa. Po struci poreznik, Turković je bio istaknuta osoba đakovačkoga društvenog života, a naročite zasluge stekao je svojim sudjelovanjem u radu Crvenoga križa čiji je član bio od samoga osnutka 1900. godine. Vrijedno je također spomenuti da je bio i predsjednik đakovačkoga Kazališnog društva, u čijim je predstavama uspješno sudjelovao kao autor predstava, režiser i glumac, te da je sudjelovao i pri osnutku Hrvatske čitaonice u Đakovu (1895.).

Bolnica je uz bolesničke sobe imala i sobu za operacije i vrlo moderno uređenu kupaonicu. Uz to, uređena je i bolnička kuhinja, kao i ostale bolnici potrebne nusprostorije. U zgradi Bogoslovnog sjemeništa nalazila

Ivan Čefuta

Stjepan Turković

Marija (Micika, Mica) Švarcmajer (Schwarzmayer

Biskup Ivan Krapac

Biskup Anđelko Voršak

OSJEČKO
prvo hrvatsko pivo

se i nova kapelica, te su za boravak i oporavak ranjenika i bolesnika postojali izrazito dobri uvjeti. O uređenju i uvjetima u Bolnici najpohvalnije su se izrazili svi oni koji su bili u posjetu i obilasku.

Naš biskup za Crveni križ i za siromašne obitelji vojnih obvezanika pozvanih u boj. Djakovačkoj podružnici Crvenog križa darovao je preuzv. g. biskup Dr. Ivan Krapac svotu od 5000 kruna, i to za Crveni križ 2500 kr., a za uzdržavanje obitelji vojnika pozvanih u boj 2500 kr.

Osim toga se je preuzvišeni gospodin obvezao za cijelo vrijeme rata potpuno opskrbljivati 70 obitelji službenika svoga vlastelinstva, kao i svim obiteljima svojih u boj pozvanih činovnika davati potpunu opskrbu i sva beriva.

Napokon je preuzv. g. biskup Djakovačkoj podružnici Crvenog križa stavio na raspolaganje teretni automobil za dovoz ranjenika i odredio, da se u samostanu sestara sv. Križa uredi bolnica sa 50 kreveta za njegu ranjenika.

Članak iz Glasnika Biskupija Đakovačke i Srijemske

Biskup Krapac darovao je 1914. đakovačkoj podružnici Crvenog križa, čiji je bio pokrovitelj, 5000 kruna, od kojih je dio sredstava bio i za potrebe Bolnice Crvenog križa u Đakovu, a ustupio je također i teretni automobil za potrebe prijevoza ranjenika i bolesnika. Početkom 1916. biskup Krapac darovao je 100 000 kruna za potrebe Bolnice Crvenog križa u Đakovu.

Za potrebe Bolnice Crvenog križa u Đakovu, ali i za nemale potrebe drugih karitativnih djelatnosti (pomoć siromašnim obiteljima u rat pozvanih vojnika i pomoć ratnim udovicama i ratnoj siročadi iz Đakova i Đakovštine, pošiljke vojnicima na bojištima i ranjenim te oboljelim ratnicima u vojnim bolnicama diljem Austro-Ugarske Monarhije, prihvat i skrb za djecu iz gladu pogođenih krajeva Hercegovine i Dalmacije), znatna su novčana i materijalna sredstva prikupljena i od Đakovčana. U karitativnom radu Đakova i Đakovčana tijekom ratnih godina znatne napore iskazali su Kotarski ratni pripomoćni ured, Katoličko dobrotvorno gospojinsko društvo i Udruženje gospođa za skrb i prehranu. No, glavnu brigu opskrbe i osiguranja potrebnih novčanih sredstava za izdržavanja Bolnice Crvenog križa u Đakovu imala je Biskupija. Za opskrbu bolnice bio je zadužen Ivan Čefuta, ravnatelj biskupskih dobara. Čefuta je do siječnja 1913. bio upravitelj maksimirskoga posjeda zagrebačkog nadbiskupa, a tada je kao "vrstan ekonom" bio pozvan za upravitelja Biskupijskoga vlastelinstva u Đakovu (po umirovljenju dotadašnjeg upravitelja Vladoja Čačinovića).

U Bolnici Crvenog križa u Đakovu odmah su po osnutku smještena 63 ranjena i oboljela vojnika koje je pregledao vojni liječnik i ubrzo ih je većina oporavljena vraćena u postrojbe i na bojište. No, u Đakovo su na oporavak pristizali novi ranjenici i bolesnici.

Bogoslovno sjemenište u Đakovu

Ranjeni i oboljeli vojnici, liječnik dr. Franjo pl. Labaš Blaškovečki, Marija (Micika, Mica) Švarcmajer (Schwarzmayer) i bolničarke u unutarnjem dvorištu Bolnice Crvenog križa u Đakovu u vrijeme Prvog svjetskog rata

Ranjeni i oboljeli vojnici i bolničarke u unutarnjem dvorištu Bolnice Crvenog križa u Đakovu u vrijeme Prvog svjetskog rata

Da bi Bolnica Crvenog križa u Đakovu bila u svakom pogledu besprijekorna posebnu su brigu imali odbornici i odbornice đakovačke podružnice Crvenog križa u Đakovu, Josip Hager, Ivan Čefuta, Lavoslav Hoić, Adela Jakševac, Engelberta Janochna, Olga pl. Labaš te naročito Marija (Micika, Mica) Švarcmajer (Schwarzmayer), supruga dugogodišnjega đakovačkog načelnika dr. Antuna Švarcmajera.

Pri prenašanju ranjenih i bolesnih vojnika i smještaju u Bolnicu Crvenog križa na pomoći odbornicima đakovačke podružnice Crvenog križa u Đakovu bili su članovi Vojno veteranskog i bolno pripomoćnog društva u Đakovu, osnovanog 1912., i pod predsjedanjem Marijana pl. Heržića.

Za zapovjednika bolnice imenovan je umirovljeni kapetan Andrija Pavić iz Đakova. Službu liječnika u Bolnici Crvenog križa u Đakovu obnašali su liječnici dr. Franjo pl. Labaš Blaškovečki, te dr. Gustav Kraus, koji su se na službi izmjenjivali svakih osam dana. Dr. Labaš je bio iskusni liječnik koji je od 1896. službovao kao kotarski liječnik u Đakovu i ujedno bio osobni liječnik biskupa Josipa Jurja Strossmayera (do biskupove smrti 1905. godine). Dr. Labaš je od samoga početka bio uključen u rad đakovačke podružnice Crvenoga križa i bio je član njegova Upravnoga odbora, a od 1891. bio je i redovni član Zbora liječnika kraljevinâ Hrvatske i Slavonije. Do dolaska u Đakovo obnašao je službu gradskoga fizika u Koprivnici (od 1891. do 1894. bio je i ravnatelj bolnice u Koprivnici). Dr. Gustav Kraus (ponegdje mu se ime i prezime navodi kao Gusztav Krausz, što upućuje na Mađarsku kao raniji zavičaj) nastanio se u Đakovu 1912. kao sukromni (privatni) liječnik, da bi tijekom iste godine postao općinskim liječnikom u Đakovu, odnosno, kako se to tada službeno zvalo, liječnikom uzadruženih zdravstvenih općina Đakovo – Budrovci – Piškorevci – Selci – Vrpolje i Strizivojna. Na mjestu đakovačkoga općinskog liječnika naslijedio je prethodno već spomenutoga dr. Miroslava Weissa koji je 1912. pošao u mirovinu. Prije dolaska u Đakovo dr. Kraus je službovao u osječkoj bolnici (Huttler-Kohlhofer-Monspergerova bolnica) kao sekundarni liječnik kirurškoga odjela Bolnice. U Đakovu se zadržao i nakon svršetka Prvoga svjetskog rata i u poslijeratnim se godinama istaknuo kao najznačajniji promotor cionizma u Đakovu te vođa mjesne cionističke organizacije. Bio je također i predsjednik Židovskog narodnog udruženja u Đakovu (osnovano 1919.).

Duhovnu su službu u bolnici vršili profesori Bogoslovnog sjemeništa, koji su ranjenike i bolesnike opskrbljivali i različitim knjigama.

U Bolnici Crvenog križa u Đakovu su se požrtvovno oko ranjenih i oboljelih vojnika brinule č. sestre Družbe sestara svetog Križa u Đakovu, koje su imale znatnog iskustva u karitativnom i bolničkom radu od ranije, i u Đakovu njegujući od 1868. bolesnike u bolnici za namještenike biskupskog vlastelinstva, kao i radom od potkraj 19. i početka 20 stoljeća u nizu bolnica i lazareta u Slavoniji, drugdje po Austro-Ugarskoj Monarhiji i stranim zemljama, ponajprije u tijekom Balkanskih ratova, 1912.-1913. u Crnoj Gori i Bugarskoj. U bolnici Crvenog križa u Đakovu č. sestre Družbe sestara svetog Križa su kuhale, posluživale ranjenike i bolesnike i pomagale liječniku u previjanju ranjenih vojnika.

Uz njih su i Đakovčanke predvođene Marijom (Micika, Mica) Švarcmajer (Schwarzmayer), uglednom članicom podružnice Crvenoga križa u Đakovu, neumorno u nepovoljnim uvjetima opće nestašice i racionirane opskrbe vodile brigu oko nabave neophodnih živežnih namirnica i oko reda, mira i čistoće u bolnici.

Od osnutka Bolnice Crvenog križa u Đakovu ujesen 1914., prema podatcima do siječnja 1915., služile su kao bolničarke i sljedeće Đakovčanke: Danica pl. Bedeković, Evica Crepić, Bela Čefuta, Micika Čefuta, Ljubica Čefuta, Fanika Graff, Vilma pl. Heržić, Roza

Kaufer, Julka Kovač, Matilda Kramarić, Mira Kramarić, Vera Kramarić, Katica Lazarić, Franjka Lukić, Klarica Lukić, Marija Nagy, Danica Poletilović, Terezija Pletz, Jeanetta Reichsmann, Zlata Sommer, Paula Spitzer, Vera pl. Štriga, Micika Vujičić, Milka Zrelec i Zlata Zrelec.

Naročitu brigu iskazivali su za Bolnicu Crvenog križa u Đakovu biskupi, đakovački biskup Ivan Krapac, pokrovitelj đakovačke podružnice Crvenog križa i naslovni biskup Anđelko Voršak, predsjednik đakovačke podružnice Crvenog križa. U nekoliko je navrata biskup Krapac za ranjenike i bolesnike smještene u Bolnici Crvenog križa u Đakovu u kapelici Bogoslovnog sjemeništa održao svete mise i podijelio blagoslov.

Dopisnica češkoga vojnika liječenog u Bolnici Crvenoga križa u Đakovu

Bolnicu Crvenog križa u Đakovu pohodili su ubrzo nakon osnutka brojni uglednici iz Slavonije i Austro-Ugarske Monarhije. U posjetu bolnici bili su, među ostalima: grof Marko Pejačević (Pejacsevich) sa suprugom (u dva navrata), valpovački vlastelin grof Rudolf Normann-Ehrenfels, veliki župan Virovitičke županije barun Ivan pl. Adamović, veliki župan Srijemske županije Mirko (Imbro) pl. Hideghéty, zagrebački vojni zapovjednik podmaršal Eugen von Scheure (početkom rata, od kolovoza 1914. do ožujka 1915., bio je zapovjednik zagrebačkoga XIII. korpusa koji je pokrivao područje Hrvatske i Slavonije s Rijekom), potpukovnik Đuro Radičević, vojni nadliječnici dr. Isidor Szuchiewicz i dr. Heinrich von Wolff. No, posebno zapažen bio je posjet Bolnici Crvenog križa u Đakovu nadvojvode Franje Salvatora u pratnji biskupa Krapca, velikog župana Adamovića i biskupa Voršaka 22. listopada 1914. Posjet nadvojvode Franje Salvatora bio je službene naravi budući da je nadvojvoda nosio čin generala pješaštva te obnašao dužnost vrhovnoga nadzornika zdravstvene službe u Austro-Ugarskoj Monarhiji.

Bolnica Crvenog križa u Đakovu odredbom vojnih vlasti ukinuta je u svibnju 1917. godine i prostori Bogoslovnog sjemeništa, korišteni do tada za vojne bolničke svrhe, vraćeni su prvobitnoj prosvjetnoj i duhovnoj namjeni. Vojno zapovjedništvo u Zagrebu izrazilo je ujedno osoblju Bolnice zahvalnost na njihovom dotadašnjem radu.

Izvori i literatura:

- Muzej Đakovštine, Đakovo, inv. br. 4797 B, *Vojna bolnica u svjetskom ratu 1914-1918 u Đakovu.*
- *Schematismus für das K. u. K. Heer und für die K. u. K. Kriegsmarine für 1914.*, Wien 1914.
- Naš biskup za Crveni križ i za siromašne obitelji vojnih obveznika pozvanih u boj, *Glasnik Biskupija Bosanske i Srijemske (Đakovo)*, god. XLII., br. 15, 15. VIII. 1914., 132.
- Bolnica Crvenog križa u sjemeništu, *Glasnik Biskupija Bosanske i Srijemske* (Đakovo), god. XLII., br. 20-21, 15. XI. 1914., 181.
- Rikard Hafner-Lahorski, Bolnica 'Crvenog križa' u Djakovu, *Osijek i okolica za svjetskoga rata 1914.-1915. Ratni almanah*, Osijek 1915. Objavljeno također u: *Hrvatska obrana* (Osijek), god. XIV., br. 12, 16. I. 1915., 2.-3.
- Im Spitale der Filiale des Roten Kreuzes in Djakovo. (Orig.-Bericht der 'Drau'), *Die Drau* (Osijek), god. XLVIII., br. 8 (8124), 12. I. 1915., 3.
- Rotes Kreuzspital in Djakovo, *Die Drau* (Osijek), god. XLVIII., br. 13 (8129), 18. I. 1915., 5.
- Djakovački biskup dr. Ivan Krapac, *Ilustrovani list* (Zagreb), god. III, br. 31, 29. VII. 1916.
- Bolnica 'Crvenog križa' u Đakovu, *Glasnik Biskupija Bosanske i Srijemske* (Đakovo), god. XLV., br. 10, 31. V. 1917., 80.
- M. L., U spomen gdje Mice Švarcmajer, *Glas Slobode* (Đakovo), god. I, br. 7, 22. XII. 1918., 1., i br. 8, 29. XII. 1918., 1.
- Krešimir Pavić, Osnivanje Crvenog križa u Đakovu, *Đakovački vezovi. Prigodna revija*, Đakovo, 1988.
- Kasilda Vidović, Odgojno-prosvjetno i karitativno djelovanje Družbe sestara svetog Križa u Đakovu, *Diacovensia. Teološki prilozi*, god. III, br. 1, Đakovo, 1995.
- Antun Jarm, Uz 200. obljetnicu Bogoslovnog sjemeništa i Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Đakovu (1806. - 2006.), *Đakovački vezovi. Jubilarna revija*, god. XXXVII, br. 36, Đakovo, 2006.
- Zvonko Benašić, Prva privatna bolnica u Slavoniji osnovana je u Đakovu, *43. Đakovački vezovi. Prigodna revija*, god. XL, br. 39, Đakovo, 2009.
- Zvonko Benašić, *Đakovački spomendani*, Đakovo, 2010.

DOČEK POLITIČKOGA UZNIKA FRANJE PAPRATOVIĆA U HRVATSKIM GRADOVIMA 1896. GODINE

Branko Ostajmer

Svečani, bučni i kićeni javni pozdravi pojedinih osoba bili su uobičajeni dio političkoga folklora banske Hrvatske u razdoblju dualizma (1868.–1918.), a takve političke demonstracije, prvenstveno činjene od strane oporbe, naročito su brojne bile u godinama banovanja grofa Dragutina Khuen-Héderváryja. Te javne demonstracije najčešće su se sastojale od uzvišenih, domoljubnim osjećajima nabijenih govora, pjevanja prigodnih pjesama, uručivanja cvijeća, svečanih pohoda izabranih građanskih izaslanstava, a nerijetko su bile popraćene i bakljadama ili pucanjem. S druge, pak, strane, na sličan se način izražavalo i nezadovoljstvo određenim osobama i njihovom političkom djelatnošću; u tim bi se slučajevima dotičnim pojedincima pjevale rugalice, poklanjale koprive, priređivala bi im se pod prozorima tzv. mačja derača, zasipalo bi ih se gnjilim jajima i(li) trulim rajčicama, ili bi im se, što je na razmeđu stoljeća bilo osobito omiljeno, kamenjem razbijalo prozore na stanovima. Đakovo i Đakovčani nisu u tome bili nikakva iznimka, pa su i oni u više navrata na slične načine artikulirali svoje političke poglede.

Bez premca su u Đakovu, posve razumljivo, bili dočeci biskupa Josipa Jurja Strossmayera. Bilo da se biskup vraćao sa svojih redovnih službenih putovanja (sudjelovanja na političkim događajima u Zagrebu, glasovito sudjelovanje na Vatikanskom koncilu...), bilo da su posrijedi bili njegovi povratci s redovnoga odmora u Rogaškoj, bilo da je bila riječ o proslavama imendana ili drugih važnih datuma iz njegova života, najvjerniji pristaše su redovno ulagali mnogo truda kako bi dojmili biskupa, Đakovčane, ali i širu hrvatsku političku javnost. U tom pogledu đakovački je biskup i na razini čitave tadašnje Hrvatske bio neusporediv primjer.

Franjo Papratović

Zanimljiv đakovački primjer javne političke demonstracije potječe iz svibnja 1896., kada je skupina pravaški opredijeljenih Đakovčana i Đakovčanki javno pozdravila sumještanina Franju Papratovića (Đakovo, 7. VIII. 1871. – Zagreb, 11. XI. 1929.), mladoga studenta prava koji se netom prije vratio u grad, izdržavši tromjesečnu zatvorsku kaznu što mu je bila izrečena zbog sudjelovanja u glasovitomu spaljivanju mađarske trobojnice.

Mađarska trobojnica bila je demonstrativno spaljena 16. listopada 1895. na središnjemu zagrebačkog trgu, pred spomenikom banu Josipu Jelačiću, a u tom činu je sudjelovalo pedesetak mladića, mahom studenata prava na Zagrebačkom sveučilištu. Bilo je to učinjeno za vrijeme posjeta kralja Franje Josipa glavnom gradu Hrvatske, sa željom da se iskaže nezadovoljstvo politikom peštanskih vlasti, kao i politikom zagrebačke vlade bana grofa Dragutina Khuen-Héderváryja. Premda je Franjo Papratović i prije tog događaja već bio politički aktivan u okviru studentskih organizacija, tek je tada – a naročito u studenom iste godine kada je tijekom održavanja sudskoga procesa održao dva sjajna govora te svrnuo na sebe pozornost čitave Hrvatske – otvoreno stupio na hrvatsku političku pozornicu.

Zagrebački je sud osuđenim mladićima izrekao kazne u rasponu od dva mjeseca do pola godine. Papratović je bio osuđen na tri mjeseca, a ujedno je kažnjen i gubitkom prava na studiranje na Zagrebačkom sveučilištu. Kasnije, tijekom prva tri desetljeća XX. stoljeća, postao je jedna od središnjih osoba osječkoga političkoga, društvenoga i političkog života. Bio je, pored ostaloga, biran za zastupnika u hrvatskom Saboru, te Zajedničkom saboru u Budimpešti, a također je jedno vrijeme obnašao i dužnost prvoga potpredsjednika hrvatskog Sabora (za bolesti saborskoga predsjednika dr. Dragutina Neumanna predsjedavao je Saborom). Osim kao političar i društveni djelatnik, Papratović je bio cijenjen i kao vrstan pravnik i govornik. Njegovi su prijatelji i suradnici nakon smrti isticali njegove zasluge za hrvatstvo Osijeka i Slavonije uopće, pa ga pritom nazivali i "preporoditeljem Osijeka, uskrisiteljem hrvatske Slavonije". Plodna, raznovrsna Papratovićeva politička, publicistička i društvena djelatnost potvrđuje da to prigodno pretjerivanje ipak nije bilo posve bez osnove. Danas je, međutim, Papratović u Osijeku u najvećoj mjeri zaboravljen i ne postoji nikakav javni spomen na njega (nekoć je jedna ulica nosila njegovo ime, danas više ne nosi nijedna). Slično vrijedi i za njegovo rodno Đakovo.

Na odsluženje kazne Papratović je pošao tek tri mjeseca po izrečenoj presudi, u veljači 1896. Prethodno se upisao na Sveučilište u Beču gdje je odlučio nastaviti studij prava (kasnije će mu kazna zabrane studiranja u Zagrebu biti ukinuta, pa će doktorat 1898. ipak polučiti na Zagrebačkom sveučilištu). Tromjesečnu kaznu Papratović je odslužio u zatvoru u Bjelovaru te je bio pušten 14. svibnja 1896., dva dana prije Stjepana Radića (Radić je zbog sudjelovanja u paljenju mađarske trobojnice bio osuđen na šest mjeseci zatvora, a njih su dvojica bili posljednji koji su izašli iz zatvora). Po izlasku iz zatvora uputio se u rodno Đakovo, a put ga je vodio preko Zagreba. Hrvatska je oporba – napose ona okupljena u redovima Stranke prava kojoj je i sâm Papratović pripadao – odlučila njegov izlazak iskoristiti kao prigodu za političku demonstraciju i iskazivanje nezadovoljstva političkim prilikama u Hrvatskoj, odnosno s Khuenovim režimom. Pristaše Stranke prava bili su poznati i kao "domovinaši" (prema svomu glasilu *Hrvatska domovina*), a suprotstavljena im je bila druga pravaška skupina – Čista stranka prava ili "frankovci" (prema vođi Josipu Franku) koji su 1895. istupili iz matice Stranke prava.

Djakovo. Pozdrav, povjerenje skupštini! Živila slobodna, ujedinjena, samostalna Hrvatska! Živila stranka prava! — Franković, Papratović.

Brzojav iz lipnja 1896. godine

Iz bjelovarskih je uza đakovački "domovinaš" pušten u 9 sati i 30 minuta, i već pred bjelovarskim zatvorom dočekao je ga "liep broj gradjanstva" na čelu s mjesnim rodoljubom J. Pećarom koji je Papratovića otpratio sve do Zagreba. Vlak iz Bjelovara za Zagreb polazio je u poslijepodnevnim satima te su Bjelovarci u međuvremenu oduševljeno pozdravljali Papratovića i priredili mu zajednički objed tijekom kojega su se "redale zdravice našoj mladeži, domovini i njezinim prvakom". Napose upečatljiva je bila prisutnost bjelovarskih djevojaka u čije je ime đakovačkoga uznika pozdravila "liepim i rodoljubnim govorom krasna gospodjica Marija Nigrinova", a predala mu je pritom i buket cvijeća s natpisom "Franji Papratoviću bjelovarske Hrvatice 14./5. 1896.". Papratović je na bjelovarskom kolodvoru bio svečano i bučno ispraćen povicima "Živio Papratović, živili hrvatski mučenici, živila Hrvatska!", a slično slavlje dočekalo ga je i nešto kasnije po dolasku na kolodvor u Križevcima. U velikom broju okupljenih Križevčana isticali su se ugledni oporbenih nazora (primjerice, Dragutin Grdenić, "domovinaš" i dugogodišnji zastupnik Križevaca u hrvatskom Saboru), a "odlični kažnjenik" je i od križevačkih djevojaka dobio veliki buket s hrvatskom trobojnicom i natpisom "Dičnom Hrvatu u znak štovanja Križevčanke u spomen 14./5. 1896.".

Još svečaniji doček Papratoviću je bio priređen u Zagrebu: zagrebačko općinstvo okupilo se u velikom broju i ispunilo kolodvorski peron, čekaonicu, hodnike, prostor ispred zgrade, kao i čitav Trg Franje Josipa (danas Trg kralja Tomislava), Akademički trg (danas Trg Josipa Jurja Strossmayera) te Zrinjevac. Pored ostalih, Papratovića je došao pozdraviti i jedan dio njegovih drugova koji su zajedno s njim sudjelovali u spaljivanju mađarske trobojnice, te zajedno s njim izdržavali kaznu u bjelovarskom zatvoru. Ponovno je zamjetan bio velik broj žena (pripadnica "krasnoga spola"). Pod budnom paskom zagrebačkoga redarstva i praćen oduševljenim uzvicima, Papratović se fijakerom odvezao do središnjega Jelačićeva trga. Ondje je

ponovno bio bučno pozdravljen, a dio okupljenih je uputio i uvrede na račun redarstva, te su stoga, navodno, četiri mladića bila i uhićena. Pročulo se, također, da je i vojnicima zagrebačke posade bilo strogo zabranjeno između 18 i 20 sati boraviti na Trgu Franje Josipa.

U Đakovu doček nije bio upriličen odmah po dolasku, već je Papratovića jedna skupina Đakovčana posjetila nekoliko dana kasnije. Na prvi dan Duhova, 24. svibnja, došlo ga je javno pozdraviti izaslanstvo Đakovčana koje ga je posjetilo u roditeljskoj kući što se nalazila na tadašnjem Zrinjskom trgu (danas početak ulice Bana Josipa Jelačića). Na čelu izaslanstva bio je Mato Šarčević (mlađi) koji je mladoga đakovačkog studenta i tek otpuštenoga političkog kažnjenika pozdravio sljedećim riječima: "Veleštovani gospodine! Pri Vašem dolazku iz Zagreba, u kojem ste Vi, štovani gospodine, toliko pretrpiti morali i to iz razloga toga, što ste pokazali činom, da ste Hrvat i da Hrvat svoja prava braniti zna, to Vam mi ovdje prisutni u ime cielog gradjanstva kličemo: 'Živio!' i uvjeravamo Vas, veleštovani gospodine, da se cienimo sretnim, što je u našem ubavom Djakovu takov sin rodjen, koji je pokazao kao mladić, da je za našu milu domovinu Hrvatsku pripravan sve žrtvovati, pa želimo, da i nadalje takov ostanete! Veleštovani gospodine, ujedno želimo Vam, da u buduće bude svaki Vaš trud i podhvat boljim uspjehom nagradjen, te Vam ponosno kličemo iz sveg srca Živio!!! Nama na diku, a Vama na ponos!!!"

Iz novinskih izvješća nije razvidno kolika je bila brojnost izaslanstva koje je došlo u pohode Papratoviću, no zanimljivo je da su istaknutu ulogu ponovno, kao i u Bjelovaru, Križevcima i Zagrebu, imale pripadnice "krasnoga spola". Aktivna prisutnost žena, kada je riječ o Đakovu, predstavlja jedan od prvih podataka o bilo kakvom vidu sudjelovanja žena u političkom životu. U ime "mladih Hrvatica" Papratovića je pozdravila djevojka Kata Kolarević, te mu poručila sljedeće: "Budite nam primjer kao do sada, a mi ćemo takodjer s vremenom udovoljiti želji pjesnika Mirka Bogovića 'Ženam našim', a da će naše obećanje trajno i stalno biti, neka Vam bude kao zavjet ova kita cvieća. Živili!!!"

Papratović se naposljetku zahvalio, te u "krasnom govoru", pored ostaloga, istaknuo da ga je posjet "jako obradovao, ali ne poradi njegove osobe, već što u njegovu rodnom mjestu ima sviestnih Hrvata, koji za Hrvatsku oduševljeno misle i ćute".

Mato Šarčević i Kata Kolarević su ujedno i jedine dvije osobe iz redova izaslanstva koje se poimenično spominju. Mato Šarčević bio je sudionik brojnih đakovačkih kulturnih i političkih događanja u prvim desetljećima XX. desetljeća, a s Papratovićem je i narednih godina surađivao na političkom polju. Godine 1906. bio je izabran za predsjednika novoustrojene đakovačke kotarske organizacije Hrvatske stranke prava, da bi naposljetku, po stvaranju Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, završio u redovima Radićeve Hrvatske (pučke, republikanske) seljačke stranke. Jedno je vrijeme, također, bio i zamjenik đakovačkoga načelnika.

Po svemu sudeći, djevojka Kata (Katica) Kolarević bila je kći đakovačkoga opančara Šime Kolarevića i te 1896. je navršavala trinaestu godinu života (rođena je 1883.). Njezina mlada dob nije nimalo iznenađujuća budući da je djevojčicama njezina uzrasta, pa i mlađima, u to vrijeme često povjeravano držanje pozdravnih govora u sličnim svečanim prilikama. Jedan nešto kasniji osječki primjer posebno je zanimljiv i spomena vrijedan kada je riječ o đakovačkom poklonstvu Franji Papratoviću iz 1896. godine: u svibnju 1914. sedmogodišnja Milena Papratović, kći Franje Papratovića, lijepim je i vrlo hvaljenim govorom pozdravila visokog gosta, nadvojvodu Leopolda Salvatora.

Odabir Kate Kolarević sasvim sigurno nije bio slučajan i njezinu ulogu u ovomu političkom činu svakako treba povezivati s njezinim starijim bratom, svećenikom Šimunom (Simeon, Šimo, Šime) Kolarevićem (Đakovo, 1867. – Slakovci, 1901.) koji je u to vrijeme bio vicerektor Bogoslovnog sjemeništa u Đakovu. Šimun Kolarević je uz javnoga bilježnika dr. Vladimira Prebega i sâmoga Papratovića bio najagilniji i najistaknutiji pravaš u Đakovu krajem XIX. stoljeća, dakle u mjestu koje je bilo Strossmayerovo sjedište te čije se stanovništvo u političkom pogledu mahom okupljalo oko biskupa, odnosno oko Neodvisne narodne stranke čiji su članovi često po glavnom stranačkom glasilu bili nazivani "obzorašima". Godinu dana ranije, 1895., Kolarević je predvodio đakovačko izaslanstvo na svečano otvorenje Starčevićeva doma u Zagrebu. U trenutku prerane smrti, Kolarević je u novinstvu bio označen kao "vriedan rodoljub, značajan pravaš i uzoran svećenik". Ne bi se smjelo isključiti mogućnost da je njegov premještaj iz Đakova u Slakovce bio politički motiviran. Šimun Kolarević se, međutim, ubrajao u onaj krug "domovinaša" koji su – nasuprot, primjerice, "frankovcima" – nastojali pomiriti pravaški nauk s pozitivnim odnosom prema biskupu Strossmayeru i njegovu djelu. Tomu u prilog govori i činjenica Kolarević nešto ranije iste, 1896. godine bio član posebnoga odbora koji je Strossmayeru u čast, prigodom njegova imendana, priredio bakljadu. Papratović i Kolarević su i narednih godina, do smrti potonjega, surađivali u duhu pravaške politike.

Budući da je, dakle, đakovačka svečanost od 24. svibnja 1896. bila prije svega "domovinaška" politička demonstracija, razmjerno je očekivan bio izostanak osoba koje su u đakovačkoj i široj sredini bile poznate kao politički poklonici biskupa Strossmayera poput, primjerice, župnika Milka Cepelića i šogora mu Mate Šabarića (ili su, naravno, možda i bili prisutni, ali nisu aktivno sudjelovali).

Ako su vladajući krugovi možda mislili da bi zatvorska kazna s pridodanim relegiranjem sa Zagrebačkoga

sveučilišta možda mogla utjecati na politički preodgoj Franje Papratovića, on im je vrlo skoro raspršio sva nadanja: već početkom lipnja 1896., povodom zagrebačke skupštine Stranke prava ("domovinaša"), zajedno s izvjesnim Frankovićem javno je, putem brzojava, klicao "Živjela slobodna, ujedinjena, samostalna Hrvatska!" te na taj način jasno dao do znanja da i dalje ostaje pri istim političkim (pravaškim) i nacionalnim idealima.

Sudjelovanje u tako značajnom događaju kakvo je bio spaljivanje mađarske trobojnice, iznimna stručnost i govornički dar iskazani pri sudskom procesu te zatvorska kazna na koju je bio osuđen, pribavile su Papratoviću znatnu popularnost u onodobnoj hrvatskoj političkoj javnosti. Moglo se tada očekivati da će s izlaskom iz zatvora još snažnije kročiti u politički život te iskoristiti tu popularnost kao početni politički kapital, no od toga ipak nije bilo ništa. Mladi student okrenuo se tada ipak nastavku studija prava, privremeno zatomivši svoju političku strast. Po okončanom studiju posvetio se struci te je narednih sedam godina (1898.–1905.) bio politički manje zamjetljiv. Moglo bi se zaključiti da se kao ne odveć imućni odvjetnički pripravnik jednostavno donekle prilagodio nesklonim političkim prilikama te gotovo posve izbjegavao javna politička očitovanja. Da nije bilo tako, zasigurno ne bi mogao početkom 1905. godine dobiti odvjetničko mjesto (stallum agendi) u Osijeku, a time je, kako će se kasnije pokazati, trajno premjestio polje svoje djelatnosti u Osijek. S druge strane, njegova politička pritajenost je shvatljiva uvažimo li činjenicu da je za svojih godina provedenih u Đakovu kruh zarađivao u odvjetničkom uredu đakovačkoga načelnika i jednoga od vodećih mjesnih "mađarona", dr. Antuna Švarcmajera. Otvoreniji politički istupi ne bi priskrbili nevolje samo Papratoviću, već i Švarcmajeru, a njihovu bi stručnu suradnju nesumnjivo učinili nemogućom.

Pa iako je od 1905. glavninu svoje političke i društvene djelatnosti vezivao uz osječku sredinu, Papratovićeve spone s rodnim Đakovom ostale su do njegove smrti brojne i snažne: i dalje je sudjelovao u đakovačkim političkim zbivanjima (primjerice, sudjelovao je na političkim skupštinama), zadržao je posjed u Mandićevcu na kojem je zajedno s obitelji često i rado boravio, a i njegova jedinica, Milena Papratović, upila je ljubav prema Đakovu i Đakovštini te im na osobit način bila privržena (to će se zorno odraziti i u njezinu profesionalnom etnološkom radu, pa i u njezinom najvažnijem djelu *Narodne pripovijetke iz okolice Đakova s komentarom i poredbenim pregledom*).

Navodno je jedna od posljednjih Papratovićevih želja bila provesti smiraj života u "svome brdskom Tusculumu, mandićevačkom vinogorju". Iznenadna je smrt, u 59. godini života, prekinula sve njegove planove. Pokopan je 13. studenoga 1929. u obiteljskoj grobnici na đakovačkom groblju, u krugu velikoga broja rodbine, prijatelja i poštovatelja iz Đakova, Osijeka, Zagreba i drugih mjesta, a pokop je u tisku označen kao najsvečaniji đakovački pokop nakon onoga Strossmayerova.

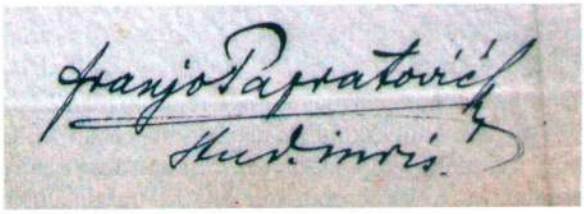

Potpis Franje Papratovića

Izbor iz literature

Povratak iz bjelovarskih uza, *Obzor* (Zagreb), god. XXXVII., br. 111, 13. V. 1896., str. 2

Povratak iz bjelovarskih uza, *Obzor* (Zagreb), god. XXXVII., br. 112, 15. V. 1896., str. 2

Ovacija mučeniku g. Franji Papratoviću, *Obzor* (Zagreb), god. XXXVII., br. 121, 27. V. 1896., str. 2.-3.

Ovacija g. Franji Popratoviću [!], *Hrvatska domovina* (Zagreb), br. 112, 15. V. 1896., 2.

Doček g. Franje Papratovića u Djakovu, *Hrvatska domovina* (Zagreb), br. 121, 27. V. 1896., 2.

Brzojavni pozdravi skupštini stranke prava, *Hrvatska domovina* (Zagreb), br. 133, 11. VI. 1896., 1.

† Šime Kolarević, *Hrvatski branik* (Srijemska Mitrovica), god. IX., br. 40, 22. V. 1901., 3.

Bosiljka Janjatović, Prilog za biografiju odvjetnika dr. Franje Papratovića (1871.-1929.), *Zbornik Muzeja Đakovštine*, 4/1997, 165.-176.

Zlata Živaković-Kerže, Milena Papratović – prva doktorica etnologije u Hrvatskoj, *Zbornik Muzeja Đakovštine*, 10/2011, 103.-110.

DJEVOJKE KOJE SU NOSILE KRIŽ ZA KUPOLU KATEDRALE

Željko Lekšić

Ove je godine izdano drugo reprint izdanje poznate knjige koju su napisali svećenici Milko Cepelić i Matija Pavić o biskupu Josipu Jurju Strossmayeru, čija je promocija bila 13. travnja 2013., tako da ju je pisac ovih redaka ponovo prelistao nakon više godina. Čitajući u njoj dio o gradnji đakovačke katedrale uočio je zanimljiv dio koji govori o postavljanju krovišta i privremeno crijepa u listopadu 1870., a definitivno u svibnju 1871. godine. I kupola je stavljena pod krov do konca listopada 1870. i bila je spremna za postavljanje križa na njezin vrh.

Na 335. strani navedene knjige navedeno je sljedeće:

"Jednu je ipak i to prvu radost biskup te godine doživio, naime da je dne 20. studenoga 1870. pri svečanoj misi u staroj katedrali a poslije evangjelja blagoslovio novi od bakra sačinjeni i u vatri dobro pozlaćeni (u Beču za cienu od 649 for.) križ, opredjeljen za veličanstvenu kupolu velike svoje katedrale. Tom je sgodom rekao prvo javno slovo o crkvi svojoj, a napose o križu, koji imade dizati pamet i srdca svih pravovjernika biskupije k Bogu. Poslije mise ponesoše križ processionaliter pred pročelje nove crkve djakovačke u bielo ruho obučene djevojke, kojih ćemo imena ovdje za vječitu uspomenu sačuvati, a to su: Julka Brauneis, Katica Laudenbach, Tonka Smrekar, Flora Poljak, Marija Pinterović, Slavica Hrvat, Marija Barlović, Marija Aranicki, Justina Lučić, Hedviga Sudarević, Pavka Russi, Julka Poljak, Gizela Aranicki, Izabela i Terezija Loviseur, Marija Ašperger i Hedviga Budaj. Križ od njih preuzeše tesari, ter ga digoše i metnuše na kupolu, da u viekove blista i sjaji ne samo prostranoj Djakovštini, nego dobrim dielom i Krajini ravnoj."

Tko su bile djevojke čija je imena pisac želio da budu zapamćena? U mogućnosti smo navesti kratke biografije većine njih:

Aranicki, Gizela i Marija - Prezimena Aranicki ne nalazimo među Đakovčanima, te smo uvjereni da nisu rođene u Đakovu. Pretpostavljamo da su obje kćerke službenika koji je službovao u Đakovu kraće vrijeme.

Križ na kupoli katedrale postavljen je 20. studenoga 1870., a do katedrale su ga u procesiji nosile sedamnaest djevojaka

Među članovima pjevačkog društva "Sklad" pronašli smo da je član bio Stevan Aranicky, zasigurno njihov otac, i to godina 1869. i 1870. Kasnije se više ne spominje.

Ašperger, Marija - Nismo sigurni čija je bila kćer, obzirom da je postojalo nekoliko obitelji Ašperger, ali pretpostavljamo da je kćerka posjednika Ivana Ašpergera i Marije rođ. Ivanković. Iz te je obitelji i učitelj Matej Ašperger.

Barlović, Marija - Zasigurno je to Anna-Marija rođena 24. 7. 1856., kćerka posjednika Franje Barlovića i Marije rođ. Crnadak, ili pak njihova kćerka Marija koja se udala 1881. za poštara Đuru Kobasica, u dobi od 21 godine.

Brauneis, Julka - Rođena je 1850. Kćerka je nadstojnika kasarne Dragutina Braunaisa i Ljudmile rođ. Šrajer. Udala se 1872. za trgovca Ivana Kruma. Umrla je u Đakovu 28. 2. 1907. Njezina sestra Paulina udala se za ljekarnika Klaudia Prikelmayera, koji je zabilježen u đakovačkoj povijesti kao prvi đakovački fotograf.

OSJEČKO
pivo hrvatsko pivo

Buday, Hedviga - Rođena je 6. 6. 1857. Kćerka ljekarnika i jedno vrijeme općinskog načelnika Ivana Budaya i Ivane rođ. Tranger, koja je također kćerka ljekarnika. Udala se 1879. za Izidora Piringera, tada općinskog bilježnika u Gradačcu u Bosni.

Hrvat, Slavica - Rođena je 1855. Kćerka odvjetnika Mirka Hrvata i njegove prve supruge Marije rođ. Barlović, koja je zasigurno umrla pri njezinom porodu. Udala se najprije 1872. za Janka Boelleina iz susjedstva, knjigovođu štedionice, a poslije njegove smrti udala se 1884. za oficira Ljubomira Radojkovića rodom iz Moldove, te odselila iz Đakova. Poslije suprugove smrti (umro 1918. u Zagrebu, sahranjen na Mirogoju), vraća se u Đakovo. Umrla je u Đakovu 5. 3. 1923., te sahranjena na đakovačkom groblju, zasigurno u obiteljskoj grobnici Mirka Hrvata. Njezino ime nije uklesano na spomeniku (uostalom kao što nisu ni godine rođenja ni smrti Mirka Hrvata, koji je dao načiniti grobnicu).

Katica Laudenbach, kćerka općinskog načelnika, jedna od djevojaka koje su nosile križ

Laudenbach, Katica - Rođena je 24. 9. 1854. Kćerka općinskog načelnika Ivana Laudenbacha i Franjke rođ. Verlon. Udala se 1876. za službenika Ferdinanda Conera, te odselila iz Đakova. Umrla je 13. 2. 1886. u Karlovcu, a sahranjena je u obiteljskoj grobnici obitelji Laudenbach u glavnoj aleji na đakovačkom groblju. U školskom izvješću za 1863. upisano je da je završila 2. razred, među učenicama koje su "izvišene i nadarene". Bila je aktivna u đakovačkom Kazališnom društvu, gdje je zabilježena i na fotografiji toga društva oko 1868. godine.

Loviseur, Izabela - Rođena 18. 12. 1857. i **Loviseur, Terezija** - Kćerke gostioničara Josipa Lovizora i Terezije rođ. Hübner.

Lučić, Justina - Rođena je 3. 10. 1856. Roditelji su joj poštar Antun Lučić i Marija rođ. Taušer. Udala se 1873. za Đuru Baloga, profesora na učiteljskoj školi (preparandiji). Po zatvaranju učiteljske škole odlaze u Požegu, gdje je Đuro bio županijski školski nadzornik.

Pinterović, Marija - Rođena je 1855. Kćerka trgovca Milka Pinterovića i Emilije rođ. Falcione. Udala se 1887. za Oskara pl. Jesenski, glavara željezničke postaje u Brodu na Savi, rodom iz Budimpešte.

Poljak, Flora - Rođena je 1853. Kćerka je posjednika i trgovca Ivana Poljaka i Stanislave rođ. Pinterović. Udala se 1872. za poštara Đuru Grlića rodom iz Vrpolja, koji je u tri navrata bio biran za zastupnika u hrvatskom Saboru (1884. u kotaru Vrpolje, 1888. u kotaru Srb, 1892. u kotaru Garčin). Umro je 1895. Flora je umrla u Đakovu 30. 3. 1921. Nju smo spominjali i u Reviji 2009. u članku "Pregled jedne zabave", koja je održana 1864. u čast biskupa Strossmayera, na kojoj je ona prenijela čestitku biskupu, te svirala na glasoviru.

Poljak, Julka - Rođena je 20. 5. 1857. Kćerka je posjednika i trgovca Ivana Poljaka i Stanislave rođ. Pinterović. Udala se 1880. za trgovca Franju Spitzmüllera iz Broda.

Russi, Pavka (Paulina) - Rođena je 9. 1. 1861. Kćerka poreznog službenika Antuna Russi i Amalie rođ. Boellein. U školskom izvješću za 1863. godinu upisano je da je završila 3. razred, među učenicama koje su "izvišene i nadarene".

Smrekar, Tonka - Rođena je 12. 4. 1854. Kćerka trgovca Friderika Smrekara i Marije rođ. Genz. Umrla je 10. 11. 1872. god. kao djevojka. Spomenik joj i danas stoji na đakovačkom groblju u sjevernoj aleji.

Sudarević, Hedviga - Rođena je 1. 9. 1857. Kćerka vlastelinskog službenika Huge Sudarevića i Marije rođ. Galovac. Udala se 1873. za vlastelinskog šumarskog stručnjaka Vatroslava Račkog rodom iz Fužina, udovca (poslije smrti supruge Amalije rođ. Boellein). Kasnije su se odselili u Zagreb, jer je suprug Vatroslav kao narodni zastupnik dosta vremena tamo provodio. Kasnije su se vratili u Đakovo. Vatroslav Rački je umro u Đakovu 1917., a Hedviga poslije njega, nije nam poznato kada ni gdje, jer nije u Đakovu. Možda u Srijemskoj Mitrovici kod sina Franje Račkog, koji je tamo bio župnik.

Dakle, svih je sedamnaest djevojaka bilo iz građanskih i imućnijih obitelji. Većina obitelji iz kojih su potjecale su odavno zaboravljene, kao i njihova prezimena, jer ih dugo već nema u Đakovu. Ovim tekstom pridonosimo ostvarenju želje pisca knjige o biskupu Strossmayeru o sačuvanju uspomene na djevojke koje su nosile križ za kupolu prije njegovog postavljanja na svoje mjesto.

FOTOGRAF JOHANN BOZDA I NJEGOVO DJELOVANJE U ĐAKOVU

Željko Lekšić

Zasigurno je prvi đakovački fotograf bio Klaudio Prikelmayer, koji je po struci bio ljekarnik, te je radio u Trangerovoj ljekarni. Smatra se da je prvi profesionalni fotograf u Đakovu bio Dragutin Damjanović, čija najstarija sačuvana datirana fotografija potječe iz 1865. U to je vrijeme u Đakovu djelovao i fotograf Johann Bozda. On najvjerojatnije nije bio samo đakovački, već putujući fotograf, koji je u Đakovu djelovao kraće vrijeme. Postoji izvjesna vjerojatnost da je obitelj iz koje je potekao živjela na području Đakova. Naime, u matičnim knjigama pronašli smo podatak da je u Štrbincima kao vincilir živio Josip Božda s obitelji.

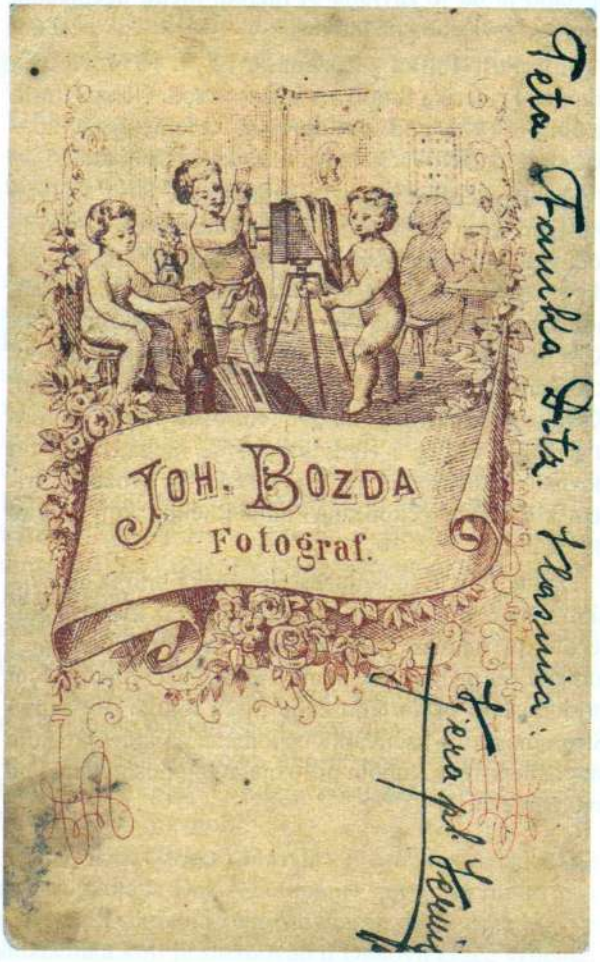

Žig Bozda

Ovog fotografa Krešimir Pavić ne spominje u svome napisu o đakovačkim fotografima, koji je objavljen u katalogu izložbe pod nazivom Počeci fotografije u Đakovu, koja je bila postavljena u Muzeju Đakovštine 1989. Ili nije znao za njega, ili je smatrao da nije đakovački fotograf, te da ga stoga ne treba uvrštavati u izložbu i katalog.

Na poleđini nekih Bozdinih fotografija stoji štambilj "JOH. BOZDA / Photograph / VERÖCE", a zadnja riječ bi mogla označavati područje njegovog djelovanja, odnosno Virovitička županija. Na jednoj fotografiji otisnuto je među ornamentima ime "Joh. Bozda / Fotograf". Na jednoj se nalazi suhi žig sa natpisom "JOHANN BOZDA / FOTOGRAF".

U obiteljskim albumima Đakovčanina Dragutina Rogoza nalazi se nekoliko fotografija ovog fotografa. Na dvije je na poleđini štambilj, a na jednoj je tiskan natpis s ornamentima. Na jednoj fotografiji je grupa vlastelinskih službenika, s Rogozovim pretkom šumarom Ivanom Dunđerovićem. Na drugoj fotografiji je Franjka Dunđerović, a na trećoj obitelj Ditz. Đakovački sakupljač starina Valentin Markovčić pronašao je

OSJEČKO
pivo hrvatsko pivo

J. J. Strossmayer

Franjka Dunđerović

jednu fotografiju toga fotografa. To je portret biskupa J. J. Strossmayera.

Iz spomenice pjevačkog društva "Sklad" saznajemo da su članovi 1866. bili između ostalih "Bozda, fotograf" i fotograf Dragutin Damjanović. Tako su te godine kao članovi upisana dvojica fotografa. Damjanović je bio član od 1864. godine. Poznato nam je kada je živjela većina osoba s fotografija, te uspoređujući njihovu dob na fotografijama, zaključujemo da je fotograf Johann Bozda djelovao u Đakovu sredinom šezdesetih godina, što potvrđuje i činjenica upisa u članstvo u pjevačko društvo. Bez obzira na to je li Johann Bozda bio đakovački fotograf ili nije, ostavio je u Đakovu izvjestan broj fotografija u vremenu kada je fotografija u Đakovu bila u svojim počecima.

Službenici vlastelinstva

ŠTEDIŠA – MLIN BISKUPSKOG VLASTELINSTVA

Borislav Bijelić

Đakovo je još početkom 19. st. profilirano u dominantno obrtničko mjesto. Sve do sredine 20. stoljeća to će zasigurno i ostati, bez obzira na, od druge polovice 19. stoljeća, sve prisutnije tendencije industrijskog razvoja. Glavna industrijska postrojenja toga vremena bili su mlinovi. Na području Đakova i Đakovštine , odmah po oslobođenju od Turaka, radile su 4 vodenice, a tijekom 18. st. i mlinovi koje su pokretali konji i volovi. Godine 1869. u Đakovu je sagrađen i pušten u pogon prvi parni mlin ("Sloga") koji je sve do 1926. godine bio u vlasništvu nekolicine đakovačkih obitelji, a od te godine, pa sve do 1945., kada je zapaljen, nalazio se u vlasništvu obitelji Weiss.

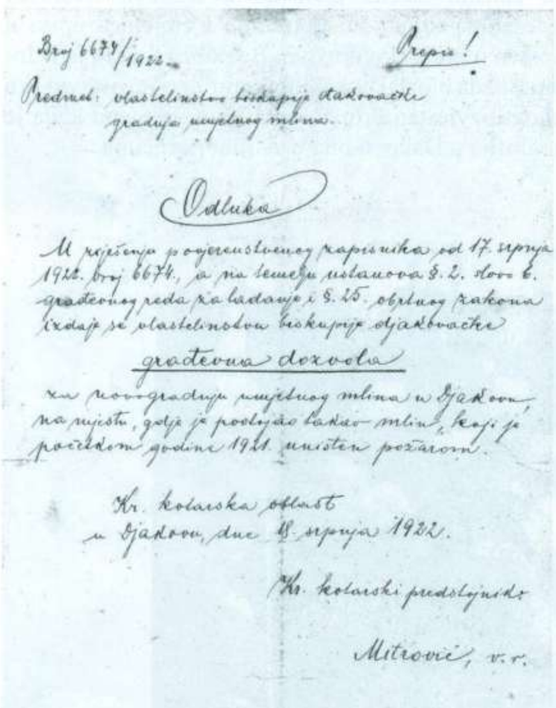

Broj 6674/1922. Prepis!

Predmet: vlastelinstvo biskupije đakovačke gradnja umjetnog mlina.

Odluka

U riješenju povjerenstvenog zapisnika od 17. srpnja 1922. broj 6674, a na temelju ustanova §. 2. slovo b. građevnog reda za ladanje i §. 25. obrtnog zakona izdaje se vlastelinstvu biskupije djakovačke

građevna dozvola

za novogradnju umjetnog mlina u Djakovu, na mjestu, gdje je postojao takav mlin, koji je početkom godine 1921. uništen požarom.

Kr. kotarska oblast u Djakovu, dne 18. srpnja 1922.

Kr. kotarski predstojnik

Mitrović, v.r.

Građevna dozvola

Deset godina nakon "Sloge" obitelj Fuchs sagradila je novi mlin koji 1895. godine mijenja vlasnike. Mlin 1926. godine kupuje tvrtka "Cerale", da bi on od 1937. godine prešao u vlasništvo biskupijskog vlastelinstva. Kao i "Sloga", i ovaj mlin prestao je s radom po završetku Drugog svjetskog rata.

Spomenutih mlinova danas se sjećaju još samo najstariji Đakovčani, a o njima svjedoče i rijetke fotografije te u tragovima sačuvano arhivsko gradivo.

Treći mlin sagrađen tijekom druge polovice 19. stoljeća, mlin koji je u okvirima lokalne sredine značajan primjer industrijske arhitekture, i kao takav predmet našeg interesa, vlastelinski je mlin kojeg je 1877. godine dao sagraditi biskup Josip Juraj Strossmayer. Mlin je sagrađen u Školskom sokaku, jednoj od glavnih đakovačkih ulica toga vremena, zračnom linijom udaljen od katedrale nepunih 500 metara. Za razliku od spomenutih parnih mlinova ovaj nije srušen 1945., već 2007. godine. Njegovim nestankom Đakovo je, gotovo u potpunosti, ostalo bez spomena vrijedne industrijske arhitekture.

O prvim desetljećima rada mlina ne znamo puno. Iako postoje određene indikacije, ne možemo sa sigurnošću ustvrditi tko ga je projektirao, tko ga je gradio i kako je u prvim desetljećima rada mlin poslovao. Kao spomena vrijednu činjenicu možemo istaknuti samo to da je u okviru mlina 1894. godine bilo izgrađeno, otvoreno i duže vrijeme korišteno javno kupalište.

O mlinu saznajemo nešto više tek od početka 20-ih godina prošlog stoljeća, točnije, od 1921. godine kada ga je zahvatio veliki požar. Oštećenje je bilo takvo da se već sljedeće godine moralo krenuti s pripremama za izgradnju (rekonstrukciju) novoga. Rješenjem Ministarstva vjera od 18. lipnja 1922. godine dozvoljena je rekonstrukcija mlina na način kako je to predlagao biskup Antun Akšamović u molbi upućenoj istom ministarstvu nekoliko dana ranije. To je, drugim riječima značilo, da će se gradnja izvesti prema nacrtu i financijskom proračunu inženjera Ferde Schrama iz Osije-

OSJEČKO
pivo hrvatsko pivo

Pogled na mlin iz dvorišta (oko 1955. g.

Pogled na mlin s ulice (oko 1960. g.)

Pogled na mlin iz dvorišta (oko 1955. g.)

ka, da će se unutrašnji mlinski namještaj nabaviti kod Vilima Steinera, poduzetnika iz Zagreba specijaliziranog za uređenje mlinova, te da će se sveukupni troškovi podmiriti iz temeljne glavnice, odnosno zajmom ukoliko glavnica za te potrebe bude nedostatna.

Nakon što je Ministarstvo vjera odobrilo rekonstrukciju (gradnju) mlina, Vlastelinstvu biskupije đakovačke, srpnja mjeseca 1922. godine, izdana je "građevna dozvola". Radovi su izvedeni pod kontrolom "zvaničnih stručnjaka", a pod vrhovnim nadzorom Pokrajinske uprave. Stručni nadzor rekonstrukcije (izgradnje) zgrade povjerilo je Odjeljenje za prosvjetu i vjere inženjeru Ferdi Shramu, a nadzor mlinskog uređaja zemaljskom obrtnom nadzorniku Hugu Hofmanu iz Zagreba.

Zgrada mlina, koji se poslije završene rekonstrukcije (izgradnje) 1923. godine službeno nazivao "Štediša – mlin biskupskog vlastelinstva", bila je postavljena u smjeru od sjevero-zapada prema jugo-istoku. U mlinski kompleks ulazilo se iz Školskog sokaka, tada jedne od glavnih đakovačkih ulica. Dužina zgrade iznosila je 29,15, a širina 12,80 metara. Površina od 374 m^2, u tlocrtnoj razdiobi, bila je podijeljen na dva glavna dijela: na silos (prostor za primanje, čišćenje i spremanje žita) i mlinište; a u visinskoj na podrum, prizemlje, prvi kat i potkrovlje. Prostorije su međusobno bile odijeljene stropom sa dva reda hrastovih stupaca. Stropne greda nad podrumom bile su hrastove, a u ostalim dijelovima od mekog drveta. Od mekog drveta bile su i daske s kojima je obložen pod. Krov je "dvostrešni", s limenim pokrovom na daščanoj oplati, dok su prozori napravljeni od faconskog željeza i ostakljeni običnim staklom. U prizemlje zgrade, koja je bila 1,2 m povišena od razine zemlje, dolazilo se kroz ulazna vrata postavljena na južnoj i istočnoj strani.

Za potrebe zidanja potrošeno je 105000 komada nove opeke i deseci tisuća stare, dobivene u glavnom od rušenja dotrajalih objekata na vlastelinskom imanju. Glavni vijenac, temelji stupova i temelji silosa izgrađeni su od betona.

Mlin "Štediša" pušten je u pogon 1923. godine. U posjedu biskupijskog vlastelinstva ostao je sve do 1947. godine kada je nacionaliziran. Nedugo nakon nacionalizacije mlin će doći u sastav poduzeća "Đakovština", a potom, od 1964. godine, i PIK-a Đakovo. Tijekom prve polovice pedesetih godina mlin je elektrificiran, a nakon požara 1955. godine i temeljito obnovljen. Tada je izgrađen novi krov i izvršen cjeloviti remont mlina koji od toga vremena ima gotovo udvostručene prerađivačke mogućnosti. Neposredno uz mlin 1956., odnosno 1959. godine, izgrađeni su i silosi koji su dominirali središtem grada sve do 2007. godine kada su srušeni. Nažalost, zajedno sa mlinom.

U sklopu cjelovitog uređenja prostora "Hrvatskog sokola" (prostora u najužem gradskom središtu omeđenog ulicama Hrvatskih velikana, Kralja Tomislava, Matije Gupca i školskim prolazom) početkom 2003. godine raspisan je natječaj za njegovo idejno urbanističko rješenje. Od četiri rada prispjela na natječaj u samo

Firma kojoj je 1923. g. isporučila mlinsku opremu

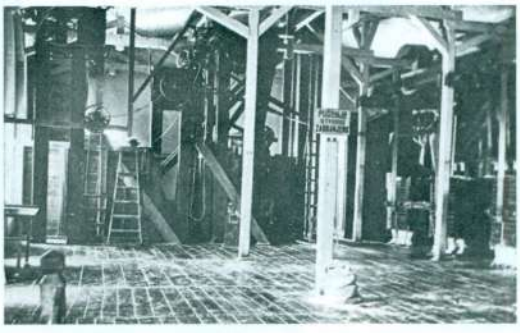

Unutrašnjost mlina

Unutrašnjost mlina

jednom od njih - radu Jasmine Ratković i Marije Perko - prepoznat je mlin kao značajan objekt industrijske arhitekture te je sugerirano da se prostor mlina prenamijeni u muzej, omladinski dom ili neki drugi prostor s primarno kulturnim sadržajem. Nažalost, takav prijedlog za investitore nije bio prihvatljiv.

Da se mlin sačuva stidljivo se apeliralo i na stranicama lokalnog tiska, a u tom smislu uočena je i, doduše ne dovoljno rezolutna reakcija Uprave za zaštitu kulturne baštine. I to je bilo sve. Premalo da bi se prisililo investitore da preispitaju svoje prvotno donesene odluke.

Mlin neposredno pred rušenje (2007. g.)

Rušenje mlina (2007. g.)

SKLAD-PRERADOVIĆ (1863.-1945.)

Mali prilog obilježavanju velikog jubileja 150 godišnjici osnivanja Pjevačkog društva

Borislav Bijelić

Pjevačko društvo Sklad jedno je od najstarijih đakovačkih društava. Nedoumice vezane za točnu godinu početka njegovog rada, koje su bile prisutne sve do sredine prošlog stoljeća, već duži niz godina razriješene su na način koji ne ostavlja mjesta za neke dodatne spekulacije. Naime, na prvoj zajedničkoj fotografiji članova novoosnovanog društva nalazi se i hrvatski književnik Luka Botić koji je umro u Đakovu 22. kolovoza 1863. Na osnovu te fotografije jasno je da je Sklad mogao biti osnovan, ako ne prije, onda svakako tijekom 1863. Autori koji su smatrali da je Društvo počelo sa radom godinu dana kasnije, 1864. godine, tvrdili su to na osnovu činjenice što prvi sačuvani primjerci arhivske građe datiraju upravo iz te godine.

Kroz cjelokupnu povijest čovječanstva, sve do danas, malo toga se dogodilo slučajno. Do pokretanja Sklada, također, nije došlo slučajno. Njegovo osnivanje vezano je za složena i međusobno uvjetovana politička i kulturna gibanja koja su obilježila društvene procese pokrenute sredinom 19. stoljeća, kako u hrvatskim zemljama, tako i u Habsburškoj monarhiji - pa i šire. Nakon revolucionarnih gibanja 1848. godine u Hrvatskoj je, na izmaku 1851. godine, carskim patentom uveden apsolutizam koji je po ministru vanjskih poslova Bachu nazvan Bachovim apsolutizam. Za vrijeme trajanja apsolutizma, a to je bilo sve do 1860. godine, Hrvatska ne samo da je izgubila i ono malo političkog subjektiviteta kojega je do tada imala, puno je izgubila i na svakom drugom planu, gospodarskom i kulturnom ponajviše. Posebno teško bila je prihvaćena odluka o potiskivanju hrvatskog jezika iz javnog i društvenog života.

Nacionalno integracijske i emancipacijske ideje inicirane ilirskim (hrvatskim) narodnim preporodom, u donekle izmijenjenoj varijanti, ponovno su oživjele tijekom šezdesetih godina. Njihovoj reanimaciji prethodila je "listopadska diploma", dokument kojim je car Franjo Josip I., uslijed sve složenije vanjsko-političke situacije u kojoj se nalazila Monarhija, odlučio 1860. ukinuti apsolutizam. U takvom ozračju, ozračju ispunjenom optimizmom i vjerom u mogućnost značajnih emancipacijskih pomaka, diljem Hrvatske počela su nicati društva spremna da u okviru svojih osnovnih opredjeljenja pridonesu i afirmaciji nacionalne ideje.

Upravo iz gore spomenutih pobuda osnovano je i Pjevačko društvo Sklad. Sama ideja o potrebi osnivanja pjevačkog društva začeta je među članovima Zbora duhovne mladeži i katedralnog pjevačkog zbora, a najznačajniji poticaj njenom ozbiljenju dali su bivši čelni ljudi Zbora duhovne mladeži, kasnije mahom profesori biskupijskog sjemeništa, Hinko Hladaček, Julije Vončina, Vilim Korajac te Julije Liebald i Ivan Nep. Trišler. Iz katedralnog pjevačkog zbora Skladu su se pridružili prvi zborovođe i najistaknutiji pjevači, da bi potom Društvu pristupili i građani iz svih društvenih slojeva: intelektualci, svećenici, trgovci, činovnici, obrtnici…

Za prvog predsjednika Sklada izabran je Dragutin Boellein, egzaktor biskupijskog vlastelinstva, a za prvog zborovođu Ivan Trišler, u to vrijeme regens chori đakovačke katedrale. Prvi mecena Sklada, dakako, bio je Josip Juraj Strossmayer koji mu je od samih početaka davao znatnu materijalnu, i iskrenu moralnu potporu. Društvo mu se zbog te potpore, kao i njegovog cjelokupnog domoljubnog angažmana, nastojalo zahvaliti koncertima organiziranim u njegovu čast.

Prve godine rada Sklada prošle su u prikupljanju neophodnih rekvizita nužnih za uspješni rad jednog pjevačkog društva (kupnja glasovira, notnog materijala…), u organiziranju koncerata, zabava i društvenih izleta. Broj sveukupnog članstva tijekom šezdesetih godina 19. stoljeća, a tako je bilo u glavnom i

kasnije, prelazio je 100 osoba. U pojedinim godinama taj broj je znao biti i znatno veći, ali bilo je i razdoblja stagnacije. Tada bi najčešće dolazilo do određenih personalnih i drugih promjena koje bi rezultirale pojačanim radom, a to je, drugim riječima značilo, poboljšanjem repertoara i njegovom još uvjerljivijom izvedbom.

Pjevačko društvo Sklad 1863. godine

Smjene čelnih ljudi Društva nisu uvijek bile odraz loših radnih rezultata. Češće se zapravo radilo o preseljenjima u druge sredine, prezauzetostima ili pak lošem zdravstvenom stanju pojedinaca. Za vrijeme trajanja Sklada, a to znači od 1863. do 1886. godine, Dragutin Boellein bio je predsjednik društva u šest mandata (1863.-1868.), njegov sin Janko Boellein u tri (1874.-1876.), Đuro Kovačević u četiri (1882.-1885.) Josip Vallinger u dva, 1872. i 1881., Hugo Sudarević u tri (1877.-1879.), Lavoslav Jaić u dva, 1870. i 1880., dok su po jednom predsjednici Društva bili Mirko Hrvat (1869.), Đuro Ballog (1871.), Vladoje Selinger (1873.) i Anđelko Voršak (1886.).

Mijenjale su se i zborovođe, iako je vođenje zbora rijetko kada izlazilo izvan kontrole obitelj Trišler. Ivan Nepomuk Trišler bio je zborovođa od 1863. do 1870., potom od 1872. do 1874., i konačno 1885. i 1886. godine; Dragutin Jobst 1871. i 1872., te ponovno 1875 godine; Dragutin Trišler 1876. te od 1880. do 1884.. Zborovođe su kraće vrijeme bili još Đuro Trišler (1878.) i Julio Trausmüller (1879.)

Od važnijih nastupa Sklada možda treba izdvojiti one izvedene prilikom događaja koji su nadilazili okvire lokalne sredine. Godine 1874. održan je u Đakovu nastup u čast otvaranja Zagrebačkog sveučilišta, a 1. listopada 1882. godine prilikom svečanog posvećenja katedrale. U potonjoj svečanosti Sklad je nastupio zajedno sa pjevačkim društvima iz Siska i Zagreba. Noć uoči proslave Skladovci su biskupu Strossmayeru priredili bakljadu i otpjevali serenadu, kako je to već bilo uobičajeno u ono vrijeme.

Novi politički vjetrovi, koji su zapuhali Hrvatskom nakon što je za bana 1883. godine imenovan grof Dragutin Khuen-Héderváry, ubrzo su se osjetili u svim oblastima društvenog djelovanja, pa tako i u đakovačkom Skladu. Da bi se od strane vlasti uspostavila potpuna kontrola nad Društvom koje je smisao svoga djelovanja vidjelo u širenju nacionalne ideje putem pjesme, a što je mađaronima svakako najviše smetalo, inicirano je preuzimanje uprave nad Društvom od strane onih članova koji su bili spremni provoditi mađaronima prihvatljiv program rada. Kako se u toj nakani nije uspjelo, na scenu su morali stupiti naredbodavci na višim instancama koji su odlukom Zemaljske vlade od 17. travnja 1886. godine Skladu zabranili svaku aktivnost.

Odluci o zabrani Sklada prethodila je za Društvo burna 1885. godina kojoj je glavno obilježje dala zabrana održavanja svečanosti posvete Društvene zastave. Te godine je, naime, u Skladu osnovano nekoliko odbora s ciljem nabave društvene zastave. Sve poslove oko realizacije toga nauma, a oni nisu bili mali, koordinirao je dugogodišnji agilni predsjednik Društva Đuro Kovačević, a zajedno s njim provodili Miroslav Weiss, dr Šmirmaul, Josip Hager te Ivan i Dragutin Trišler. Nakon određenih konzultacija sa ljudima iz struke nacrt zastave povjeren je bečkom profesoru Sodomu, uz napomenu da zastava treba odisati hrvatskim i slavenskim duhom te da svakako mora sadržavati grb Trojedne kraljevine i liru. Izrada zastave povjerene je časnim sestrama sv. Križa.

I prije no što je zastava bila dovršena, još u mjesecu veljači, odlučeno je da bi 8. rujan iste godine bio najprikladniji datum za njezinu posvetu, i to zato što se istoga datuma u Đakovu trebala slaviti 35. godišnjica biskupovanja Josipa Jurja Strossmayera, dvjestota godišnjica oslobođenja Slavonije od Turaka te pedesetogodišnjica hrvatskog književnog preporoda. Samo nekoliko dana prije no što se zastava trebala posvetiti, doduše ne 8., nego 9. rujna, Skladu je stiglo rješenje podžupanije o zabrani održavanja najavljene manifestacije.

Na to rješenje Upravni odbor Sklada uložio je žalbu Zemaljskoj vladi, ali bez uspjeha. Ista ta Zemaljska vlada, kao što smo već istaknuli, samo nekoliko mjeseci kasnije uputit će Skladu rješenje o zabrani rada.

Iako nevoljko, članstvo Sklada tu je odluku moralo primiti k znanju i u skladu s njom se ponašati. No ipak, čim je takva odluka bila službeno dostavljena počelo se razmišljati o mogućnosti da se ona formalno ne dovede u pitanje, ali da se, što je prije moguće, pronađu prihvatljivi načini da članstvo zabranjenog Sklada ipak može organizirano djelovati. Rješenje je ubrzo bilo pronađeno. Najprominentniji Skladovci, a potom i znatan dio preostalog članstva, prešli su u Narodno kazališno društvo, društvo koje je djelovalo u Đakovu od 1866., odnosno, po nekima, od 1868. godine. Društvo se bavilo promocijom domaće i strane literature te organiziranjem amaterskih kazališnih predstava. Kako njihov rad u javnosti nije izazivao veće kontroverze, od

kroatofobičnog činovništva onoga vremena nisu stigmatizirani kao potencijalna prijetnja političkom poretku. Kao takvi, uistinu su bili dobar "zaklon" za vehementne Skladovce koji su u njemu proveli sljedećih desetak godina.

Iako se je Narodno kazališno društvo uz pomoć novo pridošlog članstva ubrzo uspjelo nametnuti kao izrazito uspješno i Đakovčanima omiljeno, interes Skladovaca za pjesmom zapravo niti u jednom momentu nije jenjavao. Tu potrebu zadovoljavali su u neformalnom druženju, a kada se ukazala prilika da bi rad pjevačkog društva mogao biti obnovljen upravo su oni bili ti koji su takvoj inicijativi dali najveću podršku. O čemu se zapravo radilo?

Početkom devedesetih godina za predsjednika Kotarske oblasti u Đakovu postavljen je Zvonimir Žepić. Kako su on i supruga mu Ida bili iskreni ljubitelji pjesme, a kako su se 1895. diljem Hrvatske održavale glazbene svečanosti povodom jubileja Ivana pl. Zajca, među bivšim Skladovcima ocijenjeno je to kao dobra prigoda da se u Đakovu osnuje Odbor koji bi imao zadatak organizirati koncert i predavanju o tom velikanu hrvatske glazbe. Odmah po osnivanju isti Odbor zaključio je kako bi bilo dobro da se u gradu ponovno pokrene rad pjevačkog društva. U tom se smjeru odmah i počelo djelovati.

Glavnu riječ oko proslave i kasnijeg osnivanja pjevačkog društva imao je poznati đakovački odvjetnik Vladimir Prebeg. On je bio taj koji je okupio bivše članove Sklada i uključio ih u proslavu Zajčevog jubileja, a nakon uspješno okončanog koncerta opet je on - ispred Odbora u kojem su bili i Ida Žepić, Bogdan Bradaška, Josip Fuchs i Stjepan Turković - najavio ponovno osnivanje pjevačkog društva u Đakovu. Nakon dužih proceduralnih zastoja pravila društva odobrena su tek svibnja mjeseca 1896. godine, a konstituirajuća sjednica održana u dvorani Velike Gostione (hotela) 1. lipnja iste godine. Iz čisto pragmatičnih razloga društvo nije osnovano, zapravo obnovljeno, pod nazivom Pjevačko društvo Sklad, nego kao Hrvatsko pjevačko društvo Preradović. Za prvog predsjednika Društva izabran je odvjetnik Đuro Kovačević, a za odbornike Josip Vohalski, Franjo Vuljak, Mirko Pišl, Mato Šarčević, Antun Janochna, Mato Fišer, Antun Batušić, Julije Maksić, Aleksandar Anet, Dragutin Nanicini, te Vladimir Prebeg i Zvonimir Žepić koji su se na izboru zahvalili pa su umjesto njih izabrani Izidor Bauer i Karlo Pavić. Za prvog zborovođu Preradovića izabran je Karla Trišler. Geslo društva preuzeto je od Sklada, a glasilo je: "Budimo pjesmom rodu svijest !"

Pjevačko je društvo Preradović radilo sve do potkraj Drugog svjetskog rata. Njegovu aktivnost možemo podijeliti u tri perioda: 1.Od osnivanja društva do izbijanja Prvog svjetskog rata, 2. Između dva svjetska rata i 3. Za vrijeme trajanja Drugog svjetskog rata.

Prvu etapu u djelovanju Preradovića obilježio je predan rad i relativno visoki stupanj homogenizacije njegova članstva. Tu činjenicu treba posebno istaknuti stoga što je društvo bilo sastavljeno od ljudi iz gotovo svih društvenih slojeva onoga doba. Vježbalo se redovito, najčešće četiri puta tjedno, i to unatoč permanentnih problema vezanih ponajprije za nedostatak adekvatnih društvenih prostorija. Kao privremena rješenje za održavanje proba najčešće se koristi dvorana Velike Gostione (hotela) i prostorije Hrvatske čitaonice. Bez proba se u pjevačkom društvu uistinu nije moglo, to tim više što je Društvo imalo statutarnu obvezu održavanja kvartalnih koncerata. Osim koncerata Preradović je često organizirao i društvene zabave, ali i pokoji izleti. I to ponajviše na Štrbince, omiljeno izletište Đakovčana onoga vremena, pa i godinama kasnije.

Potkraj 19. stoljeća osnivanje tamburaških zborova gotovo da je bio trend. Tom trendu nije se moglo suprotstaviti ni Đakovo u kojem je, u okviru Preradovića, skupina zaljubljenika u tamburu dala inicijativu da se u okviru Društva osnuje tamburaški zbor. Iako ne bez disonantnih tonova pojedinaca koji su smatrali da bi osnivanjem tamburaškog zbora (sekcije) mogao opasti interes za pjesmu, zbor je osnovan 19. srpnja 1899. Svoj prvi koncert, i to uspješan, tamburaši su imali već potkraj tekuće godine.

Gospoda Josip Medić, Karlo Tranger, Rudolf Boda, Dane Reichsman mlađi, Franjo Stanković, Milutin Machulka, Ljudevit Kohn i Ivša Gabut bili su među onima koji su inicirali osnivanje tamburaškog zbora i bili njegovi prvi članovi. Samo nekoliko godina kasnije, 1903., u Preradoviću je osnovan i ženski tamburaški zbor. Među prvima u njemu su bile Dana i Zlata Šabarić, Paulina Gutlar, Julka Kovač, Ankica Jansky, Tereza Medić, Pepica Slaninka, Jelka Staudacher i Micika Vujević.

Prvi tamburaški zbor Preradovića iz 1899.

Kao što je osnivanje tamburaških zborova unutar Preradovića bilo paradigmatično za njegov daljnji razvitak, isto tako paradigmatično bilo je i približavanje

Preradovića Narodnom kazališnom društvu, istom onome Društvu koje je 1886. godine otvorilo svoja vrata članovima netom zabranjenog Sklada. Približavanje ta dva Društva zapravo je bio logičan čin s obzirom da je ne mali broj članova Preradovića ujedno bio i u članstvu Narodnog kazališnog društva. U veljači 1906. godine to približavanje dobilo je i svoju zvaničnu formu kroz ugovor dvaju društava "u svrhu složnog djelovanja na polju hrvatske glume". Svi oni Đakovčani koji su od toga vremena imali određenih afiniteta prema pjesmi, glazbi i plesu znali su da na jednom mjestu, u jednom Društvu, mogu zadovoljiti tu vrstu svojih potreba.

Sve u svemu može se konstatirati kako je Preradović na prijelazu stoljeća uhvatio dobar radni ritam i kao takav uspio se nametnuti kulturnoj javnosti Grada. To, dakako, ne znači da u radu Društva nije bilo i problema. Tako je, npr., zbog međusobnih nesuglasica 1898. godine bio raspušten ženski pjevači zbor (sa radom je ponovno počeo 1903. godine), a nekoliko godina kasnije došlo je do ozbiljnih razmimoilaženja između Đure Kovačevića i Vladimira Prebega, u to vrijeme najprominentnijih članova Preradovića. No, iz takvih situacija, a bilo ih je još, Društvo je obično izlazilo još snažnije i spremnije za nove izazove.

Predstavom "Đakovački spasovdan" ili "Oslobođenje Đakova od Turaka" godine 1687., koja je postavljena prema noveli Nikole Tordinca, publika onoga vremena bila je naprosto oduševljena. Dobro su prihvaćeni i društveni nastupi prilikom obilježavanja Strossmayerovih jubileja, svečanog otvaranja općinske zgrade, posvete barjaka Hrvatskog sokola, pučke zabave u općinskom parku, njihovi kvartalni koncerti, ali i aktivno učešće u prikupljanju priloga za gradnju narodnih škola u Istri.

Od osnutka Preradovića do izbijanja Prvog svjetskog rata Đuro Kovačević bio je predsjednik društva od 1896. do 1902. godine, Svetozar Rittig od 1904. do zaključno 1910., dok su kraće vrijeme čelni ljudi Društva bili i Josip Hager (1902.), Vladimir Prebeg (1903.), Vendelin Kindl (1911. i 1912.), Antun Švarcmajer (1913.), a Josip Štajduhar i Milan Vrbanjac tijekom 1914.godine. U istom periodu zbor su vodili Dragutin Trišler (1896.-1901.), Franjo Rus (1901.-1902.), Ivan Trišler (1903.-1910.) i Leopold Ocvirk (1911.-1914.).

Izbijanjem Prvog svjetskog rata sve društvene aktivnosti bile su, ako ne zabranjene, ono barem smanjene. Zbog poziva u vojsku svojih članova sa radom je prestao i Preradović. Za vrijeme trajanja rata, koliko je poznato, Društvo je imalo samo jedan nastup. Bilo je to prigodom obilježavanja 100-godišnjice rođenja pjesnika Petra Preradovića.

Odmah po završetku rata, već 24. studenoga 1918., članovi Preradovića održali su u općinskoj vijećnici svoju prvu skupštinu. S tim činom Društvo je ušlo u novu etapu svoga postojanja. Za prvog poslijeratnog predsjednika društva izabran je Milan Vrbanjac.

Nakon početnog angažmana oko ponovnog ustrojstva Društva uslijedile su za Društvo već uobičajene aktivnosti. Organizirane su katarinske i silvestarske zabave, a uspostavljeni su i dobri odnosi sa drugim đakovačkim društvima sa kojima Preradović počinje, između ostaloga, ponovno obilježavati i spomen na Petra Zrinskog i Krstu Frankopana. Od 1921. godine Preradović će tijekom veljače, sam ili sa drugim bratskim društvima, davati koncerte u slavu Josipa Jurja Strossmayera.

Glavna manifestacija Društva tijekom dvadesetih godina zasigurno je bila proslava obilježavanja 25 godina djelovanja. Svečanost je održana 30. i 31. srpnja 1921. i bila je, nema sumnje, nakon rata najveća manifestacija održana u Đakovu. Uz mnoštvo građana proslavi je nazočio i velik broj pjevačkih društava i to mahom s društvenim zastavama. Pozivu Đakovčana odazvala su se sljedeća Društva: Davor iz Broda, Lipa, Kuhač i Zrinski iz Osijeka, Reljković iz Vinkovaca, Rodoljub iz Virovitice, Sloga iz Zagreba, Trebević iz Sarajeva, Vlašić iz Travnika, Lisinski iz Našica, Domoljub iz Koprivnice, Tomislav iz Županje, Nada iz Srijemske Mitrovice, Odjek iz Zemuna te Dunav i Javor iz Vukovara.

Centralno mjesto u cijeloj proslavi bio je čin posvete Društvene zastave. Naime, stara Skladova zastava bila je još za vrijeme banovanja Khuen-Héderváryja prvo zabranjena, a potom prodana HPD-u Davor iz Broda na Savi. Nova zastava, sada Preradovićeva, izrađena je po nacrtima Bele Čikoša Sesije koji su, po želji čelnih ljudi Društva, donekle korigirani u svrhu još jačeg iskazivanja narodnih motiva. Upravo iz tog razloga originalnom nacrtu dodani su motivi tikvica. "Na jednoj strani zastave je lira sva u zlatu, nad lirom zvijezda u trakama, ispod lire vijenac od domaćega lista lipe, nad lirom natpis *Budimo pjesmom rodu svijest* (društveno geslo). Na drugoj strani zastave natpis društva. Zastava je sva na finoj svili, zvanoj gros-grains, izvezena svilom i zlatom, koplje zastave proviđeno je srebrenom lirom i zlatnim čavlima društava, koja su posveti zastave korporativno ili deputativno sudjelovala kao i ostalih odličnika."

Zastavu je ispred katedrale 31. srpnja, uz prigodno slovo, posvetio biskup Antun Akšamović i predao ju kumi Štefici Goršetić, a ona predsjedniku Društva. Kumino geslo – "Pjesma nek nas vodi ljubavi i slogi!" – zlatom je izvezeno na svilenoj trobojnoj vrpci s kojom je zastava bila ovjenčana.

Do sljedeće velike proslave, a bila je to proslava 1000. godišnjice hrvatskog kraljevstva, koja je 1925. dostojanstveno obilježena diljem Hrvatske, Preradović je djelovao u relativno homogenim unutar društvenim prilikama, a nakon što je 1922. godine osnovano druš-

tvo Hrvatski dom pojavila se nada i u mogućnost pronalaženja trajnog smještaja. U svrhu materijalne pripomoći za gradnju Doma Preradović će održati i nekoliko koncerata s kojih je sav prihod išao za izgradnju Doma. Kada se šest godina kasnije, u studenom 1928. godine postavljao kamen temeljac za njegovu gradnju, svečanost su pjesmom uveličali i članovi Preradovića uvjereni kako će u dogledno vrijeme njihov problem smještaja biti kvalitetno riješen. No, kako je gradnja Doma, kako iz političkih tako i financijskih razloga, bila na neodređeno vrijeme prolongirana, u Preradoviću su gubili strpljene. Nekako paralelno sa tim događajima i krizom u zemlji potenciranoj atentatom u Narodnoj skupštini i Preradović je zapadao u sve očitiju letargiju.

Svakako da je takvom stanju pridonijelo političko okružje nastalo nakon proglašavanja diktature u siječnju 1929., ali se nikako nisu mogle zanemariti i Preradoviću imanentne slabosti dodatno generirane promjenama društvenog tajnika i zborovođe. Posebna konfuzija zavladale je kada je Društvo dobilo zabranu korištenja prostorija u Državnoj osnovnoj školi iz koje je žurno moralo iseliti. Od tada probe su se neko vrijeme održavale u gostioni Rack koja se nalazila u neposrednoj blizini Općinskog parka.

Društveni zastoj popraćen preslagivanjima u vlastitim redovima nije trajalo predugo. Već do sredine prve polovice 30-ih godina negativne tendencije bile su prevladane. Društvo se na lokalnu scenu vratilo kao još kvalitetnije i kompaktnije nego li je to bilo do izbijanja društvene krize. Da je to uistinu bilo tako najbolje svjedoči činjenica da je Preradović relativno brzo narastao na oko 200 članova. Od toga broja, šezdesetak ih je bilo izvršujućih, a 140 podupirujućih. U takvom zanosu dočekana je 1934. u kojoj je Društvo obilježilo 70 godišnjicu opstanka i rada Sklad – Preradovića.

Organizaciji proslave prišlo se maksimalno ozbiljno i ambiciozno. Za tu prigodu naručeno je 200 komada jubilarnih značaka, a organizirano je i kolektivno društveno fotografiranje. Sama proslava održana je 16. i 17. lipnja. U večernjim satima prvoga dana proslave u dvorani hotela Central upriličen je vokalni koncert muškog i mješovitog zbora, dok se je glavnina svečanosti odvijala tijekom sljedećeg dana. Započeta je obilaskom grobova zaslužnih članova Društva i prigodnim govorom predsjednika Milana Goršetića, nastavljena svečanom misom zahvalnicom u samostanskoj crkvi i svečanom sjednicom u svratištu Central, a bila završena u večernjim satima sa prigodnom zabavom.

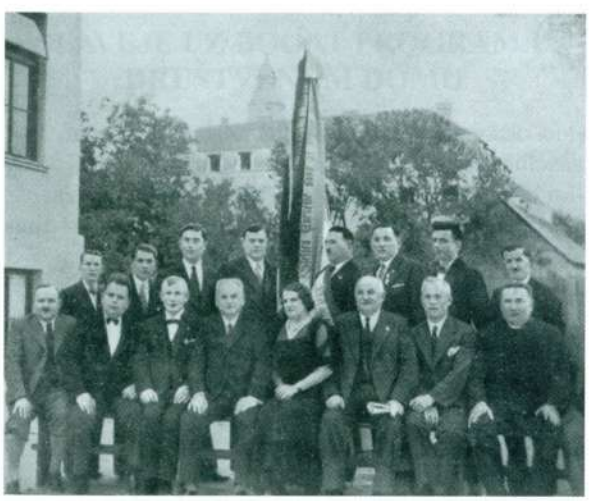

Odbor Preradovića sa kumom zastave 1934. godine

Uz nazočnost delegata bratskih pjevačkih društava iz Sremske Mitrovice, Slavonskog Broda, Vinkovaca i Piškorevaca - a nakon čitanja brojnih čestitki, kako pjevačkih društava tako i pojedinaca – najzaslužnijim članovima Društva uručena su prigodna odlikovanja, i to: Štefici Goršetić 10-godišnje pjevačko odličje, Kati Smailbegović, Kati Stilinović, Mici Lay i Dragi Draženović 5-godišnje pjevačko odličje, Edi Neumanu priznanicu za 30-godišnji pjevački staž, Mišo Novaković, Pavo Kempf, Šimo Berger, Stjepan Gerard i Šimo Erdeljac također su dobili 10-godišnje pjevačko odličje, dok su Mati Layu i Mati Horvatu predane počasne Falerove kolajne.

Sve do izbijanja Drugog svjetskog rata Preradović će svojim angažmanom osigurati jedno od dominantnih mjesta na đakovačkoj kulturnoj sceni. Do takvog statusa doći će, između ostalog, i zbog usvajanja društvene strategije koja je išla za tim da se ustupi veći prostor kazališnoj sekciji. Ili, točnije rečeno, da ju se barem približno izjednači sa drugim sekcijama u Društvu. Naime, praksa je pokazala da je kulturna javnost grada sve manje zainteresirana za vokalne koncerte, a da je kao posljedica upravo takvih tendencija bilo i sve lošije stanje u društvenoj blagajni. Da bi konsolidirali financijsku situaciju, a kazališnoj sekciji dali mjesto kakvo ona u Društvu i zaslužuje, na repertoaru Preradovića sve češće su postavljane operete i komedije za koje je građanstvo pokazivalo izniman interes. Publika je tako sa oduševljenjem 1935. godine prihvatila operetu Ševa, kao u ostalom i Gejšu, izvedenu godinu dana kasnije. Od izvedenih komedija svakako treba spomenuti Odvažnog plivača, komediju u tri čina koju je režirao Suljo Smailbegović, a koja je potkraj 1938. bila izvedena u dvorani hotela Central.

Povećan interes građanstva za rad Društva tijekom druge polovice 30-ih godina nije bio baziran isključivo na njihovoj pjevačko-dramskoj aktivnosti, već i na činjenici što je Društvo, na lokalnoj razini, davalo ne mali poticaj nacionalnom pokretu koji je upravo tih godina doživljavao svoju ekspanziju. U tom pokretu participirala su i gotovo sva ostala gradska društva, a Preradović tim više što mu je to na neki način bila i statutarna obveza ("Budimo pjesmom rodu svijest !"). Od svog osnutka Društvo je inzistiralo na tom sloganu, doduše

nekada više, nekada manje, ali, čini se, nikada tako sustavno kao tijekom druge polovice 30-ih.

Na valu tog pokreta na čijem čelu se nalazila Hrvatska seljačka stranka i njen predsjednik Vlatko Maček - kojem je Preradović, kao uostalom i druga domoljubna društva iskazivao bezrezervnu podršku – ne samo da su se njegovali dotadašnji oblici rada, a kroz njih se težilo afirmaciji opće prihvaćenih nacionalnih vrijednosti, nego se išlo i korak dalje. Tako je npr. 1938. godine, u ime Društva, predsjednik Aleksandar Tropš uputio pismo Jugoslavenskoj akademiji znanosti i umjetnosti sa prijedlogom da promjeni ime u Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti.

Izvršujuće članstvo Preradovića 1939.

Ovakav nacionalni naboj mogao se osjetiti i za vrijeme proslave 75 godina Sklad – Preradovića održane na Duhove 1939. godine. Prigodom te proslave izdana je Spomenica društva koju je napisao njezin začasni član dr. Mato Horvat, a koja je sve do danas najbolje napisano štivo o đakovačkim pjevačkim društvima do izbijanja Drugog svjetskog rata. Program proslave počeo je u subotu 27. svibnja u večernjim satima podoknicom predsjedniku Društva Aleksandru Tropšu i jubilarnim koncertom Preradovića koji je održan u velikoj dvorani Hrvatskog doma.

Sljedećeg jutra proslava je nastavljena budnicom i odlaskom na groblje gdje su, uz komemorativni govor i otpjevane tužaljke, na grobove zaslužnih članova položeni vijenci. Slijedila je misa u stolnoj crkvi, a potom svečana sjednica u maloj dvorani Hrvatskog doma na kojoj su zaslužnim članovima predana odlikovanja. Po završetku sjednice održana je smotra pjevačkih društava, banket, pučka svečanost i na kraju zabava sa plesom.

U periodu između dvaju svjetskih ratova, za Preradovića bez sumnje izrazito plodnih, svi članovi dali su svoj doprinos, no ipak najviše njegovi predsjednici i zborovođe koji su i ovom prilikom zaslužili da ih se poimence spomene. Najduže na čelu Društva u ovoj etapi njegovog razvoja bio je Mato Lay (1927.-1935.), a potom i Aleksandar Tropš koji ga je naslijedio i bio predsjednik društva zasigurno do 1941. godine, a možda i kasnije. Osim spomenutih čelni ljudi Preradovića u ovom razdoblju bili su još i: Milan Vrbanjac (1918.-1919.), Nikola Vrabec (1920.-1921.), Milan Ettinger (1922.-1923.) i Kazimir Lombarović (1924.-1926.).

Što se događalo sa Preradovićem tijekom Drugog svjetskog rata ne znamo. Sa sigurnošću možemo reći samo to da je ono i dalje nastavilo djelovati, ali u kojem obliku i s kakvim programom, to nam za sada nije poznato. Da je Društvo postojalo i bilo aktivno i za vrijeme rata znamo na osnovu nama dostupnog plakata kojim Preradović oglašava održavanje pokladne zabave za nedjelju 20. veljače 1944. Daljnjim, prije svega arhivskim istraživanjima, vjerujem da ćemo saznati nešto više o HPD Preradović i u tom segmentu njegove povijesti.

130 GODINA JURJEVCA PUNITOVAČKOG

NJEGOVATELJI SLOVAČKE I SLAVONSKE TRADICIJE I KULTURE

Mirko Knežević

Prošla, 2012. godina bila je godina obilježavanja 130. godišnjice doseljavanja Slovaka na sadašnji prostor Jurjevca Punitovačkog. Jurjevčani su željeli obilježiti dolazak prvih Slovaka na prostor današnjeg Jurjevca, popularno nazvanog Cerovac, te su započeli s dogovorima i pripremama za ovu obljetnicu kojom se brojnim aktivnostima željelo obilježiti ovaj jubilej, željelo se pokazati veliki dio onoga što je Jurjevac učinio i čini ne samo na uređenju i infrastrukturi sela već pokazati svima kako brojnim aktivnostima nastoje očuvati svoj jezik, tradiciju, kulturu i običaje, a što je sve ujedno i dio kulturnog i tradicijskog bogatstva Đakovštine i Slavonije uvažavajući događanja u okruženju koja zajedno čine cjelinu ovog područja. Jurjevčani uz njegovanje tradicije, kulture i običaja donesenih iz svoje postojbine Slovačke, podjednako njeguju i održavaju sve ono što ih čini dijelom Slavonije i Đakovštine i podneblja u kojem žive, dio su svakodnevnih kulturnih, sportskih, vjerskih, političkih i svih drugih zbivanja današnjice, u sredini u kojoj žive.

SLAVLJE UZ BOGAT PROGRAM U DRUŠTVENOM DOMU

U nedjelju 21. listopada Jurjevac Punitovački obilježio je 130 godina svoga postojanja, odnosno dolazak Slovaka na prostor današnjeg Jurjevca. Jutarnjim misnim slavljem u jurjevačkoj crkvi Uznesenja Blažene Djevice Marije najmlađi članovi jurjevačke Matice slovačke zahvalili su molitvom i pjesmom za plodove zemlje od kojih su godinama Jurjevčani živjeli. U poslijepodnevnim satima je organizirana kulturna manifestacija "Mom selu na dar za 130. rođendan". U pripremi slavlja cijelo selo je bilo na nogama, a veliku brigu vodila je i učiteljica Anđela Majdiš. Kako bi proslava bila što bolje organizirana. U novo izgrađenom domu, u nedovršenoj dvorani je upriličena svečanost. Improvizirana je električna instalacija, neožbukana

pozornica je prekrivena tkaninom, a zidove je prekrilo više od 350 fotografija koje prikazuju život u Jurjevcu od doba naseljavanja do danas. U uređenim prostorima doma postavljene su sve slike izrađene u 3 jurjevačke likovne kolonije. Postavljena je i etno prostorija starih predmeta koji govore o načinu života starih Jurjevčana. Gostima su ponuđeni unikatni suveniri, rad Jurjevčanki. Pred domom su bili postavljeni stari poljoprivredni strojevi.

Dvorana je bila uveliko puna, a nazočne su pozdravili i uputili čestitke nakon predsjednika jurjevačke Matice Franje Drga, Andrija Kuric, predsjednik Saveza Slovaka RH, Mirko Vavra, punitovački načelnik i Branka Baksa, član Savjeta za nacionalne manjine RH. Nazočili su i ravnatelj škole Ivan Smoljo, punitovački župnik vlč. Đurica Pardon, predstavnici MS Markovac, Jelisavac, Našice, Josipovac i Osijek, kao i brojni nekadašnji mještani Jurjevca. Nakon priče "starog Slovaka", folklornim programom predstavili su se domaćini s dječjom mlađom i starijom folklornom skupinom, ženskom pjevačkom skupinom, a potom MS Osijek, KUD "Gorjanac" iz Gorjana, SKUD "Braća Banas" iz Josipovca sa dječjom i odraslom folklornom

skupinom i ženskom pjevačkom skupinom. Kroz program nazočni su upoznati s poviješću Jurjevca. Proslava je završila zajedničkom večerom svih sudionika, gostiju i mještana, te druženjem uz glazbu.

IZ POVIJESTI JURJEVCA

Jurjevac, uređeno i napredno selo, nalazi se na sjevernom rubu područja Đakovštine, od Đakova je udaljeno 15 km. Smješten je uz rijeku Vuku, sa sjeverne strane obavijen je šumom Cerovac po kojoj ga mnogi i danas nazivaju, a u okruženju se prostiru nepregledna žitna polja.

Jurjevac je selo nastalo 1892. Te je godine poznati đakovački biskup i mecena J. J. Strossmayer prve doseljenike Jurjevca, Slovake, kao što je to učinio i godinu prije naseljavanjem Slovacima današnjeg Josipovca pozvao kako bi njima i obiteljima pružio što bolje uvjete života. Biskup Strossmayer je u to vrijeme bio u svojim velikim kulturnim i crkvenim pothvatima, bio je u zamahu svojih djelatnosti. Utemeljuje Akademiju znanosti i umjetnosti, podiže Hrvatsko sveučište u Zagrebu, a od 1866. gradi veličanstvenu katedralu u Đakovu. Bio je poznat i po drugim mnogobrojnim znavstvenim i kulturnim djelatnostima, a posebno kao dobrotvor i čovjek otvoren prema svim ljudima. Glavni izvor sredstava za brojne aktivnosti bile su mu hrastove slavonske šume kojima je bilo bogato Biskupsko vlastelinstvo, za čije je rušenje dobio dozvolu od Kraljevske zemeljske vlade. Za rušenje je trebala i radna snaga, a iste je bilo u Slovačkoj na škrtoj i siromašnoj zemlji. U takvoj je situaciji naseljavanje Slovaka bilo na obostranu pomoć i dobro. Tako prve obitelji iz Slovačke u Jurjevac dolaze na prostor današnjeg Jurjevca, na zemljište obraslo gustom šumom i šikarom. Marljivi su Slovaci godinama krčevine pretvarali u plodna polja.

Iz dostupnih Kupo-prodajnih pogodbi možemo saznati da je preuzvišeni biskup Strossmayer kao posjednik đakovačkog biskupijskog vlastelinstva tako utemeljio u smislu carske naredbe naseljavanje tri nova sela, Josipovac 1981. godine, Jurjevac 1892. godine, sela koja je naselio Slovacima i koja su po njemu dobila i ime, te Krndiju Nijemcima 1983. godine i koja se trebala zvati Štrosmajerovac, ali je nazvana Krndija po obližnjoj šumi.

Tako na mjesto današnjeg naselja Jurjevac, u šumu zvanu Cerovac davne 1891. sedamnaest je slovačkih obitelji dolazi iz obližnjeg Čepina kamo su bili pristigli, a tri obitelji izravno iz Slovačke, da bi i dalje pristizale obitelji iz raznih mjesta Slovačke pa je već u prvoj godini naseljavanja bilo 30 obitelji. Prve nastambe bile su drvene kolibe, a potom su građene od prijesne cigle. Imale su dvije do tri prostorije, a s vremenom grade se i manje gospodarske zgrade, staje, svinjci. Već su u prvim godinama sagradili i malu kapelicu dužine 4 i širine 2,20 m bez tornja koji je sagrađen je tek 1975., s vlastitim sredstvima i uz pomoć dobročinitelja. Stara seoska kuća preuređena je 1921. godine u školu. Inače su učenici pohađali školu u Punitovcima, a u zimskim vremenima djecu su podučavali pismeniji mještani. Kuća za kućom nastao je lijepi i uredni ušoreni Jurjevac.

Jurjevac, prema posljednjem popisu ima 300 duša, a 1921. bilo ih je 407, od toga 391 Slovaka. 1945. godine je bilo 45 učenika, a danas ih je manje od 20. Stanovništvo se pretežno bavi poljoprivredom. Za svoje slobodno vrijeme mještani mogu naći dovoljno sadržaja u športu, plesu, lovu, ribolovu i drugim društvenim zbivanjima. Biti mještanin sela Jurjevca je ponos, kažu Jurjevčani, jer s ne baš velikim brojem žitelja, ovdje ima dosta uvjeta i motiva za miran i kulturan život.

Iz povijesnih izvora i pamćenja starijih žitelja saznajemo da su Jurjevčani od samih početaka gajili jedno veliko zajedništvo uvjetovano predanim zajedničkim radom i suživot sa susjednim hrvatskim življem. Teški poslovi u poljoprivredi, životne potrebe i odvojenost običnim cestama od gradova Jurjevčani su nadopunjavali obrtništvom. Predratne godine su bile godine podizanja obrtništva. Zabilježeni su mnogi obrti, stolari, kolari i kovači, zidari i normalno sav taj rad pratili su i trgovci. Takav procvat života bilježi i postojeću brojnost stanovništva. Odlazak Jurjevčana za boljim životom danas je prekinut. Stvoreni su uvjeti boljeg življenja.

JURJEVAC DANAS

Danas, nakon 130 godina od osnutka sela, Jurjevac je moderno, poljoprivredno selo. U centru sela podignuta je crkva posvećena Uznesenju blažene djevice Marije. Danas je to svetište u koje na blagdan Velike gospe hodočaste župljani punitovačke župe i mnogi vjernici okolnih mjesta. Nasuprot crkve sagrađena je škola sa stanom za učitelja, a u neposrednoj blizini i vatrogasno spremište. U neposrednoj blizini nekadašnje bare i pašnjaka uređeno je groblje, započeta je gradnja

kuće oproštaja. Nedaleko od ulaza u selo uz stoljetne glogove lijepi je sportski objekt i teren s asfaltiranim rukometnim igralištem. Dio novog društvenog doma u gradnji završen je i služi za aktivnosti Matice slovačke, MO iza druge aktivnosti udruga i oprganizacija Jurjevca. Lijepo uređen ribnjak od nekadašnje bare mami mještane u prirodu i na odmor. Povezanost Jurjevca asfaltnim cestama u svim pravcima omogućuje mještanima obavljanje svih poslova u obližnjim gradovima i mjestima. Javna rasvjeta čini Jurjevac lijepim i noću. Cijelo selo ima vodovodnu mrežu, plinsku i telefonsku mrežu, a u gradnji je kanalizacija. Suvremena tehnika i mehanizacija ušla je u domaćinstva. Sve je to zaustavilo iseljavanje iz Jurjevca, lijepog sela Đakovštine u punitovačkoj Općini.

U Jurjevcu ima miješanih brakova, mnogi se Jurjevčani izjašnjavaju Hrvatima, 36 boraca u Domovinskom ratu prošlo je kroz 122 brigadu, bili su i na drugim bojišnicama, a dva brata Slovaka, Stjepan i Zlatko Kolarik dali su u samo tri mjeseca svoje živote za današnju slobodnu i neovisnu Hrvatsku.

ČUVARI NARODNOG BLAGA, OBIČAJA, TRADICIJE I KULTURE

Glavni nositelj brojnih kulturnih događanja na očuvanju tradicije, običaja i kulture je jurjevačka Matica slovačka koja broji 76 članova, od kojih je aktivno 4o članova. Osnovana je 1994. i od tada uz njegovanje slovačkog jezika u školi nastoji učiniti sve na očuvanju i njegovanju onoga što je slovačko, a ujedno se i uklopiti u kulturna zbivanja sredine u kojoj žive.

U sklopu MS djeluju folklorna skupina (dječja i starija) te ženska pjevačka skupina koja je izdala i nosač zvuka. Domaćini su smotri folklora i sudionici istih u drugim sredinama, a dječja folklorna skupina gostovala je i u Slovačkoj. Organiziraju se likovne kolonije. U prostorima novog doma organizira se i kreativna radionica u izradi suvenira, dolazi se na fitnes, organizirano je čijalo. Uređena je stalna postava starina, stvari i namještaja kojima su se nekada Jurjevčani služili u domaćinstvu. Mještani redovito odlaze na misna slavlja, a na seoski i crkveni god-kirvaj nađu se i slovački i slavonski specijaliteti. Na nogometnom igralištu uspješnog nogometnog kluba "Zrinski" zaori se i slovačka i slavonska pjesma. Njeguju se običaji Božića i Uskrsa, svatovski običaji, a u njima se prepoznaje dio i slovačke i slavonske baštine.

Jurjevac, selo punitovačke Općine u Đakovštini u pitomoj slavonskoj ravnici ima svoju prošlost koja podsjeća na domovinu njihovih predaka iz Slovačke, živi u sadašnjosti okruženja i ima budućnost sve dok ima Jurjevčana koji vole svoje selo, vole svoj Jurjevac.

KUD "ŠOKADIJA" STRIZIVOJNA

Ivana Andrić Glavačević

Početak kulturnog djelovanja u Strizivojni veže se za daleku 1925. osnivanjem Hrvatskog pjevačkog društva "Strossmayer", koji su u razdoblju između dva rata pronijeli glas nadarenih strizivojnskih pjevača po široj okolici. Učitelj Šimo Ručević je osnivač ove skupine koji je zahtjevao odgovornost i red, pjevanje je organizirao u četiri glasa. Veći dio repertoara činile su izvorne slavonske pjesme, budnice, te pjesme iz drugih krajeva Hrvatske, Bosne i Srijema.

Osim muškog pjevačkog društva, ne možemo, a da ne spomenemo dva običaja koja su se u Strizivojni posebno njegovala, a to su bile "Križarice" i "Ljelje". Običaj Križarica se izvodio jednom godišnje, na Spasovo, a Ljelje su se izvodile na Duhove. Prvi zapis o ovim običajima datira iz 1925. (fotografije, usmeno kazivanje). Tek nakon 1960. počela su ozbiljnija okupljanja u skupnu cjelinu, s ciljem određenog organiziranog djelovanja i nastupanja na javnim nastupima. 1968. još uvijek zakonski neregistrirana skupina predstavlja Strizivojnu na Đakovačkim vezovima, a 1974.

Lijepom našom u Belišću

dolazi do osnutka KUD-a u Strizivojni i dobiva ime po učitelju i slikaru Franji Arpad Mesarošu.

Odmah nakon osnivanja formiraju se tri sekcije: folklorna, tamburaška i dramska, a od dobrovoljnih priloga mještana Strizivojne kupuju se i prve tambure. Folklorna sekcija dostojno i s ponosom predstavlja svoju sredinu njegujući narodne običaje i izvorni folklor. Redovito nastupa na svim manifestacijama i svečanostima u selu, a također i u drugim krajevima domovine. U više navrata folklorno-tamburaška sekcija snima i tonske zapise za hrvatske medije. Članovi se prilikom nastupa oblače u originalne, tradicionalne narodne nošnje za koje s ponosom ističu da su isključivo privatno vlasništvo članova što ujedno govori i o bogatstvu i šarolikosti Strizivojne.

1994. dolazi do promjene imena KUD-a i od tada društvo nosi ime ŠOKADIJA, a iste godine se osniva i likovna skupina, a nekoliko godine kasnije i književno društvo "Mitar Dragutinac".

KUD ŠOKADIJA bilježi mnoge uspjehe, ali sa sigurnošću možemo tvrditi da pravi procvat društva dolazi unazad 15-20 godina, kada društvo dobiva još dvije skupine i to MPS "STROSSSMAYER" i ŽPS "DRUGE".

Od 2000. pa nadalje kreće uspon društva poznat po brojnim izvrsnim rezultatima i nebrojenim prvim mje-

OSJEČKO
prvo hrvatsko pivo

stima osvojenim na različitim natjecanjima i manifestacijama.Kronološki gledano izdvojit ćemo samo neke od njih:

- osvojen Grand Prix folklora, u Puli (2002.g.)
- u periodu od 2001. do 2013. –ŽPS "DRUGE" osvaja 7 puta prvo mjesto na smotri pučkog pjevanja Osječko-baranjske županije
- MPS "Strossmayer", 2013. osvaja prvo mjesto na županijskog smotri pjevanja Osječko-baranjske županije.
- u periodu od 2005. do 2012. KUD "Šokadija"Srizivojna, dva je puta proglašeno za najbolje društvo Slavonije i Baranje i zapadnog Srijema.

Nastupi i gostovanja su brojni, ali neke možemo i izdvojiti: Pula - Međunarodna smotra folklora, Italija-

Capistrello - međunarodna smotra folklora, Makedonija - Ohrid - međunarodna smotra folklora, Njemačka - proslava Dana državnosti, Metković - smotra južne Dalmacije "Na Neretvu misečina pala, Biograd, Pridraga, Ogulin, Kutjevo, Dugi rat, Omiš, Odžak, Gradačac, Rama, Sombor, Zagreb-međunarodna smotra folklora, Vinkovačke jeseni, Đakovački vezovi, Čakovec, a kao posebno izdvojeno zbog svoje važnosti i časti koja nam je dodijeljena, kao jedinim predstavnicima Republike Hrvatske bilo je putovanje u Tursku, Denizli, 2012. na svjetski festival folklora.

ŽPS "DRUGE" i MPS"STROSSMAYER" također se mogu pohvaliti s brojnim nastupima i suradnji, pa tako izdvajamo nastup DRUGA s NAJBOLJIM HRVATSKIM TAMBURAŠIMA, na festivalu domo-

Nastup na Međunarodnoj smotri folklora u Zagrebu

vinske pjesme, Brodfest, kao i gostovanju u Lisinskom, na 25. obljetnici rada NHT.

Društvo je sudjelovalo na snimanju dokumetarnog filma BUNAR, ĐERMA –VODA STUDENA, a gostovali su u emisiji Dobro jutro Hrvatska, u emisiji Lijepom našom u Belišću, kao i u mnogima drugim emisijama pučke i predajne kulture.

Društvo danas broji oko 100 aktivnih članova i podijeljeno je u tri folklorne sekcije, dvije pjevačke skupine, te dramsku skupinu. Volja i ljubav prema narodnim običajima, pjesmi i plesu rezultirala je spoznajom da je KUD "Šokadija" jedno od najboljih i najpriznatijih društava na ovom području. Na ovaj su način oni istinski zaštitnici i promicatelji tradicijske seljačke kulture Slavonije i Baranje, a također i cijele Hrvatske.

Ženska pjevačka skupina Druge

Djela mu krase crkve u Mađarskoj, Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini

SLIKAR FRESAKA ANDRIJA GRAIĆ RODOM IZ MOHAČA

Đuro Franković

Rođen je 28. veljače 1854. godine od oca Andrije Graića, ovrhovoditelja, i majke Ruže Bubreg u Mohaču. Na krštenju je dobio ime Franjo Ivan, ali je poslije rabio službeno ime "Endre" (Graits).

Srednju je školu završio u Pečuhu. Njegov srednjoškolski profesor Ferenc Tircka je zapazio nadarenost mladića koji je bio sklon crtanju i imao osjećaj za sklad i oblike. U njemu je profesor stalno budio naklonjenost prema umjetnosti, te je Graić, još kao srednjoškolac, na zapaženoj razini izrađivao slike u ulju. Izradio je portret nekog sulodog čovjeka nazivom *Gergő* (Grga).

Kada je kanonik Ferenc Troll, papinski prelat, dočuo o nadarenosti mladića, priopćio mu je da bi bio voljan snositi troškove njegove daljnje naobrazbe. Tako se 1874. revni Graić upisao na Akademiju primijenjene umjetnosti u Beču, gdje je četiri godine učio kod Christiana Griepenkela, odnosno Michaela Wurzingera na odjelu za slikanje. Nakon bečkih godina, zahvaljujući svom dobrotvoru Trollu, studije nastavlja u Rimu.

Vjerojatno pod utjecajem sredine u kojoj je boravio izabrao je redovnički poziv. Svoje ciljeve zbog očeve smrti nije mogao ostvariti, naime, trebao je skrbiti o preostalim članovima svoje obitelji. Stoga će njegove slikarske zahvate i tempo rada karakterizirati borba za svakodnevni kruh, što ga je sputavalo u daljnjem umjetničkom razvoju.

Vrativši se iz inozemstva 1882. nastanit će se u Pečuhu, gdje je s velikim marom i trudom obavljao dobiveni posao u crkvama grada podno gore Meček, izrađujući oltarske i zidne slike. Stekavši s vremenom ugled, te mu narudžbe stižu iz cijele Pečuške biskupije i iz inozemstva. Njegove slike čuvaju pečuške crkve sv. Sebastijana, sv. Franje i sv. Augustina. U nijemetskoj crkvi, nedaleko Pečuha, izradio je i sliku o mučenici sv. Katarini. No, po biskupovom nalogu, prije 30-ak godina, je prigodom restauracije crkve ta slika vapnom premazana. Jednako tako njegove slike čuva crkva u baranjskom Egragu (Egerág), hrvatskom podravskom Lukovišću (Lakócsa) čitav ciklus o Gospi i njezinoj Sv. Obitelji, u hrvatskom baranjskom Maroku (zidna slika: u svetištu s desne strane vidi se sv. Sebastijan, a s lijeve sv. Florijan; u lađi crkve zdesna je sv. Vendelin, slijeva sv. Rok), u Hirdu, Sečuvu (Dunaszekcső), Vemenu (Véménd), Šumberku (Somberek), Segesdu i u drugim mjestima, tako i u Bosni (ne znamo jesu li u Domovinskom ratu njegove slike oštećene i crkve porušene?), i u Bukovini. U Balatonkenesi je 1907. izradio freske stropa.

Freske Andrije Grajića iz crkve u mađarskom mjestu Lukovišću

U Várdombu naslikao oltarnu sliku 1886. U Szakcsu 1896. oslikao je svetište. Oltarnu sliku je izradio u Segedinu (Szeged), Bonjhadu (1896.), Garčinu (Görcsöny *Szűz Mária születése/ Rođenje Svete Marije,* 1880.) i u Našicama u Hrvatskoj.

Njegova je osobitost bila slikanje fresaka, te je naslikao i nekoliko uspjelih portreta. Unatoč tomu što je bio plodan slikar nije mogao udovoljiti svim narudžbama. Zimi je izrađivao nacrte i planove zidnih slika, a ovisno o vremenskim prilikama – od proljeća do jeseni – pokušao je zadovoljiti obvezama slikanja zidnih slika prema narudžbi. Osim slikanja fresaka, slike su naručivali i građani. U takvoj djelatnosti pokušao se dokazati kao nadareni slikar portreta. Iz ovog žanra poznatiji mu je portret Zsigmonda Kovácsa, pečuškog biskupa (1869.-1877.). Likovnjak Andrija Graić je prije negoli se nastanio u Pečuhu, izradio i biskupov portret 1877., koji je poklonio vrhovnom pastiru u gradu podno Mečeka.

Graić se 1889. godine oženio. Uzeo je za suprugu Matildu Czernohorszky, sestru pečvarskog župnika Józsefa Czernohorszkog, poslije župnika crkve sv. Augustina u Pečuhu.

Gajio je tradicije kasnog baroka i slijedio barokne majstore, kao npr. Tepola, ali na njegovim djelima (na stropnim freskama u Pellérdu) prepoznajemo likove anđela Piazzetta, Riccija, Pelligrija, Maulbertscha, Sambacha, Dorffmaistera, Büchera, čija je djela vjerojatno upoznao za vrijeme studija u Beču, poslije u Rimu, te ih je susretao i na zahvatima požunskog slikara Sebestyéna Zellera ili budimskog Jánosa Bindera, kao i nekih austrijskih i njemačkih slikara.

U Pečuškoj biskupiji u 19. stoljeću, izuzev Károlya Lotza, Viktora Madarásza, Bertalana Székelya i Móra Thana, drugi se slikari nisu osobito istakli u majstorskom umijeću i stvaralačkim majstorijama, ali u svakom slučaju zadovoljavali su narudžbama i potražnji prema javnom ukusu. Ti su likovnjaci na području Pečuške biskupije bili ujedno i nastavljači onih austrijskih, odnosno domaćih majstora koji su u 18. stoljeću ostvarili znatna djela, te su slike izrađivali prema tematici koja je bila skroz prožeta nacionalno-plemićkim programom.

Novelističko prikazivanje istaknutih događaja iz mađarske prošlosti na zidovima crkava pojavljuje se kao odraz plemićkih pokreta. Prema mađarskoj povijesti umjetnosti ovaj je žanr u domovini jedino predstavljao István Dorffmaister koji se smatra pretečom mađarskog povjesnog slikarstva u 19. stoljeću. Svojim sadržajima slikarstvo se Andrije Graića također ubraja u taj duhovni krug 19. stoljeća.

Nekadašnja džamija na glavnom Széchenyijevu trgu u Pečuhu obnovljena je 1906. uz znatnu potporu vjernika katolika. Izrada slika je povjerena Graiću koji je u kupoli – širokoj 16 metara, a visokoj 22,5 metara – u slikarska polja ukomponirao anđele sa simbolima i istočnjačkim ukrasima te je ispod, u krugu, naslikao mađarske svetce, u njihovoj prirodnoj veličini. Na slavoluku staroga djela nacrtao je nekadašnjeg Oca Boga, jednako tako i apostole i crkvene oce. No crkva je 1938. godine pregrađena, a Graićeve su slike poništene. Freske novoga djela su radovi Ernőa Gebaurea, koje su nastale u drugoj polovici 1940.-ih. Graić je svoje zadnje važnije djelo izradio u crkvi milosrdne braće u Pečuhu.

Freska Kristovo uznesenje u Šarengradu

Preminuo je od srčane bolesti u 55. godini života, 3. ožujka 1909. godine u Pečuhu.

Novine *Pécsi Napló* još istog dana objavljuju nekrolog: "Zbog skromnosti i ljubaznosti, zbog prijateljskog ponašanja svugdje je bio voljen. Njegova je smrt u širokim krugovima izazvala najiskreniju sućut."

Znanje hrvatskog jezika slikara Andrije Graića, u hrvatskim naseljima u Mađarskoj, Hrvatskoj i Bosni mnogo je pomoglo pri uspostavljanju dobrih veza s crkvenim dostojanstvenicima. Njegovo životno djelo u Hrvatskoj i na bosanskom tlu nije dovoljno istraženo.

Na temelju članka Lászla Borosa sastavio Đuro Franković

LIT.: *Magyar Katolikus Lexikon*, Várady 1896:441. - *ML* 1935. I:413; 1966. II:281.; László Boros: Egy elfelejtett pécsi festő. 150 éve született Graits Endre 1854 –1909., *Pécsi Szemle* várostörténeti folyóirat, god. VIII., br. 1., str. 15-27., 2005., Pečuh; László Boros: natuknica Graits Endre, *Pécs Lexikon* I. tom Pécs 210.

BILJEŠKA O UMJEŠNICIMA KOJI VRAĆAJU ŽIVOT UMJETNINAMA I SVETINJAMA NA NAŠIM PODRUČJIMA

Josip Palada

LICE GRADA

Na ovim prostorima huji 1991. Sotonisti su napali miran hrvatski narod i, nište po nekoj svojoj ideji, Lijepu našu, pretvarajući je u " spaljenu zemlju" (njihov vojno osvajački termin). Busali su se da su nam braća, a bili su zlo koje je i njih poništilo do nečovještva! Zlotvori je jedina riječ, koja im pripada i atributira ih. To što još sebe zovu Srbima, to nije istina, to je najobičnija laž, jer narod je nešto drugo, od zla nad svim zlima, koje su ovi poslenici Nečastivog, u ime Srba, na prostoru hrvatskom i nad življem toga prostora, činili, izvodili, ubijali, silovali, satrapili, rušili, palili, plja- čkali, u koncentracionim logorima izgladnjivali uznike, mučeći ih ubijali, ponižavali, silovali!

Želim vam govoriti o ljudima koji su se božjim darom, znanjem, umijećem, suprostavili rušiteljima, jer te 1991. nesmiljenom rušilačkom bijesu, bilo je napadnuto i uništavano lice čovjeka: djed, baka, otac, majka, sinovi, kćeri. Lice gradova i naselja: Vukovar, Ilok, Gospić, Zadar, Osijek, Vinkovci, Slavonski Brod, Đakovo, Zagreb, Sunja, Sisak, Dubrovnik, Cavtat, Pokupsko, Split, Kijevo, Antunovac, Škabrnja, Tovarnik, Džegerac, Tovarnik, Karlovac, Lipik, Daruvar, Bjelovar, Gradiška, Petrinja, Topusko, Slunj, kao i mnoga druga naselja i gradovi. Stradale su kuće, ulice, ljudi, životinje, u zraku božje ptice, u vodama ribe, drveće i sve raslinje. Bili trovani vodotoci, zemljišta, životinje, usjevi, bilje, Nacionalni parkovi: Plitvice, Velebit, arboretum Trsteno (spaljen). Minirano je sve, pa čak i brane, koje su dizane u zrak da nakupljena voda u akumulacijama potopi sve živo i mrtvo u toku Cetine, Neretve, a da manja zla i podlosti i ne spominjem. Ni grobišta, crkve, svetinje, počivališta davno umrlih nisu puštali na miru. Cilj im je bio ubiti, protjerati, uništiti,

zapaliti, opljačkati, satrti, zbrisati, zatrti, sve živo, pa i tragove, kako se ne bi znalo da su ikada na ovim prostorima postojali, ti, za njih najveći neprijatelji, Hrvati! Ta nezamisliva ludost im se razbila o glavu! Vratila se ta srpska pošast u izvorište iz kojeg je nikla, za sobom povukla sve zaluđene kukavelje i pomagače. Za njima i njihovim željama, da tuđe pokore, otmu i sebi pripoje, ostala je pustoš, zagađenost, miniranost područja i ruševnost, razrušenost gradova, naselja, domova, logova, a napose oštećenost na tisuće spomenika kulture, kao i bezbroj sakralnih objekata. Sjetimo se samo Aljmaša i svetišta Gospe od Utočišta, pa Vukovara,

crkve Svetih Filipa i Jakova, Dubrovnika, Gospića. Crkve u Kijevu, Petrinji, Komarevu, Sunji, Sisku. Katedrale u Šibeniku, ali i najsablasnije, groblje i katoličku crkvu u Vagancu, sravnili su, asfaltirali prostor i prenamijenili ga za ples veselje i svakojaku igru izbezumljenika. Opustošili su i zapalili knjižnice: u Vinkovcima, Dubrovniku, Karlovcu, Kninu, Petrinji., Topuskom. Uništena i opljačkana zbirka Bauer u dvorcu Eltz u Vukovaru sa nekoliko tisuća eksponata. I Ernestinovo, galerija drvenih kipova na otvorenom je iste sudbine. Uništen je, a i opljačkan sijaset drvenih skulptura. Tridesetgodišnji rad umjetnika, nastavljača umjetničkog djelovanja u koloniji čuvenog Petra Smajića. Privatne umjetnine: otete, pokradene, uništene, teško mi je i spominjati. Nešto preko pedeset tisuća: kipova, slika, crteža, mapa i ostalog, opljačkano je i odneseno. U Vinkovcima, je topovskim granatama samljeven, ciljano granatama, cjelokupni opus skulptura i spomenika, akademskog kipara Ivana Križanca, kao i njegov atelijer. Namjerno je gađana i zapaljena knjižnica sa fundusom rukopisa i knjiga pisaca Slavonaca: (Reljkovića, Ivana i Josipa Kozarca, Cesarića, Tadijanovića, Peića, Mađera, Stanislava Marijanovića, Josipa Palade, Željka Živkovića, Branimira Bošnjaka, Zvonka Makovića, Vladimira Rema, Nikole Jukića, Mirka Ćurića i brojnih drugih...). Razrušeno je Gradsko kazalište "Joze Ivakića" , galerije, starine, muzej s eksponatima iz rimskog doba, a da grad i bolnicu ni ne spominjem.

Hrvatski umjetnici: književnici, likovnjaci (slikari, kipari, grafičari, restauratori), dramski umjetnici (glumci, baletani, scenski radnici, studenti akademije), glazbenici, (pjevači, svirači, studenti), filmski radnici (režiseri, scenaristi, filmski i ini snimatelji, kaskaderi) i karikaturisti. Mnogi su se dragovoljno javili preko svojih udruga u postrojbu koja se formirala pod nazivom "Satnija hrvatskih umjetnika". Preko 700 dragovoljaca se stavilo na raspolaganje. Brojni su izravno otišli u postrojbe koje su se formirale prema mjestu stanovanja ili mjestu rođenja, samo da se uključe u Prvi, neobjavljeni rat između Srba i Hrvata, a koji su Srbi pokrenuli, napadajući sve žitelje na hrvatskom i bosanskom teritoriju.

Kad su napadači, osvajači, rušitelji, silovatelji i ubojice pobijeđeni i vraćeni tamo od kuda su, kićeni cvijećem i ispraćani pjesmom, krenuli, a to je u Srbiju i Beograd, nama preživjelima je valjalo vratiti lijepo lice, Lijepe naše domovine Hrvatske u kakvo takvo prvotno stanje. Sjetimo se kako je bio lijep čudesni barokni Vukovar, Osijek, Đakovo, Vinkovci, Nuštar, Ilok, Slavonski Brod, Bjelovar, a i mnogi drugi napadnuti grad.

I evo dolazimo do ljudi i prijatelja, umjetnika, koji će svojim umijećem vratiti uljuđeno sveto lice ljepote oltara, spomenika, unutrašnjost crkava, kao i svega ostalog nagrđenog, uništenog. Ovdje ćemo se pozabaviti Slavonijom.

Miroslav Usenik, Josip Palada i Branko Kelčec

MIROSLAV USENIK

Odmah nam se nameće, kao prvi, čovjek, umjetnik, institucija, Miroslav Usenik, akademski slikar, konzervator – restaurator – savjetnik.

Rođen je 9. 4. 1944. u Zagrebu, gdje i danas živi. Naći ćemo ga na adresi atelijera, Donja Planina, Ulica Starog hrasta bb.

Uz osnovno školovanje završio je Grafičku školu i Akademiju likovnih umjetnosti u Zagrebu. Živi i stvara u hrvatskoj, ali i u svijetu. Radi na zaštiti spomenika kulture i baštine u Hrvatskoj.

U vrijeme obrambenog Domovinskog rata, nije se mogao zbog bolesti uključiti u postrojbe obrane. Svaki dan sluša, a i vidi ubit će mu rodni grad. Počeli su sa raketiranjem Banskih dvora. Kasnije će tući raketama dalekog dometa punjenih zabranjenim "zvončićima" i prosipat će smrt pogodivši Dječju bolnicu punu bolesne djece, dvoranu nedaleko Hrvatskog narodnog kazališta, gdje ranjavaju balerine prvakinje HNK-a koje uvježbavaju predstavu. Pobit će ljude na ulici Draškovićeva - Stara Vlaška. Očito su gađali Katedralu, podbacivši tek neznatnih stotinjak metara. Zapalili su i pobili ljude u Boškovićevoj, Draškovićevoj, promašivši bolnicu (Traumatološku) tek za neki metar.

Već u ratu, priklješten bolešću i uzbunama, on odlučuje da naslika lice rodnog grada Zagreba. Prihvatio se posla i naslikao isti prepoznatljivi segment sa svim poznatim vedutama. Desetak varijanti istog ugledanja u različitim vremenima. Na njegovim briljantnim i vrlo precizno detaljiranim značajkama grada, Zagreb iskrsava u prepoznatljivim obrisima. Umjetnik obrise oblači u nijanse boja, kojima istražuje stanje grada i njegova lica i lika. Slika je ista, samo su pomaci vremena neodređeni. Grad i njegovo prepoznatljivo obličje su konstante, samo pojavnost koloristički varira, vibrira i termički i meteorološki i senzibilno, pokazujući vrijeme i stanja koja mu se događaju. Ljubav umjetni-

ka za motiv voljenog rodnog grada je neiscrpna i on nastoji dosegnuti nebo u ljepoti ostvarenja. Tako je stvoren serijal viđenja koji bi se mogao nazvati "Lice grada" ili jednostavnije "Zagreb u vremenima". U tom odronu prolaznosti, u toj strugotini zapamćenja, umjetnik Usenik portretira svoj prelijepi voljeni rodni grad. Muka grada i njegova je muka. Lirsko stanje i njegovo je stanje duha. Kako izreći, artikulirati, pa i strah, jer grad se ne može skloniti od rušitelja. On se služi jedinim izričajem kojim senzibilni umjetnik za voljeni motiv raspolaže. Izražava se bojom, pa opet nijansom boje, sjenom, valerom. Netko će zavoljeti žutikavo zeleno ljeto, netko crvenkastu jesen, netko bjelkastu zimu, ili ružičastije, cvjetnije proljeće. To dopadanje likovno pokazanog poznatog motiva je zapravo terra inkognita osoba i osobenog stanja i iskustva. Grad je neuništiva institucija, pa makar poslije rušitelja ostalo samo ime, toponim, izmišljotina.

Teško će itko odoljeti jedinstvenoj ljubavi za grad, pogotovo grad kao što je Zagreb, koji je srce i povijest hrvatskog naroda. Grad koji je znak, grb, zastava, perjanica opstojnosti i postojanosti naroda Hrvata. Što god o gradu: rekao, naslikao, opjevao, komponirao, napisao, malo je! Zato Miroslav, kao iskusni umjetnik, niti otvara, a niti zatvara svoj serijal spomenaka i ljubavi, te blaženog lirskog, likovnog opjevavanja o gradu. On vadi iz svojih uspomena desetak isječaka, rastire ih, situira, pokazuje i daje u javnost i napokon poklanja HRVATSKOJ OBRAMBENOJ VOJSCI za Domovinskog rata, kao svoj mali prilog sveopćoj ljubavi za Domovinu.

Evo kako to on radi: (prepisujemo).

MIROSLAV USENIK AKADEMSKI SLIKAR ZAGREB

DAROVNICA

Glavnom stožeru hrvatske vojske poklanjam sedam slika ulje na platnu veličine 116 x 89 cm (ulje na platnu) s motivom Glavnog grada Države Hrvatske, u nadi da pripomažem slobodi i demokraciji naše Domovine.

U Zagrebu, veljača 1992. akademski slikar
(Žig i potpis) M. Usenik

***

Dok su njegovi znanci bili u postrojbama na raznim bojišnicama, Miro se posvećuje radu u Zavodu za restauriranje umjetnina. On kao nekakav kirurg specijalista proučava nastalu štetu, liječi i obnavlja oštećenja i ne posustaje sve do mirovine, prethodno dobivši status savjetnika. O nagradama, pohvalama da i ne govorimo. Navodimo samo jednu :

ARCHIDIOECESIS DIACOVENSIS – OSIJEKENSIS * ĐAKOVO * i s druge strane iste medalje,

MARIN SRAKIĆ ARCHIEPISCOPUS DIACOVENSIS – OSIJEKENSIS * A. D. MMVIII *.

Čovjek, umjetnik, čije djelo i umijeće zavređuje roman, svodimo na prostor ove publikacije i prepisujemo nekoliko podataka iz zamolbe, njegovog traženja da mu se odobri rad i poslije umirovljenja. Obratio se MINISTARSTVU REPUBLIKE HRVATSKE.

Poštovani,

Sukladno članku 2. Pravilnika o uvjetima za fizičke i pravne osobe radi dobivanja dopuštenja za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, slobodan sam podnijeti zahtjev za obavljanje istih.

Zahtjevu prilaže, kratki životopis, ali ga nadopunjuje: - Na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu, diplomirao sam slikarstvo II. i III. stupnja, (t.z. specijalku).

1970. započela je moja suradnja s Restauratorskim zavodom Hrvatske. 1971. stupio sam u stalni radni odnos. Isti sam nekoliko puta prekidao, zbog privatnih razloga, ali i dalje sam surađivao sa Restauratorskim zavodom Hrvatske, kao i sa Zavodom za restauriranje umjetnina. Kad su objedinjeni u jednu ustanovu, 2003. dodijeljeno mi je zvanje Savjetnika konzervatora – restauratora. U radnom odnosu ostajem do umirovljenja, 1. 10. 2009.

Za vrijeme zaposlenja, radio sam na raznovrsnim umjetninama, a najviše na zidnom i štafelajnom slikarstvu. Sudjelovao sam u izradama većeg broja konzer-

vatorsko restauratorskih elaborata, bilo kao član tima ili kao voditelj.

Još će napomenuti da je radio na preko pedesetak kapitalnih objekata diljem Hrvatske, a i Europe. To su bile obnove u: kazalištima, crkvama, kapelama, samostanima, dvorcima, ustanovama, domovima.

Evo najzanimljivijih za nas: Valpovo, oslik na svodu kapele dvorca Norman – Prandau. Feričanci, crkva Svetog Duha, zidni oslik. Aljmaš, kip Majke Božje Aljmaške ("tirolac", polikromirana plastika). Bapska, crkva na groblju Svete Marije (istraživanje i konzervacija žbuka, kao i zidnog oslika). Slavonski Brod, franjevački samostan (štukatura). Vukovar, palača pravde. Vukovar, nekoliko zgrada u centru grada. Osijek, Tvrđa, Zgrada sveučilišta. Osijek, nekoliko pročelja u Tvrđi, a i u Centru Gornjeg grada. Osijek, Muzej Slavonija (Izrada elaborata za obnovu zidnog oslika u 7 prostorija). Ilok, dvorac Odescsalchi (konzervacija povijesnih žbuka u unutrašnjosti i na pročelju). Osijek, Mursa (rimske freske iz trećeg stoljeća nove ere). Požega, crkva Svetog Lovre (zidne slike). Bobota, crkva Svetog Georgija (ikonostas). Valpovo, crkva Bezgrešnog začeća Blažene Djevice Marije.

Majstor je morao priložiti još dokumenata, pa čak i opis Tehničke opremljenosti za obavljanje posla, te popis kadrova s kojima raspolaže.

Dok je čekao da dobije dozvolu i pokrene posao, slikao je akvarele o ljepoti života u blaženom miru i ljepoti obitelji čovjeka u tom rajskom okružju. Priredio je i nekoliko izložbi te čudesne ljepote, poetike o ljudima i krajevima, često noseći na izložbe svoju malešnu kćer kao ukrasnog leptira Božje ljepote.

Dobio je dozvolu, a mi vam fotografijama pokazujemo što su zatekli kad su stigli u Vukovar, ili bilo gdje drugdje, a kako sve to izgleda kad su se oni prihvatili posla i vratili lice, obličje i svetost oltarima, kapelicama, umjetninama. Što se tiče kadrova i umješnika, Miro je za svoje pothvate mogao dobiti koga je poželio, jer su ga svi voljeli i cijenili, kao umjetnika, ali i organizatora.

Ako dođete i stanete pred ta obnovljena djela, vidjet ćete, umjetnici su im vratili ne samo ljepotu nego i dušu, koja opčinjava nadnaravnim darom i prožima gledatelja, skrušenog molitelja Božje ljubavi, raskošnom radošću i blaženstvom nadnaravnošću ljudskog bitka na Zemlji, čudesnoj svemirskoj Arci, jedinom Raju u sveukupnosti univerzuma!

Sjećam se, kad smo one noći na dočeku Milenija, 2000. na 2001., a u ponoć u Vukovaru u crkvi Svetih Filipa i Jakova, čiji su zidovi bili provaljeni, oltari skršeni, s djecom, roditeljima i ženama poginulih i nestalih održali misu zadušnicu, a zatim u koloni koju je predvodio i organizirao Mladen Pavković sa nas nekoliko iz Zagreba, Križevaca, Koprivnice, te grupom branitelja, djece, žena, majki i očeva, koji su posebno

doputovali drugim autobusom iz Zagreba. Tiho smo se provlačili kroz mrklu noć, a s upaljenim bakljama. Po prikazanoj misi, krenuli smo kroz mrtvi, ubijeni grad, do bijelog kamenog križa na ušću Vuke u Dunav, gdje smo se pomolili, za sve duše ovoga grada patnika, (točno u sekundi dolaska Nove Godine, novog stoljeća, novog milenija). Sjećajući se poginulih i nestalih. Uz molitvu smo zapalili svijeće i baklje, tužno si čestitali početak novog doba. Suznih očiju gledajući upaljene svijeće i baklje, slušali smo pucnjavu i buku u mrklom mraku, razrušenog i gotovo mrtvog grada. Mislili smo Bože, je li nas gledaš? Je li osjećaš našu bol? Napose bol djece bez očeva i majki, bol njihovih starih roditelja? Zašto tvoji sveci, zaštitnici grada nisu intervenirali, zaštitili grad i njegove žitelje, te sablasne 1991.? Bog nas je tješio zajedništvom, ljubavlju i sućuti dubokom i tamnom. Samo suze i bol u srcima! Bijeli kameni križ na utoku Vuke u silni Dunav, bijelom svjetlošću kristala tjera zle duhove nad vodenim silama, i moli za mir, ljubav, radost života i, sućut prema svemu živom, na ovim prostorima i vremena protocima.

Sad kad sam došao u obnovljenu crkvu, popravljenu Bolnicu, dvorac Eltz, vidio sam, osjetio, Bog se vratio u grad! Čistom ljepotom zrači i bdije nad nama. Sveci zaštitnici su se vratili na svoja mjesta bdijenja, uz pomoć vrhunskih majstora umjetnika, znalaca. Više nikakve, naoružane sablasne horde ne pjevaju, u razrušenom gradu, što će nam raditi.

Majstor Miro Usenik i njegova ekipa ne miruje. Vraća gradu uljudno lice, okuplja znance, prijatelje, pa tako i bojovnika, umjetnika akademskog kipara, nadnaravnika, kad je umjetnost o kiparstvo u pitanju. Taj je zanesenjak Branko Kelčec. Predstavit ćemo Vam i njega, jer je suradnik i prijatelj majstora Mire i njegove ekipe.

BRANKO KELČEC

Branko Kelčec je umjetnik prvotnosti. Stvara iz dna svoje ličnosti. (...)

Hrvatski kipar i hrvatski vojnik u Kelčecovoj ličnosti bili su jedno. On je time kao student slavne zagrebačke Akademije likovnih umjetnosti postupio kao što su postupili njegovi davni prethodnici, vrijedni akademijini studenti i profesori, koji su bili umjetnici vojnici; Robert Frangeš Mihanović autor skulpture hrvatskog kralja Tomislava, Oton Iveković autor Matije Gupca, Ivan Meštrović autor Domagojevih strijelaca, te deseci drugih iz prvog, drugog te Domovinskog rata; stavili su svoju umjetnost u pomoć, u službu naše domovine Hrvatske, zapisao je u jednom katalogu Akademik Matko Peić, profesor i kolega Branka Kelčeca.

Branko Kelčec je rođen 28. veljače 1949., u Planini Donjoj općina Sesvete. Završio je školu primijenjene umjetnosti u Zagrebu, a zatim kiparstvo na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu.

Jedno je vrijeme bio zaposlen u Restauratorskom zavodu Hrvatske. Nakon toga, živi, radi i umjetnički djeluje, kao slobodan umjetnik u Planini Donjoj, ulica Starog Hrasta bb., gdje ima stalno otvoreni atelijer skulptura na otvorenom. Dugo godina surađuje s majstorom Mirom Usenikom i njegovom pokretnom ekipom.

Za vrijeme Domovinskog rata priključuje se u Dubravi 145 obrambenoj brigadi i biva upućen na prve crte obrane na područje Banovine. Forsiraju Kupu kod Letovanića i uspostavljaju mostobran: Nebojan, Dumača, Novi Farkašić. Iz tog doba naslikat će serijal u predasima ratovanja, pod naslovom "Rat na Banovini". Stotinjak koloriranih radova, izložit će u Sesvetama, a zatim Zagrebu i Njemačkoj. Prodat će sve, a uprihođeno podijelit će obiteljima poginulih bojovnika, kao malu pripomoć da prežive zimu, na području Općine Sesvete u kojoj živi i stvara. Njegovo dječačko srce pomoglo je utažiti bol u srcima roditelja poginulih pajdaša. To je 1991. kad se nije znalo tko će ostati i preživjeti na području domaje Hrvata.

Kad je prebačen, u postrojbu "Satnija hrvatski umjetnici". On sa sinom Davidom, akademskim slikarom, a pod budnim okom Akademika Matka Peića radi prvi veći spomenik poginulim bojovnicima, dragovoljcima Općine Sesvete. Isti će biti postavljen, kao pali Križ u centru Sesveta. Spomenik je asocijacija na pale bojovnike, jer Branko zna da smo svi na prvim crtama bojišnica nosili Križ, ili oko vrata kao Krunicu, ili o uhu kao rećinu sreće i zaštite. Njegov veliki spomenik, Pali Križ, kompaktan je iako izvaljen, naslonjen na ruku Raspetog. Višestruko je simboličan, jer je sastavljen od kubusa, kocaka hrvatskog ratnog grba. Pošto je Branko uz svu svoju likovnu umješnost još i pjesnik, esejist, on na kocke (istovjetne kubuse) od kojih je sačinit spomenik upisuje, utiskuje ili reljefom bilježi svu nastalu ratnu literaturu, objavljenu i neobjavljenu 1991. godine, a o našem obrambenom Domovinskom ratu. Tu možete pročitati pjesme i proze istaknutih književnika, zapise djece poginulih bojovnika i puno toga povijesno važnog, u tom strašnom času Lijepe naše, nimfe nad nimfama ljubavi, domaje nam Hrvatske. Pali Križ, figurativno čuva obitelj: žena, četiri ugla kuće dok je muž u ratu, kći, nježan cvijetak obitelji, i ponosan, na pretke, sin poginulih bojovnika. Te stilizirane statue, brane pristup svima, osim moliteljima, poklonicima, pietatistima. Kubus s imenima poginulih bojovnika iz Općine Sesvete, neporeciva je činjenica. Oko spomenika je uređen park Božjeg Mira sa drvećem cvijećem i grmljem, te klupama za odmor, molitvu, kontemplaciju, promišljaj, kojim čovjek posjetilac zadire u sebe i sagledava vrijednost života koji su ovi mladi bojovnici nesebično položili na žrtvenik Domovine im mile! Umjetnik je srce njihove boli i dužnik do zadnje svoje iskre.

Odmah uz spomenik, struže, bučno protiče, živa i žustra rijeka živog života, prometnice. Po njoj protiče i žuri život sadašnjosti i mira u slobodi. Njeni prometa tokovi, teku prema: Zagrebu, Dugom selu, Varaždinu, Mariji Bistrici i autoputu koji povezuje sve dijelove Hrvatske, a i njenu sveopću ljubav za poginule i svoje sinove u ratu nestale.

Branko može, zna i umije, svakoj oštećenoj umjetnini: slici, kipu, oltaru, kapelici, klecalu, stupu krajputašu, vratiti prvotno posvećeno lice i obličje. Napose je baš u ratu, napravio i izlio u bronci velebnu kompozici-

ju "USKRSNUĆE". Ta velika i po svemu moglo bi se reći grandiozna figura uskrslog Krista, postavljena je i posvećena u Crkvi Uskrsnuća Kristova u Sesvetskom Kraljevcu. Taj kip je nastao kao simbolika Uskrsnuća Države Hrvatske, nakon tisuću godina, podložnosti i zastranjivanja. Još su poznata njegova zapažena djela: Autoportret, Portret pjesnika Gustava Krkleca, postavljen na kući u kojoj je živio i pisao, Gundulićeva ulica u Zagrebu. Tu zamjećujemo čudesan portret Vladimira Becića, maestralno situiran i prizvan iz ostatka starog panja. Portretirao je: Josipa Severa, Matka Peića, Josipa Paladu, ali i mnoge znane i neznane osobnosti i osobitosti. U prilazima animalističkih pojavnosti, malo mu je tko ravan u današnjoj recentnoj likovnosti, osim možda sina Davida, koji oslikava energije bića.

Djeluje kao ilustrator, crtač, izrađivač spomenika. Vrstan je u obnovi sakralnih objekata, bilo dijelova ili većih cjelina.

Kad uhvati vremena posvećuje se slikarstvu, pisanju stihova. Živi život za svoju umjetnost i umjetnost prethodnika. Drži umjetnost kao baklju istine u neslućenim visinama.

Velika je sreća što postoje ovakvi umjetnici i djeluju za nas i naše svetinje kojima je okićena domaja Hrvatska. Nije nikakvo čudo što surađuje s majstorom Mirom Usenikom, jer njihovi su radni prostori na istom brdu ponad rodnog sela Branka Kelčeca, a ispod istaknutog brda Lipe, poznatog vidikovca na Sljemenu, ili Zagrebačkoj gori, gdje se izdiže Piramida vidikovca, kao i planinarski dom, "Lipa – Rog", a s istočne strane planine. Na poljanici, nedaleko, sagrađena je crkvica posvećena HRVATSKIM MUČENICIMA. Tu planinari zastaju, mole se i sjećaju junaka vječnosti.

U šumi, na zapadnoj strani Zagrebačke gore, a nedaleko poznatih "Kamenih svatova", plaze po majci brončanoj Medvjedici, mali, također brončani medvjedići, oblikovani rukom i umijećem, bradatog poklonika planine, kipara Branka Kelčeca. Živi medvjedi više ovdje ne stanuju, iako je i planina u memoriji stanovnika po njima dobila ime, a obrambena utvrda prozvana Medvjed grad (danas Oltar Domovine). Nad ovim prostorima još samo izlijeću za toplih ljetnih večeri eskadrile šišmiša, a iz nedalekog rudnika. Hraneći se, u noći, strelovito lete nad prostorom, koji osvjetljavaju zvijezde s neba i krijesnice u šumnom drveću. Na planinarskoj stazi je sagrađen Poklonac (mala kapelica posvećena Svetom Franji, koji je eto u naše vrijeme, a nakon 2.000 godina postao i Papa). Poklonac je uresio, kipar Kelčec, brončanim reljefima Sveca Franje i svih životinja (ptica, jelena, muflona, zečeva, lisica), koje su ovdje obitavale, a Sveti Franjo je s njima razgovarao i o njima se brinuo, kao i o svima potrebitim dobrote i ljubavi.

Prolazeći, pored crkve hrvatskih mučenika na istoku i Poklonca na zapadu, planinari žure prema vidikovcima na Lipi, ili Kamenim svatovima. U zanosu pozdravljaju molitvama svete kuće u dragoj planini Medvjednici. U tišini i idili, dok Pan ponosno nadgleda svoje carstvo ljepote, glasno odzvanja molitva majci Božjoj: "Zdravo Marijo, milosti puna!/Blažena Ti među ženama!"

Bože, svrni pogled na nas i naše lijepe prostore!

Prilog: Mali pokaz fotografiranih radova njihovog umjetničkog stvaralaštva na obnovi umjetnina i spomenika po Slavoniji, kao i portreti umjetnika.

obzirom na tematsko-motivsku, odnosno vrsnu i žanrovsku određenost. Iako je većina Botićevih tekstova poetskoga karaktera, neka čitanja naglašavaju njihovu epičnost te ih motre u kontekstu *narativne književnosti u stihu*[7]. Krešimir Nemec u čitavoj jednoj struji takve literature 50-ih i 60-ih godina 19. stoljeća (uz Luku Botića, autori Paskoje Kazali, Ivan Dežman, Medo Pucić itd.), posebice u tematskome sloju, prepoznaje anticipaciju hrvatske romaneskne proze, dok Dunja Fališevac narativnoj književnosti u stihu priznaje toliku tematsko-strukturnu autonomiju da uspostavlja i njezin žanrovski sustav.[8] Stipe Botica, s obzirom na prototekst, razlikuje dvije faze Botićeva pisanja – prvu oslonjenu na usmenu književnost te drugu koja u podlozi ima mletačke kronike o životu u Splitu i Dalmaciji u 16. stoljeću.[9] Cvijeta Pavlović Botića spominje u kontekstu formiranja hrvatskog romantičkog epa kao novoga romantičarskog hibridnog žanra u kojemu lirsko nadvladava epsko te piše o Botićevim intertekstualizacijama s talijanskom poetskom novelom *Ildegonda* Tommasa Grossija[10].

S obzirom na predmetni sloj, o Botićevim se naslovima može reći kako je u svima, osim u *Dilber Hasanu* čija se radnja zbiva početkom 19. stoljeća u Sarajevu, događajna pozadina vezana uz tursko osvajanje hrvatskih krajeva. Ipak, dok je u paradigmatskim djelima hajdučko-turske proze (kamo bi se, s obzirom na vrijeme nastanka i tematsko-motivski sloj, mogli kontekstualizirati Botićevi tekstovi) povijesni narativni sloj ili primarni, ili po važnosti izjednačen s ljubavnim, u Botićevim je prozama povijest pozadina (slično kao u Tomborovom *Božjaku morovićkom*) koja identitetno označava likove i zadaje njihove odnose.

Iako mjestom boravka dugogodišnji Slavonac, Luka Botić očito ne nalazi niti u slavonskome okružju, niti u sebi dovoljno motivacijske energije za bavljenje slavonskom problematikom, slavonskim ljudima i krajem uopće. To Svetozar Ritig primjećuje već 1908., pa zapisuje: *Slavonija pedesetih i šezdesetih godina, romantičnoj duši Botićevoj ostala je tudja.*[11] Slavonija je za njega sinonim izočnosti iz mediteranskoga zavičaja te je stoga stvaralački poticajna. Slavonija je, dakle, u Botićevim tekstovima, ako nekako, onda prisutna odsutnošću, prisutna intenziviranjem vezanosti njegova literarnog pisma za tematsko-motivski, problemski korpus Splita i Dalmacije. Tako ga je njegova dvoregionalna pripadnost na specifičan način učinila jednim od reprezentativnih autora hrvatske romantičarske književnosti.

200 GODINA OD ROĐENJA NAJVEĆEG ĐAKOVAČKG PJESNIKA JURJA TORDINCA

Za razliku od rođenjem Splićanina Botića koji je u Đakovu zaslužio ulicu u samom središtu, spomen-ploču, lijep nadgrobni spomenik i novi spomenik postavljen ove godine, najveći u Đakovu rođeni pjesnik Juraj Tordinac nije bio takve sreće. Sahranjen je na đakovačkom gradskom groblju u zajedničkoj grobnici s nećakom pripovjedačem Nikolom Tordincem, a njih dvojica dijele i ulicu na periferiji Đakova. Juraj Tordinac (potpisivao se uvijek Juraj, a zvali su ga Đuro) rođen je u Đakovu 17. travnja 1813. Pučke škole završio je u Đakovu, a gimnaziju u Vinkovcima. Za svećenika ga je zaredio biskup Kuković 26. ožujka 1836. godine.

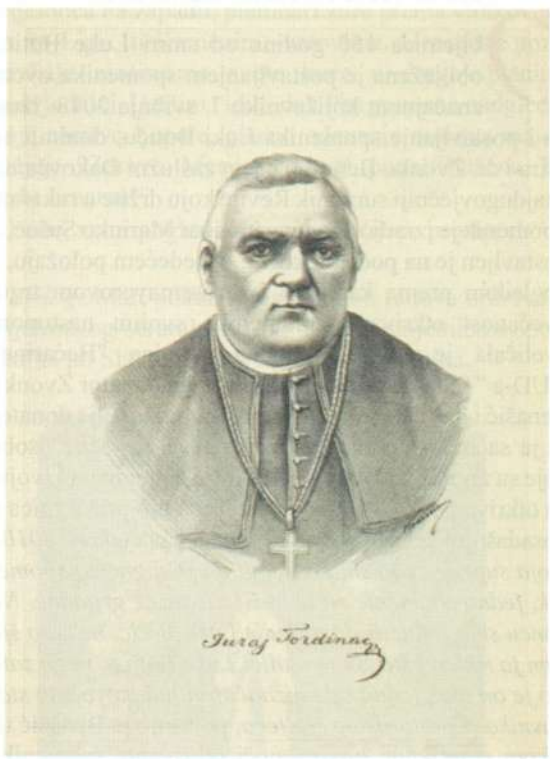

Juraj Tordinac

7 Sintagma Dunje Fališevac, prema: Nemec, Krešimir: *Povijest hrvatskog romana - od početaka do kraja 19. stoljeća*, Znanje, Zagreb, 1995., str. 58.

8 Fališevac, Dunja: *Žanrovi hrvatske narativne književ*

9 Botica, Stipe: *Predgovor*, u: Botić, Luka: *Izabrana djela*, Riječ, Vinkovci, 2000., str. 9.

10 Pavlović, Cvijeta: *Bijedna Mara – romantički spjev Luke Botića*, u: Dani hvarskog kazališta – hrvatska književnost u doba preporoda (ilirizam, romantizam), Književni krug Split, Split, 1998., str. 379.-397.

11 Ritig, Svetozar: *Luka Botić u hrvatskoj knjizi*, Kita spomenaka na grob Luke Botića, Đakovo, 1908.

Župni je vikar bio u Svilaju, Podcrkavlju, Kopanici, Osijeku II. potom Osijeku III. Burne 1848. morao je pobjeći iz Osijeka zajedno sa župnikom Adamom Sukićem da spasi glavu od odmetnika. Postavljen je za župnog vikara u Đakovu. Godine 1850. postaje Strossmayerovim tajnikom, a 1854. godine župnikom u Brodu. Odatle se već 1856. godine vraća u Đakovo za direktora kancelarije. Godine 1865. postaje kanonik i rektor sjemeništa (1865.- 1872.), papinski komornik, generalni vikar, opat Presvetog Trojstva od Petrovaradina i veliki prepozit. Za vrijeme gradnje katedrale, imao je mnogo brige s isplatom radnika. Kroz kaptol je prošao od službe kanonika magistra mlađega do časti velikog prepozita. Bio je predložen za naslovnoga biskupa, ali tu čast nije dobio. Aktivno je sudjelovao u ilirskom pokretu i poznat je kao pjesnik. Surađivao je u *Danici*, dopisivao se sa Šulekom, Babukićem, Seljanom i Stankovićem. Milko Cepelić veli *da mu je molitva, knjiga i domovina najviše i gotovo jedino bila srdcu prirasla*. Tordinac je bio ozbiljan i revan svećenik. Kao mlad župni vikar dva puta se zarazio tifusom dok je dvorio bolesne vojnike (1848.-1849.). Katkada je bio otresit i nagao, ali ipak izvanredno dobar, dobroćudan i čedan. Umro je u Đakovu 15. lipnja 1893., u 80. godini života i 57. godini misništva. Sahranjen je na Gradskom groblju u Đakovu. [12]

Pjesmama *Slavonija sestram, Ljubav domovine* i *Moja domovina*, Tordinac je uvršten u *Ilirsku knjigu* edicije Pet stoljeća hrvatske književnosti[13].

Tordinac počinje objavljivati kao dvadesetdvogodišnjak. *Pjesme bjelodani u Danici između 1835. i 1842. potpisujući se imenom Gjuro ili pak Jure Tordinac, u potonjem slučaju nadopisujući i Ilir iz Slavonije. Njegova prva pjesma naslovljena Slavonija sestram (1835.), iskazuje sreću zbog pojave zvijezde Danice koja u pol danka siva nami z visina. Ta preporodno programatska pjesma pokazuje jasnu svijest Slavonaca o značaju kulturne akcije pokrenute tih godina.*[14] Za života je uvršten u znamenitu *Hrvatsku antologiju umjetnog pjesničtva*, koju je 1892. sastavio Hugo Badalić.

Donedavno se o Tordincu govorilo isključivo kao o piscu hrvatskoga narodnog preporoda, ili kao o *Iliru iz Slavonije* (kako se znao potpisivati u Danici) i to lokalnoga značaja. U knjizi *Hrvatski narodni preporod, Ilirska knjiga II.*, edicije Pet stoljeća hrvatske književnosti, o Tordincu je malo popratnoga teksta, a Jakša Ravlić čak netočno piše kako već 1843., *dakle mlad, Tordinac više nije pisao...*[15], što demantira čak i ta knjiga, jer se u njoj u Tordinčevim *Djelima*[16] navode njegove pjesme iz 1845. i 1850.

Ružica Pšihistal Tordinca portretira kao *jednog od najboljih Strossmayerovih prijatelja i oduševljenih "iliraca" iz Slavonije,* koji je *poznat kao najbolji slavonski pisac davorija, tek uzgred spominjan kao književni epigon...*[17]

Poznati križevački publicist i književnik Milan Grlović u *Album zaslužnih Hrvata XIX. stoljeća* uvrštava i Tordinca, a osim pjesama iz *Danice*, spominje i one objavljivane u *Glasniku*, a posvećene biskupu Strossmayeru.[18]

Na književnu vrijednost tekstova Jurja Tordinca posljednjih godina posebice upozorava Goran Rem. U tekstu *Hrvatski izvor i uvir Đakova*[19] piše: *Davao sam đakovačkim studentima kroatistike - potražiti podatke o Tordincu, a oni su često dolazili s istragom u kojoj je Tordinac slabo prolazio, često su u svojim seminarskim izlaganjima Tordinca oslikavali rečenicama koje su ga dosada uglavnom pratile, kao dakle "malo poznatoga lokalnoga pjesnika"*[20].

Pregled recepcije Tordinčeva pjesništva pokazuje određene interpretacijske novine, posebice u onome dijelu čitanja koji se bavi tumačenjem semantike fizičkoga tijela u kontekstu poetskoga romantizma, što čini Goran Rem u knjizi *Tijelo i tekst,* između ostaloga, i na

12 Biografski podatci dijelom preuzeti iz rada Marina Srakića: *Svećenici (o) Strossmayeru*, Zbornik Strossmayerovih dana, Matica hrvatska Đakovo, Đakovo, 2005. te iz knjige *Prigodnice biskupu Strossmayeru:, objavljene u Glasniku od 1874. do 1905.*, izabrao i priredio Mirko Ćurić, Matica hrvatska Ogranak Đakovo/ Đakovački kulturni krug/Biskupija đakovačka i srijemska/Gradsko poglavarstvo Đakovo, Đakovo, 2005.

13 *Hrvatski narodni preporod: ilirska knjiga 2*, priredio Jakša Ravlić, Pet stoljeća hrvatske književnosti, knjiga 29, Matica hrvatska, Zagreb, 1965.

14 Sablić Tomić, Helena/Rem, Goran: *Puut nebeski - đakovačka čitanka*, Gradsko poglavarstvo Đakova-Turistička zajednica grada Đakova-Matica hrvatska Đakovo, Đakovo, listopad 2000., str. 62.

15 *Hrvatski narodni preporod: ilirska knjiga 2*, priredio Jakša Ravlić, Pet stoljeća hrvatske književnosti, knjiga 29, Matica hrvatska, Zagreb, 1965., str. 99.

16 Isto

17 Pšihistal, Ružica: *Pjesničke prigodnice Josipu Jurju Strossmayeru,* u: Književni Osijek: književnost u Osijeku i o Osijeku od početaka do danas, zbornik znanstvenog skupa, Osijek, 12.-14. lipnja 1996., priredio Stanislav Marijanović, Pedagoški fakultet/Gradsko poglavarstvo grada Osijeka, Osijek, 1996., str. 207.-222.

18 *Album zaslužnih Hrvata XIX. stoljeća: sto i pedeset životopisa, slika i vlastoručnih podpisa*, sakupio, popunio i napisao Milan Grlović, Tiskara Rijeka, Rijeka, 1992. (pretisak)

19 Sablić Tomić, Helena/Rem, Goran: *Puut nebeski - đakovačka čitanka*, Gradsko poglavarstvo Đakova-Turistička zajednica grada Đakova-Matica hrvatska Đakovo, Đakovo, listopad 2000., str. 265.-269.

20 Isto, str. 266.

primjeru Tordinčeve poezije.[21] Rem tumači metaforičke konotacije romantičnog motiva *srca* u Tordinčevim pjesmama, uglavnom kao socijalne, odnosno nacionalne (*serdca bratinska, serdca roda ilirskoga...*), komentirajući to kao predmetno preusmjeravanje konvencionalnih semantičkih vrijednosti toga motiva izazvano društveno-povijesnim kontekstom.[22]

Tordinac pjesme objavljuje u rasponu od čak 55 godina - od 1835. (*Slavonija sestram* u *Danici*) do 1890. (*Biskupu o četrdesetogodišnjici*, u *Glasniku*). Dakle, Tordinac nije "zamuknuo" 1843., već je pisao do 1890., još 43 godine dulje, a u njegovim kasnijim pjesmama, makar su bile prigodnice, redom posvećene biskupu Strossmayeru, vidi se i pjesnička zrelost i vještina, posebice iskazana i sonetnom formom.

Obljetnica ovog velikog pjesnika obilježena je u Đakovu stručno-znastvenim skupom 17. travnja 2013. U Dvorani Florentini na kojem su sudjelovali dr. Goran Rem, dr. Ružica Pšihistal, dr. Hrvojka Salopek Mihanović, dr. Sanja Jukić, mr. Luka Marijanović i prof. Mirko Ćurić.

NAJVEĆI ĐAKOVAČKI PRIPOVIEJDAČ – NIKOLA TORDINAC

Nikola Tordinac je rođen 5. prosinca 1858. godine u Đakovu od oca Ivana, obrtnika, i majke Terezije Josipović, rodom iz Pečuha. Umro je u Đakovu 21. veljače 1888., a 22. veljače je sahranjen na đakovačkom groblju,u zajedničkoj grobnici s Jurjem Tordincem. Iako mnogi autori pišu o njemu kako je iza sebe ostavio neveliko i nedovršeno djelo, činjenica je da mu zapravo dpus, u odnosu na njegove suvremenike i nije malen: pisao je pjesme, crtice, pripovijesti, oglede, feljtone, putopise, obilno je prevodio s njemačkog jezika, sakupljao je usmene tvorevine i etnografsku građu. Kako mnogo od toga nije za života objavljeno u zasebnim knjigama tek se danas može vidjeti kako je Tordinac zapravo stvorio značajan i nezaobilazan opus.

Kao šestogodišnji dječak s roditeljima putuje u Sarajevo i Derventu – tada još tursku Bosnu – gdje mu je otac radio kao stolarski poduzetnik. Taj boravak od svega pet je godina neizmjerno snažno dojmio dječaka i bio presudan za njegovu budućnost i književni i sakupljački rad. Osnovnu je školu završio u Đakovu, gimnaziju u Vinkovcima. U književnosti se javlja kao pjesnik – svoje stihove šalje 1875. vinkovačkom *Narodnjaku* i senjskom *Radiši*, ali je najviše traga ostavio kao pripovjedač, putopisac i sakupljač narodnog blaga.

Nikola Tordinac

U jesen 1877. stupio je u đakovačko sjemenište, gdje postaje predsjednik *Zbora duhovne mladeži*. Pod pseudonimom "Staparić" javlja se u *Obzoru* i *Pozoru* u čiji podlistak šalje zanimljive dopise, najčešće vlastite pripovijetke i prijevode s njemačkog jezika. Značajna mu je suradnja i u vukovarskom *Sriemskom Hrvatu* u kojem među ostalim objavljuje prvi prijevod Karla Maya u hrvatskoj književnosti. Poput velikog broja mladih talentiranih Hrvata, i Nikola Tordinac je već tada, pa sve do svoje smrti, uživao u dobročiniteljskoj ruci biskupa Strossmayera i svog rođaka Jurja Tordinca kojem posvećuje svoju jedinu za života objavljenu knjigu *Seoske bajke i bajalice*. Biskup Strossmayer ga je zaredio 19. rujna 1883. za svećenika Đakovačke ili Bosanske biskupije. U Rimu je studirao pravo na Apolinaru do 1885. Vrativši se u Đakovo postaje profesor filozofije (na Liceju) (1885. - 1888.), i latinskog jezika. Umire od sušice nakon neuspješnog liječenja 21. veljače 1888. u Đakovu, iako u mnogim izdanjima pogre-

21 Rem, Goran: *Tijelo i tekst*, Matica hrvatska, Ogranak Osijek, Osijek, 2008., str. 25.-27. i str. 53.-74.
22 Isto, str. 26.-27.

OSJEČKO
prvo hrvatsko pivo

šno piše kako je umro u austrijskom Gleichenberu, jer se u tom mjestu neko vrijeme liječio. Iza njega je ostalo nekoliko započetih proznih djela koja su danas, nažalost, izgubljena.

Tordinčev književni opus čine za života objavljene dvije knjige - *Hrvatske narodne pjesme i pripoviedke iz Bosne* i te posthumni naslovi, te do 1986. parcijalna izdanja njegovih uknjiženja u književnim antologijama, zbornicima, pregledima. Od tih izdanja najznačajnije je ono objavljeno dvije godine nakon smrti *(Matica hrvatska, Zagreb, 1890.)*.

Nakon gotovo devet desetljeća u Mađarskoj je objavljena nova samostalna knjiga Nikole Tordinca, aod tog izdanja polako raste interes za Tordinca tako da sada njegova bibliografija bilježi već jedanaest različitih izdanja.

Ove godine je Đakovački kulturni krug objavio nove dvije knjige Sabranih djela Nikole Tordinca koje bacaju novu svjetlo na njegov opus. *Živi smisao za realnost imao je i prerano umrli Slavonac Nikola Tordinac (drug Kozarca). On je opisivao selo i seljake i prevladao sentimentalno- idiličku metodu starije seoske pripovjesti... Tordinac je ljubio toga seljaka, nije bio onako hladan kao Draženović. On je iznio biedu tog seoskog malog čovjeka iskreno, pokazao na uzroke, upozorio na mane, ali sve sa ljubavlju i zabrinutošću. Utjecao je mnogo i na Kozarca i nekoje druge seoske pripovjedače*, napisao je o Nikoli Tordincu 1901. Milan Marijanović u tekstu *Noviji hrvatski pripovjedači* (*Ljubljanski zvon* 1901.). Ovakve ocjene o Tordincu, kao piscu koji se gotovo isključivo bavi selom, zadržale su se do današnjih dana, ali *Sabrana djela Nikole Tordinca* sa svojom drugom i trećom knjigom pokazuju kako ga se mora promatrati u puno širem kontekstu. Tako smo u knjizi *Three carde monte. Slika iz života u sjedinjenih sjevero-amerikanskih državah. Pohrvatio Nikola Tordinac*, saznali kako je ovaj naš pisac uveo u hrvatsku književnost pustolovnu književnost Karla Maya, dok treća knjiga pokazuje kako se itekako umješno znao baviti građanskom odnosno malograđanskom tematikom svoga vremena. Treća knjiga *Sabranih djela Nikole Tordinca* donosi tri proze poznate samo najupućenijim proučavateljima njegovoga djela. Riječ je o pripovijestima *Greševo*, *Odrpine majstora Šulje* i u pripovijetku pretočena pjesma Grge Martića *Život bosanskih hajduka: Ivana Kike Grgića i Luke Zelića od godine 1822 do godine 1834*. Ovi su tekstovi objavljivani izvorno u nastavcima, u obliku feljtona u *Obzoru* i *Pozoru*, a Tordinac ih potpisuje kao "Staparić". Ovi tekstovi nisu pretiskivani nakon izvornog objavljivanja niti su uvrštavani u ranije izbore Tordinčevih djela, tako da će vjerojatno biti zanimljivi čitateljskoj publici, a napose Đakovčanima i Budrovčanima budući da se dvije pripovijesti napisane u humorističnom tonu *Greševo* i *Odrpine majstora Šulje* (Tordinac ih naziva "naklapanjima Staparićevima") bave malograđanskim i "maloseoskim" životom Đakova i njegovog danas prigradskog naselja Budrovaca. Prve dvije pripovijesti se svakako odabirom teme, tonom, protagonistima (i u Budrovcima glavni junak nije seljak već obrtnik, majstor Šuljo) izdvajaju iz korpusa Tordinčeva djela, dok prikaz života hajduka Zelića i Grgića možemo usporediti s tekstom *Tale budaline ili čauš u narodnoj pjesmi* koji se našao u jedinoj za života objavljenoj Tordinčevoj zbirci *Seoske bajke i bajalice*. Prve dvije priče možemo odrediti i kao humoreske – kratke šaljive priče kakve su se inače objavljivale po onodobnom tisku, napose u njemačkom tisku, a da je tomu tako svjedoči priča *Odrpine majstora Šulje*. Četvrta knjiga Sabranih djela Nikole Tordinca Đakovačke uspomene, donosi Tordinčeve autobiografske zapise o Đakovu te putopise iz Rima i Bosne. Peta knjiga dosnosi njegove najbolje pripovijetke Đakovački spasovda, Brat Adam i Kožuh, a ime će dobiti po Kožuhu, sjajnoj priči, zadnjoj u Tordinčevu kratku životu, u kojoj pokazuje u kojem se smjeru mogao kretati njegov daljnji rad. Priča je to u kojoj je malo događaja, a najviše je unutarnjih stanja dva posvađana brata, koja tragično završavaju svoje živote. Baš kao i Nikola Tordinac čiju obljetnicu obilježavamo ove godine i dokumentarnim filmom koji će režirati Zlatko Mesić.

Ravnicom putovima i puteljcima: RADOST POKLONJENA OTKUCAJIMA SRCA

Đuro Šovagović

Zadnjih nekoliko godina, u predjelima slavonske i srijemske ravnice, sve je više onih koji svoje doživljaje i osjećaje, izražavaju stihom, pričom... To su osobe koje su zavičajno vezane za ovu našu ravnicu. Gotovo je neobično, u ovo naše vrijeme življenja i proživljavanja pod teretom ekonomskih problema i apatičnosti da ima toliko onih koji svojim stihovima i pričama bude optimizam, radost koju nam poklanjaju otkucajima srca i treptajima duše. I sve to ukoričuju i objavljuju knjige. Svi zajedno izniču iz ove naše drage slavonske ravnice gdje svaki pogled ima svoju "metu" opažanja, doživljaja koji na kraju izviru stihom! Oni su nam odškrinuli vrata o svoje duše i svoga srca i ponudili na čitanje ono što se rodilo u njihovu srcu i duši. I svjedoče ukoričenim knjigama da je slavonska ravnica plodno tlo ne samo za rod krušarica, život stada domaće marve već je plodno tlo i za buđenje duše i nemirne otkucaje srca. I poticaje na plemenite i srcu drage doživljaje u predjelima ravnice, prošarane svim bojama raskošnih proljetnih, ljetnih, jesenjih, bogami i bijelih zimskih dana, prepoznatljivim slikama marljivih radenika u svome bogom danu zavičajnom okruženju!

OSTVARENI JELKINI ŽIVOTNI SNOVI

"Poletilo dvanaest golubova" naziv je knjige, enciklopedijskog značaja, Jelke Mihaljev, umirovljene učiteljice iz baranjskog Draža, s naznakom da je u njoj - kao na dlanu –predstavljeno blago predajne kulture baranjskih Hrvata

Na pragu devetog životnog desetljeća i dugogodišnjeg samovanja, umirovljena učiteljica iz Draža, Jelka Mihaljev, ostvarila je svoje životne - snove! I otkrila nam – da nije proživjela zreli dio svojega života u samovanju! Iz njezina doma na kraju Draža – u carskom okružju prirode koju ukrašavaju visoki stoljetni borovi - poletjelo je dvanaest golubova! Zapravo, sletjelo na njezin dom i podarilo dragocjeni spomenar: knjigu enciklopedijskog sadržaja u kojoj Jelka otkriva dragulje iz prošlosti predajne baštine u kulturi baranjskih Hrvata. Knjigu – tvrdo ukoričenu - sa znanstvenim otkrićima i porukama o prošlosti naših predaka koji su svoj život, svoju muku i svoja radovanja vezali uz baranjsku ravnicu. Kažimo: štivo koje se čita s posebnom pažnjom i radoznalošću jer svaka nova stranica, ukoričenih tri stotine i sedamdeset četiri, otkriva nešto novo, zanimljivo, poučno i vuče nas da nastavimo Jelkinim tragovima i da je slijedimo u otkrivanju onoga što nam Jelka oživljava svojim sjećanjima i sjećanjima četrdeset kazivača čija se imena nalaze u knjizi.

O prošlosti ljudi s kojima je živjela, uživala, ponekad – osobito za okupacijskih dana – tugovala u svome dugom životnom putu, kojim svjedoči, živjeti sama, nije samovala! Otkriva:

Ovu knjigu darujem svojemu zavičaju i svojemu narodu, da čitaju, da se ponose svojom bogatom baštinom, svojom kulturom i da ju znaju cijeniti!

Tako Jelka na prvoj stranici ostvarenja svojega životnog sna poručuje onima koji uzmu u ruku njezinu knjigu. Otkriva nam: da je knjigu naslovila "Poletilo dvanaest golubova" po početnom stihu jedne stare baranjske pjesme. *Tim stihom obrglila sam sve narodno stvaralaštvo stvoreno i razvijano u baranjskim hrvatskim selima 20. stoljeća koje sam uspjela zabilježiti i tako zadržati da ne odlete u tamu zaborava."*

Poručuje nam od srca da: *slika jata golubova ne može ostaviti nikoga ravnodušnim. Golub je umiljata ptica, simbol mira i ljubavi. Golub je, uz ostale ptice i ptičice, nezaobilazni motiv u našim pjesmama, narod-*

noj nošnji, od rubine, šare, kapice i pregače, te na sanducima, škrinjama i šarenim klupicama po šokačkim sobama... Prelet jata golubova prelijepa je slika, simbol prolaznosti, ma koliko nam bila draga i ma koliko ju želimo zadržati. No ono što svaki golub znači i zvuči, jest ljubav, dobrota, plemenitost, vrline kojima su težili naši preci, težimo i mi, težit će i naši potomci, svi ljudi dobre volje, usprkos primamljivosti ponudama novih vrijednosti novoga doba! Broj dvanaest obuhvaća broj sela s pretežno hrvatskim življem u Južnoj Baranji u kojima je nastalo i živjelo ovo narodno blago... Naša hrvatska zajednica u Baranji bila je povezana srodstvom, ženidbom, udajom, a to je povećavajuća sila unatoč mnogim ubacivanjem jabuka razdora!

Jelku, ponekad obuzima i strepnja: *obuzima me ipak strepnja da će, ne daj Bože, ovo moderno doba što razara zajedništvo, što snažno individualizira, možda nadvladati!* Jer *šokačka golubinja ćud ugrožena je mnoštva jastrebova i drugih grabljivica. Rijetko polijeću golubovi i grlice.* Otkriva što je čini sretnom i zadovoljnom i što ne napušta svoje gnijezdo u Dražu. *Ova bogom dana priroda naše Baranje još je skrivena i dosta očuvana, što me veseli. Još ima rajskih kutaka kad stane dah od izvorne ljepote da pruži svakom dobronamjerniku duhovnu okrepu i radost!* Tu okrepu nudi i Jelkina knjiga i imena četrdesetak Baranjaca koji su Jelki bili izvor potok i kazivači da pomognu u otkrivanju pravoga lica Baranje u njezinoj povijesnoj – burnoj prošlosti – i njezina Draža, prvim školovanim ljudima, tribunima, seljačkim prvacima, kulturno umjetničkim društvima, običajima, rođenjima, umiranjima, žalovanjima, svatovskim i kirvajskim radovanjima... sve ono što nosi svakodnevni život u baranskoj ravnici.

Profesor Josip Barlek, viši kustos Etnografskog muzeja u Zagrebu zapisuje za Jelkine golubove da se radi *o vrlo sveobuhvatnom, povijesno-etnografski utemeljenom djelu vrijedne autorice koje nas vraća našim korijenima narodne kulture, bez kojih nema opstanka. Upoznajući svoju zavičajnu kulturu i uvažavajući svoj identitet Hrvata Baranje, stvaramo dobre temelje vrednovanja drugih, nama sličnih, ali i različitih susjednih narodnih kultura... Predložio bih korištenje ove vrijedne knjige ne samo kao dobar podsjetnik starijima, nego i mlađima koji u njoj mogu čuti i razumjeti onu istinu o životu svojih predaka koji su baštinili i prenosili do sadašnjih naraštaja!*

Lijepim je riječima knjigu Jelke Mihaljev popratila i Osječanka Vlasta Šabić, diplomirana etnologija Muzeja Slavonije u Osijeku kada naglašava da je *veoma važno bilježenje tradicijske baštine u Baranji gdje još donedavno bio očuvan kontinuitet mnogih, čak vrlo arhaičnih elemenata, no unazad četiri do pet desetljeća, taj se kontinuitet posve prekida i danas je preostalo malo kazivača koji su doista poznavaoci. Budući da nam, dakle, izmiču sjećanja, neobično je važan svaki zapis...* zaključuje Vlasta Šabić.

Radoznalci: zavirite i vi u Jelkin baranjski spomenar koji će zadovoljiti vašu radoznalost i oplemeniti vas otkrićima i o vašim korijenima!

***JOŠ UVIJEK U SNOVIMA:** na predstavljanju svoga životnog djela u Osijeku, Jelka Mihaljev, još uvijek nije mogla vjerovati je li to zbilja ili san!*

***SVJEDOCI PREDAJNE KULTURE:** i tamburaši i plesači iz Draža bili su svjedoci predajne kulture baranjskih Hrvata*

PUTOVIMA ŽIVOTNIH RASKRIŽJA

Otvoreno srce i duša Ljubice Širić Wojnovski iz vrbanjskog "Dvorca". Ljubica sve svoje talente razvija od najmlađe dobi preko samostanskih dana pa sve danas kada, okružena spačvanskih hrastovim šumama, "stoluje" u svome – dvorcu na čelu pjesničke udruge "Dvorac"

I u naslovu svoje najnovije knjige Ljubica Širić Wojnovski daje do znanja da je u svome životu prošla i doživjela mnoga – raskrižja. Svakako da je jedno od tih raskrižja povratak u realni svijet svakodnevice. Zbilje. U kojoj svaki novi dan donosi nove doživljaje i nova iznenađenja. I, ponekad, razočarenja! Razodjenula je crnu opravu – časne sestre. I, na kraju "uletjela" u brak: svome prezimenu otočkih korijena Širić – dodala Wojnovski. Za mnoge je to bilo veliko raskrižje. Ne i jedi-

no koje je Ljubica svojim stihovima u knjizi "Raskrižja života" podarila i podijelila čitateljima.

Danas sa svojim suprugom Herbertom "stoluje" u Vrbanji, koja je, između ostalog, u svijetu pučkoga stiha i stihotvoraca, na glasu po svome dvorcu u kojemu Ljubica živi i uživa u prekrasnom slavonskom-srijemskom okruženju. Koje pruža umirujuće poglede prema stoljetnim hrastovima spačvanskih šuma. Možda u tome zelenom ravničarskom okružju, u kojem se ugnjezdio i njezin nedovršeni dvorac, izvire tajna da je Ljubica – sa svakojutarnjim pogledom na svoj zavičaj – otvorila i dušu i srce – propjevala: i glasom i stihom!

Ukoričila je knjigu stihova, zgoda, fotografija primamljiva naziva: "Raskrižja života".Čitajući, raskrižja su se otvarala jedna za drugim: orguljašica u Inđiji, potom u Nuštru, par mjeseci kasnije u Osijeku gdje maturira a zatim u Beogradu završava Glazbenu školu – Teoretsko nastavnički odjel. Počinje raditi u osnovnim školama Đurđenovac, Podgorač, Rajić, Vinkovačko Novo Selo…započinje izvanredni studij Geremanistike u Sarajevu, u ljetnim mjesecima sedamdeset i prve iz Osijeka upoznaje radnice koje su svake godine odlazile raditi u poljoprivredi Njemačke. Putuje s njima, ali se ne vraća s njima: ostaje raditi u Njemačkoj sedamdeset i druge godine. Počela je prve godine raditi kao sobarica u jednome pansionu, druge godine odgojiteljica u dječjem domu, u Bremenu radi kao učiteljica…

Vođenjem pjevačkih grupa zarađuje da bi mogla studirati, predaje u svome stanu Nijemcima koji se spremaju na odmor u Hrvatsku… i na jednom tečaju upoznaje Herberta Wojnovski i osamdesete godine udaje za njega! Već slijedeće godine oni započinju gradnjom svoje kuće u Vrbanji, u narodu – a i svojim izgledom – Ljubicin dvorac, pa je to ime dobila pjesnička udruga koja se okuplja i djeluje u dvorcu, o čijoj gradnji i zavisti bližih i daljih vlasti Ljubica priprema objaviti roman pod nazivom: "Duh u dvorcu".

Samo, odmah da kažemo: nije Ljubica sklonost stihu otkrila u vrbanjskom dvorcu. Poznavateljica i prijateljica Ljubice Širić, Mihaela Šušak Falz kaže da ona "sve svoje talente razvija od najmlađe dobi preko samostanskih dana sve do danas. Još uvijek uči. Često znade citirati njemačku poslovicu: *Nije lud onaj tko ne zna, nego onaj tko ne uči!* Da, Ljubicu Mihaela – gle čuda! – uspoređuje s don Quihotom, samo s tom razlikom, što je njoj pero mač dok je don mahao pravim mačem! Ljubica piše stihove da bi sebi olakšala život, ali i da pouči druge, otkriva nam Mihaela.

Ljubica se stihovima prisjetila i svojih samostanskih dana. Kojih se danas sjeća priznanjem da su joj bili sretni oni dani koji su se *sastojali od malih veselja, koje sam priređivala drugima… i u takvim emotivnim momentima dolazila je i odgovarajuća pjesnička inspiracija* poput one šezdeset i četvrte godine u pjesmi "Radost kroz suze" u kojoj čitamo i ovaj stih *O, radosti čista, sveta, vrati me, kad dođu dani crnom rukom odjeveni, oštrim trnjem ovjenčani!"*

Svoje stihove Ljubica je sama ilustrirala crtežima cvjetovlja najčešće onima koji rastu u Marijinom vrtu. Stihovima se može iščitati da se od godine šezdesete u samostanskom životu u dušu i srce useljava osjećaj tuge. *I dok često pravim drugima veselje, i s mojih očiju prividna radost sijeva, dotle mi srce gorko pati i more suza prolijeva…* Naslućuje promjene i velika raskrižja, koja se otvaraju izvan samostana. Život otkriva neke nove doživljaje i osjećaje. U "Simpatiji" daje naslutiti *Ti si mi nepročitana knjiga s malom bravicom i ključem malim. Nemoj misliti da se ja šalim kad kažem, da si mi velika briga!" Nazire se vrijeme nemirnih snova, sanjarenja… jer tek nakon izlaska iz samostana "počela sam pisati o ljubavi!*

O tome svjedoče mnogi stihovi, među njima i onaj iz pjesme "Moja ljubav" u kojoj Ljubica piše: *Ako je ljubav zlo, i ja sam zla, ako je ljubav strast, i ja sam strasna. Ako je ljubav dobro, i ja sam dobra, ako je ljubav čast, i ja sam časna!* I tako od stiha do stiha, mic po mic, vitez na vidiku, naša pjesnikinja osvanula u čuvenom dvorcu iz snova u Vrbanji. Svila uz Herberta svoje gnijezdo i guguću jedno drugome, propjevao i Herbert ali na njemačkom i njegova Ljubica prevela na hrvatski pa tako imamo u knjizi uz pregršt Ljubičinih stihova – skladanih koje Ljubica sama interpretira na gitari! Sve je to ukoričeno na 160 stranica, uz zahvalu Ljubice svome životnom suputniku Herbertu na moralnoj i materijalnoj pomoći za njezin pjesnički uzlet u oblake iznad njihova obiteljskog gnijezda, iznad njihova zajedničkog dvorca na zemlji slavonskoj!

Priklonimo se mišljenju pogovarača Mile Živkovića iz Topole, koji za Ljubicu kaže da stalno uzdiše za prirodom pa *Ljubicu možemo definirati kao glas same prirode.* To posvjedočuju stotine i stotine stihova, koji nas mame da ostavimo oči na njima, koji nam svjedoče i o životu Ljubice Širić u Dvorcu usađenom u bogatu prirodu sela Vrbanja.

UVIJEK NASMIJANA PJESNIKINJA: bilo da razgovara s vama bilo da čita svoje stihove, s Ljubicina lica nikada ne silazi osmijeh

SLAŽE STIHOVE I KOMPONIRA: neke od svojih stihova Ljubica je skladala, pa na pjesničkim sretanjima često ih pjesmom prenosi na ljubitelje poezije

TREPTAJI DUŠE PRETOČENI U STIHOVE

Pavici iz svoga doma, na kraju sela, pucao je pogled na ravnu i srcu dragu Slavoniju.

Pavica Kusturić i slikom na naslovnici svoje knjige širom je otvorila vrata svoga doma prema ravnici, gdje se pogled zaustavlja daleko sa svim onim što se zbiva u vidokrugu

Na pragu prvih dana proljeća, ove godine dvije tisuće i trinaeste, pjesnikinja Pavica je Kusturić izgubila bitku za život. Srce nije izdržalo. Umrla je tiha glasa, i srcem i dušom prirasla i uronula u svoj slavonski zavičaj. I življenjem. I knjigama svojih stihova. Posebice ovom posljednjom "Pjevan tebi Slavonijo! Bila je obična seoska žena. Domaćica i majka. Supruga i baka. U šezdesetoj i - prabaka! I pjesnikinja iz mala i pitoma slavonskog sela Lacića. U posljednjoj knjizi daje svima do znanja što je u njenom srcu i što joj leži na – duši! I u njezinu stihu: Zavičaj! Slavonija sa svim onim što je oku i srcu drago: prostrana polja, koja se u svako doba godine mijenjaju i obnavljaju boje. Od blage zelene, žute, jesenje sive, pa do zimske bjeline.

U oku joj se oslikavale šume i šumarci; rijeke, rječice i potoci; zelene livade i pašnjaci s prepoznatljivom slikom ljudi koji se stapaju sa svojim i u svojim ravničarskim okruženjima. O tome svjedoči i njezina sreća knjiga stihova, znakovita poetična naslova: "Pjevam tebi, Slavonijo!" Ne glasom, već stihom kazuje kako i s koliko je osjećaja doživljavala i proživljavala svoj ravničarski zavičaj.

I naslovnica treće knjige dokazuje i slikom otkriva da je širom otvorila vrata svoga doma u sokačiću imena Šorić, koji otvara pogled prema polju i prostranstvu ravnice, gdje se pogled zaustavlja negdje daleko na horizontu! Ne, nije Pavica samo širom otvorila vrata svoga doma, već otvorila i svoje srce i dušu! U koju je stalo i "preselilo" se u knjigu sedamdeset i tri naslova stihova koji se prostiru na stotinu i dvadeset stranica fino tiskanog papira.

Podsjetimo: pjesnikinja Pavica Kusturić bila je u neku ruku u prednosti pred drugim spisateljima čija je tankoćutnost dokazana. Pavici je bilo dovoljno da stane nasred svoga dvorišta i cijeli je svijet u njezinu vidokrugu! Dokle god pogled seže, otkriva se pejsaž u kome se svakoga trena nešto događa. Samo treba znati gledati i otkriti čovjeka predana svojoj njivi; marvu koja se napasuje; ptičji svijet što širi krila iznad ravnice; djecu što nestaju u zelenilu ravnice… Nikada, baš nikada pogled ne luta u prazno… i samo malo mašte, motiv se za tren preseli u priču ili stih. Kod Pavice, u zadnje vrijeme i u crtež!

Ali, nije sve baš tako idilično da ne kažemo – bajno!

Da, neće joj pobjeći motiv! Ako ga ne "uhvati" danas, možda se sutra s buđenjem jutra i sunca "preseli" na papir! Ali, taj bogom dani motiv, spoj čovjeka i prirode, ima i svoju drugu stranu. Kada se nasred dvorišta oglasi tisuću i pet stotina gladnih svinja, ode motiv u – propast! Ili kada nebo zaprijeti nepogodom, ostavljaj sve i brani se od nebeske pošasti! Ili, kada iznenada poslenici sa svojim teškim traktorima i strojevima "osvanu" pred dvorištem - riđane i dorate više nitko ni ne očekuje! – evo ti belaja: gladni, žedni, umorni…traže svoje, kakvi motivi, kakve pjesme…sve se za tren raspršii, realnost traži svoje, od kojih domaćica Pavica ne može pobjeći. Možda će se ponovo vratiti, kadgod noću i u zoru svome pjesničkom svijetu i zato ne čudi priznanje, da joj je uvijek – kraj kreveta – bila pri ruci olovka i papir da joj, kojim slučajem, do zore ne pobjegnu pjesnički snovi…

Njezina druga iz Magdalene – krevet do kreveta – prosvjetna savjetnica Magda Matasović – uz Pavicine stihove zapisuje: *Pavica je pretvorila svoje treptaje duše u stihove!* I kaže: *Treba život voljeti, pa će manje boljeti! Ali kada dublje uroniš u stihove, osjećaš strah za sutra i ovo danas!* Pavica nam otkriva stihom te strahove: *Pjevam tebi, Slavonijo, u mom oku suze. Po šumama, poljima, tko tu tvoju sreću uze!* Magda otkriva da stihovi Pavice Kusturić u *svakoj riječi osjeća sve mijene, teškoće, stradanja svoga zavičaja!* Pjesnikinja poručuje: *Slavonijo! Pjevat ću o tebi sve dok ima života u meni! O onome tko te srcem kiti, što je bilo, što će sutra biti! U vremenu jučer, danas, sutra; što donosi i u prošlost šalje, i otkrivati se svemu, kako život nastaviti dalje!*

I stihovi u odjeljku "Tako je govorila moja baka" Pavica brodi svojim zavičajem, tjerana neobičnim "veslima" - starohrvatskim jezikom koji je u njezinom okruženju znan kao stara hrvatska ekavica. I već u drugoj pjesmi –"Nema više ti' vremena" - ona daje do znanja: *Dok majka moja belo blatno tkala, svetlila joj naša petrolejka stara!* Bilo je to vrijeme *U dubini zimske noći neumorno srce kuca, tkalački se stan klati, u šporetu vatra puca!* Okrznuo je Pavičinu dušu i srce, vrtlog vremea u kome seoska žena i pjesnikinja otkriva: *Tjeskobne su moje noći promatrajući što se zbiva,*

koju kaznu sad da plaćam a za ništa nisam kriva! I dalje, Pavica – jasno bez uvijanja – otkriva našu sumornu sadašnjost: *I svi ljudi oko mene a još k tome svjesni nisu, kao ovce izgubljene, gdje su, što su i čiji su?* Posebno je boli što njezin zavičaj, sa marnim ljudima, proživljava teške dane.

Za razliku o stihovima koji smješteni u poglavlje "U vrtlogu vremena" - obojeni sumornom svakodnevicom, stihovi o "Magdaleni" odišu nadom, vjerom u izbavljenje iz bolesti srca, za razliku od onih stihova koji pritišću posljedicama "bolesti" ljudske gramzljivosti, bez osjećajnosti za one koji pate...Njezin sudrug iz Donjomiholjačke pjesničke "radionice", "Mihael" - Zdravko Živković, Pavicu i njezine stihove svrstava među hrvatske neoromantičare, ali će nam Živković poručiti, da zbirka "Pjevam tebi, Slavonijo" otkriva Pavicu *kao senzibilnu osobu koja na jednostavan i nenametljiv način nudi svoje doživljaje, razmišljanja, zapažanja...s puno žara i žive vjere koja izvire iz njenih stihova!*

Moram priznati da me svaki susret sa srodnim dušama - u stihu i crtežu - čini sretnijom i zadovoljnijom. Bit ću toliko neskromna da vam stihom iznesem svoje osjećaje: "Pred publiku kad izađem i uz mikrofon se nađem pa osjetim pjesmu svoju, ime svoje zaboravim, čini mi se manje važno, samo pjesmu predstaviti, izreći je čisto, snažno...Da me pjesma tako nosi, do osobnosti mi nije stalo, kad je pjesma izrečena, u duši mi lakše biva i valjda će tako biti dok pišem i dok sam živa!

Kažimo: Pavica je svoje stihove ilustrirala crtežima i akvarelima proizišli iz njene slikarske radionice! *To je, uz stihove, moja druga velika ljubav koju sam kasno otkrila!* - uzdiše pjesnikinja Pavica Kusturić!

Sahranjena je desete velječe (nedjelja) dvije tisuće i trinaeste godine – uz veliki broj mještana i prijatelja pjesnika iz cijele Slavonije - na mjesnom groblju u Lacićima.

TRAJNE I DUBOKE VEZE SA ZAVIČAJEM: iz doma, koji se smjestio na kraju maloga sokačića Šorić, pjesnikinji Pavici Kusturić pucao je pogled do "na kraj" svijeta! Evo je sa svojim unucima Mihaelom i Slavenom u lacičkom polju...

I U SEOSKOM DOMU TEHNIKA: Pavica je u kasnim zimskim večerima –prije desetak godina - putovala u Valpovo gdje prošla tečaj "opismenjavanja" na kompjuteru

SNOVI ODOŠE KAO JUTARNJA MAGLA

Utihnula je samica Valentina Čajkovca. Posljednja Valetova knjiga pršti od ljudske predanosti stihovima, pričama, zgodama koje su ga pratile u njegovim pjesničkim snovima i uzletima

Tužno je prisjećanje na sudbinu Valentina Čajkovca Dedovinu. Nije, nažalost, doživio da uživa u svojoj posljednjoj knjizi naziva svoga nadimka – "Djedovina". Sudbina se poigrala i odvela ga u nebeske visine u svojoj šezdesetoj godini. Iznenada. Bio je, gle čuda u Šokadiji, četrnaesto po redu dijete oca Antuna i majke Ane. Ostao je iza njega pjesnički trag kojim će nastaviti koračati oni koje je Vale vodio za ruku kroz pjesničke staze i bogaze. Najmlađi Prkovčani kojima je bio otac, prijatelj i poticatelj na putovanjima pjesničkim maštovitim puteljcima.

Posljednja Valentinova knjiga "Djedovina" pršti od njegove ljudske predanosti stihovima, pričama, zgodama koje su ga pratile u njegovim pjesničkim snovima i uzletima. Knjiga u kojoj, igrom sudbine, Valentin nije uspio uživati. I ne samo u stihovima koji se gnijezde u "Djedovini". Nije se razdvajao ni od svoje samice koju je nosio sa sobom na sva pjesnička druženja i šokačke susrete u ravnici. Uvijek je bio tamo gdje je pjesma i veselje. *Nek veselje uvijek traje, sačuvajmo običaje. te u pjesmi i veselju, ispunimo svoju želju* - poručuje Valentin.

Tako je živio i uživao Valentin sve do onoga dana – subote dvadeset i devetog prosinca dvije tisuće dvanaeste - kada ga je zaskočila iznenadna smrt u šezdesetoj godini. Vale – kako su ga zvali prijatelji – na uvodnom mjestu svoje "Djedovine" čitatelju skreće pozornost da stihovi u knjizi nisu maštanje. *Toliko toga sam imao, doživio, opjevao, ali se nije upisalo. Život je išao kroz dane odabrane, gdje se vidi, čuje, onda zapisuje. Ali*

snovi daju toliko toga što nije zapisano, odlaze kao magla jutarnja. Te je ima, te je nema, a dan odmah i svjetliji biva, sve do noći, kad u tamu skočiš! Slažeš misli koje dođu ili ih gledaš ispred sebe... i kroz život gledaš kao kroz prozor. Tako blizu, a tako daleko... Sve se zbiva pod svodom prirode koja rodi i donosi dar svima nama!

U danima mirovine – ali nije zaboravio "volan" teškoga "Poletova" kamiona – njegov je alat bila olovka i trzalica kojom je spretno prebirao po žicama samice svoje miljenice. Stihovima koji se množe u "Djedovini" Valentin je ispleo priču o sebi i svome rodnom prkovačkom zavičaju, o svemu onome što su oči otkrile, srce osjetilo, a pjesnička duša pretočila u rime. Dabome, najviše je rima posvećeno doživljajima i zgodama iz susreta s ljudima u blaženom okružju svojih Prkovaca. Dio svega toga Vale je ilustrirao fotografijama i ilustracijama.

Na prvim je stranicama svoje "Djedovine" ponudio najpoznatije bećarce koje su njegovi Prkovčani najčešće pjevali u svakoj prigodi veselja, bila to svatovska, ili na nekoj od brojnih priredaba u selu, ili na nekim znanim kulturnim manifestacijama. Spomenimo: čak na prvih pet stranica svoje knjige Vale je zabilježio stihove bećarca koji se u Prkovcima i o Prkovčanima pjevaju na svadbama i inim drugim veseljima. Dao je naslutiti da je i on svojim pjesmama pošao tim bećarskim tragovima, otkrivajući i svoje lice prema svome zavičaju, običajima, navadama, zgodama koje je – čak što više – i dramatizirao za igrokaze koji su izvedeni i na pozornici, kao što je slučaj s igrokazom o seoskom čordašu.

Knjiga svjedoči kako je Valentin bio predan i utkan u život i običaje svojih malih Prkovaca. Koji su mu prirasli srcu pa kaže: *U Prkovcima u šumskome kraju, živjelo se k'o u malom raju!* Uz stihove koje nam daruje, Vale nudi slikovne ilustracije nekih seoskih zbivanja prošlosti u kojima je i on sudjelovao bilo kao lovac, tamburaš, folkloraš, poljodjelac, ili kao voditelj pjesničkih poletaraca. Slike svjedoče o Valetovu sveprisutnosti u svim važnijim zbivanjima njegovih Prkovaca, čijim će sokacima još dugo odzvanjati zvuk njegove samice i njegovi stihovi. Neka mu je hvala što je bio lučonoša koji je budio osjećaje srca i duše – stihom i u duši najmlađih.

Priznavao je da ga je često obuzimala sjeta što novo vrijeme briše tragove prošlosti, ostaju samo sjećanja poput onih u stihu o starom đermu: *Prazan utvaj, nigdje nikoga nema, niti bake Mare da kraj mene drijema. Visoka je trava zelena, nema više ni lijepih uspomena!* Da, nema ostale su u Valinoj "Djedovini". Njegovi su stihovi više priča i zgode ispričane s rimom, ponekad – kakav je red za priču – i bez rime.

Valetovoj "Djedovini" sretan put među čitatelje, popratili su i njegova dva pajdaša po rodu i stihu: Đuro Smolčić iz Andrijaševaca i Iva Čajkovac Slavonski, Prkovčanin. Đuro je zapisao: *Ako zavirimo u dušu ovog svestranog Slavonca, susrest ćemo zanesenjaka čiji entuzijazam uvelike iznenađuje, ali i ohrabruje. Ohrabruje strast kojom čupa djedovinu iz zatrtih korijena, strast kojom otima od zaborava već pomalo izbljedele slike seoskog života nekada. Slike koje su kod mnogih već dobrano izbljedile ili potpuno nestale, slike kojih se neki i stide. Valentin Čajkovac – ne!* Iva Čajkovac poručuje čitateljima da na volju razluče: *Tko je ovdje tko, tko je djedovina ili dedovina, ili je to – uistinu – jedno te isto!* Žalimo što odgovor na to pitanje, na veliku žalost, ne može odgovoriti Valentin koji nas motri s nebeskih polja! Možda bi se složio da je djedovina i dedovina, nasljeđe njegovih i naših korijena za vječnost utkana u naše slavonsko tlo!

KAMO GOD KRENE VALE, PRATIILA GA I NJEGOVA SAMICA MILJENICA: na jednom od posljednjih pjesničkih nastupa, onoga u Vrbanji, Vale se nije odvajao ni od svoje samice

Željkovi stihovi o svome zavičaju
TEŠKO JE BITI SAM U MNOŠTVU!

Poruka je pjesnika Potnešila u svojoj prvoj knjizi "Prostori duše" koju je osim svojih stihova ispunio i svojim bajkovitim ilustracijama

Evo još jednoga pjesnika iz ravnice koji je širom otvorio vrata svoje duše! Ne, ne morate kucati, s knjigom u rukama ulazite u dušu pedesetosmogodišnjeg Đurđenovčanina Željka Potnešila koji je i svoju knjigu stihova naznačio da je odškrinula prostore duše. Dabome, prostori su otvoreni i za vas ne samo u njegovoj duši već i u srcu! Čije otkucaje Željko usklađuje i s otkucajima svoga srca. To se svakome otkriva tko počne čitati njegove stihove koji se razlijevaju na više od stotinu stranica prve pjesnikove knjige.

I jedno iznenađenje koje vas očekuje u Željkovim prostorima duše: pjesnik vam je uz stihove darovao i svoje bajkovite ilustracije koji na posredan način oslikavaju ono što nam Željko daruje u svojim stihovima. Pred nama se odmotava jedna nova knjiga koja nam na svojim stranicama nudi dva lica Željka Potnešila. Već

ilustracija naslovnice knjige "Prostori duše" daje naslutiti da se pjesnik često seli u neke druge prostore u kojima nam obitavaju njegovi stihovi na granici bajkovitosti i realnosti! Ujedinjeni stihovi s ilustracijama u jednom licu, dalo je naslutiti pogovaraču i uredniku knjige Zdravku Živkoviću, pjesniku iz Donjeg Miholjca, da uzvikne: *Pa on je kompletan umjetnik!*

To je, dabome, lijepo priznanje za Željka Potnešila, koji – unatoč dvostrukoj ulozi u knjizi "Prostori duše" - ne pruža jasne dokaze da je sretan, zadovoljan što u duši i svojim prstima pokazuje da ne skriva svoju darovitost. Jer stihovima otkriva što ga najviše tišti, muči: samoća! *Biti sam u mnoštvu teško je, znaj. Tražiš li braću... nizak si za njih i ostaješ – sam!* I u pjesmi u kojoj stihom oslikava sudbinu svih onih koji su životom i radom bili vezani za nekada znanu i slavnu tvornicu koja je pružala mnogima kruh i budućnost: *Dimnjak visok, našeg diva, pronio je svijetom glas da potraži sirot' radnik spas...* ali, na kraju – kako to obično biva, vijek i pol *bez laskanja i hvale, hranila si djecu bosu, koja hrle kao majci!* Ne zadugo, dabome!

Zato Željko danas u svojoj pedeset i sedmoj želi: *našoj braći da im svane bolji dan, da zavole slavuja i svoj zavičaj!* Ono, što je, čini se, pjesnik pomalo izgubio! Naslućujute: u prostorima duše ne caruje idila već mnogo više prilike i neprilike koje tište naše – ne samo prostore duše - već i one realne, geografske, zavičajne u ravnici okrunjenoj bogatim ravničarskim poljima, šumama, rijekama i vrijednim, marljivim ljudima. Željko u tim prostorima živi i slaže svoje stihove. Koji često oslikavaju i prostore ranjene duše! T*og je dana cvijet ljubavi licu drugom niknuo u duši!* Ali tu nije bio i kraj nadanja. Tragove izgubljene ljubavi ne možeš samo tako izbrisati! *Ti još uvijek lutaš u noći, živiš sam kao nekad i znadeš da je sve uzalud!* Treba se, dakle, okrenuti životnoj realnosti, jer *Ako ljubav uvene (kao ubrani cvijet) za suncem će poći u svijet.*

I na tragu toga stiha pratimo pjesnika na putovanju kroz mirisne puteljke proljetne noći sve do šetnji bez varljive ljepote i čarolije, ali i svu ljubav koja se skriva i otkriva u ljepoti proljetna dana…što budi dušu našega pjesnika sanjara! Ali ni u snovima ne može čovjek pobjeći od svoje samoće! *Zaželi mu sreću, ne kvari mu san. Ne pitaj ga zašto je danima sam!* Dodaje: *Zaželi sreću tom čudnom poeti što u noćima dugim zvijezdama leti!* Da, samoću nije lako odagnati jer *na putu sivom i ponekad sam sa sjenom!* Pogovarač i urednik "Prostora duše", prijatelj po stihu, Zdravko Živković, Donjomiholjčanin, zapisuje svoje osjećaje čitanjem Željkovih stihova: *Nedokučivo je pjesničko nadahnuće, čudesni su putovi pjesnički, neponovljiva su i veličajna djela iz njihove duše iznjedrena pa i onda kada koračaju sami u sutonu "na putu sivom i ponekad sami sa sjenom.*

Sjene nestaje kad se zaputi u zavičaj. *Zore rane bude daljine noći i dani vranci jure kroz klasja rodne nizine.* Sanjari: *Sunce kao zlato u polja već liježe. Mjesec mlad priprema tajne na put. Kao nekad, davno, doći će ona koja nosi na grudima dukat kao mjeset žut.* Da, mnoga je zavičajna sjećanja oživio svojim stihovima, posebice ona koja su vremenom klijala u njegovom životnom i radnom okruženju, pa je tako stihovima oživio i jedan davni školski odmor, potom opčinjenost prirodom, cvijećem, proljećem i pjevom ptica u krošnjama drveća i grmlja, zimskom idilom u kojoj srna ostavlja svoj trag u snijegu… *Mirna ljepota u pokretu srne uz šapat stiha tijelo joj trne!*

Lirska i pomalo romantična duša osvojila je stihovima najviše prostora u knjizi u odjeljku nazvanom "Vidici zavičaja". Pjesnik je širom otvorio dušu opsjednut zavičajnim ugođajem, otkriva: *Nije mašta, nije san. Ispod grana starog hrasta gledam mili zavičaj.* Plovi, meka srca i otvorene duše, uspomenama kroz prostore zavičaja gdje ga na svakom koraku opčinjava cvijetak koji mu se nudi, uz miris i kruha i mlijeka, oči se kupaju u zlatnim poljima zrele pšenice. Za kraj, pjesnik nam otkriva stihove i o slavonskim bećarima ali i o kolu na sokaku uz cilik tamburice: *Malo selo u zlatu ravnice otvorilo srce pjesmom, plesom, zvukom tamburice...*

Složimo se i sa zaključkom Zdravka Živkovića, da je Željko Potnešil, svojom prvom knjigom stihova dugo brusio i dotjerivao svoje stihove, usavršavao svoj pjesnički izraz stvarajući nove pjesme i strpljivo čekao da bi otkrili kako u "Prostorima duše" - ključa stvaralačka *energija od autorovih najranijih pjesničkih pokušaja do današnjega dana. Željko nam je širom otvorio svoju toplu pjesničku dušu i time omogućio uživanje u njegovoj poeziji!* - zaključuje Zdravko Živković.

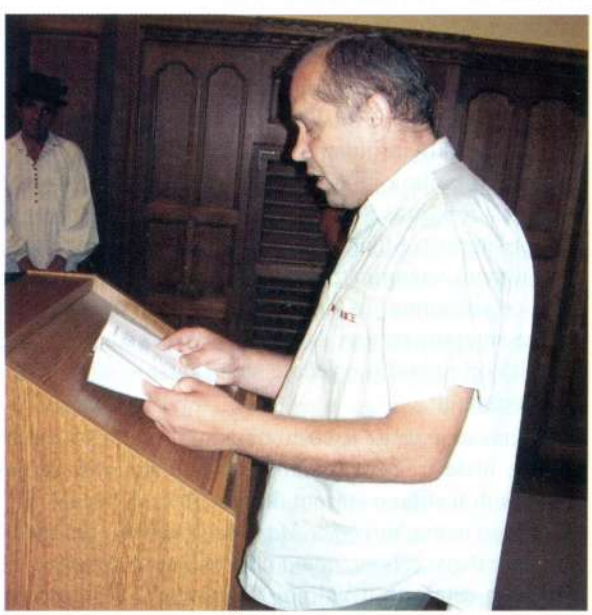

TRAGANJE ZA SREĆOM: u jednom od svojih stihova u knjizi "Prostori duše" Željko je rezigrirano napisao: "uzalud tragaš za srećom, jer žena koju voliš s drugim je našla sreću!"

OSJEČKO
prvo hrvatsko pivo

U svojoj najnovijoj knjizi pjesnik Šmit daje do znanja: DONIJELO ME VRIJEME U SLAVONIJU

Priznaje stihovima, riječima i fotografijama Valpovčanin – doseljenjem prije trideset i četiri godine – Stjepan Šmit, pjesnik, pripovjedač, kazivač, zaljubljenik u svoju Slavoniju, poslom vezan za najširi krug pučana – veterinar po struci - poručuje svima koji čitaju njegovu knjigu o trideset i kusur godina vezan za Valpovo i Valpovštinu

Stjepan Šmit u svojoj najnovijoj knjizi daje do znanja svima koji listaju stranice: *Donijelo me vrijeme, tu u Slavoniju...s golubovima i psima i svim ostalim malim i velikim ljudima... Donijelo me vrijeme s oblacima i snijegom, sa suncem i kišama, s rijekama i ribama...* Iz ovoga se može zaključiti i još nešto: s čime se pjesnik Šmit družio u njegove trideset i četiri godine življenja u ovome kraju, jer: *Pustilo me da se veselim i tužim, da rastem i starim...i onda se izbrisalo!* Ne, naravno: ni vrijeme ni ljudi ne mogu izbrisati sve tragove koje je ostavio iza sebe i oko sebe veterinar, pjesnik, društveni, kulturni i sportski poslenik. Nije ostalo samo *sunce i oblaci, kiše, rijeke i ribe, i neki sasvim drugi ljudi, slični onima koji bijahu kao i ja... I moje pjesme u knjigama!*

Ova najnovija, Šmitovih trideset i četiri godine u Valpovu, svjedoči ne samo o njemu i ljudima s kojima se družio, već i mnogo više i mnogo šire. Šmit nije bio osamljeni otok već je bio svuda i svagdje! Gdje god se kretao, radio, govorio svoje stihove... što je prelazio okvire samo biografije već otkriva uz ljude i sliku razvitka i ljudi koji su djelovali u gotovo pola stoljeća Valpova i Valpovštine. Oslikani pjesničkih osjećajima i osjećajima i srca i duše.

Ne, nije samo lijepa i ugodna krilatica, kad Šmit ponavlja gdje god se pojavi: *Ljudi, ja vas volim!* Priznaje: *Promatrajući svijet oko sebe u svim razinama, čovjeku se otima misao, traži spoznaju o sebi. Gdje sam to ja u tom svijetu i kako sam prošao življenje... Pokušao sam napisati viđeno o sebe...* I nastavlja *Tragam za sobom... tragam gledajući, gdje sam, po kakvoj životnoj plovim stazi... osmjehom sudbine obasjan, hodim dalje radostan...cijelov sreće nosim na licu!* Kada se spusti s nebeskih pjesničkih visina na zemlju, u pjesniku otkrivamo i kroničara najvažnijih zbivanju u kraju u kojemu je živio, događaje i ljude između kojih se kretao i s kojima je brodio u vremenu iza nas!

Eto, takvoga ćete i danas sresti Šmita, od jutra rana kada "uplovi" među klaoničke mesare, pa do kasnih večernjih sati kada se okruži svojima prijatelja iz valpovačke pjesničke udruge "Poeta" čiji je predsjednik. Između klaonice i pjesnika, svoje će vrijeme podariti uzgajivačima malih životinja, konjogojcima, pecarošima, košarkašima i rukometašima, stolnotenisačima, plesačima i pjevačima "Valpovo 1905", na kraju – zapravo na prvome mjestu – u stihovima ostavlja i uknjiženi trag o svojoj obitelji: supruzi Anici, majci Agnezi, kćeri Đurđici, spihologu i sinu Đuri liječniku...

Eto, to je "lepeze" kojom se uzbuđuje, raduje, živi i uživa Stjepan Šmit, Valpovčanin s voćinskim korijenima, koji je svoju povijest življenja, rada i radovanja u trideset i četiri godine bivstvovanja u Valpovu i Valpovštinu ukoričio na dvije stotine i trideset stranica knjige, koja je na dijelu stranica više kronika trideset i četiri godine Šmitove svakodnevice, u kojoj će svatko tko god je uzme u ruke, naći bar nešto, ili bar nekoga kojga znade samo po imenu ili po njegovu djelovanju u krugu kojim se kretao i danas krstari veterinar i naš pjesnik Stjepan Šmit.

Tragovi su "posijani" na sve strane! Najviše, dakako, u stihovima koji su navirala, bolje kazano – izvirali iz pjesnikove duše i srca! I to najčešće o onima s kojima se sretao, družio, provodeći najviše vremena, slušao njihove jadikovke ali sudjelovao u njihovim svatovskim i inim drugim radostima i veseljima...*U ovoj epizodi što se život zove tkaju se stalno neki novi dani...U pleteru raznih životnih boja ostaje epizodna slika moja!* - priznaje pjesnik.

Da, u toj epizodnoj pjesnikovoj slici, trajno ostaju stihovi protkani gorčinom o sudbini seljačkog puka, na koji je Šmit radom ali i srcem i dušom naslonjen. Koji taj puk prati i danas što se svakim danom osjeća sve jadnije što biva starijim, napušten, bez nade u bolju i sretniju budućnost! Otvara dušu: *Svi bičevi nepravde pucaju po tvojoj koži, seljače... koliko hijena ljudskoga roda sladi se tvojom mukom... koliko vampira, razmetnika, siše tvoju krv! Na tvojoj muci rastu mnogi ljudski korovi!* Da, to su oni koje je sretao od sela do sela, od kuće do kuće u koje zalazio, to su oni koji su se kretali *između zemlje i sunca, plovili im dani kroz žitišta i kukuruzišta, sipali se kroz ambare i zrnje... mirisali na konje i svinje...opijali se rakijom, praćeni osmjehom tuge i psovkama sudbine...*

Šmit će složiti stih: *Pozdravljam vas koji nemate vikende, nedjelje, svece ni praznike, vas koji nemate godišnje odmore, tople obroke ni povoljne kredite. Vas kojima se vječno uzimalo, a tako malo davalo... Pozdravljam, vas koji imate ruke pune pljeva, često puta prljavu ali savjest mirnu i čistu! Naši seljaci su znali gubiti tvrdo, bez suza, oni bole u sebi i umiru u pokornosti i tišini sudbine i bolu nepravde!* Stihom poručuje: *Još ste bili tu, a već ste bili prošlost... Neki dan u vašem glasu drhtalo je vrijeme i žal... Pogledi su vaši daleki i sjetni. Generacijo djedova i oca moga, ispraćam vas jednoga po jednoga, a dani su sivi i kišni i vas više nema!*

(Odužio se Šmit stihom i svome djedu Đuri Brijačku, konjogojcu, ali i patniku koji je iz voćinskih šuma izvlačio konjima klade do stanice odakle je Gutmanovom uskotračnom prugom odlazila do belišćanske pilane: *Djede, tvoje ruke bile su tvrde i hrapave da moja usta ne budu gladna...trošio si sebe da meni bude bolje... Danas tvoja slika kraj moga uzglavlja, moj je oltar a ti si moja svetinja i ja tebe noćas uzdižem i proglašavam svetim!* I još nešto što ne izlazi iz srca i duše terenskog veterinara ili jednostavnije rečeno – tiraca! - koji svakodnevno zaviruje u staje, obore, obilazi živad koja se šepure seoskim dvorištima... *Svaki put kad bi došao u dvorište i osjetio miris štale i blizine seljaka domaćina, u meni se rascvjetalo i zamirisalo djetinjstvo... Svaki pogled na te stare izrađene seljake podsjećao me na djeda Đuru...* Tužan je bio pjesnik kada se kao odrastao morao rastati od svoga stajskoga ljubimca: *Daj da te još jednom pogledam pogledom sjetnim, a kad čujem topot, dragih mi kopita u daljini srce moje šokačko ostat će vječno ranjeno i prazno!* Otvorio je duši i za svojim četveronožnim kućnim ljubimcima: *Oni samo što ne govore, ali svaki ima nešto svoje, kao i ljudi...voljeli smo naše pse pa je bilo i bolnih rastanaka. Moj je pas volio, i ja njega, iskonsko prijateljstvo traje među nama. Čuvar mojih snova, čuvar moga doma moj pas Teri!*

Držao je u svome valpovačkom dvorištu sve životinje: od onih što se glase mijaukanjem, do onih što laju, mekeću, rokču, njiskaju pa je uz njih osjetio i čari sajamskih nadmudrivanja i nadmetanje. *Upoznao sam i domaće švercere i redovne nakupce i prekupce. To je poseban svijet u koji sam ušao... poseban su svijet bili potkivači konja i remenari. To su ljudi koji su neminovno morali ući u moj život... sretan sam što sam upoznao i tu boju života.* A u društvu malih životinja, pjesnika su taknuli njegovi golubovi: *Bijela golubica moja u kljunu nosi slamku, žuri dvorištem do štale... osjećam, u zraku trepeti – ljubav!*

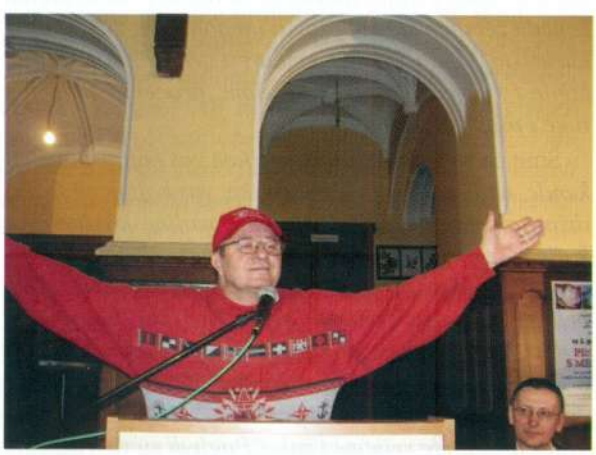

STIHOVIMA POLETIO U NEBESKE VISINE: kada god kazuje svoje stihove Šmit širi ruke i poljeće nebu pod oblake!

Na pragu svoga šestog desetljeća, Šmit je otvorio i vrata i prozore, ali i srce i dušu, svakome da zavire i provire u njegovu dušu i srce. Ništa nije prekrivenom tajni! Sve kazano pričom, slikom, ali i stihom. Otkrio je svoje osjećaje, strepnje, nadanja i radovanja. Svima onima koji zavire u stranice njegove knjige s pozivom da zajednički podijele sve ono što im pruža na dlanu! *Meni ne treba raj, ostavljam ga vama... Meni ne trebaju anđeli ni Jeruzalem...ja imam svoju Slavoniju i u njoj ću zavjenčiti bez vas... vama, na "onome" svijetu želim sreću, zaslužujete i uživajte!"*

NAJDRAŽI TRENUTAK: obitelj Šmit u rijetkim prigodama kada se nađu na okupu u obiteljskom domu u Valpovu

NA USNAMA – POTOK PJESME

Zavičaj, onaj od jučer i ovaj danas, pred našim se očima odmotava stihom... Razmišljanje o stihovima dvadeset i šest pjesnika iz ravnice kojoj se umiljavaju Drava, Vučica i Karašica i obasjava raskošno Sunce

U rukama nam je zbirka – snova! Pretočena u stihove s otkrivenim osjećajima, nadama, nemirima ali i razočaranjima. Kako to obično biva u našoj svakodnevici. Ujedinjeni pod jednom kapom: nebom slavonske ravnice. Ravnice, koja i u srcu i duši budi tanane osjećaje, često pretočene u stihove. Pred vašim je očima dvadeset i šest prijatelja, poznanika ili tek življenjem vezanih uz nas, koji otvaraju svoju dušu, otkrivaju svoja snatrenja, nadanja, radovanja, sjetu, ne skrivajući svoje osjećaje ... i pod jednim obećavajućim imenom **"Gledati svitanje"!** Tako glasi naziv zbirke stihova donjomiholjačkih pjesnika imena "Mihael".

Ravnica: zavičaj – onaj od jučer i ovaj danas – i pred našim se očima odmotava stihom još uvijek uz prašnjavi poljski puteljak, uzorane njive, polja zlatnih klasja pšenice koja se u ljetnoj omari talasa poput nepregledna mora, zelenih livada i šuma i šumaraka ...jer, kako nam otkriva svojim stihovima Slavica Šulhof *zavičaj je ono prvo što okusiš pogledom blagim i smješkom kao mlijekom. Sunce te ovdje toplim zrakama obasjava, zavičaj popiješ prvim majčinim mlijekom* Eto to je ono,

zavičajno, što je najviše taknulo i pogodilo u dušu i srce i što su nam najčešće u ovome zborniku pjesama ponudili na uživanje u čitanju. Da, i Danica Zlatunić, Donjomiholjčanka, poručuje: *Uz pjesmu, moja Slavonija diše i kad nas ne bude više, netko drugi će se istim žarom diviti mojoj Slavoniji, suncem obasjanoj!* Iz srca Jasmine Žigmundić, izvire: *Šokica sam i neka sam, ispod vrata dukat sija, na usnama potok pjesme, u srcu Slavonija!*

Slavonije, ravnice, zavičaja, puna je duša pjesnicima. Ne samo za radovanje. Dabome, ne žive pjesnici samo u oblacima, izvan vremena i prostora, nije sve samo na doživljaju pogleda očiju. Zaboli i srce, rodi se i čežnja: *Da mi je vidjeti Slavoniju moju, da mi je zagrliti zlatna polja...da mi je sada biti tamo, kamo me srce najviše vuče, da mi je osjetit' moju ravnicu...* uzdiše Ivanka Bišof.

Svitanje dana, koje se najavljuje u naslovu ove zbirke, očekuju ne samo pjesnici u svojim stihovima, već najviše oni koji se radom bore za svoju koricu kruha, kraj svojih plugova i kosilica na rodnim poljima...Za koje će Marija Cafuk stihom uzdahnuti: *Slavonijo, žuljevita ljubavnice ratara, krepka krčmarice bećara, ne rađaj patnjom, zemljo očinska!* Najizravnija – i najbliža mukama puka u ravnici, pjesnikinja iz Lacića, Pavica Kusturić, glasno i jasno kazuje: *Pjevam tebi, Slavonijo, a u mom oku suze, po šumama, na poljima – tko tu tvoju sreću uze?* Sa suzom u očima i gorčinom u grlu, Anica Šimenić poručuje: *Pjevaj s nama, Slavonijo mila, svirat će ti strune srca mog'.*

Da, pjesnici su sjedinili svoja srca i evo nam zbornika njihovih struna. Ana Kovačević Grgić, u svojoj pjesmi znakovita naslova - "Dolina suza", priznala: *Ja u duši nosim tu suznu dolinu. Vjerujte mi, najteže je u starosti mijenjat' okolinu!* Na svoj osobiti način s puno sarkastičnosti i gnjeva, stihovima se pridružio i znani slikar naive Ivan Francuz iz Marijanaca u *Paklenom šokačkom nokturnu* daje do znanja: *Čuje se promukli škrgut iz bodljikavog šipraga...to Šokac Boga moli, a čeka pomoć makar i od vraga!*

Uz one stihotvorce koje smo već sretali i koje znamo kako dišu i što stihom kazuju, u panorami "Gledati svitanje" podosta je novih imena koji se prvi puta uknjiženi pojavljuju. Njima je, čini se, posvećen glavni nadajući naslov ovoga zbornika "Gledati svitanje"! Vrijeme će pokazati koliko im je pomoglo ovo svitanje od stotinu i šest naslova njihovih stihova, Hoćemo li uskoro uživati i u stihovima Vjekoslave i Eme Ćosić, Rozike Cvetanić, Karmele Dedić, Marije Cafuk, Sanje Bakić, Vere Betlehem, Josipa Lucića, Andreasa Sklizovića, Ivanke Bišof, Anice Šimenić, Jasmina Žigmundića, Janka Šarića, Ivanke Bišof, Slavice Šulhof, Kristijana Bikića... to su imena koja u svitanju naznačuju i najavljuju svoj pjesnički dolazak, uz već one znane koji su došli ranije svojim ukoričenim knjigama stihova.

Ono što na prvi pogled, prvo čitanje, daje naslutiti: svi zajedno izniču, ili su već iznikli, iz ove naše drage slavonske ravnice gdje svaki pogled ima svoju "metu" opažanja, doživljaja koji na kraju izviru stihom! Oni su nam odškrinuli vrata svoje duše i svoga srca i ponudili na čitanje ono što se rodilo u njihovu srcu i duši. To daje posebnu vrijednost ove tiskovine – zbornika, jer svjedoče da je slavonska ravnica plodno tlo ne samo za rod krušarica, život stada domaće marve već je plodno tlo i za buđenje duše i nemirne otkucaje srca. I poticaje na plemenite i srcu drage doživljaje u predjelima ravnice, prošarane svim bojama raskošnih proljetnih, ljetnih, jesenjih, bogami i bijelih zimskih dana, prepoznatljivim slikama marljivih radnika u svome bogom danu zavičajnom okruženju!

Da, dobro je ponekad u snatrenju poletjeti "nebu pod oblake". Život, nas međutim, ne veže samo za prašnjave puteve, šumske staze i bogaze kojima se hodi i koji nisu posuti ružama. Na to nas podsjeća i Sanja Bakić, kada stihom progovara: *Boriti se treba, jer to život traži. Boriti se i ne odustati!* jer *ako se boriš, pobijedit ćeš!* -zaključuje Sonja. Ovaj zbornik sa stotinu i šest naslova stihova, potvrđuje, svjedoči da je dvadeset i šest autora izvojevalo pobjedu! Daj Bože, na kraju, da se ostvare i pjesnički snovi Zdravka Živkovića, kolovođe donjomiholjačkih pjesnika, koji u pjesmi "Šokačko kolo" snatri: *Nek' obgrli slavonsku ravnicu, Srijem, baranjske rodne vinograde, pa nek' cijela kugla što se vrti po tom kolu Šokadije – znade!*

Čujete li i vi zvuk sitnih žica tamburice koje vas pozivaju da zaigrate?!

ZADOVOLJAN POGLEDOM NA – SVITANJA: predsjednik Donjomiholjačke pjesničke udruge "Mihael" Zdravko Živković, sretan što je uknjiženo izdanje Donjomiholjačkih pjesnika, pod naslovom "Gledati svitanja", dok svoje stihove kazuje Donjomiholjčanka Danica Zlatunić

Održan drugi «Bećar fest» u Babinoj Gredi

ŠOKAČKI BEĆARI UDRUŽENI U PJESMI

"Alaj ću se keriti i bećariti – ni'ko mi ne može zabraniti2 - poruka je drugoga bećar festa u Babinoj Gredi

BEĆARAC ŽIVI I U GRADU: baje iz muške pjevačke skupine osječke Šokačke grane pokazali su svoje glasovne majstorije da se zavičajni korijeni ne zaboravljaju i u urbanoj gradskoj sredini. Svojim su usklađenim glasovima dobili od stručnog žirija najbolje prosudbe i ponijeli tituli najboljega mušker skupine na bećar festu!

BABINA GREDA – Gotovo puna tri sata izvirala je šokačka, bećarska pjesma – jedna za drugom – u prostranoj poluotvorenoj prostoriji u koju će, za koji dan, biti smješteno zrno pšenice s babogredskih polja. Tu večer našlo je mjesta više stotina žitelja ovoga velikog šokačkog sela i njihovih prijatelja i znanaca iz Lijepe Naše. Koji su do kasnih večernjih sati uživali slušati bećarske pjesme svojih roditelja, djedova i baka, pjesme koje su se uvijek čule na slavonskim sokacima i prigodnim slavljima i svatovskim veseljima. Pjesme koje su, na kraju, našle zaštitu pod okriljem svjetske Uneskove organizacije kao vrijedno narodno blago.

Drugu godinu za redom Babogredci su iznijeli na svijetlo reflektora, bećare i bećarske pjesme, koje su muški otpjevale sijede glave a bogme i oni koji su se počeli brijati, pa čak i žene primjerene dobi ali i ljepuškaste djevojke, koji su brusile svoja grla poput pravih bećaruša! Pozornicom se u stihu i glasovima baja, snaša i djevojaka iz slavonske ravnice, odmatala prošlost

I ŽENE U REDOVIMA BEĆARUŠA: ženske je čeljad z seoskim sredinama, gdje se rodio i nastavio živjeti bećarac, bile najčešće momačka čežnja i u svatovskim pjesmama predmet prijekora, poput kuvarica i udovica, pokazale su na bećar festu pravo lice u bećarskim pjesmama zajedno s muškim glasovima

slavonskih sokaka, svatovskih i kirvajskih veselja u kojima su bećari neukroćena glasa pjesmom dokazivali svoje bećarsko grlo. Babogredski "Bećar fest" potvrdio je da se naši bećari i bećaruše vraćaju - novim glasovima i suvremenim stihovima – u ne tako daleku prošlost. Kažimo, da je tome vraćanju bio pokrovitelj predsjednik hrvatskog sabora Ivan Leko.

Pozornicom s pjesmom na usnama i bećarskim pocikivanjem, vriskom i skidanjem šešira s glave protutnjili muška pjevačka skupina "Babogredci", koje vodi meštar i prvi glas skupine neuništivi Ilija Babić, "Veseli šokci" iz Slavonskog Broda, domaći tamburaški sastav "Ledine" i njihovi sugrađani "Veseli šokci" babogredski "Priše" tamburaški sastav "Jedini" iz Slavonskog broda, baje iz Trnjana iz društva "Lovor," Babogredci iz društva "Mijat Stojanović", tamburaški sastan "Ataše" iz Broda, muška pjevačka skupina iz Tenja, mikanovačke "Šokadije", "Tkanice"iz Cerne, muška pjevačka skupina "Šokačka grana" iz Osijeka, samičari Franjo Verić i Mata Ličanin, pjevačka skupina "Đeram" iz Donje Bebrine, "Dive" iz Babine Grede tamburaši i pjevači iz Mađarske i "Šokice i "Snaše" iz Klakara.

Kažimo: svi oni koji su svojim glasom uplovljavali bećar festom, nastavili su i dalje oštriti grla u prostorima škole u središtu sela, gdje je svatko našao svojega pajdaša u pjesmi, koja je trajala dugo, dugo u noć. Dabome, uz iće i piće koje su im domaćini prostrli po đačkim klupama i nastavničkim stolovima.

"POD ORASOM"

(Iz đakovačkoga kraja)

Vlasta Markasović

Prašina po listovima starog oraha. Nema srha. Umorni kukci spavaju. Baka sjedi na svojoj stolčići i marljivo hekla. Promatram ju. Povremeno zapitkujem. Baka hekla koncem, ali nahekla strpljivo i pokoju od svojih priča.

"Bako, a jesmol mi imali kobilaš? Di je naš kobilaš? Pa svaka ga je kuća imala!"

"E, milko bakina, di je kobilaš? Tamo di i sve ostalo!"

"Misliš kod bakunice. Jel na tavanu?"

"Kake bakunice, tamo di je sve ošlo, ko i sve što smo njekad imali. A bili smo bogata familija. Naše kuće bile s kraja na kraj sela, a najlipše priko puta fešteraja. Svaka naša cura bila lipo otpremita pa i ja, ko da sam imala mamu i dadu. A ni nji nisam mogla imat!

Ja ti, janje bakino, putujem od povoja do pokrova. Dado mi poginijo šesnajste tam u noj Galiciji, a mama odma potljam njega ode od španjolke i bajo i ja ostali sirote, kod dide i bake se otranili, pa kod uje... Bilo nas je svud širom. A ondak se bajo oženijo i doveo i mene da živim pod njegovim krovom, s njegovom ženom i dicom, da ne budemo nikom na koštu. I tako sam ti se i udala iz njegove kuće. Našla svog čoeka. Svekar nam kupijo kuću, imali zemlje i počeli lipo živit. A moj čoek bio vesel, ma taki vesel da ga nij bilo u selu. Uvik ga čuješ kad ide s njive pa piva u kolâ, a ja trč ljesu otvorit još dok ga i ne vidim. I sviro lipo, zno i tamburu i gitaru svirat i svi ga volili jer je bio taki. Rodilo nam se troje dice, a jedan nam muškić umro. Ja ga okupala i stavila u bešiku, a on sam prostenjo i poplavijo i Bog ga uzeo, štaš, Božja volja. Bilo mi žo, al sve mislim imaćemo još dice. Al ondak došo drugi rat i moj čoek moro otić. Bijo čak u Bosni i tako jednom ide on kuć, dobijo fraj i sve piva od sreće, kad prid našom šumom sustave ga njeki arambaše i ubiju ga, eto, skoro prid pragom. E, srce mi je pripuklo, a moraš živit dalje, imaš dicu, imaš njive, imaš bašću, imaš marvu. Svekar mi se propijo od tuge za jedinkom, pa iz birtije u podrum iz podruma u birtiju, a posov čeka. Mi žene radile ko marva, ne moš pustit da sve propade. Al ko da je moralo propast, ko da nam je njeko tako zapiso.

A potljam rata počele prave nevolje. Obaveza. Nije nji bilo briga ni za udovicu ni za dicu. Lipo dođu i ajd, šta imaš daj iz avlije i s tavana. A mi skrivali da nam dica ne budu gladna. Ja sakrijem šunku pa sve mislim oćel nać, oćel me terat do duvara na robiju. Terali tako i ljude svugdi. Kažu i na Jelas-polje tam kod Broda da

sade njeaku rižu u nom blatu. Svašt je bilo i mnogi je i nasrado ko nije tijo slušat i pridat tu njiovu obavezu. Još smo njekako i živili, a onda se sitili da nam i zemlju uzmu. Sve kažu predaj zemlju u zadrugu, ko bolje će ti bit, a i ne pitaju oš ili neš. Uzmu ti sami. Moj svekar ni čut! Kaka zadruga! Oni ne pitaju, ko da i je briga. Šta nisu uzeli, natirali me lipo da im potpišem treću klasu za prvu i tako ošla i zemlja. E, milko bakina, ne bi mi kopali onu žutu zemlju na brigu. Imali smo mi naše lipe njive i naš bostan i livade. A šljivici nam bili sve iza crkve, to se već ni ne sićam ko nam uzeo, jel kralj jel Tito.

Kad je lošo, lošo je. Neće da rodi na toj žutoj zemlji ni kukuruz. Sve nam gorje bilo. Prodali i marvu, ostale nam sam svinje i malo kokoši, a sad ni svinje više nemam. Sam kokoši pušćam u štalu da spavaje.

A dica rastu, idu u školu, lipo uče, kaže naš učitelj. Al šta to vridi, šta može on pomoć i šta kast kad i njega samog stalno u bajbok vode. Vidim ja da ništa od dičje škole, treba živit pa ti ja lipo prodaj dukat, prodaj dva, sam da ne moraš od sramote u dućanu uzimat na veresiju, ko ona Eva Kolareva, što im išla kast da će i tužit ak joj ne vrate njenu zemlju pa joj uzeli sve i skorom da nema šta jest. Kad sam prodala dukate došlo na red lipše ruvo, ono zlatom, pa moga čoeka tambre, pa kola, pa sve šta sam mogla prodat. Sam se od svilenke šta sam je ko cura vezla i od onog kožuška šta su prodali kravu da plate ćurčiju da mi ga napravi - e šta je lip, s iljadu bobica, od toga se nisam mogla rastat.

Dicu sam, fala Bogu, otranila i na noge postavila. Ošli u Njemačku. Eto, rade i žive, imaju svoj kru. A moj kru je taki kaki je, suv i gorak. Kad se samo sitim kaki sam kru znala ispeć dok smo još imali krušnu peć. Zamisim lipo s kvasom, a on se nadigne pod krpom, pa ispečem i režem šnjitu, naj okrugli kru prislonit na mene, šnjita velika ko tri danas. A kru gust, tvrd, a miriši...Njekad tako bilo. Peć smo dali srušit da nam ne smeta u avliji, kad nam dođu traktorom priorat bašću jel ostala nam velika bašća za kućom. Numera nam velika, prva avlija, druga avlija, pa bašća, eto barem nam je to ostalo ko njekad.

E, da naši stari mogu vidit šta smo proživili, u grobu bi se okretali. Ko gospoda se nosili kad idu u svatove i crkvu il u grad, a mi ko trulje. Tako je to. Dragi Bog sve vidi i zna za čeg nam ova pokora. Valda smo zgrišili i sad moramo ispašćat za grije. Samo dokle?

Ti me pitaš di nam je kobilaš? Saću ti lipo ispripovidat. Jedared bijo neki gospodin i landro tako danima po selu od jedne kuće do druge, a sve babe traži, što starije to bolje. Raspitivo se koje su najstarije familije u selu, ko šta ima od ti naši drndelaja. Čuo on od njekog da je u nas bogata kuća bila pa sve misli da dojde i kod nas. Tako je i bilo. Došo on, pa sve bi ne bi, ispitiva jel imate vo, jel imate no. Sve ispitiva za te naše stare stvari, a kod nas i bilo sve staro ko i sad jel nismo imali čime kupit novo. Gleda on u pridnjoj sobi orman pa ladičar, gleda Srce Isusovo i Srce Marijino vriž kreveta, gleda lampu i sve ga zanima kolko bi to koštalo i jel se prodaje. Meni baš usfalilo novaca za platit struju pa sve mislim od čeg ću se rastat. A kobilaš mi još baka dala kad sam prinosila stvari u bajinu kuću. Ko zna kolko je bijo star? Kolke su cure u njeg spremale ruvo? Al meni trebaje novci. I tako ošo i kobilaš. Ko i sve naše. Nema ti više ništ kod bakunice na tavanu. Al pogledaj. Možda su ostale naćve pa možeš u nji posadit cviće. Ja vidila kod komšinice Reze, njena snaja stavila cviće u naćve. Baš je lipo.

Ju, milko bakina, zvoni prid Večernju. Dost je bilo laprdanja. Ajmo se izmolit."

U hladu starog oraha baka skida naočale i ostavlja hekleraj u krilu dok brašnasta ljetna prašina pada neprimjetno i nečujno po nama, znajući da nam je oduvijek vjerna pratiteljica.

VILINSKE LIVADE

Adam Rajzl

Socem sam i tog ranog proljeća išao u šumu. Vrbe su pored potoka tek počele žutjeti i širiti cica-mace, a grab i hrast još uvijek su mirovali. Tražili smo divlje kruške i jabuke što će ih otac zasaditi u šljiviku, i kasnije okulirati. Za nekoliko godina izrast će ponovo mlade domaće kruške i jabuke. Kruška lubeničarka, crvenkasta i sočna, čiji su se plodovi topili u ustima i mirisali, bila je stara i valjalo ju je promijeniti. I kruška zvana tikvičarka što je imala plodove u obliku tikvice, žute i meke, te ječmenke, prve kruške što stižu na početku ljeta kad sazrijeva ječam, ispucale su i stare. Prvi bi ih jači vjetar mogao srušiti.

Kolima što su ih vukla naša dva obijesna vranca, uzdignutih glava, velike kovrčave grive i kože što se presavijala u suncu (danima nisu igdje izlazili, a otac ih je dobro hranio sijenom i zobi) stigli smo u blizinu Rokićevih livada. Otac, a i ostali susjedi, te su livade najčešće zvali Vilinske livade.

"Vidit ćeš, sinko,livade i mjesta gdje se, kako stari vjeruju, skupljaju vile i noćima plešu. Više puta našo sam krugove u sredini livade. No, više tamo ne idem. Sigurno bi krugove tamo ponovo našli. Ja sam u tim livadama dva puta loše prošo i ne bi tjeo da mi se to ponovi i po treći put. Uvik sam te livade izbjegavo nakon dva neobična doživljaja.

Jednom su me čak i vile i nosile,ne samo mene nego i konja kojeg sam jahao."

"Kako?" - zapitah znatiželjno.

"Ja i tvoj djed Jakob" - počeo je otac s nekim neobičnim sjajem u svojim modrim očima- "vraćali smo se sa sajma iz grada. Bio sam tada tvojih godina. Kupili smo nove konje. Pješačili smo kilometrima i već nas je uhvatila noć. Bila je to prava ljetna noć, puna mjesečine. Najprije smo prašnjavim putem stigli u šumu Svračnjak, prošli pored kuće gdje živi moj prijatelj lugar Maksim. On se, to si već ranije čuo, družio i s čuvenim razbojnikom Čarugom, koji je sa svojim hajducima i "Kolom gorskih tića", kako su ga zvali, unosio strah i trepet na diljskim brdima.

Već sam se bio umorio. Noge su mi otežale od puta i nespavanja jer smo morali rano ustati kako bi stigli na brodski sajam.

"Sinko, popni se na konja i jaši. Bit će ti lakše, put će ti brže proći!" - reko mi je otac, a tvoj djed Jakob. On je išao pored mene vodeći drugog konja.

O Rokićevim ili Vilinskim čudnim livadama još ranije ko dječak čuo sam puno priča.

Pričala mi je, recimo teta Marija, kako je sa svojim mužem Lajošem išla na sajam, i premrla od straha. Konji su se, na prosjeku, u šumi je još uvijek bilo mračno, u blizini tih livada, odjednom uznemirili. Zastali su na putu jer se ispred njih ispriječila neka bijela prikaza. Uzalud je Lajoš konje udarao bičem, povlačio uzde i vikao na njih. Oni su se, pjeneći propinjali, rzali, toptali nogama, razbacivali kopitima komade zemlje i prašinu i vrištali. Teta Marija tada se dosjetila.

Skinula je križić s lančića na vratu. Podigla ga je prema prikazi i njim ispred sebe nekoliko puta napravila znak križa. Viknula je glasno: "Oslobodi nas, Bože, napasti!" toliko jako da je i šuma odjeknula te vratila njezine riječi: "Oslobodi nas, Bože, napasti!" Prikaza se, valjda zbog križa, odjednom izgubila. Konji su tada ludo poskočili, potegli svom snagom i poletjeli iz šume toliko brzo da ih Lajoš više nije mogao držati na uzdama. Jedva ih je uspio smiriti na ulazu sajma. Natrag se Lajoš nije tjeo više vraćati istim putem. Konji, sinko, dobro zapamte mjesto gdje im se nešto tajanstveno i neobično dogodilo.

A, kad ti već pričam o konjima i vilama, evo još nešto što su mi stari govorili. Kažu, da su za ljetnih noći, često prije jutra i polaska na oranje, našli svoje konje s isprepletenom grivom u pletenice. Kao da ih je plela neka tajanstvena vješta ruka. To su uvijek pripisivali dobrim, kućnim vilama.

Pomislio sam odmah, a i danas tako mislim, da se konjska griva uplela tako jer su konji pomicali glave na sve strane braneći se od dosadnih komaraca i muha kojih je ljeti bilo jako puno. I mnogi su moji susjedi to go-

vorili, ali su svjedoci uvijek ostajali pri svojoj priči da posve sigurno konji mahanjem glave ne bi nikako mogli isplesti tako lijepe i pravilne pletenice slične onima što su ih majke plele svojim djevojčicama. A, sad slušaj, šta se meni tada dogodilo.

Te mjesečinom obasjane noći,upravo tu u Rokićevim livadama, nešta me, iznenada, počelo nositi. Podiglo u zrak i mene i konja. Uzalud sam viko,vrištao, potezo uzde. Konj kojeg sam jahao je letio. I ja, naravno, s njim. Tvoj je djed prestrašen trčao za mnom. I drugi se konj uznemirio, ali on nije letio nego je samo jurio pored nas. Ne znam koliko dugo su me vile nosile. Odjednom sam se zaustavio, uznojen i blijed. I djed ti je bio zadihan.

"Ušli smo, sinko, u neki zli vjetar koji nas je nosio!" - pokušao me umiriti.

Znao sam da izmišlja jer sam već ranije čuo da je to prostor gdje se, barem se tako pričalo, vile sastaju i druže.

"Sinko,ovo nisu čista posla. Idemo odavle što prije. Nisam vjerovo drugima kad su pričali o Vilinskim livadama i čudima što se u njima događaju, al tad sam se uvjerio."

"Bolje vjerovati, nego doživjeti!" - govorili su, a ja sam im se na to smijao. Kući sam se vratio drhteći.

"Još jednom susreo sam se s Vilinskim livadama i dobro ih zapamtio. Tad sam se zareko da na njih više nikada neću kročiti. Dođem u njihovu blizinu ko i sada, ali na njih ne idem.

"Šta ti se dogodilo?!" - zapitao sam oca.

"Eh, to ti je neobična priča. Ispričat ću ti onako kako je bilo. Ako nećeš, ne moraš vjerovati.

Nekada je nešto tako nevjerojatno da se mnogi pitaju je li to moguće ili onaj koji priča te priče sve izmišlja.

Bilo je ljeto uoči kosidbe livada. Sa mnom su kolima i konjima stigli tvoj ujak Đura i Antal Kovač, dugogodišnji pružni radnik. Došli smo kositi livade za sijeno što će gladnim kravama i konjima na zimu dobro doći. Mogli smo birati. Tražili smo mjesta gdje je trava najljepša i najveća, gdje ima puno divlje djeteline i vlasulje, meke poput perja, ukusne, gdje nema kokošjeg trnja. Znali smo da će to sijeno, mirisno i ukusno, kad zapadne snijeg, krave i konji halapljivo jesti.

Koračali smo tako s kosama na ramenima i pokušavali naći najljepši dio livada. Onda nam se dogodilo upravo ono o čemu ti želim pričati. Slučajno sam pogledo prema šumi. Dvadesetak koraka ispred sebe ugledah zmiju. Izdigla je glavu visoko iznad trave. Glava joj bila velika poput glave djeteta, a oči krupne, staklenaste, prozirne, što su pod sunčanim zrakama izgledale još svjetlije."

"Antale, pogledaj!" - šapnuo sam prestrašen. Antal je stao. Gledo je lijevo i desno, a da ništa nije vidio. Pokazo sam mu prstom.

"Bože, Martine, koja zmija!" - Antal je izrogačio oči. U odsjaju sunca zmija mu se činila još većom.

"Reko sam ja vama da se Vilinskih livada valja čuvati. One tu imaju svoje stanove, a zmije ih čuvaju. Ima ih velikih poput kućne grede! Još mi je baka pričala da su pored tih livada, što ih okružuju veliki debeli hrastovi stariji i od dvisto godina nekada davno svinjari u drvenom kablu vode od đerme naišli na dvije zmije koje su imale glave poput malog psa.

Miša Mišin je k tome često prepričavo kako je vidio zmije kako idu kroz šaš s jedne na drugu strane obale rijeke. Sve je šuštalo pod njima pa se činilo da kroz šaš neko vuče balvan. Ni ja, ni Antal, a ni Đura, nismo imali ništa drugo osim kose na ramenu. Velikoj zmiji zmijskom caru!" - nastavio je otac ozbiljno - "nismo se stoga usudili ni približiti. Dvocijevku sam ionako ostavio u kolima, ali ne znam bi li i puškom toj zmiji mogo nauditi, jer one, u Vilinskim livadama, često je ponavljala Baba Kolarica, imaju tri života."

"Idemo Martine, pustimo vile i njihove livade, neka i dalje plešu, i uživaju. Nećemo više remetiti njihov mir" - reko je ozbiljno tvoj ujak Đura i krupnim koracima krenuo natrag.

Plašio se da ogromna zmija ne bili krenula prema nama."

O divovskoj zmiji u Vilinskim livadama i otac Martin, i ujak Đura i Antal Kovač, godinama su prepričavali na kirvajima na diljskim brdima i za vrijeme dugih zimskih snježnih večeri.

Toga proljeća u traženju mladica divljih krušaka i jabuka nismo se dugo zadržali. Otac je, valjda zbog nelagode i starih neugodnih sjećanja, ubrzo odlučio ostaviti ovo začarano mjesto.

"Divlje ćemo kruške, jabuke i trešnje potražiti u Lipovačkoj šumi!" - rekao je odlučno i rukom pokazao da se što prije vratimo.

Sada Vilinske ili Rokićeve livade čak i lovci izbjegavaju. U njih ne dolaze kosci i ne kose travu. Izrasla je gusta šikara u kojoj se sigurno legu nove zmije, gnijezde crne rode i skupljaju jata šljuka dugačkih kljunova. Jedino zimi ili u kasnu jesen lovci dolaze u lov na veprove. Ali, ne mogu se pohvaliti uspjehom. Veprovi ih uvijek nadmudre. Iznenada izlete iz šikara i polete poput munje. Kada lovci podignu pušku i naciljaju, pucaju samo u njihove sjene. Veprovi odjure već nekud daleko i izgube se u visokoj travi, trnju i ostruzi.

ZAPIS O NEPOZNATOM PJESNIKU FRANJI ČUTURI

Franjo Džakula

Nekih davnih godina, majka pokojnoga Franje, dade mi dvije požutjele bilježnice s izbljedjelom tintom na stranicama. To su bile Franjine pjesme. Nisam znao da ih je pisao. Dadoh se na posao i nekako uspjeh odabrati one koje su bile čitke. Njih dvadesetak. Iznenadila me je zrelost pjesama, koje je počeo pisati kao dječarac sedamdesetih nešto od šimićevske zrelosti, tragove Đure Sudete... Dadoh se na posao i u hipu prepisah one tekstove pjesama, za koje sam mislio da su stvarna vrijednost. Začudih se literarnom umijeću jednog gotovo dječaka. Sada mislim da je njegov životni krug svakako morao biti obogaćen akademskom naobrazbom, ali nije. Šteta, velika šteta! Odlučio sam ih pokazati mome prijatelju Mirku Ćuriću, koji se odmah složio da nekolicinu i objavimo.

Pjesme odišu tamnim nijansama slutnje vlastitoga završetka. Čovjek bi rekao da u ovoj kozmičkoj refleksiji, koja se obilato vidi i Franju zanima onostranost više od vlastitoga bivstvovanja.

Uzgred, ovdje ću navesti i nekoliko čistih biografskih podataka o Franji Čuturi, radi informiranosti o komu je riječ.

Franjo Čutura je rođen kako i gore piše 1954. u selu Rastovača, općina Posušje u obitelji radnika.

Iste godine, točnije 11. studenoga 1954. obitelj doseljava u Strizivojnu.

Franjo je završio Osnovnu školu u Strizivojni i Vrpolju, a Industrijsku školu "Đuro Đaković" u Slavonskom Brodu. Poslije nekoliko mjeseci rada u tvornici odlazi u Zagreb, gdje završava školu za strojovođu.

Do kraja života je bio prijatelj lokomotiva, veoma je cijenio svoj posao.

Njegov prerani život, završava tragično za vrijeme Domovinskoga rata 1995.godine. Ovaj tekst je prisjećanje na jednog čovjeka i na jednu neostvarenu književnu karijeru. Ovaj rukovet pjesama neka bude

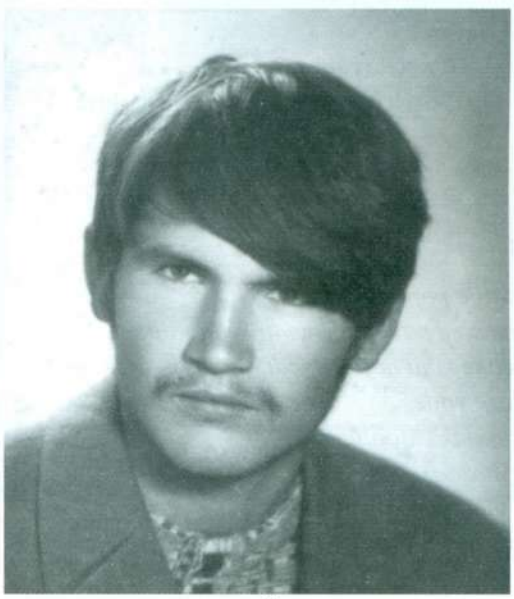

Franjo Čutura

spomen na njega, prema njegovoj pisanoj riječi i njegovoj vještini

ŽELJE U KRETANJIMA

Uplašene ko oči ptica,
takve su oči lutalica.
Na putu čekajuć nova svanuća,
život je krik bez uskrsnuća.

A zelje u tim kretanjima;
tek žuta svijetla na prozorima.
I mirno selo u dolini.
I tihe zvijezde u visini.
I jedna lijepa draga žena.
I jedan život bez uspomena.

....DA LI SI SAMA ILI NISI SAMA

....Da li si sama ili nisi sama
u predvečerje ljetnoga dana.
Kada zvona zvone,
a sunce tone,
put dalekih zapadnih strana

Hoćeš li poći,ili nećeš poći
u neku ljubav novu.
Noći su strasne,
i zvijezde jasne.
A nečije ruke te zovu.

Jeli to važno ili nije važno,
hoćeš li ljubav htjeti.
Jer vrijeme će jednako teći.
Gledat ću te i možda voljeti.
I ništa ti neću reći.

(Pjesma je nedovršena i nema naslova...)

RIJEKA

Poslije poplave
rijeka se povlači između svojih obala.
Sjenke riba nestaju u dubinama
plave vode.
Kao duše utopljenika
U jutro,
ja vidim uplakano sunce
na samom dnu.

PUT

Prolazim kroz sama sebe,
I gubim se u sebi.
Nestajem sam u sebi.
Kada prođem kroz sebe,
Preda mnom će biti
Praznina, mirna kao jezero.

SAHRANA

Tijelo spustili u grob.
Dušu ne mogaše zatrpati zemljom.
U noći bez mjesečine i zvijezda,
Njegova duša luta.
I suzama blagosivlje zemlju.
I njene prazne prostore.

PRED PONOROM ŽIVOTA

Ti nad ponorom života stojiš
i nijemo zuriš,
u praznini života ispod sebe.
Svakoga časa hoćeš da se vineš.
Vrati se!
Jer ako jednom padneš
do ponora.
Više te ništa zaustavit neće.
I padat ćeš vječno.
I nikada nećeš pasti.

BOLJA JE UPRAVA NEGO KRAVA

Božica Zoko

Upravo tako! I uvijek je tako! S dobrom upravom nikad nećeš ostati bez krave. Ovaj bi poslovični naslov potpisao i odobrio i Marko Marulić u 16. stoljeću (*De institutione bene beateque vivendi* !) i Mijat Stojanović u 19. stoljeću (*Uprave za dobro i krepostno vladanje i nekoje poslovice za mladež*), jer u svako su nam vrijeme potrebne osnove, temelji, vrijednosti i naputci, a sve to skupa institucije moraju stvarati i prema tome (se) upravljati i osmišljavati. Marulićeve institucije napisane su po primjerima svetaca, per exempla sanctorum, a Stojanović veli – *Draga, mila mladeži! Korist, koju ćeš, ako se ja u mojoj nadi nevaram, u ovom momu delcu naći, prinudila me je napisati ga, i Tebi, dragi moj rode! – u ruke dati...Ja sam iz dobrih knjigah samo ono u ovu knjižicu sabrao, što je dobro i mladeži znati potrebito i hasnovito; i za moj bi trud, koga sam ovu knjižicu sastavljajući imao, zadosti naplatit bio, ako bi i jednoga jedinog stazom dobrog vladanja hodećeg mladića u dobru utverditi, a zabluditog na stazu od dobra i krepostih ovaj moj slabi posao, dovesti moguć bio.* Svetaca ima više nego dana, a knjiga više nego svetaca – ipak oba književnika već u naslovu obećavaju dobar, blažen i krjepostan život. Upotpunimo li svoju kućnu knjižnicu još i s *Kućnikom* Josipa Stipana Relkovića, ili jatirano – Josipa Stjepana Reljkovića – poslovi i dani na ovim našim zemljopisnim širinama i dužinama – nebeskim visinama i bunarskim dubinama – dobit će neke preduvjete za smisao i blagoslov. Mijat Stojanović već u predgovoru sve poziva: *Pogledajmo izobražene, naučne, mudre ljude, a pogledajmo i po čemu su oni ono postali, što su: po čemu drugom, nego po književstvu? – Da! Iz knjigah se uči mudrost. Što više dobrih knjigah koi narod u svom jeziku imade, i što jih narod više štije, to boljeg' značaja, to boljeg' vladanja postaje. Sva prošasta stoletja dovoljno svedoče, da se je samo onaj narod tminah gluposti mentovao, koi je knjige rad' štio; i koi je većma za književstvo mario, taj se je većma izobrazio, taj je većma istinu i dobro poznao, a neverstvo i krivoverstvo zabacio. Zaoto prionimo mili domorodci!- činit, što je koi u stanju, da napreduje književstvo naše, i da nam svima kako visokog tako i niz-*

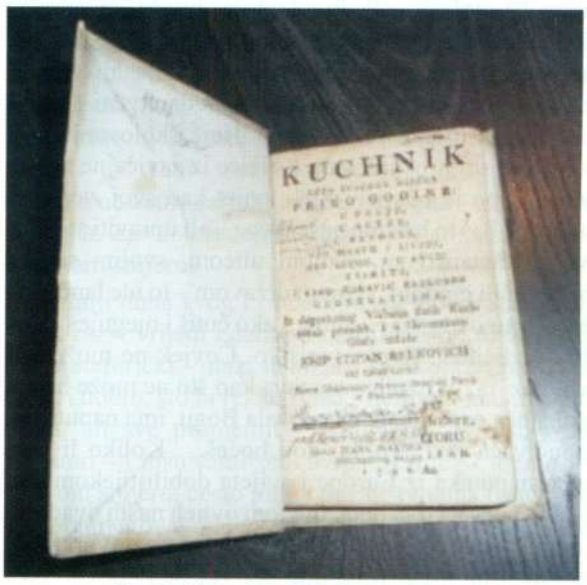

Kuchnik Josipa Stipana Relkovića

kog s t a l i š a plod donese, da se svi izobrazimo, da svi pošteni, valjani i krepostni ljudi postanemo. Jest, ono smo što čitamo. Ili ovo. Stoga nam se ništa nije čuditi gledajući našu najnoviju povijest. Svatko nek' sračuna svoju kućnu knjižnicu, nek' se sjeti što je proštio i što sada čita i znat će tko je. Što čitaš? – pita učiteljica učenika. Učenik iskren, kaže – Kaufland! O ima te literature! Lidl, Mercator, Portanova, Konzum, Plodine, Billa, Patričar, Boso... i svi narodni i nenarodni trgovački lanci i svi viču – Kupite kravu! – a nijedan janci da da bi rek'o – Naučite se sobom i kravom upravljat' i vladat'! Ministarstvo turizma najavilo je jedan spot, ne za promidžbu našeg ugostiteljstva, nego za strategiju njegova razvoja. I? Prosječnom Hrvatu nije nimalo jasno što mu je činiti i u koju svrhu kad vidi taj spot, primijetio je jedan pametan pripadnik našega naroda. Spot ni kao razglednica nije uspio – razglednica te poziva – *tamo da putuješ! Tamo da tuguješ!* Ili se raduješ. Ništa od toga! Nismo dobro vidjeli što je tamo. Što je ovdje. Stisni daljinski! I to je to! Ugasi televizor i čitaj! Marulića, Stojanovića, Reljkovića... - da! Sve u svoje

vrijeme. Lovi slova u međumrežju! Čemu služi ta lektira? Stjecanju šire slike. Šire umne slike o samome sebi, svom vremenu, svom položaju u svijetu. Čitanje je i retrospektivno i prospektivno i perspektivno i prosperitetno! Stječeš uvid, dalekovidnost i *dobrosritnost*! Čitanje će nas bolje ucijepiti i zasaditi ovdje gdje smo - makar gledali i unazad. Pogled unatrag je najbolja vježba iz dalekovidnosti. A ne – posij žito, požanji ga, spremi u silose i – onda lažljivcima, kradljivcima i ubojicama sav trud. Đakovčani su sigurno gledali televiziju kad su kamioni odvozili žito - možda baš poljoprivrednu emisiju i stručnjaka plaćenika koji preporuča neki novi otrov strane proizvodnje. Je li to naša priča? Ili što bi rekao Marulić – *pritač*! Tridesetih odina 20. stoljeća nikakvo čudo ne bijaše da seljaci čitaju. Svetojeronimska naklada imala je u Slavoniji mnoštvo pretplatnika. Čitali su se povijesni romani, nabožna literatura, politički i gospodarstveni spisi – sve! Danas možeš proći 17-godišnje školovanje i ne udostojiti se "proštiti" kakvo djelce iz zavičajne ti baštine. Lijepo je očutjeti cijeli svijet kao svoj zavičaj i možda je baš to baštine naše djece – ali upraviti sobom, svojim kućanstvom, svojom ulicom, svojim selom, mjestom ili gradom, svojom državom – to ide lančano i jedno drugo uvjetuje – možeš ako ćutiš i njeguješ i vlastitu različitost. Svoje svojstvo. Čovjek ne može biti svoj bez razlikovnih svojstava kao što ne može biti ni osoba bez osobina. Danas, hvala Bogu, ima naputaka i napućivača ima koliko god hoćeš. Koliko li smo samo naputaka iz Europe i svijeta dobili tijekom ova naša dvadeset i dva ljeta, tijekom ovijeh naših dvadeset i dvijuh godinica! Ej! Koliko tijekom pregovora! Bespogovornih pregovora, čini se. Već se ponovno prepričava Andrićeva *Na Drini ćuprija* . Kad se opisuje ulazak stranih vojski u Višegrad – vidiš da su osvajači zaposleni. Te mjere ovo, te mjere ono, te popisuju ovo, te ono. Domaći svijet se čudi – čemu to?! Šta će im sve te izmjere?! I onda za nekoliko godina, sve stojeći, sjedeći i pušeći na istom mjestu kad se nešto promijeni nabolje ili nagore – shvate –A to je zato bilo! Tako se i mi poput tih Andrićevih sabajlija, to jest ranoranioca kasnomislioca, možemo ufati – ako mi nemamo, vjerojatno svijet i Europa ima neki plan s nama! Dočim nas je opskrbila s toliko naputaka, premjerila nas uzduž i poprijeko. I mužnja je počela prije nego li i dođosmo do krave. Sjetimo se starih Helena, Ahejaca, Dorana, Jonjana iliti *Grkaljana*, kako ih je znao zvati neki stari gimnazijski profesor u kojem od zadnjih desetljeća 20. stoljeća – u njih Europa bje djevojka što ju Zeus radi lakšeg pristupa pretvori u – kravu. Po svemu sudeći Europa i danas više cijeni bikove ili barem dobre veterinare (i ostale visokoškolovane stručnjake) nego nas loše upravljane em fašistoidne, em balkanoidne i po svemu još jednom sudeći - loše upravljane seljake kojima za početak ne bi škodilo kad bi sami sebe malo više cijenili.

Nu, možda to sve skupa uopće nije tako! Možda je ljubav čvrsto armirana u hodnicima briselske administracije i birokracije – možda se k'o 'holi gost, što bi rek'o Tin, pelja iz ureda u ured – prevodi se iz jezika u jezik – sva vrata otvara, a onda pred nekima stane kao tele i šareno bulji – sve dok se i ona, kao sama od sebe ne otvore! Lijepo je biti pred otvorenim vratima. Osjećaš se kao napokon dobrodošlo – uživaš sve prednosti gosta, a skoro si domaćin, domaća životinja ili, prije, njeno mlado. Ništa zato! Dat će Bog i teletu rog!

Osnove, temelji, naputci za dobar, blažen i krjepostan život svuda su oko nas! Moramo postati čitatelji. Čitatelji Božje knjige života ili barem *Narodnih novina*. Ne zna se što je potrebnije i korisnije. *Lovački glasnik* ili *Glas koncila* . Zašto moramo čitati?! Da nam se bolje piše! Jerbo, kad se ne čita – piše nam se sve lošije! Riječi postanu zagušljive, stežu u grlu, mimoilaze stvarnost. Ne prokidaju privid i on nas guta. Ispraznost i taština svuda oko nas. Razlog i svrha svakog progovora jest raskinuti taštu prazninu privida koja nas želi progutati. Nitko neće u protivnom znati da smo tu bili. Proždrljiv mrak u očima. Zamućen svaki sjaj. Ne želimo to. Treba se samo sjetiti onog Frankopana koji je u Europi pred carevima govorio hrvatski i – razumjeli su ga. Jer sve ulazi u razumijevanje – i držanje i ton, i ritam i srok, i iskra i plam, i sućut i jačina, i boja i žar, i skrb i mar – e onda je lako doći do toga tko što govori. Za dobar govor prije svega treba dobar sluh. Dobro govoriti i dobro slušati ne ide jedno bez drugoga, kako kažu u Suvagu nasljednici Petra Guberine. Velika većina životinja ima veći raspon sluha od čovjeka, ali možda vrijedi i ona - čovjek isto sve čuje samo ne zna da čuje. Po onome kako se tko vlada, ponaša i obnaša vidiš tko je koga slušao i što je čuo - tko njime upravlja i za čiji račun. Ali, više nismo na promatranju! Barem tako kažu izvješća iz europskih vladajućih tijela pa valjda i većina Europljana tako misli. Napromatrali su nas se. A što će dalje biti? Hoćemo li znati sami sobom upraviti? Tko čeznutljivo ili bolno baca pogled unazad 10, 20, 30, 40, 50, 60 godina – po heraldičkom zakonu morao bi ga znati upraviti i 10, 20, 30, 40, 50, 60 godina unaprijed. I prošlost i budućnost su jednako nepredvidljive nikad ne znaš što će koja iznjedriti, što i koga iznijeti na vidjelo i ugraditi u javno mnijenje. Učiti od prošlosti za budućnost. Koliko lažnih optužbi odrobovasmo i presizanja nadživjesmo i koliko ćemo još! Od budućnosti neprestano valja otimati vlastitu prošlost. Tako se danas živi i moguće je - uvijek se živjelo! Svako vrijeme traži svoje upravljače i samoupravljače. Ima svoje znakove pokraj puta, krajputaše – upućene i neupućene stramputaše. Glavnu struju i pritoke. Prtene putove i asfaltirane ceste. Široke magistrale i uzane staze. Uvijek iznova tražiti svoj smještaj u svijetu, naša dnevna zadaća. I pripravljati mjesto onima što će tek doći. Koliko je u našoj moći. Obitati u obitelji: žena koja znade svašta radit', a muž će se gospodarit' – *u*

tem Somboru... ili zapadnije ili istočnije, južnije ili sjevernije treba znati gospodariti u najmanju ruku - i svašta raditi. Oboje je potrebno kao i sretna izmjena uloga kako to u životu već biva. Sve je dobro što se dobro upravi! Bit će dobro i nama i kravi! Triput dobro! I nijednom zlo! Čuvajmo ovo sveto tlo! U Europi ne radi 50% mladih. Eto posla! Ručno plijevi i nikog ne plijeni! Oko srca nam je toplo, samo da se opet ne pojavi kakav lopov i sve nam ukrade. Prošlost, sadašnjost, budućnost. Ne bi bilo prvi put. Treba biti, ali i imati. Imaj pamet! Tko imade, njemu i Bog dade! Eto njekojih poslovica za mladež! U nekoj praznoj glavi više prostora nego u šest svemira. U tuđe ne diraj, svoje ne daj! Suoči se i prida se gledaj! Kako-kada! Zagledaj se u buduće doba, Božje obećanje i prispodobi ga sebi. Budi podoban i posve se osposobi – bit će posla i za najgori klatež! I tako dalje…

Možda bi trebalo smisliti nešto još kraće – da stane u SMS recimo SOS! SPASI NAŠE DUŠE! Inače smo u gadnom sosu. (Save our souls!) Koliko god nam mladež u svemu brzala – toliko se zna raspisati na f-ej!-sss-buku. Dati si vremena. Svatko voli pozornost, a facebook je u neku ruku – jamči – ako se išta na ovom svijetu može jamčiti. I naša katolička vjera, ali i mnoge druge – imaju čin slanja, pošiljanja i ufanje u božanski primitak. I sve umjetnosti žive od tog slanja i primanja. U Boga ne treba sumnjati, ali riječ je o tome da mi ipak očekujemo od naše subraće, supatnika i suputnika, sužitelja, naših bližnjih i daljnjih – da prime ono što smo poslali i što neprestano odašiljemo. Znamo li mi primiti zauzvrat ono što se nama odašilje – ili svi skupa poprimamo neke nepredvidljive, ali pomno sračunate običaje? Mijenjamo li se? Nabolje ili nagore? Kako će nam biti? Tu umjesto odgovora vrijede dva obećanja što će uvijek biti ispunjena i održana – *Bit će bolje!* – i – *Bit će gore!* Kako-kome! Što nas pokreće u određenom smjeru? Izvori što sanjaju o ušću. Utočišta što snivaju svoja izvorišta. Žeđi svoja iga. Pritači o tome kako nam je biti na zemlji početkom 21. stoljeća mogu imati i sretne završetke. Nekoć se trgovalo kunovinom – sada kunama, eurima, francima, dolarima, jenima... Ali što se doista promijenilo?! Naša želja da ljubimo i budemo ljubljeni ostala je ista. Našu žudnju za drugim bićem ne može utažiti ni pun stadion ljudi. Našu želju za potpunošću. Za neprestanim cjelivanjem. Godine slaze na stabla i na ljude. Što prestaje s godinama, nakupljenim godinama? I odmah upitajmo – što počinje? Jer uvijek nešto i počinje. Strast se dočima, reuma počima! Ali i reumatizam može biti strastan i najčešće jest – kad osjetiš svaku košćicu ili kod upale svaki živčanik, onu bolnu nožicu živčane stanice – i tada život može biti sladak. Slatkobolan! Jer, lijepo je osjeti da imaš tijelo – o tome uče zaposlenici i volonteri i od najmanje djece na onkološkim odjelima – a starci najbolje znaju kakav je naš život u punini. Kad sve boli. I sve voli. Dječje vrtiće bi trebalo graditi uz staračke domove. I spojiti ih. Da djeca trčkaraju između baka i djedova, a ne da ih zatupljuju razgovorima s ogromnim i stupidnim lutkama. To bi bio mudar potez. Ovako će se udružiti pobačaj, eutanazija i homoseksualni brakovi i povesti nas u našu prekratku budućnost. Osim ako se umjetna oplodnja ne iskaže i ne počne masovno odmrzavanje oplođenih jajašaca. To bi možda malko izmaklo kontroli. Onoj o kojoj je pjevao David Bowie. Plus još nesterilizirani siromasi širom svijeta, oni bi mogli pomoći. Tu je i zadnja opcija – kloniranje. Budući da je homoseksualnost svojevrsni narcizam, možemo očekivati da će ići još dalje ta Narcisova ljubav – istospolnost neće biti dostatna – nego baš vlastiti klon – kao dijete ili koji drugi predmet samoobožavanja – i tada od naše civilizacije možemo očekivati još samo nekoliko sve slabijih glasova u Narcisa nesretno zaljubljene Jeke. I onda – ništa! I gore od ništa. Zar doista želimo doznati? Zar zaista želimo ići u tom smjeru?

Pošalji duha svog i obnovi lice zemlje! Stari molitveni zaziv vrijedi i danas. Stvarni izlazi i ulazi kako i oni metaforički – ulazi su i izlazi iz života u život i lijepo je i dobro, što bi rekao Ivica Prtenjača, kad ima prometa, ali sve prometnice i prometna čvorišta vode nekamo – i nisu sami sebi svrha. Kamo? I idemo li u pravom smjeru, često pitaju pučanstvo i na osnovi odgovora njegova malenog uzorka novinari prave svoje male loše predstave. Za početak bi zaista bilo dobro da ostanemo gdje jesmo. To bi bio jedan od prioriteta. Mi i naša zemlja. Ptice selice imaju više domovina. Za svaki dijelak puta po jednu. Gnijezdo svijaju ipak samo u jednoj. Hrvatska je izvrsna zemlja za podizanje djece! – kažu strani veleposlanici. Samo nama to valjda nije jasno. Ako već nekamo treba ići, makar samo u metaforičkom smislu, onda valja ići na sve strane ili barem u dva smjera. I istodobno usporiti i ubrzati. Već smo to jednom nazvali svojevrsnom amišizacijom i hitronizacijom cijelog društva. Usporiti izumiranje (ljudi, krajeva, zanata, običaja, jezika…), ubrzati rad državne uprave (ubrzati, poboljšati, opametiti, osmisliti, opošteniti, dati razloge, privesti svrsi…) jer, sjedi krivo, pravo reci - neće nam pomoći ni krava, ako ne valja uprava. Upravi, Bože, s nama – ako ne znamo mi sami! I daj nam sva naša prava! S dužnim poštovanjem mi ćemo ih uživati. Svašta raditi, svime gospodariti. Do Božje volje! Kad-tad! Ljubav sve opravda. Svak bude prav. Bude prava.

MIRIS SVIBANJSKI RUŽICA I ZUMBULA NA ZALAZU

Milica Lukić

Eno ga kako ide Šušnjarom. Moj Adam. Čekala sam to veče tri godine kako su mu crna zemlja tilo, a Bog dušu uzeli. Fala ti, Bože, što si uslišijo molitve moje! Meni, Mariji Magdaleni – Mandici od milja imenom. Da i mogu, sad se više vratit ne bi tela. Jel evo ide on da me iz mikanovačkog Šušnjara od Konjarevića odvede u mrzovićku Lukića kuću. Treba još samo koji čas da se odilim od ovog tila pa da odem na pendžer u prednjoj sobi otkale vidim cili sokak i njega kako prid prvi mrak uz kuće žuri da se sastanemo. Blagoslovljen budi Bog i njegova presveta Majka Djevica za vaj čas u kom se duša s tilom mi rastaje! Nikad tolko život nisam svojim ćutila ko sad kad iz mene izlazi. I baš je nako kako su stari divanili – ni što su se iz smrti znali vratit potljem pomazanja bolesničkog il kakog bajanja – cili se život u pameti stane odmatat…

I eto, vidim se u bili skuta i kike u cocu začešljane. Gledim u to uplašito i zaplakano dite šta mu ne dadu u sobu iz koje se već osjeti smrtna marijanska svića u ruki matere Marice, od srca umiruće mlade mladine. Vidim i svog oca Adama kako crven u licu i ko pijan izlazi iz sobe i na prsima dere oplećak. Čujem nizanje žalosni otajstava ružarija. Čujem kako ispod glasa žene oko tila moje matere okupite govore da je u zadnjem času prošapćala i na prste pokazala kako ostavlja dvi sirote – dvi nejake curice… U pameti mi cili život ta slika koju vidla nisam, već samo čula zasječena bila. Gle čuda, nigdi ne vidim svoju četr godine stariju sestru Katu! Ona je u vom času, baš ko i u životu celom, za mene izgubita. Ko da se iz istog krila nismo porodile! Eto, rasvitlilo mi se sada – sve šta sam potlje u životu upoznala jada bilo je rad toga jel mater svoju Maricu nisam pravo ni zabardala, jel me ruka njezina materinska ni milovala. A mojoj materi srce pripuklo, tako su barem divanili, jel su je se njezini mater i otac odrekli rad toga šta je pobegla za sirotana bez kuće i kućišta, Adama Konjarevića. Šta su je se odrekli rad toga jel je iz njiova bogatstva koje su teli s onim Brace Petričevića umnažat, one noći prid kad su Petričevići trebali u prošnju doć, kroz pendžer s nužnim stvarima pobegla. Nisu mater i otac njezini potljem teli ni da joj decu gledе, mene i sestru mi Katu, a na drumu bi kad bi se slučajem skobili, pa i u crkvi, glavu od sviju nas odvraćali. Ni dada moj Adam s kojim ju je volba svezala, ni nas dvi nejake sirote koje smo od te volbe otpale, srce materino zaličit nismo mogli. Zarad materinog pripuknitog srca otac je potljem njezine mrtvačke mise zauvik crkvena vrata zatvorio i s Bogom se zamerio…

Bože dobri i draga Gojspo, to koda je opet nekaka smrtna muka! Pa to je moje slabačko tilo na krevetu oblakom tamjana obavito! *Bez oca se rodilo / Bez popa se krstilo, / Bez imena bilo, tude ne bilo / Boj Bog i tvoje ime / I Gojspa treća, njena slava veća. / Idu drumom tri djevice, tri sestrice / Svaka nosi po metlicu / Prva tera bol, / Druga gnoj, / Treća bolju veliku…. Svaka nosi po metlicu / Prva tera bol, / Druga gnoj, / Treća bolju veliku … Svaka nosi po metlicu / Prva tera bol, / Druga gnoj, / Treća bolju veliku …* nabrajala je i metlicom mavala suvonjava žena u crnu robu spremita. Nabrajala je i metlicom mavala skroz dok i sama priko moga tila na krevet nije klonila. A onda koda je u svoje tilo iz moga bolju uzela i nejakoj mi potlje matere još jedamput život podarila. Ruža Pejćina ličila je ljude molitvama i bajanjem, palila je tamjan i ugalj u vodu bacala, a nekad – ko to sa mnom – u svoje je tilo tuđu bolju uvlačila. Pripovidali su potlje ljudi kako je to uradila samo da bi se mom ocu, udovcu omilila. I onda dok mi je Ruža Pejćina bolju iz tila izvlačila, bila sam na vom istom mestu ko i sad dok mi se duša sa tilom rastavlja. I onda ko i sad mirišile su svibanjske ružice i zumbuli na zalazu. I onda ko i sad ruke su mi bile zelene, sve od trave i zelenog lišća svake fele, noge bose, a celo ruvo bilo. I onda ko i sad iz mog se grla razljo glas, a iz glasa pesma…

Filipovo, Jakobovo – Ladole mile, Oj Lado, oj!
Filipova stara majko – Ladole mile, Oj Lado, oj!
Je l' Filip doma? – Ladole mile, Oj Lado, oj!
Nije doma, draga dušo – Ladole mile, Oj Lado, oj!
Otišo je u 'Ukovar – Ladole mile, Oj Lado, oj!
Kupovati crne čižme – Ladole mile, Oj Lado, oj!
I maramu svilenicu – Ladole mile, Oj Lado, oj!
Crven pojas sebi za pas – Ladole mile, Oj Lado, oj!

OSJEČKO
prvo hrvatsko pivo

I krenila je kiša. Baš ko i sad. A ja sam za cili život ostala žena zelene ruke kojoj se svaki cvit, svaka travka, svako drvo i sve bilje pokoravalo i bogatim rodom rodilo. I eto pružam sad te zelene ruke kroz pendžer prednje sobe, iz zadnje kuće u mikanovačkom Šušnjaru. Pružam ji i ne mogu dočekat da ji obasja sunce s livog, a mesec s desnog Adamovog dlana. Za Adama Lukića iz Mrzovića, najmlađeg od jedanajstero djece Steve Lukića i Ane iz mikanovačke Martinovića kuće, znalo se je da je bećar i pustahija; da u svakom sokaku u Mikanovci ima curu kod koje zalazi, da su ga njegovi nekoj bogatoj curi u Šiškovci obećali, da se baš iz Makedonije vratijo di je tri godine vojsku služijo i neku curu iz oficirske kuće uplakanu ostavijo... Znao je svit – znala sam i ja. Al iz mog je srca mater moja progovarala. U mom je Adamu svog Adama vidila. Svoje je u mladoj mladoći pripuknito srce po mom životu izličit iskala. A ja željna materinog milovanja njezin sam glas iz srca pustila. I vodijo me po putu kojim je i nju vodijo. Moj dada svog imenjaka Adama zarad selski pripovitki nij trpijo. Nije svoje nejako dite, svoju Mandicu, teo dat nom što je, kako su pripovidali, i bunu i bunicu prošo. Mada sirota, bez matere i spreme, imala sam ja prosaca odsvakale, sve dobre prilike za nog ko u priliki vidi sreću, al ne i za mene. Otac nije dao za Adama, a materino srce u mom, baš ko nekad nju, odvelo me kroz pendžer u no što mi je Bogom bilo odredito. I tako sam izišla kroz pendžer, a zatvorila vrata kuće. Zatvorila sam i vrata crkve Svete Klare u kojoj sam bila počimalja, a dugo mi ni bilo dopustito otvorit ni ona Svete Barbare. Ta otišla sam za momkom nevenčana! Ni se dalo dokazat ni dadi, ni velečasnom Barbi da je sam Bog venčo mene i Adama na oltaru pripuknitog srca moje matere Marice i blagoslovijo nas mojim zelenim rukama i mirisom svibanjski ružica i zumbula na zalazu. Istom kad mi se prva moja curica – Marica – rodila, a onda sam već dvi godine u Mrzoviću živila, otac je moj pripozno da mu cilo to vrime njegova, u grob otišla mlada mladina, Marica govori; da po životu svoje slabunjave curice odabiri njezinog srca žive. Pa kako bi ga onda, on koji ga je svom silom voleo, mogo opet slomit! Uprego je konje u kola jedne nedilje potlje podne i iz Mikanovci došo u Mrzović. Marici je tri dukatića pod jastuk metijo, a meni oko vrata lančić sa srcetom objesijo, koji je materi potlje jedne žetve kupijo. S Adamom ništa nije tjeo. Čuo je on – jel svi su to znali – da Adam ne zna bil na materinu il na moju stranu. Da se tako raspolučit odo piću, baš ko njegov otac i otac njegovog oca; da rasipa no što je od bogate Lukića zadruge ostalo, iza ni što su je već dobrano rasuli, na svirku i loš život... Znao je moj otac da me svekrva proganja što nit sam po njezinom lipa, nit sam bogata. Ta tolke je cure iz dobri kuća njezin Adam mogo imat, a on baš mene, sljepicu, izabro! Jednoj mikanovačkoj Martinovići to je onda bilo ispod časti, a na smrtnom času samo je moje ime zvala i samo je mene blagosivala. Jel materino srce u mome srcu vidlo je lipu Anu, tek zadivojčenu a venčanu kako ogrubljuje od jedanajststrukog rađanja i sederostrukog umiranja; kako usanjuje dok njezin Stevo, njezin cer, druge žene miluje... Vidilo je srce moje lipu Anu kako postaje baba Anka... kako joj ime zajedno s tilom i naravi ogrubljuje. I oprostilo. Jel srce je i rad oprosta, ne samo rad ljubavi stvorito.

A moje je srce i svojim glasom progovorilo! – nog časa kad je pod njim, potljem dvanajst godina, još jedno zakucalo. Tog je časa i zacililo – jel Adam se potlje poroda te curice, kojoj je po svojoj baki Milici ime nadjenijo, stubokom prominijo. Iz njegove je desne ruke opet na moju zelenu sjalo sunce, a iz live mesec. U život nam se nanovo vratijo miris svibanjski ružica i zumbula na zalazu. A onda je moj Adam samo jedne rujanske noći tilo prido crnoj zemlji, a dušu Bogu – bez pozdrava. Ima od tog već četr godine. I svoj i glas matere Marice koji je iz njega progovaro srce je moje otog časa izgubilo.

Zato, fala ti, Bože, što si uslišijo molitve moje! Meni, Mariji Magdaleni – Mandici od milja imenom. Jel evo ide moj Adam da me iz mikanovačkog Šušnjara od Konjarevića odvede u mrzovićku Lukića kuću. Ide, al ne više kradom. U prave prosce dolazi. I mater je njegova Ana s njim, i otac Stevo, i dva brata Ive, i sestra Pola, i sestra Barica, i sestra Staža, i Ceca, i dvojke Franca i Liza, i Oliva i brat Stjepan. A u mene na kapiji dada Adam u čitavom oplećku, pomirit s Bogom i ljudima, i mater Marica sa zlatnim srcetom na lančiću koji joj je otac potljem jedne žetve kupijo, a s njima i sestra Kata, već mlada snaša – u Mrzović, u Biberovića kuću udata. Bože, pa jel to sokakom i moje matere otac i mater idu?! Glavu ne odvraćaju – pravo u nas gledaju! I velečasni Barba je tude da s oltara Svete Klare svoju počimalju s blagoslovom i prstenjem koje nije posudito u novi život otpravi i da joj vrata nove crkve – mrzovićke Svete Barbare – otvori. I moje dvi curice su tude! Eno Adam ji nosi svaku na jednom dlanu – prvoroditu Maricu u mesec je sakrijo, a kasni porod moj – po njegovoj baki, očevoj materi, nadjenitu Milicu u sunce je zagrnijo.[23]

Da i mogu, sad se više vratit ne bi tela. Blagoslovljen budi Bog i njegova presveta Majka Djevica za vaj čas u kom se duša s tilom mi rastaje! Nikad tolko život nisam svojim ćutila ko sad kad iz mene izlazi!

23 Mjesec i sunce upućuju na datume rođenja

JOSIP VINKEŠEVIĆ: ŠEZDESET GODINA FOLKLOR, TRADICIJA I OBIČAJI U SRCU

Mirko Knežević

Đakovo je grad srca Slavonije, malen, ali lijep, grad dobrih i marljivih ljudi, grad lijepih ulica i parkova, prekrasnog korza, Strossmayerove katedrale, konja lipicanaca. Đakovo je grad bogate tradicijske kulturne baštine, grad njegovanja običaja i svega što je narodno blago, grad brojnih tamburaških sastava, grad folklora, pokladnih običaja, grad brojnih sportskih i kulturnih zbivanja, grad brojnih događanja na korzu, grad koji je u mnogo čemu povezan sa selima Đakovštine, tradicijom i običajima.

Poseban dio Đakova su Đakovački vezovi, folklorna manifestacija srca Slavonije koja već desetljećima mami posjetitelje u naš lijepi grad kada se u narodnim nošnjama okupe sudionici povorke i kada na ljetnoj pozornici u Strossmayerovom parku prikažu bogatstvo narodnog ruha, pjesme i igre brojne skupine iz Slavonije i Baranje, Hrvatske i svijeta. Neprocjenjivo je to bogatstvo običaja, kulture i tradicije. Prođu ulicama i svatovske zaprege, konjanici. Brojne posjetitelje privuče i otvaranje Vezova pred velebnom Srossmayerovom katedralom, subotnji večernji program na ljetnoj pozornici, program na hipodromu, Bonavita u Trnavi, programi u vezovskom šatoru, gastronomska ponuda, književne večeri, izložbe i drugi kulturno umjetnički sadržaji.

Brojna su događanja i folklorni sadržaji Đakova i Đakovštine i u dane kad prođu Vezovi, "Smotra starogradskih plesova", "Smotra folklora Đakovštine", "Ivanjski kresovi", a svih tih događanja ne bi bilo da nema ljudi koji to s ljubavlju i srcem organiziraju i upriliče, koji u tome istinski uživaju.

Jedna od takvih osoba je i Josip Vinkešević koji je bio, a i danas je, dio brojnih kulturnih i folklornih zbivanja Đakova i Đakovštine, dio Vezova, bio je njihov dio i onda kada nije živio u Đakovu, a poseban doprinos dao je svojim dolaskom u Đakovo 1986.

Josip spada u rijetke osobe koje su na polju očuvanja, promicanja i njegovanja kulturne baštine nesebično to činile u svakoj sredini gdje su živjele, djelovale i radile punih 60 godina, rijetke su osobe kao Josip Vinkešević.

Josip i Gorjanac Mata Pavić na Vezovima

Josip je rođen 19. rujna 1939. u Stipanovcima gdje završava prva 4 razreda osnovne škole, potom 5. i 6. razred u Podgoraču, a 7. i 8. u Našicama gdje završava i gimnaziju 1958. Poljoprivredni fakultet, smjer ratarstvo završava u Zagrebu, a potom čitavi radni vijek

Član prosudbene komisije

provodi u nekadašnjem PIK-u Đakovo (Gorjani, Tomašanci, Široko Polje, Slašćak, Đakovo) na različitim funkcijama. Umirovljen je 1998. godine i sada živi u Đakovu. U Gorjanima i Đakovu pokazao je svoju ljubav za šah, bio je i regionalni šahovski sudac, a dobio je 1990. od SIZ-a fizičke kulture Općine Đakovo i Plaketu zaslužnog sportskog radnika. Nositelj je i Srebrene značke Crvenog križa Hrvatske za zasluge organiziranja dobrovoljnog davanja krvi.

Josipov je život u cijelosti protkan ljubavlju prema narodnoj baštini, šezdeset godina u srcu su mu bili folklor, običaji, tradicija i zapisivanje istih. Među organizatorima je brojnih kulturnih zbivanja i sudionik brojnih smotri u zemlji i inozemstvu, posebno u Đakovu i Đakovštini, koreograf i voditelj društava i folklornih skupina, član prosudbenih komisija.., a za neumoran rad i doprinos u promicanju narodnog blaga dobio je brojne pohvale, priznanja, diplome i nagrade, turističkih zajednica, KUD-ova, gradova i sela među kojima su i tri priznanja Hrvatskog sabora kulture i Povelja zahvalnosti Grada Đakova.

Ljubav prema svemu onome što je narodno, što pripada narodnoj i kulturnoj baštini Josip je pokazao već u 7. razredu osnovne škole u Našicama gdje je počeo svirati bisernicu (prima 1). Nakon 2 godine zaigrao je i zaplesao u KUD-u "Lisinski" u Našicama te nastavio na studiju u akademskom KUD-u "I. G. Kovačić", u Zagrebu s kojim je gostovao u 4 grada Francuske među kojima je bio i Pariz.

Dolaskom u Gorjane 1966. Josip osniva KUD "Gorjanac" u kojem je bio predsjednik 8 godina i voditelj folklora postavivši dvadesetak koreografija Slavonije, Baranje, Banata i poznate igre Bunjevaca. S Gorjancima je uz brojne nastupe obišao i Italiju, Austriju, Poljsku, Madžarsku, Makedoniju, Srbiju, BiH, Njemačku. S Josipom su Gorjanci prvi od KUD-ova našeg podneblja nastupali izvan tadašnje Jugoslavije. U vrijeme boravka u Gorjanima i rada u tadašnjem PIK-u Josip je bio aktivan i u Đakovačkim vezovima kao član Folklornog odjela obilazeći sa suradnicima brojne KUD-ove Slavonije i Baranje i odabirao one koji će nastupati na Đakovačkim vezovima. Posjećivao je brojne smotre folklora diljem Hrvatske, posebno Slavonije i Baranje. Ujedno je zapisivao plesove koje je kasnije objavio u svojim knjigama: "Narodni plesovi Đakovštine", "Pjesmom na Vezove", "Pjesmom i plesom na Vezove", "Starogradske pjesme i plesovi", Katarinsko kolo" (koreografija na bazi narodnih plesova Valpova, Donjeg Miholjca, Slatine i Virovitice). Objavljivao je brojne članke u "Reviji Đakovačkih vezova", na temu plesova i običaja.

Po dolasku u Đakovo 1986. Josip se uključuje u rad KUD-a "Sklad" gdje sve do 1993. radi s djecom i odraslima stvarajući i uvježbavajući koreografije. U isto vrijeme i u dolazećem periodu svog djelovanja postavlja koreografije u Drenju, Satnici i Selcima Đakovačkim, Viškovcima, Vukojevcima, Gašincima i Našicama. Postavio je koreografije i u Slav. Brodu (Folklorni ansambl Broda), Požegi (HKUD "Požega"), Vinkovcima (KUD "Tkanica"), Osijeku "HKUD "Osijek 1862"). Od 1969. pa do uoči Domovinskog rata u nekoliko je mandata bio predsjednik Kulturno prosvjetne zajednice Općine Đakovo, a kad istu preuzima Ivica Balen postaje njezinim tajnikom.

S raspjevanim Gorjancima

1993. u Đakovu se osniva Savez KUD-ova Slavonije i Baranje, a njezinim predsjednikom postaje Josip Vinkešević i ostaje do 2008. Josip sa suradnicima osniva "Smotru folklora Đakovštine". 1998. godine. U svojim aktivnostima Josip je neumoran pa 1998. osniva u Đakovu "Smotru starogradskih plesova i pjesama" Hrvatske, jedinu te vrste u Hrvatskoj. Isti su od Ministarstva kulture RH priznati kao nematerijalna kulturna baština isto kao što su bećarac, šetano kolo i crkveno pjevanje. Josipovom zaslugom je sa starogradskim plesovima upoznata hrvatska javnost od Đakova, gradova u Slavoniji pa preko Varaždina do Dubrovnika. Godine 2000. osniva u Đakovu "Ivanjske kresove", Smotru koja se svake godine održava 21. lipnja (Ljetni solsticij- prvi dan ljeta.) Ivanjski običaji su u fazi priznavanja nematerijalnog dobra u Ministarstvu kulture

RH. 2007. osniva KUD "Slavonija" u Đurđancima. Za istaknuti je da je Josip postavljao koreografije i kod naših iseljenika u Njemačkoj, Mannheimu i Berlinu. Prošle je jeseni u Osijeku osnovan Savez KUD-ova OBŽ, a Josip je postao predsjednikom.

TURISTIČKO DRUŠTVO ĐAKOVO
Smotra folklora Slavonije i Baranje
„ĐAKOVAČKI VEZOVI"
Predsjedništvo
prigodom
20. OBLJETNICE SMOTRE „ĐAKOVAČKI VEZOVI"
dodjeljuje
SPOMEN-PRIZNANJE
I ZLATNU ZNAČKU »ĐAKOVAČKIH VEZOVA«
Josipu Vinkešević
kojim ukazuje čast i izražava posebnu zahvalnost za osobit doprinos, iskazan u proteklih dvadeset godina, unapređivanju rada, razvijanju i uspješnosti manifestacija smotre „Đakovački vezovi

Priznanje od TZ Đakovo

Josip je pohađao i seminare folklora usavršavajući svoju stručnost u plesovima i teoriji (KPZ- današnji Hrvatski sabor kulture). Član je brojnih prosudbenih komisija u Gradu Đakovu, diljem Hrvatske te u sklopu IGF-a (Međunarodna udruga folklornih skupina) u Austriji (Klagenfurt), Njemačkoj (Stuttgart), Češkoj (Prag), Italiji (Massa), Švicarskoj (Interlaken). Bio je član FOKE, (Udruge folklornih voditelja i koreografa Hrvatske) u kojoj je jedan od rijetkih koji je stekao status umjetničkog voditelja i selektora (izbornik).

U ZAMP-u je zaštićeno Josipovih tridesetak koreografija folklora Slavonije i starogradskih plesova.

Znao je i glumiti

DIPLOMA

JOSIPU VINKEŠEVIĆU

ZA 40 GODIŠNJI
USPJEŠAN RAD
NA ŠIRENJU I RAZVIJANJU
KULTURNO-UMJETNIČKOG
AMATERIZMA
I KULTURE UOPĆE

Hrvatski sabor kulture (1996.)

Izdavačka kuća "Privlačica" iz Vinkovaca je u jednu od svojih knjiga o velikim i poznatim Šokcima uvrstila i Josipa, među jednog od poznatih Šokaca.

Zadnje priznanje Josipu je ovogodišnja "Nagrada za životno djelo" u području kulture, folklora i starogradskih plesova, dodijeljena mu u Osijeku 31. svibnja u povodu Dana Osječko- baranjske županije.

Josip je u svom radu imao brojne suradnike (Adam Pavić (suradnik za glazbeni dio u Josipovim knjigama), Jakša Knežević, Mirko Knežević, Ivan Balen, Mata Pavić, Dragan Jurčević, pok. Nada Varšava, Mijo Ergotić, Mirko Kladarić. Brojni su suradnici Folklornog odjela Đakovačkih vezova, turističke zajednice, brojni stručnjaci folklora i ljubitelji očuvanja tradicije i običaja našeg podneblja i mnogi drugi koji su pridonijeli svemu onome što je Josip sa srcem i ljubavlju osmišljavao, radio i stvarao.

Surađivao sam u mnogo čemu sa Josipom, posebno pri obilasku folklornih skupina, organizaciji Đakovačkih vezova, obilazeći smotre folklora i bilo je pravo zadovoljstvo s njime surađivati. Bio je predan, pedantan i točan, stručan, dobar poznavatelj folklorne baštine i rado viđen u sredinama u koje je dolazio.

Iako godine čine svoje Josip Vinkešević i dalje radi na promicanju kulture, folklora, običaja, na promicanju i očuvanju narodnog blaga, a moramo priznati da od 74 godine starost šezdeset godina bavljenja rečenim nije malo. Sretno i dalje, dobro ti zdravlje i dobar ti rad Josipe!

SJEĆANJE NA MUZEOLOGA I ETNOLOGA ĐURU ŠAROŠCA (1929.-2010.)

Đuro Franković

Rođen je u Semelju (mađ. Szemely, Baranjska županija U Mađarskoj) 1. prosinca 1929. godine. Godinama radi na seoskom imanju svojih roditelja. Godine 1951. položio je stručnu maturu i šest godina radi u omladinskom pokretu Pečuškog kotara. Godine 1960. upisuje se na struku etnologija, povijest i slavistika na Sveučilištu Loranda Eötvösa u Budimpešti, gdje stječe diplomu.

Narodne novine 4. studenog 1965. (god. XVIII. broj 44.) ovako pišu o njemu:

Posljednji dan Mjeseca muzeja zabilježen je u Mohaču značajnim kulturnim događajem: Toga je dana, u nedjelju 31. oktobra, svečano predana nova zgrada mjesnog muzeja Kanižai Doroća u Srpskoj ulici br. 2. Lijepoj maloj svečanosti koja je privukla veliki broj stanovnika grada...

Muzej u novoj zgradi na čiju je adaptaciju utrošeno blizu 900 hiljada forinti, bit će biser grada Mohača. Posebno treba pohvaliti njegovo moderno i ukusno uređenje. Preglednost, jasnoća svjedoče o visokom umijeću priređivača sada otvorene impozantne izložbe. No, upravo u vezi s tim treba dodati da bogata dalja i bliža prošlost Mohača i okoline nameću potrebu za proširenjem muzeja kako bi pored povijesnog odjela mogao dobiti više prostora etnografski dio i unutar njega izvanredno bogat južnoslavenski materijal. S radošću smo čuli da se predviđa povećanje muzeja u skoroj budućnosti...

Za direktora muzeja imenovan je *Đuro Šarošac* čemu se mi s naše strane osobito možemo radovati, jer je u njegovoj osobi na čelo jedne značajne kulturne institucije – od osobitog značenja u pogledu kulture Južnih Slavena u Mađarskoj – dospio stručnjak za južnoslavenski folklor....

Zaposlio se dakle u Mohačkom muzeju. Među Hrvatima i Srbima sustavno je vršio prikupljanja raznih predmeta i tekstila. Izradio je program na koji način bi se moglo spasiti od zaborava narodno blago Hrvata, Srba i Slovenaca u Mađarskoj. Njegove inicijative prihvaća vodstvo Demokratskog saveza Južnih Slavena, kao i da se unutar ove organizacije utemeljuje Etnografska sekcija.

Godine 1971. društveni sakupljači narodnog blaga, uglavnom profesori i studenti, pomoću njegovih upitnika odlaze na teren, najprije u obližnja hrvatska (tzv. bošnjačka) naselja u okolici Pečuha. Sakupljena folklorna građa i otkupljeni predmeti dobili su mjesto u Mohačkom muzeju. Rad Đure Šarošca 1975. donosi nove plodove, naime institucija čiji je bio pročelnik dobije pravo da u svim naseljima u Mađarskoj, gdje živi hrvatska, srpska i slovenska narodnost, može sakupljati narodno blago. U Mohaču je Šarošac 1967. godine otvorio stalnu izložbu pod nazivom *Hrvatske i srpske etničke skupine u Baranji.* (Hrvatski pisac Gustav Krklec prigodom posjete Mohaču o izložbi je rekao: "to je europski nivo".) Od početnih sakupljačkih uspjeha svake godine po dvije ekipe dobrovoljnih sakupljača, koje je on organizirao, sustavno su odlazile na teren na sakupljanja tradicijske baštine. Šarošac je uspio godišnje sakupiti do 600 predmeta, od kojih je svake godine, u okviru priredbe Mjesec muzeja, dovršio novu izložbu.

Hrvatsko, srpsko i slovensko kulturno blago prezentirao je i znatiželjnoj mađarskoj publici i u većim gradovima Miškolcu i Sambothelu (mađ. Szombathely), gdje je bilo čak do 70 tisuća posjetitelja. Na vrlo dobar prijem mu je naišla izložba *Tisućugodišnje veze Hrvata i Mađara* koja je čak u petnaest mjesta predstavljena u Mađarskoj, dakako i u Hrvatskoj, Zadru, Senju i u Vlašićima, no ranijih godina na prijedlog predsjednika Franje Tuđmana prikazana je i u Zagrebu te u drugim gradovima Republike Hrvatske. Na zamolbu bosanskih franjevaca izložba 2006. putuje u Bosnu. Pored

Prvi s lijeva Đuro Šarošac

toga imao je razne etnološke izložbe u Zagrebu, Beogradu i Novom Sadu, gdje je izložio eksponate sakupljene od Hrvata, Srba i Slovenaca u Mađarskoj.

Njegov tridesetogodišnji rad iznjedrio je veomu bogatu zbirku Mohačkog muzeja, naime Đuro Šarošac sakupio je 12000 eksponata, a od pučkog usmenog blaga sakupljeno je 30300 minuta (presnimljena građa na magnetofonskim kasetama nalazi se i u Institutu za folklor u Zagrebu) te je snimio čak 20000 fotosnimaka. Muzej danas raspolaže s vrlo dobro sređenom građom. Izloženi predmeti dobili su visoko priznanje, ne samo od mađarskih, već i od inozemnih stručnjaka.

Kao ravnatelj Mohačkog muzeja priredio je 42 privremene i 4 stalne izložbe i time doprinijeo da hrvatska i srpska narodnost i njezina tradicijska kultura bude prezentirana i upoznata i od strane većinskog naroda.

Povodom tristote obljetnice franjevaca u Mohaču organizirao je dvodnevni međunarodni znanstveni skup.

Uz njegovu potporu je završena zavičajna kuća podravskih Šokaca (Hrvata) u Kašadu (mađ. Kásád, najjužnije naselje u Mađarskoj u Baranjskoj županiji).

Đuro Šarošac vodio je i znanstvena istraživanja, napisao sedam monografija, te tiskao četrdeset i osam rasprava. U Debrecinu stiče doktorat na temu *Mohačka keramika i njena prošlost,* a u Zagrebu je 1991. obranio disertaciju *Bosanski Hrvati u okolici Pečuha.*

Njegov muzejski rad nagrađen je raznim prizanjima: *Spomen medalja Ferenca Móre* (1981., to je ujedno najveća muzejska nagrada u Mađarskoj); nagrada *Hrvatski pleter,* te odlazeći u mirovinu dobiva visoko odličje Baranjske županije, dva je puta dobio nagradu *Za socijalističku kulturu.* Godine 1999. u 70. godini života je umirovljen. Ima dvoje odrasle djece Miru, profesoricu hrvatskog jezika i matematike, i Ivana, grafičara.

Dr. Đuro Šarošac umro je u mohačkoj bolnici 14. srpnja 2010. godine, a pokopan je na groblju svoga rodnog Semelja 19. srpnja.

In memoriam – ANTUN JARM NASLJEDNIK PAVIĆA I CEPELIĆA

Mirko Ćurić

Svatko tko redovno posjećuje Đakovačke vezove vidi kako je ova manifestacija iznova jednako mlada i svježa. Nažalost, to se ne može reći za vezovske suradnike: nakon pet desetljeća gotovo svake godine se rastanemo s nekim od vezovskih zaslužnika i rubrika in memoriam nezaobilazan je u našem časopisu. Tako je na Gradskom groblju u Đakovu, u četvrtak 27. prosinca 2012., ukopan mons. Antun Jarm, umirovljeni svećenik Đakovačko-osječke nadbiskupije, koji je preminuo 23. prosinca 2012. u Svećeničkom domu u Đakovu. Ukopne obrede predvodio je đakovački nadbiskup, a tada još pomoćni biskup đakovačko-osječki, mons. Đuro Hranić. Izdvajamo nekoliko ulomaka iz nadahnutog govora đakovačkog nadbiskupa Hranića o Antunu Jarmu:

Antun Jarm

Mons. Antun Jarm rodio se od oca Petra i majke Ane r. Štimec 12. lipnja 1935. godine u Gundincima. Prva četiri razreda osnovne škole završio je u Strizivojni, a potom odlazi u Dječačko sjemenište na Šalatu u Zagreb kao sjemeništarac tada Đakovačke i Srijemske biskupije. Maturirao je u Đakovu 1952. godine, gdje je završio i teološki studij. Za svećenika ga je zaredio biskup Bauerlein 6. ožujka 1960. godine. Kao mladomisnik najprije je 7 mjeseci bio kapelan u Čepinu, a potom je kroz 11 godina obavljao župničku službu: 3 godine u Rokovcima i Andrijaševcima (istodobno kroz nekoliko mjeseci bio je i upravitelj župe Cerna), te kroz 8 godina u župi Uzvišenja sv. Križa u Retfali u Osijeku. Veoma uspješno i zapaženo župničko djelovanje te uredno poslovanje ponukali su biskupa Stjepana Bauerleina, te ga je on 1971. godine imenovao ravnateljem Ekonomata Đakovačke i Srijemske biskupije.

Naslijedio je teško ekonomsko stanje, u Biskupiji koja poslije nacionalizacije crkvene imovine nije uspjela stvoriti sustav koji bi joj osiguravao uzdržavanje župa i središnjih biskupijskih ustanova. Ekonom Antun Jarm je kroz 18 godina (1971.-1989.) ustrajno i strpljivo stvarao novi biskupijski ekonomski sustav, koji je u ondašnjim okolnostima omogućio stabilnost i skroman, ali normalan život središnjih biskupijskih ustanova. Zajedno sa svojim suradnicima, u provom redu s mons. Stjepanom Karalićem, preustrojio je Ekonomat Biskupije i obnavljao biskupijsko gospodarstvo. To je omogućilo obnovu i izgradnju pojedinih biskupijskih zgrada. Ističemo osobito izgradnju Svećeničkog doma te sveobuhvatnu obnovu i rekonstrukciju kanoničkih kurija na Strossmayerovom trgu u Đakovu.

Uz to je bio i predavač crkvene administracije na Visokoj bogoslovnoj školi i crkvene glazbe na Biskupijskoj gimnaziji "J. J. Strossmayer" u Đakovu. Kroz 16 godina bio je i prosinodalni sudac Biskupijskog sudišta (1971.-1989.) te član Zbora savjetnika, Prezbiterskog vijeća, Ekonomskog vijeća i drugih stalnih i prigodnih biskupijskih tijela i povjerenstava. Kao rektor Samostanske crkve Srca Isusova kroz 11 godina (1974.-1985.), njegujući liturgijski život u Samostanu, liturgijski je odgojio čitavu generaciju Sestara sv. Križa. No, pok. mons. Jarm, povjero-

vao je u Riječ koja je tijelom postala. Kao svećenik napisao je brojne tekstove i članke u kojima tumači Božju riječ, liturgijska otajstva te sabire, nudi i lomi zrnca kršćanske mudrosti. Preveo je i objavio više naslova duhovnog i molitvenog sadržaja. Napisao je i više znanstvenih članaka povijesnog karaktera i tekstova u kojima je predstavljao pojedine osobe, te kulturnu baštinu s područja Đakovačke i Srijemske biskupije. Budnim je okom pratio i komentirao događaje s područja crkvenog života te crkveno izdavaštvo: podržavao je, hvalio, ali i kritičkim (ponekad i satiričnim) tonom prizemljivao biskupijsku i širu javnost, tražio veću kvalitetu i pozivao na istinu. Osim u crkvenim, također je u različitim društvenim tiskovinama objavio nekoliko stotina članaka evangelizacijskog i kulturnog sadržaja.

Godinama je grafički uređivao brojne veće i manje publikacije u izdanju Biskupskog ordinarijata Đakovo, župnih ureda i pojedinih svećenika. Napisao je bezbroj kraćih i dužih novinarskih članaka u crkvenim glasilima te u lokalnim svjetovnim novinama i publikacijama. Obrađivao je i objavljivao statističke podatke iz života Đakovačke i Srijemske biskupije. Fotografiranjem i prikupljanjem fotografija stvorio je vrijednu fototeku u kojoj je nastojao sustavno dokumentirati život župa i crkvenih institucija ,te stanje brojnih crkvenih građevina. Uredio je više monografija i surađivao s brojnim izdavačima i grafičarima na području Biskupije i izvan nje.

Svojim uredničkim radom, prevođenjem, spisateljstvom i izdavanjem niza vrijednih i zapaženih knjiga, monografija i brošura, afirmirao je Biskupski ordinarijat u Đakovu i kao izdavača, a među vjernicima je istodobno na taj način širio i promicao knjigu te kršćanski tisak. Nekoliko je svojih knjiga objavio i kod drugih izdavača ili u privatnom izdanju.

Promicao je korištenje tiska i tiskovina u evangelizaciji i crkvenoj komunikaciji. Praktički je kroz čitav svećenički život, sve dok se nije ozbiljnije razbolio i otišao u mirovinu, surađivao te pisao u Vjesniku Đakovačke i Srijemske biskupije. Kroz 8 godina (1994.-2001.) bio je i urednik obavijesnog dijela te grafički urednik Vjesnika. Bio je i prvi te veoma revan biskupijski dopisnik i suradnik u crkvenim medijima na nacionalnoj razini, član Odbora HBK za sredstva društvenog priopćavanja, biskupijski delegat Informativne katoličke agencije (IKA), član Hrvatskoga društva katoličkih novinara od njegova utemeljenja.

Bio je među prvim svećenicima koji su prepoznali važnost prisutnosti Crkve u elektronskim medijima, te blagodat korištenja mogućnosti koje pružaju suvremena elektronska sredstva društvenog priopćavanja u evangelizaciji, unutarcrkvenoj komunikaciji te u komunikaciji Crkve s društvenom sredinom. Svojim je radom i nastojanjima senzibilizirao i odgovorne u Biskupiji te širu biskupijsku zajednicu za iskorake na medijskom planu. Godinama je svojim osobnim angažmanom, prijedlozima i poticajima stvarao pretpostavke za ustroj Biskupijskog statističkog ureda i Tiskovnog ureda, te je dugogodišnjim ustrajnim i sustavnim fotografiranjem sakralnih objekata, crkvenih svečanosti, osoba, susreta, umjetnina, liturgijskog posuđa, paramenata i sl. prikupio bogatu zbirku fotografija, koju je sortiranjem i sistematizacijom pretvorio u pravu fototeku, sadržajno vezanu uz život naše Biskupije. Godine 2002. Biskupiji je poklonio tako stvorenu fototeku. Od tada do umirovljenja koncem 2009. godine bio je i službenim dekretom imenovan voditeljem Biskupijskog medijskog arhiva. U njemu je ustrojio foto, audio i videoteku te je sve do umirovljenja nastavio sa sustavnim prikupljanjem i sistematiziranjem prikupljene građe. Od 1991. do danas bio je i ravnatelj Biskupijskog statističkog centra.

Sahrana Antuna Jarma

Kroz posljednjih 18 godina (od 1992. do 2009.) bio je stup i član Biskupijskog povjerenstva za gradnje i obnove crkvenih objekata. Cijeneći njegov uzoran i zauzet svećenički život, pokojni biskup Ćiril Kos predložio ga je sluzi Božjemu papi Ivanu Pavlu II. te ga je on 1983. godine počastio naslovom Kapelana Njegove Svetosti.

Vidljivo je, dakle, kako je mons. Antun Jarm je imao iznimno bogatu karijeru, a važando prinos dao je i Đakovačkim vezovima, dugogodišnjom suradnjom u vezovskoj Reviji. Najčešće su to bili tekstovi vezani uz Đakovačko-osječku nadbiskupiju, njene institucije, zgrade, zaslužnike, značajne događaje i obljetnice. Najviše Jarmovih tekstova u Reviji je o katedrali, ali je pisao i Sestrama Svetoga Križa u Đakovu, Bogoslovnom sjemeništu, o svećenicima Đakovačke biskupije rođenima u Đakovu, o biskupijskom Vjesniku, o drugoj đakovačkoj župnoj crkvi Svih Svetih u naselju Sjever, o aljmaškom svetištu, o križevima, pokloncima i kapelicama u Slavonije, ali i o korijenima simbolike boja, o značenjima pojedinih fresaka u đakovačkoj katedrali itd. Njegovi tekstovi uvijek su bili pomno pri-

premljeni, od naslova, podnaslova, potpisa i ilustracija: urednik tu zapravo nije imao posla, osim proslijediti tekst na prijelom. Načinom opreme svojih tekstova podsjećao je na stil Matije Pavića i Milka Cepelića u znamenitoj monografiji o Strossmayeru – podnaslovi u tekstu su duži nego je danas uobičajeno i u pravilu sadrže mali sažetak onoga o čemu se u pojedinom ulomku govori. Antun Jarm je znao pronaći način da svaku temu obradi s puno podataka, ali na čitateljima zanimljiv način. Moja suradnja s mons. Jarmom započela je u dječačkoj dobi, kada sam sedam godina ministrirao kod njega u samostanu Sestara Svetoga Križa. Njegov je utjecaj na cijelu generaciju ministranata bio iznimno velik i pozitivan, tako i na mene, a naša se suradnja nastavila na različite načine i kasnije, primjerice u lokalnom tisku: Đakovačkom glasniku i Đakovačkim novinama koje sam uređivao, a mons. Jarm im je bio redovit suradnik. Kasnije se ta suradnja produbila i na vezovsku Reviju, koju je on iznimno cijenio, kao što je cijenio i Đakovačke vezove.

Iako sam znao kako je iznimno vješt s riječima, veliko iznenađenje bila mi je njegova jedina pjesnička zbirka "Kao" – možda i ponajbolja pjesnička zbirka jednoga svećenika naše Nadbiskupije uopće. Iznimno duboka lirika, usporediva i s najvećim živim hrvatskim pjesnikom iz redova svećenika – akademikom Ivanom Golubom, pokazala je kako i dobro poznati nam ljudi u sebi kriju ponešto neotkriveno i iznimno duboko. Predlagao sam mons. Jarmu da se kandidira za članstvo u Društvu hrvatskih književnika, ali ga je uskoro bolest odvojila od svakodnevnih aktivnosti. Godina kada je Đakovačka biskupija postala Nadbiskupija – 2008. – godina je izdanja posljednje Jarmove knjige – monografije o katedrali napisane u suautorstvom s dr. Šuljakom, grafički vrlo zanimljiva monografija, u kojoj blista Jarmova rečenica Đakovu kao srcu Slavonije, a "katedrali kao srcu Đakova". U tom srcu Slavonije, nezaobilazno mjesto zaslužio je svojim djelovanjem Antun Jarm. Čitateljima Revije poklanjamo jednu njegovu iznimnu pjesmu.

Dan kao igračka

Već tako dugo
od tebe primam
uvijek nove dane - kao igračke.

A ni ruke da mahnem,
ni smiješka da uzvratim,
ni zahvale da pokažem,
premda se - darom tvoje svemoći -
svaki dan rađam nebu i zemlji.

U znak proigranih mogućnosti
oči prekrivam rukama.
Znam, i sutra ćeš mi dati
novi dan - kao igračku.

DR. ANDRIJA ŠULJAK, SLAVONSKI SIN - SLOVAČKE KRVI

Mirko Knežević

Mještani Josipovca Punitovačkog, slovačkog sela u Đakovštini željeli su se na neki način odužiti svom cijenjenom i zaslužnom mještaninu i svećeniku dr. Andriji Šuljaku. Inicijator je bila josipovačka Matica slovačka koja je u ime mještana dala izraditi bistu dr. Andrije Šuljaka, dugogodišnjeg profesora crkvene povijesti, koji je rođen i odrastao u Josipovcu Punitovačkim, a preminuo je u noći između 10. i 11. travnja 2010. godine. Svečanost postavljanja biste uz predstavljenje publikacije o dr. Šuljaku održana je u četvrtak, 4. travnja 2013. godine, prigodom posjeta slovačkog nitranskog biskupa mons. Vilima Judaka, te nitranskih svećenika, koji su poznavali i prijateljevali s pokojnim mons. Šuljakom. Program je započeo misom u crkvi Sv. Mihaela u Josipovcu, nakon koje je uslijedio prigodni program u OŠ Josipa Kozarca. Misu u josipovačkoj crkvi predvodio je nitranski biskup, mons. Judák, uz koncelebraciju mons. Luke Marijanovića, kanonika iz Đakova, te kolege i prijatelja Andrije Šuljaka, Mariana Deja, župnika iz Selenče (Vojvodina), domaćeg župnika Đurice Pardona i 40 svećenika iz Slovačke. U prigodnoj propovijedi mons. Marijanović istaknuo je svijetli duhovni lik svećenika Šuljaka u svijetlu Evanđelja, i njegov trag u pamćenju i u srcima onih koji su ga poznavali. Tijekom programa koji je prethodio otkrivanju biste nazočnima su se obratili domaćini i uvaženi gosti. Uz ugledne goste iz Slovačke, posebno je pozdravljen mons. Ivan Ćurić, rektor Bogoslovnog sjemeništa u Đakovu; delegacija Milosrdnih sestara sv. Križa iz Đakova; Vladimir Bilek, zastupnik za češku i slovačku nacionalnu manjinu u Hrvatskom saboru; Zdenka Čuhnil, bivša zastupnica u Hrvatskom saboru u istome svojstvu te ostali predstavnici društvenog i političkog života.

Dvojezičnu publikaciju od 48 stranica, na hrvatskom i slovačkom jeziku, pod naslovom: "Andrija Šuljak, slovačke krvi slavonski sin" autora Marijane Kušen i Dražena Kušena s prijevodom na slovački Josipa Kvasnovskog, predstavio je koautor Dražen Kušen i

dr. Andrija Šuljak

mons. Luka Marijanović. Program u prepunom holu josipovačke osnovne škole obogaćen je prigodnim koncertom Tamburaške škole Batorek iz Osijeka. Voditelj škole je Slavko Batorek čiji su roditelji porijeklom Josipovčani. Nastupila je i ženska pjevačka skupina Matice slovačke Josipovac. Uz mnoštvo domaćih Josipovčana i spomenute goste iz Slovačke, programu su nazočili mnogi gosti iz Punitovaca, Jurjevca, Markovca, Đakova, Osijeka i Zagreba. Poslije svečanog programa u školi, pred školom je otkrivena brončana bista Andrije Šuljaka, rad akademske kiparice Katarine Kuric, također rođene Josipovčanke. Bistu su

OSJEČKO
prvo hrvatsko pivo

otkrile Andrijine sestre, Marija Boris, r. Šuljak i Katica Vavra, r. Šuljak. Treba istaknuti da je s jedne strane ulaza u hol škole bista dr. Šuljaka, a sa druge strane bista utemeljitelja Josipovca, biskupa J. J. Strossmayera. Nakon svečanosti u školi goste i uzvanike su na svečanoj večeri u prostorima nogometnog kluba pozdravili predsjednik josipovačke Matice slovačke Zdenko Komar, načelnik punitovačke općine Mirko Vavra, i učitelj Pavao Kvasnovski koji su goste ujedno upoznali s radom Matice, Općine i sela Josipovac.

"Matica slovačka Josipovac postavljanjem biste Andrije Šuljaka u dvorištu Osnovne škole u Josipovcu željela je postaviti trajni spomen na znamenitoga svećenika, intelektualca i znanstvenika Andriju Šuljaka, rođenog Josipovčanina, koji je cijelog života ostao trajno povezan sa svojim rodnim selom. Bio je potomak jedne od najstarijih slovačkih obitelji u selu, onih koje su 1881. godine na poziv biskupa Strossmayera doselile na krčevine biskupskih šuma i osnovale selo Josipovac", naglašeno je pri postavljanju biste, koju je blagoslovio nitranski biskup mons. Viliam Judák.

"Matica Slovačka Josipovac nastoji očuvati naslijeđenu baštinu josipovačkih predaka, pomagati učenje i njegovanje slovačkog jezika kod mladih naraštaja, razvijati slovačku nacionalnu svijest, graditi uspomene na sve ono što će budućim naraštajima Josipovčana svjedočiti o vrijednosti i značenju njihovih predaka.

Čovjek o sebi ostavlja trag u svojim riječima i djelima, zapamćenim, zabilježenim, izgrađenim. Najznačajnije osobe među nama zaslužuju da trag o njima ne ostane samo jednom zabilježen, nego da bude tiskan i objavljen, dostupan mnogima i na mnogim stranama. Jedan od takvih ljudi je i Andrija Šuljak, Josipovčanin, slovačke krvi slavonski sin, katolički svećenik i znameniti hrvatski intelektualac, osobito poznat po istraživanju i vrjednovanju biskupa Strossmayera i njegova značenja, poznat u Đakovu, u Hrvatskoj, u Slovačkoj i drugdje u svijetu. Prerana smrt Andrije Šuljaka 10. travnja 2010. prekinula je naše zajedničke planove i nastojanjaja u istraživanju i obilježavanju prošlosti Josipovca. Iza njega je, međutim, ostala njegova vrijedna duhovna i intelektualna ostavština. Ona je zabilježena u srcima ljudi i u njegovim intelektualnim i materijalnim djelima, na ponos njegovom slovačkom rodu, hrvatskom domu i Katoličkoj crkvi. Sve nas to obvezuje da mu postavimo trajni spomen u njegovom rodnom Josipovcu", riječi su predsjednika josipovačke Matice slovačke Zdenka Komara u povodu postavljanja biste i izdavanja publikacije.

Podrijetlo i djetinjstvo

Andrija Šuljak je rođen 23. listopada 1936. godine u Josipovcu kao četvrto dijete u obitelji Joze Šuljaka i Marije rođene Komar. Obitelj je brojila petero djece: Jozo, Pavo, Marija, Andrija i Katica. U selu s pretežno

Na izložbi josipovačke kiparice Katarine Kuric u Đakovu

slovačkim stanovništvom govorilo se slovački, pa je i Andrija prvo progovorio slovačkim jezikom i već u djetinjstvu svim srcem prigrlio slovačko naslijeđe svojih predaka koji su u Hrvatsku doselili iz Slovačke i bili među osnivačima Josipovca 1881. Među prvim doseljenicima kojima su 18. siječnja 1881. dodijeljene potkućnice bio je i njegov predak Ignac Šuljak iz Podrumine, područje Stare bistrice iz kojega su u Josipovac doselili mnogi preci današnjih Josipovčana. Obitelj Šuljak je jedna od sedam obitelji od prvih četrdeset i četiri obitelji koje su na prostore Josipovca došle 1981. godine i čiji su potomci i danas u Josipovcu i koji im je ostao u srcu, odlaze iz njega i u njega se uvijek s oduševljenjem i radošću vraćaju. To će biti tako očito i u životu jednog budućeg Šuljaka – svećenika Andrije. Andrijin otac Jozo umro je u 35. godini života pa je brigu o obitelji preuzela majka, koja je djeci, kako je znao reći Andrija pravom mjerom ljubavi i zahtjevnosti pružala topli obiteljski dom, slovački rodoljubni, hrvatski domoljubni i katolički vjerski odgoj. Prvi Andrijin odlazak od kuće iz Josipovca na duže vrijeme bio je njegov odlazak u Đakovo na daljnje školovanje. Niže razrede gimnazije pohađao je u đakovačkoj školi "Vladimir Nazor", gdje je 1951. položio malu maturu

U svojim kasnijim sjećanjima na djetinjstvo i mladost, s veseljem je spominjao svoje povratke u Josipovac pješice iz Đakova i osjećaje koji su ga obuzimali kada bi s "Tomašanačkog brda" gledao prema svom Josipovcu. Isto je bilo i za kasnijih dolazaka kući tijekom teološkog studija u Đakovu, ili kao svećenik sa župe u Oprisavcima, potom vraćajući se iz Rima s poslijediplomskog studija, ili kasnije češće dolazeći u rodno selo kao svećenik, profesor i odgojitelj koji je nakon doktorata trajno zadržan na službama u Đakovu, u srcu svoje drage Đakovštine.

Ime Andrije Šuljaka, u onima koji ga poznaju i pamte izaziva radost što su mogli biti dionici života čovjeka kojega se uvijek željelo ponovo sresti. To je želja za ponovnim susretom s nekim tko nije imao što skrivati od svoga ljudskog, duhovnog, moralnog ni intelektualnog lika. Njegov bliski kolega, svećenik, profesor i kanonik Luka Marijanović o njemu kaže: "Bio je nadasve karakteran, čvrsto je stajao na zemlji, ukorijenjen u prošlost, usmjeren prema budućnosti, čovjek s kralježnicom, koji je imao svoj stav, svoj ponos i svoj značaj. Bio je prije svega sam onakvim, kao što je očekivao od drugih: da ni pred kime ne savijaju kralježnicu".

Generacije koje pamte Andriju Šuljaka i generacije koje će ga upoznavati, slovačkoga roda ili hrvatske domovine, oni koji budu istraživali njegov život i rad ili oni koji ga budu samo ovlaš zapazili, u njegovom će ljudskom, duhovnom, moralnom i intelektualnom profilu uvijek moći pronaći uzor koji se želi i može nasljedovati.

SVEĆENIK, PROFESOR, ZNANSTVENIK

Nakon položene male mature u Đakovu, Andrija kao svećenički kandidat odlazi na daljnje gimnazijsko školovanje u Zagreb, a potom se vraća u Đakovo gdje na biskupijskom liceju (gimnaziji) završava sedmi i osmi razred gimnazije s ispitom zrelosti položenim 1956. Bila je to priprema za studij filozofije i teologije na Visokoj bogoslovnoj školi u Đakovu. Redoviti filozofsko-teološki studij završio je na Visokoj bogoslovnoj školi u Đakovu. Zaređen je za svećenika 29. lipnja 1962. godine u đakovačkoj katedrali po rukama biskupa Stjepana Bauerleina. Mladu misu je slavio 22. srpnja 1962. godine u svom rodnom Josipovcu pod mladomisničkim geslom: "Gospodine, u Tebe se uzdam".

Kao mladi svećenik, odmah odlazi na župničku službu u Oprisavce kod Slavonskog Broda, gdje ostaje župnik četiri godine i gdje osjeća teškoće pod komunističkim režimom, ali i osjeća oduševljenje i predani rad, kolegijalnost sa svećenicima i pastoralna predanost vjernicima i spremnost na uvođenje novih pastoralnih metoda. Zbog izuzetne nadrenosti, intelektualnih sposobnosti i predanosti u svećeničkom radu, biskup Bauerlain ga 1966. šalje na daljnje školovanje u Rim gdje je upisao poslijediplomski studij crkvene povijesti na Papinskom sveučilištu Gregorijani. Kao pitomac Papinskog hrvatskog zavoda sv. Jeronima, u Rimu je studirao od 1966. do 1971. godine. Tijekom tih rimskih godina, između ostalih svojih angžmana je i tri godine predavao Hrvatski jezik i književnost južnoslavenskih naroda na slovačkoj gimnaziji koju su vodili salezijanci. Magistarski rad pod naslovom Josip Juraj Strossmayer i jedinstvo Crkava obranio je 1969., a iste je godine bio predložen za srebrnu medalju kao nagradu Fakulteta za crkvenu povijest za izuzetan uspjeh u akademskoj godini 1968./1969. Doktorsku dizertaciju pod naslovom Il Vescovo G. G. Strossmayer e il Concilio Vaticano I. (Josip Juraj Strossmayer i I. vatikanski sabor) obranio je 18. prosinca 1971., s najvišim ocjenama. Odmah nakon povratka iz Rima 1971. započeo je predavati kao profesor na Visokoj bogoslovnoj školi, kasnije Teologiji u Đakovu i na koncu Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Đakovu. Tijekom svoje profesorske karijere, u Đakovu je predavao: Povijest opće Crkve, Povijest Crkve u Hrvata, Patrologiju, Starokršćansku arheologiju i Metodologiju znanstvenoga rada. Nakon umirovljenja 2003., predavao je kao vanjski suradnik predmete: Povijest Crkve u Hrvata – stari i srednji vijek, Starokršćansku arheologiju, te izborni predmet Biskup J. J. Strossmayer – život i djelo.

Bio je angažiran i na drugim crkvenim učilištima: na Visokoj vrhbosanskoj katoličkoj bogosloviji u Sarajevu predavao je crkvenu povijest kroz jedan semestar u akademskoj 1974./1975. godini. Crkvenu povijest je predavao i na Institutu za teološku kulturu laika u Osijeku, od 1986. do 1989. godine. Na Odsjeku za povijest Pedagoškog fakulteta u Osijeku, danas Filozofskog fakulteta Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, od 1997. do 2002. godine predavao je kao vanjski suradnik predmete: Rana srednjovjekovna povijest Hrvata, Povijest kršćanstva i Razvoj srednjoeuropske civilizacije. Tijekom svog profesorskog i odgojiteljskog rada je u nekoliko navrata bio na vodećim funkcijama odgojno-obrazovnih ustanova u kojim je djelovao. Od 1973. do 1977. godine bio je rektor Bogoslovnog sjemeništa u Đakovu, a u dva mandata od 1985. do 1989. je bio rektor Visoke bogoslovne škole u Đakovu, te pročelnik Instituta za teološku kulturu laika u Osijeku od 1986. do 1989. godine. Njegove studentice i studenti, svećenički kandidati, laikinje i laici, na crkvenim učilištima i na osječkom sveučilištu, uvijek su osjećali ljudskost koja je zračila iz njegove osobnosti i duhovnost koja je zračila iz njegovog svećeničkog lika. Bio je susretljiv i pažljiv pa su ga mnogi rado birali za mentora seminarskih i diplomskih radova. S osobitom je pažnjom znao usmjeravati istraživanje i pisanje, a njegova kritika i ispravak se s poštovanjem prihvaćao. U vrijeme kada se Teologija u Đakovu otvorila i za studij vjernika laika, među studenticama i studentima je kružila uzrečica: "Ako bi dobrota imala ime zvala bi se Andrija Šuljak".

Jednako je bio predan svom svećeničkom, profesorskom i znanstvenom radu. U svjetovnim krugovima je bio omiljen upravo zbog svoga znanstvenog rada. Kao znanstvenik i istraživač je bio temeljit i dosljedan, a kao autor znanstvenih radova i sudionik znanstvenih skupova, zanimljiv izlagač i ugodan sugovornik. Kao povijesničar je svakom dobronamjernom čovjeku nastojao izići u susret i pomoći u istraživanju i radu, bez znanstvene ljubomore i sa željom da svaka istražena

vrijedna i točna informacija bude zabilježena i objavljena. Bavio se poglavito povijesnom tematikom Crkve, osobito 19. stoljeća, a fokus njegovih istraživanja i pisanja je bio lik i djelo biskupa Josipa Jurja Strossmayera. Prednjačio je u proučavanju i tumačnju konteksta, života i djelovanja biskupa Strossmayera upravo kao katoličkog biskupa, sa željom da ispravi mnoga tendenciozna i ideološka tumačenja i predstavljanja Strossmayera i njegove uloge u Crkvi i svijetu. Kao priznati znanstveni i kulturni djelatnik bio je angažiran u mnogim vijećima, inicijativnim i organizacijskim odborima crkvenih i svjetovnih ustanova: "član Vijeća Biskupske konferencije za crkvene arhive, knjižnice i muzeje (od 1974.); član Hrvatskoga papinskog povijesnog Instituta u Rimu; član Organizacijskog odbora za podizanje spomenika biskupu J. J. Strossmayeru u Đakovu (HAZU, Đakovačko osječka nadbiskupija i grad Đakovo); član Organizacijskog odbora za podizanje spomenika biskupu J. J. Strossmayeru u Osijeku (Poglavarstvo grada Osijeka); predstavnik biskupskog ordinarijata u Đakovu kod gradnje ili obnavljanja sakralnih objekata u Đakovačkoj i Srijemskoj biskupiji; član Odbora za gradnju Središnje biskupijske knjižnice".

Andrija Šuljak je dao važan doprinos rasvijetljavanju lika i djela biskupa Josipa Jurja Strossmayera u hrvatskoj i svjetskoj historiografiji; bio je u uredništvu zbornika više međunarodnih znanstvenih simpozija; dao jevažan doprinos uzdignuću Teologije u Đakovu na razinu Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku; a dao je svoj doprinos pokretanju i uredništvu časopisa Diacovensia (glavni urednik 1996.-1999.).

Ostale službe u Đakovu

Zdrava svećenička duhovnost koja je zračila iz njegove osobnosti dolazila je do izražaja osobito u njegovom duhovnom djelovanju u Samostanu Milosrdnih sestara sv. Križa i u samostanskoj crkvi Srca Isusova u Đakovu, od 1978. pa sve do smrti. Nedjeljom i blagdanom je odlazio u Trnavu kao duhovnik i ispovjednik filijalne sestarske zajednice u Trnavi.Sestre su bile zahvalne dr. Šuljaku i uzvraćale mu zahvalnošću i pažnjom sve do njegove smrti. Ime Andrije Šuljaka se povezivalo sa svakim važnim gostom Biskupskog ordinarijata ili značajnom skupinom koju je trebalo vrhunski provesti kroz Strossmayerovu katedralu ili predstaviti bogatu sakralnu i kulturnu baštinu Đakovačke i Srijemske biskupije. Luka Marijanović piše o njemu: "Malo je tko kao on poznavao mjesta i predmete kulta. Nezaboravan je bio doživljaj za one, koje je on osobno bio proveo kroz đakovačku katedralu".

Zbog ljubavi prema svakom čovjeku, pa tako i prema starijim kolegama biskup Ćiril Kos je Andriju Šuljaka 1981. godine imenovao prvim upraviteljem novoizgrađenog Svećeničkog doma u Đakovu, za smještaj starih, bolesenih i nemoćnih svećenika. Tu je službu obavljao do 1987. godine na radost i zadovoljstvo korisnika i osoblja doma.

Crkvena odlikovanja

Kao jedan od istaknutih svećenika na službi u središnjim biskupijskim ustanovama odlikovan je papinskim i biskupskim odlikovanjima: "16. prosinca 1988. godine je imenovan papinskim kapelanom s odličničkim naslovom "monsinjor"; 28. lipnja 1994. godine je uveden u službu kanonika lektora Stolnoga kaptola sv. Petra, danas Prvostolnog kaptola u Đakovu".

Posljednje zbogom Andriji- Josipovčani uz odar u Katedrali-Bazilici

Autorica biste i njen rad

Andrija će uvijek ostati u srcu Josipovčana

Zauzimanjem Matice slovačke Josipovac, uspomena na Andriju Šuljaka neće ostati samo u srcima ljudi i u otkucajima crkvenoga sata kojega je poklonio svome selu. Za svu njegovu ljubav prema rodnom selu i za sav njegov društveni i crkveni angažman, u Josipovcu je ostvarena ideja postavljanja njegove biste u školskom dvorištu. Ondje ona stoji uz bistu velikoga đakovačkog biskupa Josipa Jurja Strossmayera, utemeljitelja sela, čiji je najbolji poznavatelj u crkvenim krugovima u Hrvatskoj i šire bio upravo Andrija Šuljak.

Na misi zadušnici u Katedrali- bazilici, u Đakovu prosvjetni djelatnik Pavao Kvasnovski je rekao: "Andrija je živio s nama i uz nas. Ostat će uvijek u našim srcima. I dok ura na crkvenom tornju u Josipovcu odbija sate, mi Josipovčani ćemo se sjećati Andrije Šuljaka i njegovog srca koje je kucalo za mnoge, a osobito za nas, za njegove Josipovčane". (Korišteni tek-

Prepun hol škole pri svečanosti otkrivanja biste i predstavljanja publikacije o Andriji

stovi publikacija "Andrija Šuljak slovačke krvi slavonski sin", autora Marijane i Dražena Kušen)

Josipovačka crkva na kojoj je sat, dar Andrije

Stradanja svećenika Đakovačke i Srijemske biskupije 1944.-1960.

Vladimir Geiger

U povodu knjige: Miroslav Akmadža, Slađana Josipović Batorek, *Stradanja svećenika Đakovačke i Srijemske biskupije 1944. – 1960.*, Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje i Đakovačko – osječka nadbiskupija Nadbiskupski ordinarijat, Slavonski Brod – Đakovo, 2012.

Posljedice Drugoga svjetskog rata na području Hrvatske i Jugoslavije, bila su velika materijalna razaranja, a i ljudski gubici i demografski i stvarni, bili su izrazito veliki.

Okupatori i njihovi suradnici prouzročili su tijekom Drugoga svjetskog rata i na području Hrvatske, odnosno na području Nezavisne Države Hrvatske, i na području Jugoslavije, i znatne ljudske gubitke, a i materijalna stradanja i Katoličke crkve. O stradanjima i žrtvama Katoličke crkve koja su prouzročili Narodnooslobodilačka vojska i partizanski odredi Jugoslavije/Jugoslavenska armija i komunistička vlast, postoje mnogobrojni radovi i žrtvoslovi. Prema najsustavnijim istraživanjima najviše žrtava Katoličke crkve u Drugom svjetskom ratu i poraću prouzročili su NOV i PO Jugoslavije/JA i komunistička vlast.

U historiografiji postoje objavljeni, historiografski i publicistički radovi, pa i izvori, o pitanju stradanja svećenstva Đakovačke i Srijemske biskupije nakon Drugoga svjetskog rata. Ponajprije, riječ je o istraživanjima i radovima Antuna Jarma i Ante Bakovića. No, knjiga "Stradanja svećenika Đakovačke i Srijemske biskupije 1944. – 1960." znatna je dopuna dosada objavljenim izvorima i historiografskim i publicističkim radovima u poznavanju povijesti Katoličke crkve, posebno Đakovačke i Srijemske biskupije, u vremenu potkraj i nakon Drugoga svjetskog rata, te vrijedan prilog o mnogobrojnim događajima i osobama koje se spominju u tim izvorima. Priređivači knjige potrudili su se u uvodnom dijelu, zatim i u bilješkama donijeti sve važne obavijesti i objašnjenja nezaobilazna u razumijevanju o čemu izvori govore. U knjizi su mnogobrojni podaci izneseni pregledno, te mogu biti vrijedni i zanimljivi i povjesničarima i svima onima koje zanima problematika o kojoj govore. Priređivači knjige sva pitanja, događaje i osobe koje prikazuje, razmatraju i ocjenjuju utemeljeno, odmjereno i nepristrano.

Tijekom Drugoga svjetskog rata Komunistička partija Jugoslavije/Hrvatske i partizanski pokret izričito su tvrdili kako im je strano nasilje i nezakonitost. U poslijeratnoj Jugoslaviji komunističke vlasti iskazuju iste stavove. Nasuprot tomu, mnogobrojni događaji, suvremenici i dokumenti prikazuju znatno drukčije stanje.

Revolucija je podrazumijevala, štoviše tražila žrtve. Stvarna ili izmišljena, preširoko definirana suradnja s okupatorom bila je izvanredan instrument za uklanjanje klasnih i političkih neprijatelja. Na svim područjima nakon uspostave komunističke vlasti u Hrvatskoj, i drugdje u Jugoslaviji, uslijedio je val uhićenja i likvidacija. Protivnici ili pretpostavljeni protivnici komunističke vlasti, bez obzira na nacionalnu/etničku pripadnost, uklanjani su po kratkom postupku ili nakon sudskih procesa, često montiranih.

Represija nad poraženima i neprijateljima činjena je na temelju donesenih odluka, uredba i zakona ili izravnog ili neizravnog naloga partizanskog pokreta i KP Jugoslavije/Hrvatske. Pri provođenju represalija nad poraženim neprijateljima zapovjednu partizansku hijerarhiju ne vodi toliko iracionalni osjećaj osvete koliko racionalna težnja uklanjanja političkih protivnika u osvajanju vlasti. Neprijatelje ili pretpostavljene neprijatelje, trebalo je ukloniti fizički, materijalno i politički. U Jugoslaviji, kao i u ostalim zemljama "narodne demokracije", je-

dan od glavnih oblika pritiska na neistomišljenike bio je umnažanje državnih neprijatelja i njihova upotreba za promidžbu u cilju jačanja unutarnje kohezije, otpora "imperijalizmu" i potpore "narodnim vlastima" kao braniteljima teritorijalnoga suvereniteta i legitimnog društvenog uređenja. Tako su na sudskim procesima jedni označeni kao kolaboracionisti, a drugi kao narodni neprijatelji, špijuni i saboteri u korist neke strane sile.

Uz Hrvatsku seljačku stranku i njezine pristaše, najznačajnija oporbena snaga novom sustavu na udaru vlasti u Hrvatskoj bila je Katolička crkva, komunistima svjetonazorski nepoćudna i opasna jer je okupljala sve protukomuniste i općenito stanovništvo, o čemu svjedoče brojni događaji i dokumenti.

Komunistički obračun sa stvarnim i pretpostavljenim protivnicima bez razlike, institucionalni ili izvaninstitucionalni, tijekom Drugoga svjetskog rata ili u poraću, bio je masovan i nemilosrdan. Komunistička partija je u Hrvatskoj, i Jugoslaviji, znatno ograničila građanske i političke slobode, privatno vlasništvo, slobodno tržište, a potiskivala je tradicionalne vrijednosti poput religije i nacionalne/etničke baštine. Svi oni koji to nisu shvatili na vrijeme progonjeni su politički i sudski.

Knjiga "Stradanja svećenika Đakovačke i Srijemske biskupije 1944. – 1960.", Miroslava Akmadže i Slađane Josipović Batorek, prikazuje stradanja svećenika Đakovačke i Srijemske biskupije nakon Drugoga svjetskog rata.

Knjiga podrobno prikazuje sudbine svećenika i klerika Đakovačke i Srijemske biskupije, koji su potkraj Drugoga svjetskog rata i u neposrednom poraću ubijeni ili u poraću osuđeni na zatvorske kazne, a donosi i rekonstrukciju sudskih procesa protiv profesora i bogoslova đakovačkog Sjemeništa 1959. i 1960. Prema podacima sakupljenim u knjizi "Stradanja svećenika Đakovačke i Srijemske biskupije 1944. – 1960.", a to nisu konačni podaci, na području Đakovačke i Srijemske biskupije, od uspostave partizanskog odnosno komunističkog nadzora nad dijelom biskupije 1944. u Srijemu i uspostave komunističke vlasti u svibnju 1945. pa do kraja 1960. ubijeno je devet svećenika, kojima se mogu dodati još dva svećenika koja su vrlo vjerojatno ubijena, kao i jedan bogoslov, dva se vode kao nestala, na smrt je osuđeno i usmrćeno sedam svećenika, i još jedan vjerojatno, a u logorima i zatvorima kraće ili duže kazne služilo je 38 svećenika. Mnogi svećenici sustavno su privođeni na saslušanja u OZN-u odnosno UDB-u, a među njima i biskup Stjepan Bäuerlein.

Šezdesetih godina 20. stoljeća sudska kažnjavanja katoličkih svećenika u Jugoslaviji, i Hrvatskoj, pa i na području Đakovačke i Srijemske biskupije znatno su smanjena zbog postupka normalizacije odnosa između Svete Stolice i Jugoslavije, što je rezultiralo potpisivanjem protokola o normalizaciji 1966. i obnovom diplomatskih odnosa 1970.

Predgovor knjizi je Riječ nadbiskupa Đakovačko – osječke nadbiskupije Marina Srakića. Uvodno knjiga donosi pregled odnosa Katoličke crkve u Hrvatskoj i državnih vlasti 1945.-1960. (1. Sukob svjetonazora, 2. Pastirsko pismo i dodatno zaoštravanje crkveno-državnih odnosa, 3. Donošenje protucrkvenih zakona, 4. Svećenička staleška udruženja, 5. Prekid jugoslavensko-vatikanskih diplomatskih odnosa, 6. Komunisti mijenjaju taktiku prema Katoličkoj crkvi, 7. Poticanje nejedinstva u crkvenim redovima, 8. Zakon o pravnom položaju vjerskih zajednica iz 1953. godine, 9. Smrt kardinala Alojzija Stepinca). Zatim, ukratko, ali sustavno prikazuje crkveno-državne odnose na području Đakovačke i Srijemske biskupije 1945.-1960. (1. Prilike u Đakovačkoj i Srijemskoj biskupiji neposredno nakon Drugog svjetskog rata, 2. Uloga đakovačkog biskupa Antuna Akšamovića u crkveno-državnim odnosima nakon 1945. godine). Naglasak je ove knjige na prikazu komunističke represije prema katoličkim svećenicima (1. Stradanja katoličkih svećenika u Drugom svjetskom ratu i poraću, 2. Represivna tijela i zakonski okviri represivnog djelovanja, 3. Suđenje nadbiskupu Alojziju Stepincu, 4. O još nekim sudskim postupcima protiv predstavnika Katoličke crkve). Uz to posebno je prikazano suđenje svećenicima i bogoslovima Đakovačkog sjemeništa 1959. i 1960.

Knjiga "Stradanja svećenika Đakovačke i Srijemske biskupije 1944. – 1960." utemeljena je na mnogobrojnome arhivskom gradivu i onovremenom tisku. U knjizi su prikupljeni dokumenti, od kojih se većina objavljuje prvi put, važni su i štoviše nezaobilazni, izvori u sustavnom proučavanju suvremene hrvatske povijesti, posebice u razumijevanju odnosa Katoličke crkve i komunističke vlasti u Jugoslaviji i Hrvatskoj.

Knjiga "Stradanja svećenika Đakovačke i Srijemske biskupije 1944. – 1960." namijenjena je i znanstvenoj zajednici, jer donosi nove spoznaje i ocjene problema koje obrađuje, ali rad je razumljiv ne samo povjesničarima i istraživačima srodnih struka, nego i širem krugu čitatelja koje zanima naslovljena problematika, jer su autori u izričaju, a i u ocjenama brojnih pitanja koje na temelju literature, a ponajprije arhivskih dokumenata i drugih izvora, donose izrazito jasni.

Utvrđivanje ljudskih stradanja u Drugom svjetskom ratu i poraću, pa i stradanja Katoličke crkve, nije samo znanstveno-istraživačka, nego i civilizacijska potreba i nužnost. No, istraživanje ljudskih stradanja zbog mnogobrojnih je razloga jedno od najzamršenijih istraživačkih tema koje treba propitivati i dopunjavati. Dakle, i o stradanjima svećenika Đakovačke i Srijemske biskupije u Drugom svjetskom ratu i poraću niz je otvorenih pitanja i protupitanja.

ZLONJIVA

SJEĆANJE JEDNOG KOLONIZATORA U VUČEVCE KRAJ ĐAKOVA POSLIJE 2. SVJETSKOGA RATA

Marko Palada

Njega je dopalo da se useli u bivše švapsko selo Vučevci. Već je bilo dijelom zaposjednuto, domaćim kolonistima i nekim agrarnim interesentima iz okolnih sela, a koji su iskoristili priliku odlaska Švaba, te navalili na prazne kuće.

Pod vodstvom ondašnjeg Predsjednika Narodnog odbora u Vučevcima, koji se sam naturio ovom selu za glavnog rukovodioca, a zbog lakšeg bogaćenja. Pod njegovim nazorom i njegovom privolom, ovi su majstori, sve što se moglo švercali i rasprodali, a novac podijelili i potrpali u svoje džepove.

Koloniste, koji se netom stigli, dočekali su prazni zidovi, stambenih zgrada. Prazne marvesnke staje, kao i štagljevi. Na mnogim zgradama nije bilo niti vrata, a još manje prozora. Sve je bilo poskidano i prodano.

Marka je u proizvoljnoj raspodjeli dopala prostrana kuća i veliko dvorište, no ničeg pokretnog nije bilo, nego goli zemljani zidovi. Vrata su srećom još bila, kao i vanjski prozori. Unutarnja stakla na prozorima, poskidao je, baš tog dana kad su došli, nekoliko časaka prije Markova useljenja, njen privremeni stanar, Hercegovac, Nikola Stanković.

Saznat će se da je isti po odobrenju Predsjednika odbora, Ivana Perkovića, prodao sve pokretno iz kuće, a dobiveni novac podijelio s predsjednikom.

Markova je obitelj, puna tri mjeseca ležala na zemljanom podu bez ikakvog kreveta. Hrane nije bilo, pa su bili primorani gladovati. Tek nakon desetak dana, dobili su neku malu pomoć u hrani, od Rajonske uprave državnih dobara. Dobiveno su siroti roditelji čuvali za prehranu najsitnije djece. Sami su se sa odraslijom djecom hranili travom koju su brali po prostranim zapuštenim poljima vučevačkog atara. U toj pustoši i beznađu, valjalo je preživjeti, otrpjeti, izdržati. Mnogi nisu.

Marko ni ovdje nije mogao ostati nedodirljiv. Nisu mu dali mira ni jedan časak. Njegove karakteristike uputio je Kotarski komitet Komunističke partije iz Trogira, Kotarskom komitetu Komunističke partije u Đakovu. Ubrzo je dobio poziv, naravno ilegalnim putem da dođe na savjetovanje u Komitet u grad Đakovo. Članovi su na ovom području tad još bili u ilegali.

Odazvao se pozivu i došao na sastanak svih članova Kotarskog komiteta Komunističke partije u Đakovo. Na ovom sastanku je Marko figurirao kao predstavnik novo pridošlih kolonista iz Vučevaca.

Na sastanku, on dobije uputstva za osnivanje Seljačke radne zadruge. Čim kolonistima bude po povjereniku razdijeljena zemlja, neka on odmah pređe na osnivanje Seljačke radne zadruge. No, neka odmah po povratku u selo počme propagirati njeno osnivanje.

Bio je dobar i uvjerljivi govornik, te je imao uspjeha u zadanoj mu propagandi.

Neprijatelji su radili još jače, na osujećivanju i drugoj strani. Brujala je propaganda, kako rastu i množe se Križarske organizacije, kojih ima u svim slavonskim šumama. Najviše vrebaju koloniste, pogotovo ako saznaju da su isti još i komunisti.

Ovakvi i slični glasovi, koji su se povjerljivo proturali, utjerali su strah u kosti ženama, pa čak i nekim muškarcima, a bogme nasjeo je i po koji komunista. Kolonisti su počeli javno govoriti o povratku natrag u svoje krajeve.

- Doma smo barem bili sigurni od bilo kakvog neprijateljskog uznemiravanja, napose od kad je svršija rat! – govorili su uplašeni.

Marko je komuniste prekoravao: - Di vam je hrabrost drugovi? Plašljiviji ste od brbljavih strašljivih babetina! Ne shvaćate, drugovi, ča znači ova kolo -nizacija? Treba da znate, ovo je vrsta velike i jake borbe protiv neprijatelja Socijalizma. Na nama je da izađemo kao pobjednici! Ovaj veliki zadatak, mora iznijeti na svojim leđima, naročito mi komunisti! Glavnu odgovornost za neostvarenje Agrarne reforme i neprovedene kolonizacije, snosit će upravo komunisti.

Oni su u prvom redu pozvani i zaduženi da sve ovo organiziraju i sprovedu.

- Asti Gospe, jedva smo izvukli žive glave iz rata i logora, a evo nas jope na nišanu! – bunili su se neodlučni, malodušni, strašljivi.

Valjalo ih je umirivati, kao izgubljenu djecu. Marko je kao sekretar Partijske jedinice u Vučevcima, održavao česte sastanke, a na kojima su pretresani svi problemi sela, a naročito izvršenja komunističkih zadataka. Zadaci su bili: pod svaku cijenu zadržati kolonisteи odmah osnovati Seljačku radnu zadrugu u selu. Organizirati se, zbiti redove, pomagati se u svemu.

Nije to bio lak zadatak. Nezadovoljstvu je bilo mjesta, ali moralo se ostati i izdržati.

Marko je vješto prilazio zahtjevnom poslu. Organizirao je veliki broj ljudi i žena, te omladine, uključujući ih u razne organizacije, kao što su: Mjesni narodni odbor, Odbor narodne fronte, Odbor narodne omladine, te Odbor Antifašističke fronte žena. U selu je organiziran; Lovačko društvo, a i puno korisnije Vatrogasno društvo.

Kad su sva ova društva i organizacije osnovane, zaživjele, on je nastojao u svaku postavit, barem jednog člana Komunističke partije, te je preko istih imao pregled rada svih organizacija u selu. Sam se nametnuo i postao članom više ovih organizacija, radeći neumorno do duboko u noć.

Uz sav trud i muku, te mudro postavljeni plan, pa čak i osobno nagovaranje, on nažalost nije mogao zadržati ljude iz primorja dalmatinskog u kolonizaciji.

Naprosto se mnogi nisu mogli priviknuti kraju, ljudima i običajima. Naprosto im se nije dopadao način života u Slavoniji.

Nisu, demoralizirani i malodušni bili svi, ali ih je ipak veći broj težio za povratkom u rodni kraj. Imali su pravo i mogućnost da se besplatno vrate.

Poslije nekoliko mjeseci životarenja i muke u novoj postojbini, otpočeo je masovni povratak u rodni kraj.

Najviše je tim odlukama pripomogao strah od Križara, koji će, kako se širila panika, sve Titove kolonisteи, nemilosrdno poklati, te očistiti, ovaj sveti i blagoslovljeni kraj od komunističke gamadi, koja u crkvu ne ide, a ni djecu na vjeronauk ne šalje. Čak su djeca morala u školi učiti vjeronauk. Jedino su pravoslavci bili pošteđeni tog dodatnog popovskog sata.

Pred ovakvim vijestima, koje su najviše po crkvama širili Sveti oci, a i preko svojih agenata i pobornika po selima, pokleknuo je i izvjestan broj komunista, te su se i oni odlučili na povratak.

Uzalud je Marko poduzimao sve u svojoj moći, pa čak preporučio za takve komuniste kaznu, kaznom iniciranu od Kotarskog komiteta, oni se odlučivši, nisu dali pokolebati nikakvom kaznom,i naprosto su napustili kolonizaciju. Trideset i dvije porodice su napustile selo za koje se on brinuo, a među njima je bilo osam porodica članova Komunističke partije.

Preostali su se preraspodijelili po napuštenim kućama, jer kod dolaska u nekim kućama su bile smještene i dvije obitelji. Učvrstili su organizacije, dogovaranje i odlučili ostati i posla se prihvatiti.

Marko je uz pomoć nekolicine dobrih drugova, a po zadatku, nastavio rad na osnivanju Seljačke radne zadruge. Aktivno su mu pomagali: Ivan Koljanin, Petar Pereža, te Jozo Jakus.

Marko je bio glavni inicijator i pokretač, a kao desna ruka, nametnuo mu se Ivan Koljanin.

Nisu ni časka mirovali. Trebalo ih je biti i vamo i tamo. Noću su održavali sastanke sa svima koji su bili zainteresirani za Zadrugu, pa su na njih utjecali i nagovarali ih da se svojski opredijele i zauzmu za ostvarenje, vrijedne i zajedničke stvari.

Govorili su ljudima: - Drugovi, mi smo tako reći jedna obitelj. Naša će zadruga biti kao jedno veliko domaćinstvo. Ako želimo, a želimo da to naše domaćinstvo bude napredno, onda treba da se svi mi članovi toga domaćinstva založimo do maksimuma u svom radu, a na grani gospodarstva koje nam je povjereno. Drugim riječima, moramo se ponašati, kao da radimo na vlastitom imanju, a u stvari i radimo. Svaka korist koju napravimo naša je korist, a isto tako, ako se omakne kakva šteta, to je i tvoja šteta.

Ako, ovako budemo mislili i radili, onda će ratari čisto i uredno obrađivati sva naša polja, kao svoja. Stočari pravilno i s pažnjom timariti stoku, kao svoju. Skladištari će brižno čuvati i održavati prikupljenu imovinu i jematvu, kao svoju.

Knjigovođa će ažurno sređivati svoje propisane knjige, tako da ne bi bilo nikakvih nejasnoća, a kamoli sumnja u samo rukovodstvo i u polučene rezultate.

Predsjednik će tada brižno voditi računa da nam zadruga zaista bude napredna ustanova, zapravo napredno gospodarstvo u kojem će svi članovi biti zadovoljni.

Ako ovako budemo postupali, i svojih se obaveza odgovorno budemo pridržavali, jedino se na taj način možemo nadati dobrom uspjehu, i nikako drukčije. - tvrdio je iskreno im Marko.

Dvadeset obitelji, kolonista iz okolice Splita, koje su uspjeli Marko i Koljanin zadržati, zdušno prionuše da osnuju Seljačku radnu zadrugu.

Ostali kolonisti, koji su došli nekim drugim putem i načinom, a ne njihovim vlakom u ovo selo nisu htjeli čuti o bilo kakvoj zadruzi. Njihova volja! Nek rade, kako oće!

***

Osnovana, mlada, neiskusna, Seljačka radna zadruga, u početku svoga postojanja i poslovanja, nije imala sredstava za obradu dobivene i združene zemlje. Zem-

lji svih članova zadruge, predana je i preostala nepodijeljena zemlja bivšeg zemljišnog fonda. Kako bi je obradili, rukovodstvo zadruge se obratilo privatnicima koji su imali konje i plugove, te ih molili da sa svojim zapregama pomognu obraditi polja za prvu jesensku sjetvu.

Privatnici su se rado odazvali, molbi za pomoć, te pomogli svojim konjima, kolima i alatkama: plugom, drljačom, valjcima i sijačicama, ne samo kod oranja zemlje, nego i kod prevoza potrebnih stvari zadruzi i zadrugarima, te sijanja: pšenice, ječma, raži, zobi.

No, uz svu dobru volju da pomognu, nisu privoljeli, pod nikakvim uvjetima, i nikako postati članovima zadruge. Kao da su im ti kolonisti po nečemu bili kužni.

Marko i Koljanin nisu ni trenutka mirovali. Oni su ostvarivali sve zacrtane planove, u nadi da najbrže ojačaju osnovanu zadrugu, te time osiguraju u njoj bolji život njenih članova.

Nije to njima išlo lako. Trebalo je mukotrpnog rada i požrtvovnosti. Zadobiti povjerenje kod vlasti, a zbog kreditiranja zadruge i njenih aktivnosti.

Nije bilo dovoljno što su svaki dan išli u Đakovo, na noge ili biciklom, kod Kotarskih rukovodilaca, pa i kod zaposlenih u Kotarskom komitetu Komunističke partije. Uz sva odobrenja i potpore, banka je u Đakovu bila nepovjerljiva. S njom se natežući, gubili su dane i dane. Tek kad bi ih pritisli odozgo iz partije, odobravali su im kredite.

Bližio se konac 1946. Oni odluče da otiđu u Ministarstvo Poljoprivrede i Šumarstva, te da tamo, osobno razgovaraju s mjerodavnim ljudima, o potrebama mlade i vrlo siromašne zadruge, te zatraže pomoć, dok se na noge ne osove. Ministarstvo je bilo u dalekom Zagrebu. Ostalo je sve na obećanjima. Daleko od očiju, daleko si od svake skrbi i pomoći.

Jednom prilikom, a kad su bili pozvani od strane ministarstva, da dođu zbog kupnje rasplodnih krava u okolicu Bjelovara, vidjeli su da im uslovi u pogledu kupnje krava ne odgovaraju, pa produžiše svoj put u Zagreb.

U ministarstvu su ih primili na drugarski način, puni razumijevanja. Ostali su u Ministarstvu u dužem razgovoru sa ondašnjim povjerenikom, Poljoprivrednog odsjeka, drugom Vasom Prodanovićem, koji im je istog dana isposlovao kredit, zadruzi u Vučevcima, nekom selu 250 kilometara dalekom u slavonskim prostranstvima.

Kredit im je odobrila Zadružna i poljoprivredna Banka u Zagrebu, u iznosu od 200.000 dinara. U ono doba to je bio značajan, a za njih vrtoglavi iznos.

Vrativši se doma, kredit su iskoristili, te kupili: potrebnu zaprežnu stoku, nekoliko seoskih kola, popularno zvane taljige, kao i rasplodne krmače, te krave muzare.

U prve dane, Marko, iako je bio glavni funkcionar i pokretač svega u zadruzi, nije htio biti predsjednik upravnog odbora, nego je prihvatio dužnost predsjednika Narodnog odbora sela. Prepustio je bio rad i organizaciju u Zadruzi, mlađima.

Brzo je uvidio da puno toga ne štima i nije u skladu sa Zadružnim pravilima. Zadrugari su na prvoj Godišnjoj skupštini, zahtijevali od Marka da on bude Predsjednik, a zbog pravilnijeg rukovođenja Zadrugom.

Prihvatio je dužnost, na traženje članova, jer nikad nije od sebe odbijao, nikakav zahtjev, koji su zadrugari od njega tražili, pogotovo ako je to bilo na boljitak i interes njihove zajedničke stvari i napretka.

Nije žalio ni truda ni muke. Nikad se nije štedio, a ni gospodio na svom položaju. Pješačio je u Đakovo i natrag, prevaljujući dugi put od dvadesetak kilometara dnevno. Bilo je dana kada je zbog posla i pet dana tjedno, morao u Đakovo, a na sastanke i razne konferencije. Nije mu palo napamet da odvoji od rada u Zadruzi nekog konja i kola, te se odveze. Bio je i previše štedljiv i škrt, kao s osobnim prihodima, i nije dozvolio da bilo koji novčić ode u ludo i bez velike nužde u obitelji, a još više je pazio i vodio računa o svakoj zadružnoj pari. Nije dozvolio ni sebi, a kamoli drugima, da novac rasipaju na neophodne stvari, luksuze, čašćenja, iako su i za to imali sredstava.

Bicikli bi mu i te kako bio dobro došao, ali ga on iz osobnih prihoda nije mogao kupiti. U to vrijeme je ta naprava bila i previše skupa. Na račun Zadruge da kupi bicikli, on je s indignacijom odbio, pa iako su ga nagovarali, nikako to nije htio sebi dozvoliti, bojeći se onih koji će navaliti i za sebe bilo što drugo tražiti.

Nije mogao u svojoj naravi podnijeti da mu bilo tko od zadrugara prigovori, kako se predsjednik pogospodio, te se eto vozika na novom biciklu, koji su mu svi oni kupili.

Trošio je sebe i žrtvovao se. Hodao je i po vrućini, prašini, a kad su zagojatale kiše po blatu, snijegu, bljuzgavici. Bio je miran u duši, ne želeći da mu bilo tko i bilo što prigovori.

Nije ga izdao duh i dobrota. Izdalo ga je tijelo. Preopterećen, brzo je skrahirao. Pojavile su se bolesti. Rat se ponovno pojavio s onom strašnom iscrpljenošću. A on se upregao u posao koji je zahtijevao dosta fizičke, ali i duševne snage. Toga je njemu puno nedostajalo.

Po povratku iz logora, osjetio je da njegovi organi za disanje ne rade kako treba. Iako su povremeno zakazivali, on na to nije obraćao pažnju.

Po dolasku u Slavoniju, ta njegova slabost kao da je uzjašila konja. Počela se češće javljati. Čim bi se imalo prehladio, pokisao, njegovo bi se disanje poremetilo.

Jednom prilikom, otišao je na sajam. Trebao je kupiti par dobrih konja i nova kola za Zadrugu. Dok je to obavljao, pokisao je i jako se prehladio.

Kad su se dovezli doma, bacio se u groznici u krevet, te popio vrući čaj. Namjera mu je bila, oznojiti se i tako riješiti prehlade. Napala ga je zaduva. Gotovo se ugušio. Skočio je onako znojan iz kreveta. Nije pomoglo, pa je pobjegao vani na hladan zrak. To ga je koštalo još jače prehlade. Morao je tražiti pomoć liječnika. Najbliži je bio u Đakovu.

Čim se za nekoliko dana osjetio malo bolje, nije ostao u krevetu i na bolovanju, nego je nastavio s radom za Zadrugu, gurajući, i tako bolestan, njen napredak.

Početkom iduće godine, Koljanin otiđe u Zagreb, na tromjesečni knjigovodstveni tečaj, a Pereža u Osijek na tečaj za Brigadira.

Marko je ostao sam u rukovodstvu Zadruge, pa je i njihov posao pao na njega i njegove nevelike snage.

Stiglo je proljeće. Trebalo je pripremiti i obaviti proljetnu sjetvu. Dobro je znao da nemaju dovoljno snaga ni zaprega da obrade i zasiju preko petsto jutara zemlje. Pomalo uplašen, ode on u Poljoprivrednu mašinsku stanicu u Đakovo, te s njima učini ugovor da im pooru oko tristo jutara zemlje i pripreme je za proljetnu sjetvu.

Ovim ugovorom osigurao je obradu polja, ali i preuzeo odgovornost pred vlastima.

Dok su se Koljan i Pereža vratili sa svojih tečajeva, proljetna sjetva je bila potpuno završena. Iznenađeni, hvalili su Marka i proglasili ga sposobnim rukovodiocem. Djelovali su na sve zadrugare i tražili da ga i dalje biraju i zadrže na mjestu predsjednika zadruge. Tako je i bilo.

Ne vodeći računa o svojim snagama i zdravlju, Marko uzme na sebe zadatke koje nikako nije bio u stanju savladavati. Danju je jurio na sve strane zbog ostvarenja zacrtanih zadružnih planova. Noću je održavao sastanke sa raznim organizacijama. Rijetko je stizao do ležaja prije pola noći. Umoran, slabo je i jeo, pa je tako omogućio pritajenoj bolesti da ga brzo savlada.

U osvit proljeća 1948. dobio je strašan napad astme. Njega, a još više njegovu ženu Lucu, toliko je zaprepastio, da su mislili, on više ovako ne može živjeti.

Usplahirena žena, povede ga u Osijek, k liječniku specijalistu za plućne bolesti. Primio ga je liječnik Vladimir Popović. Rengenski ga je pažljivo pregledao, pa će mu zabrinuto. – Ti boluješ od teške bronhijalne astme! Dragi moj, za tebe nema života u Slavoniji!

Marko to prečuje, pa ga upita: - Dragi druže doktore. Kakvog posla mogu se držati, i čime da se hranim?

- Što da ti savjetujem? Pij lipov čaj i bježi odavle. Moraš se izmaći iz atmosfere i okoliša, koji ti šteti i iritira te! Prepisat ću ti, Ephedrin tablete i uz njih Plantahod sirup. Odmah te upozoravam, sumnjam da ćeš ga naći! Kad ti zagusti, doći mi opet, pa ćemo vidjeti!

Izađoše zabrinuti. Odmah obiđoše sve apoteke u Osijeku i Đakovu, ali tada toga lijeka u njima nisu našli. Preostao mu je lipov čaj.

Vratio se u to prašnjavo Slavonsko selo i nastavio s radom koliko je mogao.

Zadrugari su ga i te godine htjeli izabrati za predsjednika zadruge, no on se oteo, pravdajući se bolešću, koja ga sve češće napada.

Zadrugari ga posavjetovaše, da ode dva mjeseca, u rodni kraj, na promjenu zraka, a negdje su čuli da toj njegovoj bolesti more jako pomaže, čak je i liječi. Možda pronađe u Zagrebu, ili Splitu, potrebne lijekove, pa kad se izliječi, neka im se vrati. Mjesto Predsjednika će ga čekati. Dok ga ne bude, zamijenit će ga na dužnosti predsjednika, tečajac Petar Pereža.

Da mu obitelj ne bi ostala bez prihoda, zaposlili su mu ženu. Preuzela je timarenje osamnaest rasplodnih krmača, koje su smjestili u njegovu pregrađenu štalu i dvorište. Lakše će joj biti, i s djecom, a i s timarenjem životinja.

Nagovoren, Marko se otputi u rodni kraj. Smjestio se kod svojih i tamo je ostao puna dva mjeseca. U Splitu je nabavio lijekove, a po onom receptu koji mu je napisao doktor Popović. Učinilo mu se da se izliječio.

Radosno se vratio u Slavoniju, okrijepljen onim dalmatinskim zrakom i proljetnim suncem.

Početkom mjeseca svibnja, on nastavi sa radom na dužnosti predsjednika zadruge, ali se morao prihvatiti i ostalih obaveza u organizacijama u selu. Ponovno je vršio dužnost Sekretara partije, predsjednika Narodne fronte i člana mjesnog odbora. Posao se zahuktavao nesmiljeno. Opet je radio cio dan i dio noći. Bilo je to, i za jačeg, odveć, ali nije se imalo kud.

Radilo se do zadnjeg atoma iskustva, znanja i životne sile.

BRAK MUŠKARCA I ŽENE STVARA NOVU BUDUĆNOST

Vladimir Rešković Panonski

Brak stvara oko koje je jedino sredstvo s kojim se ljubav budi kod ljudi i žena u braku, kao i kod životinja osjećaji brakova ima različitih sve je o hormonima ljudske i ženske spolnosti mladenačke dobi kojim vlada vatrenost ljubav koja postaje čvrsta ljubav dok ima i prolaznih, a koje završavaju više puta i tragično, naročito je kod premladih djevojaka koja poludi, ili sisama, sudi zbog te ljubavne nesreće. Život je takav da postoje djela u tome nebeskom raju da bilo koja u braku osoba pretrpi ljubavnih bolova pa koje pretrpi i dočeka bolje dane u ljubavi prilikom poroda djeteta a kojega mnogi i očekuju dugo u nadi da bude muško prvo a koji su prepuni želja i nadanja sreće u vlastitom potomstvu a da im se potomak ne zatare vlastitog plemstva u rodu tako većinom čine mladi vjenčaju se i traže si mjesto gdje bi proveli život sami bez kontrole predaka svojih koji su ih i odgojili život je jedan u kojem svatko stvara budućnost dok mnogi završavaju neplanirano naročito žene .

Kod kojih se javi neželjena pojava u braku a koja se pretvara u neželjene i nezamislive pojave a koje su nasljedstvo iz mladih dana neznajući svoje muke ublažiti koje dolaze i do prepirki žena rodi sina iste naravi istoga lika ponašanja pa i govora a neznaju zašto? Jer su njezini hormoni prevladali muškost od muža i ako ta bračna spolnost potječe baš od muža jer svaki ima dva j.... pa koji koristi oba taj brak ima dvospolno: potomstvo a neki samo jednospolno potomstvo.koje kroz godine dolazi i do svađe u prepirkama i dobacivanjima od mužA da to nije njegov sin. gdje se pojavi mržnja i šutnja pa i rastava braka a koja je i učestala u narodu za vijeke.

O VLADIMIRU REŠKOVIĆU

Već samim rođenjem u istome selu, Davoru, i u istoj "kapetanovoj kući", u kojoj je dvije stotine godina prije rođen i naš poznati pisac i prosvjetitelj Slavonaca, Matija Antun Relković ("Satir iliti divji čovik"), Vladimir Rešković Panonski baštinio je tu domoljubnu, prosvjetiteljsku crtu i postao tijekom godina jedan od naših najboljih narodnih, pučkih pjesnika kojega možemo svrstati rame uz rame s majstorima pučke riječi poput Duke Galovića iz Drenovaca, Ive Jermića Rusa iz Šiškovaca, Čić Ilije Dretvića iz Gradišta i još nekim najboljim pučkim pjesnicima i pripovjedačima Slavonije.

Po zanimanju tesar i stolar koji će s lakoćom oblikovati drvo, najtopliji prirodni materijal što nas uvijek vraća korijenima i ognjištu na kojemu smo rođeni i odrasli, da ne kažem primili one prve spoznaje o svijetu koji nas okružuje i na kojem je Vladimir primio prve zasade domoljublja i spoznaje pripadnosti hrvatskom nacionalnom biću, znao je tijekom svojega spisa-

teljskog rada "istesati" riječi i od njih napraviti, graditi i sastaviti pjesme koje su vjerna preslika njegove Slavonije, ali i cijele Hrvatske.

Neki bi kazali da on spada u naivne pjesnike, ali to mu treba biti dika i priznanje, jer što bi onda kazali za naše slikare "naivce" koji su diljem svijeta pronijeli bogatstvo duha i tradicije hrvatskoga naroda. Njemu ne treba svjetska slava i priznanje, zadovoljenje u svojoj Hrvatskoj, u svojoj Slavoniji, među svojim narodom, iako je pomalo, baš poput svojega uzora i zemljaka Matije Antuna Relkovića, didaktičan, a ponekad i preoštar prema svojim Slavoncima, izvrgujući ruglu ono što, po njegovoj ocjeni, ne pripada njegovim Slavoncima.

Reškovićev pučki pjesnički izražaj po ritmu i tematici vrlo sliči na narodnu slavonsku pjesmu, stoga su mu mnogi stihovi i uglazbljeni, a narod ih je prihvatio kao svoje. Ima li štogod draže i ljepše za pjesnika nego da mu narod pjesme prihvati kao svoje, narodne? "Kosi baja otavicu", izvedena na Festivalu Slavonije u Požegi 1980. godine, "Slavonijom pisme kad zaore" ili "Nisam došo", što ih je na Festivalu u Požegi pjevao Krunoslav Kićo Slabinac, samo su neki od poznatih Reškovićevih stihova koji su postali sastavnim dijelom programa svih svatovskih i inih veselica širom Slavonije.

Vladimir Rešković Panonski je inače i jedan od idejnih pokretača obnovljenog Festivala "Zlatne žice Slavonije" u Požegi (1990.) koji je nastavio tradiciju njegovanja izvornoga slavonskog melosa, a koji se održava početkom jeseni na Trgu Sv. Trojstva u Požegi. Rijetko se koji pjesnik može pohvaliti s preko pedeset uglazbljenih pjesama poput našeg Vladimira, čije se pjesme i danas izvode na programima Hrvatskoga radija, ali i ostalih radio postaja diljem Hrvatske.

Želim Vladimiru Reškoviću Panonskom dug život i nek nas i dalje obraduje svojim stihovima, aforizmima i, naravno, svojim pitalicama i zagonetkama.

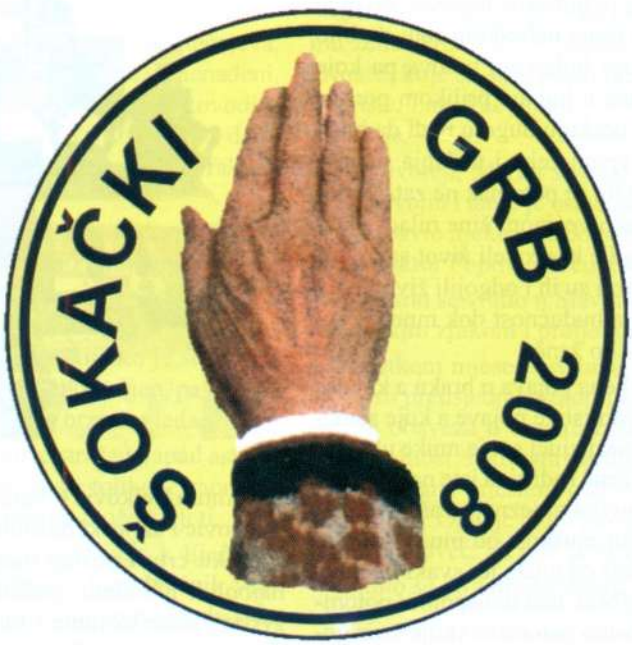

BALADA O HRVATSKOM OVČARU

Nikola Klemen

E, moj gazda Mata,
poslušaj barem jednom,
svog kudravog svata.
Mnogi su te za mene pitali,
ali slabe odgovore dobili.
Dugo živim uz te,
no slabo me poznaješ,
pa o meni slabe
odgovore daješ.
E, pa slušaj gazda moj,
što ti ima reći,
vjerni Garo tvoj.
Kroz godine mnoge,
moji, uz tvoje su bili
i sa njima ognjište dijelili.
Milije im tada bile
krave, ovce, svinje,
ali Šta ćeš gazda, s
ad je drugačije.
Hrvatsko mi ime
od Romića dato,
skoro dato,
ali od svih priznato.
U Đakovu,
slavonskom gradiću,
da znaš i to,
dobio sam ime ponosito.
Ime moje ovdje je
dobro znano,
i korjenje moje zapisano.
I zbog svega toga,
molim te ko Boga svoga,
poslušaj molitvu,
vjernog Gare svoga.
- ne veži me na lanac,
jer ja nisam potepanac.
- pusti me da živim,
lagodno na slobodi,
a ja ću ti služit vjerno,
nikom neću škodit.
-napravi mi strehu,
pa makar od slame,
da me štiti
od snijega, mraza, kiše
i da me sunce
ne grije previše.
- daj mi svježe vode
uvijek dosta,
jer ti dobro znadeš
kada žedan osta.
- posudu za hranu
napuni mi dosta,
jer i meni prija,
koja slasna koska.
- okupaj me ponekad,
napravi frizuru
a bilo bi dobro
da mi nađeš curu.
- na izložbu ponekad,
pseću me odvedi,
jer i ja sam ljepotan,
pa me s drugim uporedi.
- narav te moja
ponekad zasmeta,
ali ja sam takav
i čupav i dlakav.
- kad ponekad
jače ja zalajem
i naljutim susjede,
znadeš da se kajem.
-pred starost,
kad zabole me kosti,
utopli mi ležaj
i ublaži bol,
to te lijepo moli
vjerni Garo tvoj.
- a kad nakon svega
ipak dođe kraj,
lijepo me pokopaj
i sjeti me se nekad,
pa ćeš i ti onda
možda vidjet raj.

Ovim stihovima želio sam reći kako se vrlo malo zna o ovoj našoj pasmini, iako pripada našoj najstarijoj pasmini, o čemu postoje i pisani podaci u arhivu Đakovačke biskupije, te odnos vlasnika prema ovom psu kojemu se poklanjalo vrlo malo pažnje, a njegova ljubav i vjernost bili su bezgranični sve do njegove smrti.

VREMENSKE PRILIKE U VRIJEME ODRŽAVANJA ĐAKOVAČKIH VEZOVA

Bartol Bačić

VRIJEME TIJEKOM ĐAKOVAČKIH VEZOVA

Godina	Petak				Subota				Nedjelja				Godina
	Temperatura °C		Vrijeme		Temperatura °C		Vrijeme		Temperatura °C		Vrijeme		
	U jutro	Dnevna			U jutro	Dnevna			U jutro	Dnevna			
1972	21	27			22	30			23	33			1972
1973	22	32			22	33			22	33			1973
1974	18	29			20	32			16	20			1974
1975	20	31			21	25			19	25			1975
1976	21	30			22	30			21	28			1976
1977	22	34			24	32			20	31			1977
1978	18	24			14	18			15	26			1978
1979	18	26			17	26			20	24			1979
1980	15	22			18	27			20	29			1980
1981	19	31			18	25			18	27			1981
1982	18	27			21	34			24	34			1982
1983	20	30			20	32			21	33			1983
1984	14	22			15	22			13	25			1984
1985	17	28			18	28			17	30			1985
1986	20	32			22	33			22	34			1986
1987	23	29			21	30			19	29			1987
1988	23	35			21	32			20	30			1988
1989	21	31			22	30			23	34			1989
1990	19	23			15	23			15	21			1990
1991	20	28			21	31			22	31			1991
1992	19	30			20	32			21	31			1992
1993	21	31			17	32			21	33			1993
1994	20	30			18	26			18	24			1994
1995	20	26			19	28			20	31			1995
1996	17	30			21	32			21	32			1996
1997	22	32			22	31			19	24			1997
1998	18	30			17	25			17	25			1998
1999	19	29			20	31			21	32			1999
2000	18	25			18	31			22	35			2000
2001	15	27			19	30			20	31			2001
2002	14	26			16	28			19	30			2002
2003	17	26			16	26			19	29			2003
2004	18	26			17	27			17	29			2004
2005	23	32			16	17			17	25			2005
2006	20	32			20	31			20	33			2006
2007	13	26			18	30			20	33			2007
2008	23	32			20	28			18	29			2008
2009	19	30			20	30			21	31			2009
2010	20	33			22	33			22	32			2010
2011	15	24			13	22			11	24			2011
2012	25	38			25	37			25	37			2012

sunčano — djelomično oblačno — oblačno — magla — snijeg

kiša — kiša i grmljavina — poledica — tuča, grad

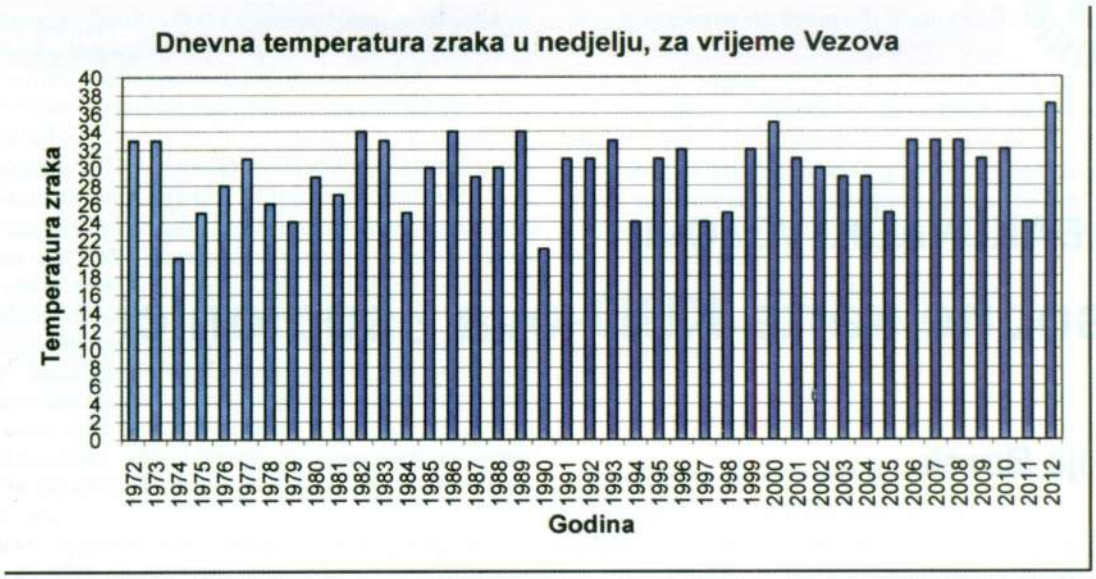

RbR	Godina	temp	Godina	temp	Godina	temp
1	1972	33	1974	20	2012	37
2	1973	33	1990	21	2000	35
3	1974	20	1979	24	1982	34
4	1975	25	1994	24	1986	34
5	1976	28	1997	24	1989	34
6	1977	31	2011	24	1972	33
7	1978	26	1975	25	1973	33
8	1979	24	1984	25	1983	33
9	1980	29	1998	25	1993	33
10	1981	27	2005	25	2006	33
11	1982	34	1978	26	2007	33
12	1983	33	1981	27	2008	33
13	1984	25	1976	28	1996	32
14	1985	30	1980	29	1999	32
15	1986	34	1987	29	2010	32
16	1987	29	2003	29	1977	31
17	1988	30	2004	29	1991	31
18	1989	34	1985	30	1992	31
19	1990	21	1988	30	1995	31
20	1991	31	2002	30	2001	31
21	1992	31	1977	31	2009	31
22	1993	33	1991	31	1985	30
23	1994	24	1992	31	1988	30
24	1995	31	1995	31	2002	30
25	1996	32	2001	31	1980	29
26	1997	24	2009	31	1987	29
27	1998	25	1996	32	2003	29
28	1999	32	1999	32	2004	29
29	2000	35	2010	32	1976	28
30	2001	31	1972	33	1981	27
31	2002	30	1973	33	1978	26
32	2003	29	1983	33	1975	25
33	2004	29	1993	33	1984	25
34	2005	25	2006	33	1998	25
35	2006	33	2007	33	2005	25
36	2007	33	2008	33	1979	24
37	2008	33	1982	34	1994	24
38	2009	31	1986	34	1997	24
39	2010	32	1989	34	2011	24
40	2011	24	2000	35	1990	21
41	2012	37	2012	37	1974	20

Sastavio: Bartol Bačić, mob:098-212-902

47. ĐAKOVAČKI VEZOVI

Osobne karte KUD-ova - sudionici

Marija Burek

1. KUD "GRADINA"

MJESTO: POLAČA

ŽUPANIJA: ZADARSKA

KUD "Gradina" Polača je osnovan 1993. godine u prognonstvu u Biogradu.

Osnovan je s ciljem očuvanja pjesme i plesova svoga kraja. Društvo broji oko četrdeset članova u rasponu od 10-75 godina. Dvanaest je godina bio nositelj Županijske smotre folklora u svome mjestu.

Ove godine slavi dvadeset godina postojanja društva. Nastupili su na svim značajnim smotrama u Republici Hrvatskoj a sudjelovali su i u inozemstvu. Posebna im je čast da ove godine svojim nastupom na Đakovačkim vezovima predstavljaju svoju županiju.

VODITELJI DRUŠTVA: ANKA BOBANOVIĆ I ŽAKLINA GLIBO

BROJ SUDIONIKA NA 47. ĐAKOVAČKIM VEZOVIMA: 37

2. KUU "MILAN BEGOVIĆ"

MJESTO: VRLIKA

ŽUPANIJA: SPLITSKO-DALMATINSKA

Osnovano 1964. godine kulturno umjetničko društvo djeluje je pod imenom KUD "Gradina". Pod vodstvom Stipe Jakelića, te nakon njega Bože Žeravice, KUD "Gradina" sudjeluje na mnogobrojnim lokalnim i regionalnim nastupima čime su potvrdili svoju kvalitetu te dobili brojna priznanja za očuvanje narodne baštine. Izdvajaju sudjelovanje na Prvoj međunarodnoj smotri folklora Zagreb 1966 godine.

Godine 1982 KUD "Gradina" mijenja naziv u Kulturno umjetnička udruga "Milan Begović" Vrlika koja uz vodstvo Stipe Romića, Ozrena Milkovića, te trenutnog vodstva djeluje i danas.

Devedesetih godina 20. stoljeća tijekom Domovinskog rata udruga je djelovala u progonstvu. Svojim nastupima širili su optimizam i nadu u skori povratak u rodni kraj te dokazivali da su tradicija i kultura bili oduvijek važni za očuvanje njihove samobitnosti u čemu ih ni ratna strada- nja nisu mogla uništiti. Vrijedne ruke njihovih baka i mama i velika želja i ljubav prema rodnom kraju obnovile su njihovu kulturnu baštinu koja je tijekom rata otuđena od strane agresora.

Gorak je i tužan prognanički kruh!

Sjećanje na rodni zavičaj unosilo je 4 godine bol koju nije mogla izbrisati udobnost hotela, ljepota primorskih prostora, niti šetnje uz plavetnilo mora. Odjeci grmljavine neprijateljski topova zaogorčavali su svakodnevnicu.

Sudjelovanje u KUU "Milan Begović" pomoglo je zaboravljanju tuge. Kola, pjevanje, glumački nastupi ubla- žavali su nostalgiju…

Hvala Tebi lipi grade Splite

Ali ja sam iz Vrlike dite

Želja za rodnim krajem bila je veća od plavetnila mora i šetnji po rivi. Te iste želje su im se ostvarile 05. 08. 1995. kad je Vrlika oslobođena od agresora. Povratak u rodni kraj pobudio je u njima još veću želju i ljubav prema očuvanju njihovih običaja.

Kroz svoju povijest KUU "Milan Begović" nastupila je na mnogobrojnim međunarodnim i regionalnim nastupima:

Mađarska, Njemačka, Poljska, Češka, Austrija, Slovenija, BiH

Đakovački vezovi, Vinkovačke jeseni, Smotre folklora u Zagrebu, Splitu, Metkoviću, Velikoj Gorici, Seoska olimpijada Brođanci, Brodsko kolo, doček Pape Ivana Pavla II., Splitsko ljeto, Organizacija Vrličkog ljeta i opere "Ero s onoga svijeta".

Nijemo kolo s područja Dalmatinske zagore jedinstveno je po načinu izvođenja. Bez glazbene pratnje ili neovisno o njoj, kad ona postoji (svirka u tradicijski instrument diple, mijeh, ili specifičan način pjevanja u malim skupinama potresanjem glasa - ojkanje), jedino se na području Dalmatinske zagore izvodi u kolu koje se povremeno razbija u parove ili se tijekom cijeloga plesa izvodi u parovima koji se kreću po krugu ili slobodno po plesnom prostoru.

U nijemom kolu svaki plesač izvodi svoj korak, poskakujući u zatvorenom kolu, ili se hvatajući u par, šećući neko vrijeme i vodeći svoje partnerice, po jednu ili dvije, da ih svi prisutni mogu dobro pogledati. Zatim opet snažno poskakujući s jedne noge na drugu, povlači istovremeno partnerice,

OSJEČKO prvo hrvatsko pivo

isprobavajući javno njihovu vještinu, naizgled bez određenih pravila, spontano, ovisno o raspoloženju i trenutnoj želji za isticanjem pred drugima ili želji za zajedničkim snažnim i impresivnim kretanjem kola kad se hvata s ostalima u to "šuplje kolo".

U studenom 2011. UNESCO je uvrstio nijemo kolo u svoj popis nematerijalne kulturne baštine čovječanstva.

Glazbeni izričaj ojkanje s područja Dalmatinskog zaleđa pripada tipu tradicijskog načina pjevanja za koji se može tvrditi da je najstariji sloj arhaičnih, tradicijskih pjevanja na hrvatskim područjima koja po etnografskoj podjeli spadaju u područje dinarskog areala. Ojkanje je arhaičko pjevanje za koje je karakteristično potresanje glasom, posebnim načinom pjevanja "iz grla". Tu vrstu pjevanja, koju danas u većini krajeva nazivaju starovinskim, starinskim pjevanjem, izvodi pojedinac solo ili mnogo češće pojedinac uz pratnju drugoga glasa koji u trenutku potresanja leži na duljem pratećem tonu.

VODITELJI DRUŠTVA: NIKOLA UZUN, predsjednik
JURE KLEPO, tajnik
MARINA DJAKOVIĆ, voditeljica
BROJ SUDIONIKA NA 47. ĐAKOVAČKIM VEZOVIMA: 30

3. KUD "TOMISLAV"

MJESTO: CERNA
ŽUPANIJA: VUKOVARSKO-SRIJEMSKA

Počeci kulturno-umjetničkog rada u Cerni sežu iz 1932. godine kada je osnovan ogranak Seljačke sloge, ali pod sadašnjim nazivom djeluje od 1975. godine.

U jesen 2000. godine KUD "Tomislav" uz predsjednika Ivicu Čopa i umjetničkog voditelja Vladimira Baličevića počinje aktivniji program, te se uz izvorni folklor našega sela izvode i koreografije iz drugih krajeva: prigorski, bunjevački i banatski plesovi, plesovi iz Jezera s otoka Murtera, posavski plesovi, ritmičko-scenski prikaz Biljana, hercegovački linđo i starogradski plesovi.

U KUD-u djeluju tri plesne sekcije koju vode Franjo Leinveber, Vladimir Baličević i Jelena Čop te pjevačka, svirački i dramska sekcije dok radionicu etno domaćinstva vodi Josipa Grgić.

KUD "Tomislav" ukupno broji 170 članova. Imaju česte nastupe i gostovanja, a suorganizatori su Žetvenih svečanosti u Cerni.

VODITELJI DRUŠTVA: FRANJO LEINVEBER, VLADIMIR BALIČEVIĆ I JELENA ČOP
BROJ SUDIONIKA NA 47. ĐAKOVAČKIM VEZOVIMA: 60

4. KUD "SLOGA"

MJESTO: SATNICA ĐAKOVAČKA
ŽUPANIJA: OSJEČKO-BARANJSKA

KUD "Sloga" osnovano je 1996. godine.

Broji 80-ak članova. Njeguje izvorni folklor, nošnju, ples i običaje svoga kraja.

Marljivim radom društvo se uvrstilo među vodeće KUD-ove Đakovštine, što je još jednom dokazalo i ove godine diobom drugog mjesta na izlučnom takmičenju KUD-ova Đakovštine.

Ponosni su organizatori dječje smotre folklora koja se održava peti put. Organizatori su i smotre folklora za odrasle.

Program koji izvode predstavljaju diljem Lijepe naše domovine i inozemstva, na svim većim smotrama folklora. Ponosno noseći nošnju svoga kraja plijene pozornost kako strane tako i domaće publike.

VODITELJ DRUŠTVA: MARIJA ILAKOVAC
BROJ SUDIONIKA NA 47. ĐAKOVAČKIM VEZOVIMA: 45

5. KUD "GRMEČ"

MJESTO: BOSANSKA KRUPA
DRŽAVA: BOSNA I HERCEGOVINA

Odmah po oslobođenju Bosanske Krupe, davne 1945. godine, grupa entuzijasta, na čelu sa Ladislavom Papom, se okupila i formirala pjevačku grupu, da bi se iz te grupe formiralo Radničko kulturno-umjetničko društvo "Grmeč", koje je u listopadu 1946. godine i zvanično registrirano. Društvo djeluje na teritoriju općine Bosanska Krupa, koja je jedna od 8 općina Unsko-sanskog kantona i koja graniči sa općinama Bihać, Cazin, Bužim, Sanski Most, Bosanski Petrovac iz dijela Federacije BiH, općinama Bosanski Novi/Novi Grad i Krupa na Uni iz dijela RS, te općinom Dvor u Republici Hrvatskoj.

Sam naziv, kulturno-umjetničko društvo, govori da je ovo Udruženje koje teži očuvanju kulturne tradicije i umjetnosti na prostoru općine Bosanska Krupa, pa i šire. Tu težnju realiziraju kroz razne vidove okupljanja, druženja i djelovanja progresivnih snaga koje u duši gaje i čuvaju potpuni osjećaj za takav oblik duhovne nadogradnje.

U potpunosti su sigurni da na prostoru USK-a i šire ima mnogo onih kojima mogu prikazati i približiti ono što rade i da će u toj njihovoj prezentaciji svako pronaći nešto za sebe. Raznolikost sekcija u Društvu, one koje su aktivne i one koje su u fazi da profunkcioniraju, omogućuju osobama bez razlike na spol, godine, naciju, boju kože, intelektualnu sposobnost da pokažu svoje mogućnosti. U prilog tome govori to što u Društvu imaju oko 130 članova, od kojih je preko 15% visoko obrazovanih, te oko 55% sa srednjom stručnom spremom, koji svojim iskustvom i znanjem mogu biti jak potencijal za buduću organizaciju Društva. U svom sastavu imaju diplomiranih ekonomista, pravnika, doktora medicine, mašinskih inžinjera, akademski obrazovanih glazbenika i likovnjaka, pedagoških radnika... Ono što im daje stimulans za rad je svakodnevno uključivanje mladih u Društvo, tako da danas u svom sastavu u imaju članove starosne dobi od 8-15 godina, njih oko 50, koji su uključeni u folklornu sekciju, te desetak onih, preko dvadeset godina, uključenih u zborsku sekciju.

U dosadašnjem radu ovo Društvo se svojim programom predstavilo građanima svoje Općine, ali i građanima ostalih općina Kantona. Učestvovali su na mnogobrojnim smotrama folklornog stvaralaštva, u manifestacijama kojima se obilježavaju značajni datumi (vjerski i državni praznici, kao i datumi značajni za njihov Kanton), značajne sportske manifestacije, a u posljednjih pet godina organizatori su i regio-

nalnih smotri: smotra zborova i smotra folklora. Također su se svojim programom predstavili građanima susjedne države Republike Hrvatske i zemalja zapadne Europe i Skandinavije. Program, koji izvode prihvatljiv je za sve uzraste i kulture. Svoje, vrlo pozitivne kritike, konzumenti njihovih programskih sadržaja, upućivali su direktno njima, a pozitivne kritike su se mogle naći u pisanim medijima. Sigurnog partnera u njima vidjeli su mnogi organizatori smotri folklora, kako kod njih tako i u susjednoj državi Republici Hrvatskoj, te u vezi s tim su i česti pozivi za gostovanje.

Za sve ono što je napravljeno Društvo je kao nagradu dobilo: Zlatnu liru, klavir, Orden rada sa srebrenom zvijezdom, te Plaketu općine Bosanska Krupa. Te nagrade i priznanja su bili moto da pokušaju i sami biti organizatori i realizatori međunarodnih projekata u dijelu razmjene kulturnog stvaralaštva, u čemu su i uspjeli. Danas su organizatori dvije međunarodne smotre, smotra zborova i smotra folklora. Ističu da je projekt Smotra zborova odskočna dasaka, kada je u pitanju očuvanje i promoviranje tradicije zborskog stvaralaštva, kako na području Unsko-sanskog kantona, tako i u zemljama regiona, a ujedno je i stimulans za druženje i međusobno uvažava- nje i poštivanje različitosti među ljudima. Ističu da je projekt doprinos promociji i afirmaciji bosansko-hercegovačke kulture i kulturnih identiteta, kao i prezentiranje turističkih potencijala njihovog podneblja. Ništa manje nije vrijedan niti projekt Regionalna smotra folklornog stvaralaštva.

Za sve ono što rade imaju podršku stanovnika općine Bosanska Krupa, općinske administracije na čelu s Načelnikom općine, resornim ministarstvima Federacije BiH, te Ministarstva civilnih poslova BiH.

Shodno Strateškom planu razvoja KUD-a "Grmeč" za period 2010.-2014., prioritetni ciljevi su osiguranje prostora za rad (kupovina i adaptacija već postojećeg objekta ili izgradnja novog objekta u obliku bosanske kuće); stvaranje uslova za samofinanciranje; edukacija osoblja i jačanje menadžmenta Društva.

Predstavljanje i nastup Društva na međunarodnoj sceni bio je u okviru festivala i smotri folklornog stvaralaštva, kao i razmjene zborskog stvaralaštva i to:

- Međunarodna Smotra folklora u Okučanima, Republika Hrvatska, 2004. godina
- Prva jadranska smotra folklora u Makarskoj, Republika Hrvatska, 2006. godina
- Međunarodna smotra folklora u okviru EKOBIS-a Bihać, BiH, 2005. godina
- Međunarodni festival folklornog stvaralaštva Bosanska Otoka, zadnjih 6 godina
- Međudržavna razmjena horskoga stvaralaštva Bosanska Krupa, 2007. godina,
- Dječji festival folklornog stvaralaštva u dalekom Jordanu, dalekih 70-tih godina prošlog vijeka
- Međunarodna smotra horova Zagreb 2012
- Međunarodna smotra horova 47 Dani cvičeka – Novo Mesto
- Festival Folklora Chambery 2009

VODITELJ DRUŠTVA: DŽEVAD GROŠIĆ

BROJ SUDIONIKA NA 47. ĐAKOVAČKIM VEZOVIMA: 40

6. KUD "EKREM MUJKIĆ"

MJESTO: ILIDŽA-SARAJEVO

DRŽAVA: BOSNA I HERCEGOVINA

Društvo je osnovano 1951. godine pod imenom "Bratstvo i Jedinstvo", a od 1992. godine nosi naziv KUD "Ekrem Mujkić".

Društvo broji 328 registriranih članova, raspoređenih u pet sekcija: folklor, zbor, orkestar, dramska i vokalna sekcija. Najbrojnija je folklorna sekcija.

Sudionici su mnogobrojnih manifestacija i dobitnici nekoliko nagrada za svoj rad: "Srebrna plaketa" od općine Ilidža za očuvanje amaterizma, "Nagrada naroda Cipra" 2002.godine na festivalu folklora i još puno priznanja sa raznih festivala i manifestacija.

Organizatori su festivala folklora "Susreti prijatelja" i festivala dramske umjetnosti "Dani teatarske umjetnosti" na Ilidži.

Sudjelovali su na festivalima u Francuskoj, Turskoj, Cipru, Češkoj, Makedoniji, Sloveniji, Austriji itd.

VODITELJ DRUŠTVA: POLOVINA VEHID – VEDO I KURTANOVIĆ ELDIN

BROJ SUDIONIKA NA 47. ĐAKOVAČKIM VEZOVIMA: 40

7. UDRUGA "KRAPLANI"

MJESTO: KRAPJE

ŽUPANIJA: SISAČKO-MOSLAVAČKA

Udruga "Kraplani" je udruga za očuvanje materijalne i nematerijalne kulturne i tradicijske baštine iz Krapja.

Osnovani su u srpnju 2011. godine na inicijativu žitelja Krapja i okolice koji su prepoznali vrijednost i bogatstvo kulturne baštine svoga sela Krapja.

Do sada broje 45 članova.

Cilj Udruge je sačuvati što više izvorne i tradicijske baštine, bilo to da je materijalna ili nematerijalna npr. pjesma, govor, narodne nošnje, običaji, izrada suvenira, stari zanati i sl. krapjanskog kraja.

Udruga ima pjevačku skupinu koja čuva, obnavlja i uvježbava stare pjesme Krapja i cijele Posavine. Skupljaju stare fotografije te nastoje obnoviti i sačuvati narodne nošnje kojih je ostalo jako malo. Želja im je svoje članove podsjetiti i naučiti kako se nekada stvaralo.

VODITELJ DRUŠTVA: NADA ĐILAS

BROJ SUDIONIKA NA 47. ĐAKOVAČKIM VEZOVIMA: 30

8. KUD "TRIBANJ"

MJESTO: BILA - LIVNO

DRŽAVA: BOSNA I HERCEGOVINA

Folklorne aktivnosti u Župi Bila / Livno datiraju iz ranih dvadesetih godina 20. stoljeća.

Zabilježen je spontani nastup u pjesmi i plesu, u Livnu na otvaranje spomenika Kralju Tomislavu 1926. godine.

Tridesetih godina dvadesetog stoljeća, od izuzetnog značenja za Župu Bila, jest djelovanje folklornih skupina iz Grbore-

za i Držanlija. Svoje nastupe bilježe na općinskim smotrama 1937. u Rapovinama i 1939. u Ljubunčiću (kod otvaranja čitaonica Hrvatske seljačke sloge).

Predstavljaju se na regionalnim smotrama 1938. u Livnu i Sinju (Brnaze).

Godine 1937. nastupaju na "Svehrvatskoj smotri folklora" na Duvanjskom polju pred 40000 posjetitelja (prema zapisima kroničara).

Pedesetih godina djelovala je i Folklorna skupina iz Bile, koja je na općinskoj smotri folklora 1953. i 1956. godine u Livnu, prezentirala svatovske običaje i pjesme s kraja 19. i početka 20. stoljeća. Aktivna je bila i Folklorna skupina iz Srđevića koja sudjeluje na općinskoj smotri folklora 1956. u Livnu. Folklorne aktivnosti nastavljaju se na školskim priredbama i drugim zabavama i svečanostima i sedamdesetih godina.

Dokaz da i danas u Župi Bila ima zaljubljenika u folklor i etnografiju, jest revitalizacija (oživljavanje) i pravno utemeljenje KUD-a "Tribanj" 2011. Društvo nastoji oteti zaboravu narodne običaje, pjesme, napjeve i kola, želi baštiniti tradicijsku kulturu, time sačuvati bogatstvo duha naroda kojem pripadaju. Društvo trenutno broji 138 članova.

Osnovni ciljevi, program rada i zadaci Društva su:

- Prikupljanje, poticanje, zaštita i očuvanje izvorne kulturne baštine,
- Poticanje i promicanje svih oblika kulturno-umjetničke djelatnosti,
- Sudjelovanje na priredbama i rad na glazbenoj izobrazbi mladih.

Društvo djeluje kroz slijedeće sekcije: plesna, izvorna i koreografska sekcija, pjevačka sekcija (ženska i muška), glazbena sekcija (izvorna glazbala i tamburaška).

KUD "Tribanj" bilježi ove nastupe: od lokalnih, /Bila, Guber/; regionalnih do međunarodnih smotri folklora i festivala: Podhum-Livno, Nadioci – Vitez, Ličtani – Livno, Knin / 5.međunarodna smotra/, Paklarevu kod Travnika, Livnu i Gučoj Gori, Zagrebu, Vitezu / festival HKD Napredak/ Petrijevci – Osijek, Vidoši / treća međunarodna smotra folklora/...

Uz narodno stvaralaštvo, ili narodni običaj, ostala im je sačuvana njihova povijest i neuništiva težnja očuvanja svoje osobnosti. Stoga je pred njima obveza da tu naslje- đenu kulturnu baštinu cijene, njeguju, izučavaju, sačuvaju i prenose na nova pokoljenja.

VODITELJ DRUŠTVA: JURE SEMREN

BROJ SUDIONIKA NA 47. ĐAKOVAČKIM VEZOVIMA: 35

9. KUD "JOSIP LOVRETIĆ"

MJESTO: OTOK

ŽUPANIJA: VUKOVARSKO-SRIJEMSKA

Prema službenim zapisima KUD "Josip Lovretić" iz Otoka osnovano je 1971. godine. Nosi ime svoga župnika i etnografa Josipa Lovretića.

Društvo u svom sastavu ima tamburašku i folklornu sekciju te broji oko 50 članova.

KUD radi na promicanju kulturne i javne djelatnosti najmlađeg grada u Republici Hrvatskoj, Grada Otoka. Svoj rad temelji na čuvanju hrvatske, slavonske, šokačke kulturne narodne baštine.

Teško je nabrojiti smotre i gostovanja na kojima su Otočani vrlo uspješno prezentirali folklornu baštinu svoga mjesta, možda samo da se istakne kako su od svojega osnutka redoviti sudionici "Vinkovačkih jesen". Stalni su sudionici i organizatori manifestacije "Otočko proljeće", svakogodišnji sudionici "Miholjačkog ljeta", a 2005. godine su sudionici Međunarodne smotre folklora u Zagrebu. Snimili su dva dokumentarna filma na HRT-u "Duhovni običaji u Otoku" te "Pučku intimu". Poznati su po izvođenju običaja "Otočkih kraljica" i drugih izvornih običaja.

VODITELJ DRUŠTVA: IVICA ŠOKČEVIĆ I DARIO GRČIĆ

BROJ SUDIONIKA NA 47. ĐAKOVAČKIM VEZOVIMA: 35

10. KUD "SV. LUKA"

MJESTO: ŽDRELAC

ŽUPANIJA: ZADARSKA

KUD "Sv. Luka" iz Ždrelca na otoku Pašmanu osnovano je 1999. godine povodom proslave 600-te obljetnice spomena imena mjesta Ždrelac. KUD broji tridesetak članova.

Od osnutka do danas nizali su se brojni nastupi. Nekoliko puta su sudjelovali na raznim smotrama: "Na Neretvu misečina pala" u Metkoviću, na "Otočkoj smotri folklora" u Dobropoljani na Pašmanu, na smotri u Polači, na "Zadarskoj smotri folklora", u Drežniku u Slavoniji te bilježe niz nastupa diljem Zadarske županije.

Posebno su ponosni na folklornu večer pod nazivom "Ždreške lazi" koju već sedmu godinu organiziraju u svome mjestu. Večer je zamišljena kao spoj narodne baštine kopna i otoka. Sudionici ove folklorne večeri su KUD-ovi iz šireg zavičaja, obale i zadarskog zaleđa, te obavezno jedan KUD iz Slavonije.

Njihova namjera je očuvati originalne napjeve i kola mjesta Ždrelac, te ih prenijeti mlađim generacijama. Zalažu se za uključenje mladih u KUD "Sv. Luka".

Na žalost originalne nošnje njihovog mjesta nisu sačuvane te ulažu velike napore u istraživanje i rekonstrukciju nošnje iz ranijeg razdoblja i surađuju sa stručnim osobama iz muzeja u Zadru.

Rekonstruirali su djevojačku nošnju i nošnju "udate" žene iz polovine 19. stoljeća. Ostali su obučeni u nošnju iz prelaznog razdoblja, odnosno početka 20. stoljeća. Muški stariji tip nošnje je u izradi.

Mjesto Ždrelac je dobilo ime po uskom prolazu – ždrilu između otoka Ugljana i Pašmana. Okruženo morem orijentirano je ribarstvu, proizvodnji zlatnog maslinovog ulja i slatkih smokava. Ima četiri lijepe uvale, čisto more i bavi se turizmom.

VODITELJ DRUŠTVA: MARKO JURKOVIĆ

BROJ SUDIONIKA NA 47. ĐAKOVAČKIM VEZOVIMA: 25

11. HKUD "TURČINOVIĆI"

MJESTO: TURČINOVIĆI – ŠIROKI BRIJEG

DRŽAVA: BOSNA I HERCEGOVINA

HKUD "Turčinovići" osnovano je 17. 03. 2010.godine s ciljem očuvanja tradicijskih običaja, pjesme, kola, igara itd. Društvo broji oko osamdeset aktivnih članova svih uzrasta. Cilj Društva je očuvanje tradicijskih, izvornih običaja, Zapadne Hercegovine.

VODITELJI DRUŠTVA: GOJKO KOŽUL I ZORAN BUBALO

BROJ SUDIONIKA NA 47. ĐAKOVAČKIM VEZOVIMA: 35

12. KUD "TENA"

MJESTO: ĐAKOVO

ŽUPANIJA: OSJEČKO-BARANJSKA

Kulturno umjetničko društvo "Tena" je osnovano 21. svibnja 1985. godine. Bazira se na bogatoj folklornoj tradiciji Slavonije i samog grada Đakova.

Kulturno umjetnički i socijalni program rada društva usmjeren je prema osnovnim principima glazbenog scenskog amaterizma te organiziranog edukativnog okuplja- nja i uvježbavanja mladih ljudi iz Đakova i okolice. Osnovica rada društva je očuvanje folklorne tradicije naročito Slavonije ali i ostalih regija Hrvatske, te usmjeravanje mladih ljudi da uoče i prihvate vrijednosti tradicionalnog u novom načinu života.

Sve plesne koreografije bazirane su na običajima, pjesmama i plesovima te tradicijskim instrumentima pojedinog područja. Dobra plesačka tehnika, izražajno pjevanje i virtuozno sviranje karakteristika su ovog ansambla koji će gledatelju pružiti potpuno zadovoljstvo. Dvosatni program sastavljen od folklora svih četiriju folklornih regija (Dinarske, Alpske i Jadranske) koje postoje u Hrvatskoj. Životopisne originalne nošnje čine program još atraktivnijim.

Vrlo uspješan plesni i umjetnički voditelj FA Slavonskih kraljica dr. Enrih Merdić, Voditelj FA – Dukatia Anemarija Ručević, Voditelj FA – Zvončića i Pčelica Stjepan Juriša, Voditelj MVS Bećarina Tomislav Radičević te glazbeni voditelji Tomislav Klasan i Tomislav Seiter, omogućuju da njihove umjetničke i pedagoške savjete i ideje slijedi oko 70 članova pjevača, plesača i glazbenika okupljeni u reprezentativni ansambl "Slavonske kraljice" i oko 250 aktivnih članova u ostalim sekcijama društva (tamburaški orkestar, dječje folklorne sekcije i muška vokalna skupina "Bećarine").

Predsjednik društva ing. Dinko Hrehorović, tajnik Zora Mijošević te organizacijski voditelj i garderobijer Ana Perić i Anita Delić, svojim radom omogućuju da društvo posjeduje originalne nošnje te organiziraju turneje na mnogim pozornicama Hrvatske i na međunarodnim festivalima diljem Europe.

Do sada su nastupili izvan Hrvatske u Belgiji, Bugarskoj, Njemačkoj, Mađarskoj, Italiji, Nizozemskoj, Sardiniji, Vatikanu, Španjolskoj, Portugalu, Meksiku, Grčkoj, Egiptu, Finskoj, Poljskoj, Italiji – Sicilija, Kini…

Članovi su CIOFF-a.

VODITELJ DRUŠTVA: DR. ENRIH MERDIĆ

BROJ SUDIONIKA NA 47. ĐAKOVAČKIM VEZOVIMA: 150

13. FOLKLORNA GRUPA "HAJDENJAKI"

MJESTO: DOLNJA PULJA - UNTERPULLENDORF

DRŽAVA: AUSTRIJA

Hrvatska folklorna grupa "Hajdenjaki", sa sjedištem u selu Dolnja Pulja, utemeljena je 1977. Od samoga poče- tka su se u društvu sakupljali mladi ljudi iz skoro svih hrvatskih sela Sridnjega Gradišća. Do sada je više od 250 mladih ljudi plesalo ili tamburalo kod "Hajdenjaki".

Trenutno društvo broji 40 članova plesača i tamburaša, i dodatno još 38 mladih plesača u starosti od 5 – 14 godina.

Gradišćanski Hrvati su se prije 480 godina iselili iz tadašnje Hrvatske u područje ondašnje zapadne Mađarske, koja je 1921. godine postala dio Austrije.

Glavni cilj društva je uzgajanje i održavanje hrvatskoga jezika među mladeži, a dodatno i očuvanje plesova, pjesama i običaja njihovog kraja, kao i upoznavanje plesova onih krajeva, iz kojih su se njihovi praoci doselili.

Do sada je grupa gostovala u 13 zemalja Europe po raznim festivalima i manifestacijama od Švedske do Španjolske, od Velike Britanije do Poljske, ali najviše širom Hrvatske i po bezbroj mjesta u cijeloj Austriji.

Sa KUD-om "Šokadija" iz Budrovaca ima već 30 godina prijateljske veze.

Na 47. Đakovačkim vezovima prikazat će "Puljansko kolo" tj. plesove iz sela Dolnja Pulja, koji sadržavaju dosta polki, valcera i čardaša – sve ono, što se je u skoro 500 godina razvilo na njihovom području.

VODITELJ DRUŠTVA: JELKA PERUŠIĆ

BROJ SUDIONIKA NA 47. ĐAKOVAČKIM VEZOVIMA: 30

14. KUD "ZORA"

MJESTO: PIŠKOREVCI

ŽUPANIJA: OSJEČKO-BARANJSKA

KUD "Zora" Piškorevci osnovan je davne 1927. godine kao pjevačka sekcija, da bi s vremenom proširio rad i djelovanje u plesne i tamburaške skupine.

KUD je redoviti predstavnik kulturne baštine svog područja na svim većim i renomiranim smotrama diljem Republike Hrvatske, uz mnoštvo osvojenih nagrada od kojih se izdvaja Grand Prix u Italiji, te prvo mjesto na međunarodnoj smotri u Parizu.

Neovisno o teškim vremenima i smjenama generacija djeluje u tri sekcije: odrasloj, dječjoj (oko 45 članova) te tamburaškoj sa 20-ak polaznika.

VODITELJ DRUŠTVA: MATO RUČEVIĆ

BROJ SUDIONIKA NA 47. ĐAKOVAČKIM VEZOVIMA: 80

OSJEČKO
prvo hrvatsko pivo

15. UKRAJINSKO KULTURNO-PROSVJETNO DRUŠTVO "UKRAJINA"

MJESTO: SLAVONSKI BROD

ŽUPANIJA: BRODSKO-POSAVSKA

Ukrajinsko kulturno-prosvjetno društvo "Ukrajina", Slavonski Brod, osnovano je davne 1979. godine kao ukrajinska sekcija pri tadašnjem Radničkom kulturno umjetničkom društvu "Đuro Đaković", današnji "Folklorni ansambl Broda".

Početkom 1985. kada je sekcija svojom masovnošću i programima prerasla okvire sekcije osnovano je Kulturno-umjetničko društvo "Ivan Senjuk Ujak" Slavonski Brod.

Pod tim imenom društvo je uspješno djelovalo sve do 1993. godine kada mijenja ime u Ukrajinsko kulturno-prosvjetno društvo "Ukrajina" koje i danas s ponosom nosi.

Društvo je u svom dugogodišnjem radu nastupalo na brojnim manifestacijama u zemlji i inozemstvu. Ističu dugogodišnju suradnju sa društvom iz Černjihova u Ukrajini s kojim je potpisan Sporazum o suradnji te je izmijenjeno nekoliko posjeta.

UKPD "Ukrajina" organizator je brojnih manifestacija i dobitnici su brojnih priznanja.

Društvo danas okuplja oko 83 člana okupljenih u folklornoj, pjevačkoj i likovnoj skupini.

Voditeljica pjevačke skupine je Sanja Stičinski, a likovne skupine Ankica Verhas.

PREDSJEDNIK DRUŠTVA: VLADO KAREŠIN

VODITELJ DRUŠTVA: IVICA KŠEVI

BROJ SUDIONIKA NA 47. ĐAKOVAČKIM VEZOVIMA: 45

16. KUD "MLADOST"

MJESTO: VOĐINCI

ŽUPANIJA: VUKOVARSKO-SRIJEMSKA

Društvo djeluje u nekoliko sekcija: folklornoj, tamburaškoj, pjevačkoj i dječjoj.

Društvo je osnovano 1968. Njeguje i održava tradiciju vođinačkog kraja, kako kroz pjesme, plesove i običaje, tako i kroz dječje tradicijske igre.

Poznati su po županijskoj smotri dječjih igara "Igre na Bedenku", koje se ove godine održavaju po sedamnaesti puta na samom Bedenku.

Što je Bedenak?

Bedenak je mjesto u Vođincima, podignuto uz vođinački kanal Rit, kao bedem od poplave, razgrnuto i omiljeno okupljalište mladeži i djece kroz stoljeća. Tu je postavljen veliki, krasni, križ u hladu starog kestena. Trava, hlad i voda, sve za odmor u ljetnim danima, kad ugriju Petrovske vrućine. Zato se manifestacija i održava za vikend na Petrovo. Tada je živo i veselo. Okupi se desetak dječjih KUD-ova iz svih županija, a često i iz drugih država, gdje djeca pokazuju igre i običaje svoga kraja.

Glavni organizator tih dječjih igara je domaći KUD "Mladost" Vođinci. Društvo djeluje kroz cijelu godinu bez prekida. Često su gosti u svim mjestima Lijepe naše ali i preko granice. Održavaju i njeguju isključivo vođinačke tradicijske običaje, a i vođinačku ekavicu.

U proteklom razdoblju su gostovali na nizu manifestacija u Domovini i inozemstvu. Boravili su u Mađarskoj, Njemačkoj, Bosni i Hercegovini. Često ugoste prijateljska društva i izmjenjuju saznanja o kulturi i tradiciji društva i kraja. Čuvaju starinu od zaborava, uključuju mlade da ne zaborave svoje nošnje i pjesme, kola, tamburicu, tradicijske igre i običaje Vođinaca.

Društvo broji oko 40 odraslih članova i oko 30 dječjih članova. Gaje ljubav prema tradiciji i folkloru Vođinaca.

VODITELJ DRUŠTVA: FRANJO JAPELJ

BROJ SUDIONIKA NA 47. ĐAKOVAČKIM VEZOVIMA: 30

17. KUD "HORVATSKA"

MJESTO: VELIKA HORVATSKA/DESINIĆ

ŽUPANIJA: KRAPINSKO-ZAGORSKA

KUD "Horvatska" dolazi iz mjesta Velika Horvatska u općini Desinić koja se nalazi u krajnjem sjeverozapadnom dijelu Hrvatskog zagorja, okružena vinorodnim brežuljcima, dolinom rijeke Horvatske, srednjovjekovnim spomenikom nulte kategorije – dvorcem Veliki Tabor te dvorcem Horvatska. Društvo okuplja šezdesetak aktivnih članova unutar male i velike grupe folklora i tamburaškog orkestra. Godinama aktivno radi na očuva- nju pjesama, plesova, običaja i tradicijskih vještina Hrvatskog zagorja, ali i ostalih dijelova Hrvatske.

KUD "Horvatska" tradicionalno sudjeluje na misnim slavljima, kulturnim i zabavnim manifestacijama unutar Krapinsko-zagorske županije te na etno i etnološkim priredbama unutar Hrvatske pri čemu treba spomenuti nastupe u Zagrebu, Splitu, Varaždinu i na otoku Krku, a godinama aktivno surađuju sa KUD-om "Vinčac" iz Vrbice u općini Semeljci, te su već nekoliko puta ostvarili međusobne posjete na manifestacijama svojih krajeva.

Osim nastupa unutar Hrvatske, članovi udruge nastupali su također i u Sloveniji te u Češkoj.

VODITELJI DRUŠTVA: PETRA LOVREČIĆ, vodite- ljica folklora, RUDICA TRAMIŠAK, voditelj tamburaša

BROJ SUDIONIKA NA 47. ĐAKOVAČKIM VEZOVIMA: 35

18. KUD "SV. IVAN KRSTITELJ"

MJESTO: GORICA

ŽUPANIJA: ZADARSKA

KUD "Sv.Ivan Krstitelj" je osnovan 2007. godine. Sastoji se od dvije grupe, stariji i mlađi. Nastupali su na lokalnim smotrama u Zadarskoj županiji, Šibensko-kninskoj i Splitsko-dalmatinskoj.

Petu godinu za redom organiziraju večer folklora pod nazivom "Zapivat ću nek se pisma čuje". Na večeri folklora obično nastupa 8-10 KUD-ova iz raznih krajeva Hrvatske.

VODITELJ DRUŠTVA: MILENA BATUR

BROJ SUDIONIKA NA 47. ĐAKOVAČKIM VEZOVIMA: 20

19. KUD "KONDRIĆANI"

MJESTO: KONDRIĆ

ŽUPANIJA: OSJEČKO-BARANJSKA

Kud "Kondrićani" dolazi iz malog, prekrasnog, šokačko - slavonskog sela na brdašcu, Kondrića, koje je smješteno na obroncima Dilja, općine Trnava, Osječko - baranjske županije.

Društvo je osnovano 6. siječnja 2001., a djeluje u tri skupine; plesna skupina, pjevačka i tamburaška sekcija.

Kud, danas, broji oko 30-tak aktivnih članova, koji su uvijek redovni i veoma aktivni, kako na probama tako i na samim nastupima. Svaki član daje sve od sebe i na taj način pridonosi dobrobiti društva.

Njegujući pjesmu, plesove i običaje svog sela i zavičaja, nastupili su na svim većim smotrama Slavonije i Baranje (Brodsko kolo, Đakovački vezovi, Miholjačko sijelo, Ljeto Valpovačko, Vinkovačke jeseni), te diljem Jadrana. Osim u Republici Hrvatskoj, nastupali su i izvan granica Lijepe naše, kao što su prije svega nastupi u Srbiji, BiH, te Mađarskoj...

Mogu se pohvaliti vrhunskim rezultatima na ocjenjivačkim smotrama, a posebno 2. mjesto za najljepšu snašu (Đakovački vezovi), 2. mjesto za najljepšu curu (Đakovački vezovi), te 2. mjestom za najljepšeg baju (Đakovački vezovi).

Godine 2011. su po prvi puta, pod pokroviteljstvom samih članova KUD-a, organizirali svoju prvu veliku smotru folklora u selu Kondriću, 9. i 10. lipnja pod nazivom "Lipanjske večeri", koja se tradicionalno nastavlja svake godine a označava službeni početak Đakovačkih vezova.

VODITELJI DRUŠTVA: ZDRAVKO CEDLI, predsjednik

MATO RUČEVIĆ, voditelj društva

ĐURĐICA ŠIMIĆ, tajnica

BROJ SUDIONIKA NA 47. ĐAKOVAČKIM VEZOVIMA: 30

20. HKUD "SELJAČKA SLOGA"

MJESTO: TREBIŽAT / ČAPLJINA

DRŽAVA: BOSNA I HERCEGOVINA

HKUD "Seljačka sloga" iz Trebižata, kod Čapljine, Bosna i Hercegovina, je utemeljeno 1919. godine. Počelo je tamburaškim orkestrom i pjevačkom skupinom.

Godine 1925. su kupljeni puhački instrumenti. Osim puhačkog orkestra, jednog od najpoznatijih u BIH, od 1973. djeluje i folklorna sekcija. Također djeluje muška i ženska dalmatinska klapa, te pokladna sekcija, koja je s razlogom, aktivna samo u pokladnom periodu, te je Čapljina na temelju toga prvi grad u BIH koji je primljen u Europsko karnevalsko udruženje (FECC).

Društvo je inicijator i suorganizator Smotre folklora Hercegovačko-neretvanske županije pod nazivom "Lijera diple nadigrala", koja se uspješno organizira već 11 godina. Ova smotra je upisana i u svjetski kalendar festivala folklora (CIOFF).

VODITELJI DRUŠTVA: ZRINKO VRANKIĆ, predsjednik

IVO SUŠAC - BRONĐA, voditelj folklorne sekcije

BROJ SUDIONIKA NA 47. ĐAKOVAČKIM VEZOVIMA: 50

21. KUD "ŠOKADIJA"

MJESTO: STRIZIVOJNA

ŽUPANIJA: OSJEČKO-BARANJSKA

Društvo je osnovano davne 1925., a kontinuirano djeluje od 1974. godine.

Unutar društva djeluje ŽPS Druge, MPS Strossmayer, folklorna, tamburaška i dramska sekcija.

KUD "Šokadija" čuva običaje, kola i izvorno pučko pjevanje svoga kraja te uvelike doprinosi očuvanju tradicijske šokačke kulture. Iza njih je dugogodišnji uspješan rad koji je rezultirao izdavanjem tri nosača zvuka.

Nastupali su na svim smotrama diljem Lijepe naše, a najdraži nastupi su koncert Najboljih hrvatskih tamburaša u dvorani Lisinski u Zagrebu, i gostovanje u emisiji Lijepom našom u Belišću, a od inozemnih gostovanja nastupali su u Mađarskoj, Italiji, Njemačkoj, Makedoniji, Turskoj, Bosni i Hercegovini. Uskoro putuju u Grčku na Međunarodni festival folklora.

Osvojili su brojne nagrade od kojih im je najdraža Grand Prix iz Pule sa Međunarodne smotre folklora.

VODITELJ DRUŠTVA: MIRKO DAMJANOVIĆ

BROJ SUDIONIKA NA 47. ĐAKOVAČKIM VEZOVIMA: 60

22. FISCHERVEREIN MALGERSDORF (UDRUGA RIBOLOVACA MALGERSDORF)

MJESTO: MALGERSDORF

DRŽAVA: NJEMAČKA

Gradska vijeća grada Malgersdorfa i grada Đakova osnovala su partnerstvo između gradova. Time je izražena namjera za obostrano učvršćivanje razumijevanja i prijateljstva između naroda, poticanje razmjene i suradnje te da tim putem doprinesu razvoju i zajedničkom napretku oba grada.

Suradnja se ostvaruje između građanki i građana, škola, društava, organizacija, institucija, općinskih vijeća i gradskih uprava na polju kulture, obrazovanja i gospodarstva, komunalne politike, športa te na ostalim društvenim područjima.

Kulturni susreti između gradova trebaju doprinijeti boljem razumijevanju dotičnog drugog mentaliteta i kulture

Na ovogodišnjim Đakovačkim vezovima sudjeluje Udruga ribolovaca Malgersdorf. Udruga se osim ribolovstva i ribičkih natjecanja bavi i akcijama čišćenja rijeke i okoliša, sudjeluju na svim kulturnim i svečanim događajima u svome mjestu, za školsku djecu planiraju programe i omogućuju njihovo izvođenje. U svečanoj povorci 47.Đakovačkih vezova sudjeluju u bavarskim narodnim nošnjama.

VODITELJ DRUŠTVA: HERR FRANZ JOSEF WEBER (1.VORSTAND UND BÜRGERMEISTER)

BROJ SUDIONIKA NA 47. ĐAKOVAČKIM VEZOVIMA: 10

23. KUU "NAŠA GRANA"

MJESTO: BUDROVCI

ŽUPANIJA: OSJEČKO-BARANJSKA

KUU "Naša grana" Budrovci osnovano je 2005. godine s ciljem očuvanja tradicijskih vrijednosti sela Budrovaca. Od svog osnutka bili su gosti na gotovo svim značajnim smotrama izvornog folklora diljem Hrvatske: "Đakova- čki vezovi", "Vinkovačke jeseni", "Na Neretvu misečina pala" i druge...Također bilježe gostovanja i izvan granica Lijepe naše: Vojvodina-Sombor te diljem Bosne i Hercegovine.

Djeluju kroz mušku i žensku pjevačku skupinu, te folklornu sekciju. U svoje redove okupili su vrsne pjevače. Njihova pjesma je arhaična i prepoznatljiva, a polagani starinski ples sačuvali su do današnjih dana.

Imaju svoju tradicionalnu priredbu "Na salašu kod Betlema".

VODITELJI DRUŠTVA: MARKO SLOBOĐANAC I DAVOR ĐUĐIK

BROJ SUDIONIKA NA 47. ĐAKOVAČKIM VEZOVIMA: 35

24. SKUD "J.J.ZMAJ"

MJESTO: BIJELO BRDO

ŽUPANIJA: OSJEČKO-BARANJSKA

Folklorni ansambl SKUD-a "J. J. Zmaj" Bijelo Brdo djeluje u okviru pododbora SKD "Prosvjeta" Bijelo Brdo od 1998. godine.

Društvo nastavlja tradiciju Srpskog pjevačkog društva "Zmaj" osnovanog 1926. u Bijelom Brdu. Današnja aktivnost društva ima veliki značaj na lokalnom nivou, regiji i Republici Hrvatskoj u njegovanju kulturne tradicije Srba.

Kroz društvo je za 15 godina rada prošlo više od 200 aktivnih i podupirućih članova. Uz folklor povremeno radi dramska grupa. U Društvu trenutno radi oko 80 članova u tri folklorna ansambla (seniorski i dva dječja) i podupirući članovi.

SKUD "J. J. Zmaj" nastupio je nebrojeno puta na smotrama i festivalima diljem cijele Hrvatske, u Srbiji, Bosni i Hercegovini i Njemačkoj te zahvaljujući tim nastupima ostvarili su veliki broj prijateljstava.

Folklorni ansambl je 2002. godine osvojio drugo mjesto na regionalnom takmičenju Srpskih društava Slavonije, Baranje i Zapadnog Srijema, te na državnom nivou "Smotri Narodnog stvaralaštva" – SKD "Prosvjeta".

Ističe se učešće na "XIII. Europskoj smotri srpskog folklora" u Sarajevu (10/11. 05. 2008.) te na " XVII. Europskoj smotri srpskog folklora" u Čačku (06. 05. 2012.), kao i značajan nastup na "46. Đakovačkim vezovima" 2012. Društvo samostalno održava godišnje koncerte.

Društvom rukovodi predsjedništvo na čelu s Sekeruš Tihomirom i Nešić Slobodanom, umjetnički rukovoditelji su Vesna i Branislav Vujić, asistent je Bojana Nešić dok su stalni glazbeni suradnici Nikola Popović i Nikola Dimić.

Izučene su koreografije s područja Slavonije i Baranje koreografa Ljubiše Bukvića te Šumadije, Zapadne i Jugoistične Srbije.

VODITELJ DRUŠTVA: TIHOMIR SEKERUŠ

BROJ SUDIONIKA NA 47. ĐAKOVAČKIM VEZOVIMA: 46

25. ĐAKOVAČKE MAŽORETKINJE KUD-a "SKLAD"

MJESTO: ĐAKOVO

ŽUPANIJA: OSJEČKO-BARANJSKA

Mažoretkinje u Skladu djeluju od 1994. godine kao sekcija KUD-a "Sklad".

Od tada su sudjelovale na brojnim manifestacijama u gradu i šire. Kruna svih nastupa je predvođenje povorke Đakovačkih vezova.

Danas djeluje početnička sekcija, dječja sekcija, juniorke i seniorke. Voditeljica juniorki i seniorki je Kristina Svalina, a u vođenju početničke i dječje sekcije pomaže joj Petra Šulina. Đakovačke mažoretkinje članice su Hrvatskog mažoret saveza. Predstavljale su svoj grad i KUD "Sklad" na nekoliko državnih i regionalnih prvenstava, osim toga redovito nastupaju na priredbama za Grad Đakovo (Svome gradu za blagdane, Đakovački bušari, Dan grada Đakova, a kruna je tih nastupa predvođenje povorke Đakovačkih vezova), humanitarnim priredbama, karnevalima u Slavoniji, Senju i Samoboru, čest su gost na natjecanjima DVD-a Đakovo i dr.

Sudjelovale ove godine na regionalnom prvenstvu sjeverne i istočne Hrvatske u Grubišnom Polju, gdje su juniorke osvojile treće mjesto, kao i seniorke, a Petra Šulina je svojim solo nastupom osvojila također treće mjesto i na Državnom prvenstvu RH u Karlovcu šesto mjesto.

VODITELJ DRUŠTVA: KRISTINA SVALINA

BROJ SUDIONIKA NA 47. ĐAKOVAČKIM VEZOVIMA: 35

26. KUD "ŽDALA"

MJESTO: ŽDALA

ŽUPANIJA: KOPRIVNIČKO-KRIŽEVAČKA

KUD "Ždala" se sastoji od pjevačkog zbora i folklorne skupine. Pjevački zbor ima 15 članova. Repertoar pjeva- čkog zbora sadrži pjesme iz Podravine, pjesme iz Ždale na mađarskom jeziku i crkvene pjesme. Nastupali su na različitim priredbama povodom obilježavanja blagdana i svake nedjelje u crkvi. Gostovali su u Đurđevcu, Ogulinu, Dubrovniku, Lepoglavi, Vukovaru te u ostalim dijelovima Lijepe naše.

Folklorna skupina ima 40 članova, njeguje izvorni folklor svog zavičaja. Kako se Ždala nalazi uz samu mađarsku granicu, većina plesova su čardaši. Nastupili su u emisiji "Lijepom našom", gdje su dobili puno pohvala.

Najuspješniji nastup je bio na Županijskoj smotri folklora u Novigradu Podravskom, gdje su izabrani kao najbolji izvorni folklor.

Redovno nastupaju u Koprivnici na "Podravskim motivima" te u Goli na općinskim proslavama.

Ostvarili su prekograničnu suradnju sa Republikom Mađarskom i svake godine nastupaju u općini Somogyudvarhely.

Folklornu skupinu prati pet svirača na slijedećim instrumentima: harmonika, cimbal, bugarija, violina i kontrabas.

VODITELJ DRUŠTVA: BRANKA GREGORIN

BROJ SUDIONIKA NA 47. ĐAKOVAČKIM VEZOVIMA: 40

27. HKUD "CRNAČ"

MJESTO: CRNAČ/ŠIROKI BRIJEG

DRŽAVA: BOSNA I HERCEGOVINA

HKUD "Crnač" utemeljeno je 2009. godine.

Rad u društvu odvija se kroz različite sekcije: plesnu, pjevačku, glumačku i sportsku.

Društvo ima 124 člana, pretežito mlađeg uzrasta.

HKUD "Crnač" je nastupilo na više folklornih manifestacija u Bosni i Hercegovini i u Hrvatskoj.

VODITELJI DRUŠTVA: ANITA JURILJ I IVAN BARAĆ

BROJ SUDIONIKA NA 47. ĐAKOVAČKIM VEZOVIMA: 32

28. KUD "BANOVA JARUGA"

MJESTO: BANOVA JARUGA

ŽUPANIJA: SISAČKO-MOSLAVAČKA

KUD "Banova Jaruga" obnovio je svoj rad 2003. godine, a 2007. osniva folklornu skupinu odraslih. Društvo broji 40 aktivnih članova.

U Društvu djeluje pjevačka skupina i tamburaška skupina.

Folklorna skupina odmah po osnivanju sudjeluje na 42. Đakovačkim vezovima, tako da je ovo već drugo sudjelovanje Društva na Đakovačkim vezovima u šest godina sudjelovanja.

Nastupaju na smotrama Sisačko-moslavačke županije te na raznim manifestacijama u središnjoj Hrvatskoj.

Ove godine posebno su ponosni na svoje 5. Susrete folklora "Banova u srcu" na kojima okupljaju KUD-ove Domovine.

VODITELJ DRUŠTVA: ROMANA FEZI MARTINIĆ

BROJ SUDIONIKA NA 47. ĐAKOVAČKIM VEZOVIMA: 35

29. FOLKLORNI ANSAMBL "KRALJ TOMISLAV"

MJESTO: AUCKLAND

DRŽAVA: NOVI ZELAND

Sa velikom radošću FA "Kralj Tomislav" i "Klapa Samoana" zaprimili su poziv Grada Đakova i Turističke zajednice grada Đakova, za sudjelovanje na 47. Đakovačkim vezovima.

FA "Kralj Tomislav" koji djeluje pri "Hrvatsko kulturnom društvu" Auckland, ove godine slavi 20 godina od osnutka. Prije 4 godine Sanja i Goran Kačurov, kao bivši Ladovci, prihvatili su poziv iz Novog Zelanda, kako bi pomogli Ansamblu predstavljajući i promovirajući hrvatsku kulturnu baštinu u najudaljenijoj zemlji.

Danas je to Ansambl sa respektabilnim repertoarom koji kroz 3 plesne folklorne skupine, folklorni zbor i tamburaški orkestar, okuplja 110 članova. Ono na što su posebno ponosni je činjenica kako se sve više Kiwija, Maora, Samoanaca i ostalih uključilo u aktivnosti Ansambla te tako udruženi s Hrvatima, slave hrvatsku kulturu kao najljepši dijamant svjetske baštine.

Suradnja sa Auckland Youth Orchestra (Filharmonijom mladih), Klapom Samoana i maorskim prijateljima Te Ihi Connections iz Wellingtona stvorila je model koji je zainteresirao i ovdašnje medije te su njihovi koncerti, zapravo, idealna prilika za promociju svih vrijednosti i ljepota iz Domovine . U posljednje 4 godine imali su preko 100 koncerata te su proglašeni ponajboljom folklornom skupinom u Novom Zelandu. Koncerti za UN, Ethnic festival, Korean national day, Polinesyan art samo su dio brojnih nastupa koje rado isticu u svom opusu djelovanja.

VODITELJ DRUŠTVA: GORAN KAČUROV

BROJ SUDIONIKA NA 47. ĐAKOVAČKIM VEZOVIMA: 23

30. KLAPA SAMOANA

MJESTO: AUCKLAND

DRŽAVA: NOVI ZELAND

Voklani sastav - Klapu Samoana su osnovali 2011. godine pjevači porijeklom sa pacifičkog otočja, a koji žive u Aucklandu u Novom Zelandu. Stil pjevanja i izbor melodija su raznovrsni, a sve u nastojanju da objedine pacifičke glasove sa klapskim stilom pjevanja.

Klapski stil pjevanja je pogodan za izražavanje tradicijske ljepote, povezanosti sa zemljom, kulturom, poviješću i obitelji. Sve ovo je potrebno oživiti u sve vise izraženom individualističkom i materijalističkom svijetu današnjice.

VODITELJ DRUŠTVA: CHRISTIAN MALIETOA - BROWN

BROJ SUDIONIKA NA 47. ĐAKOVAČKIM VEZOVIMA: 8

31. "TE IHI CONNECTIONS"

MJESTO: WELLINGTON

DRŽAVA: NOVI ZELAND

Umjetnički ansambl osnovan je 2006. godine, sa zadaćom da prikupi i što vjernije prikaže ponajljepše primjere iz maorske tradicijske baštine. Iz svoje maorske perspektive,tj. holističkog pogleda na svijet, pronašli su svoje mjesto prihvaćajući i poštujući razne kulture prisutne u Novom Zelandu, a pjesmu koriste za sklapanje prijateljstva širom svijeta vjerujući pri tom kako se "red na zemlji" može pronaći u dobro ugođenoj glazbi.

To je sve izraženo u nazivu ansambla Te Ihi Connection kojim se koriste kad nastupaju pred širom publikom, a pod umjetničkim ravnateljstvom Merlene Maxwell i Wiremu Wehi

(sina poznatog maorskog kompozitora) koji svojim znanjem i tridesetgodišnjim iskustvom uz pomoć predanih izvodača oduševljavaju publiku otkrivajući dubinu i toplinu maorske duše.

Osim brojnih nastupa u Novom Zelandu sudjelovali su na internacionalnim festivalima u Kini, Hawaima, Francuskoj i Hrvatskoj.

VODITELJI DRUŠTVA: MERLENE MAXWELL I WIREMU WEHI

BROJ SUDIONIKA NA 47. ĐAKOVAČKIM VEZOVIMA: 8

32. KUD "LIPA"

MJESTO: SEMELJCI

ŽUPANIJA: OSJEČKO-BARANJSKA

Društvo službeno djeluje od 18.05.1966. godine, iako sami počeci folklornog amaterskog djelovanja sežu dublje u prošlost.

U svom sastavu broji oko stotinjak aktivnih članova raspoređenih u nekoliko sekcija: dječja folklorna sekcija, sekcija tamburaša, muška pjevačka skupina, ženska pjevačka skupina i folklorna sekcija odraslih.

Program izvođenja Društva je raznolik: Bunjevačke igre, Posavina, Baranja te pjesme i kola iz različitih dijelova Slavonije.

Osobito se brižno čuvaju tradicijske igre i napjevi semeljačkog kraja, te običaji iz tradicijskog života Šokaca, koji se redovito izvode na mnogobrojnim nastupima i privlače pažnju. Osobita se važnost pridaje tradicionalnom i originalnom odijevanju, jer svi članovi posjeduju vlastite nošnje i samim tim su u mogućnosti raznoliko se odijevati i kvalitetno predstavljati svoje mjesto.

Društvo se predstavljalo na mnogobrojnim manifestacijama diljem Hrvatske, Mađarske, Bosne i Hercegovine, Njemačke...

Društvo tijekom godine organizira nekoliko manifestacija: "Pokladno jahanje" (veljača), "Kolo na Vrbaku" – smotra folklora, konjskih zaprega i revija narodnih nošnji (lipanj) i "Večer jabuka" – tradicionalni godišnji koncert društva (listopad).

Velika volja, visoki ciljevi, mladost, tradicija i entuzijazam, čvrsti su korijeni ovoga društva i garancija za očuvanje tradicijskog života Šokaca i sela Semeljaca.

Voditeljica pjevanja je Marija Ševarac, voditelj tamburaša je Marijan Čatić a voditeljica dječje sekcije je Ivana Vuksanović

VODITELJI DRUŠTVA: MARKO BOŠKOVIĆ, predsjednik

MIRKO MIHALJEVIĆ, folklorni voditelj

BROJ SUDIONIKA NA 47. ĐAKOVAČKIM VEZOVIMA: 40

33. KUD "JANKOVCI"

MJESTO: STARI JANKOVCI

ŽUPANIJA: VUKOVARSKO-SRIJEMSKA

Godina je 1971., tadašnja učiteljica mađarskog jezika Irenka Randović okuplja nekolicinu mladih zainteresiranih za njegovanje mađarske tradicijske kulture koji osnivaju KUD "Rosza Sandor". U kasnu jesen iste godine imali su svoj prvi nastup u Starim Jankovcima, a već slijedeće godine i prvi nastup na "Vinkovačkim jesenima".

Glazbena pratnja bila je najveći problem te su ponekad nastupali uz pratnju snimljenih materijala na tadašnjim nosačima zvuka "magnetofonima" a najčešće s posuđenim glazbenicima iz Čakovaca.

Društvo mijenja naziv u KUD "Bratstvo i jedinstvo" koje nosi sve do zadnje godišnje skupštine održane u proljeće 1991. godine na kojoj mijenja naziv u KUD "Mladost", ali tu je preregistraciju spriječio ratni vihor kao i sam rad društva koji je prekinut do proljeća 1994. godine kada nekolicina zaljubljenika i entuzijasta u progonstvu obnavlja rad društva koje od tada nosi naziv KUD "Jankovci". Neki su zamjerali da nisu bili u situaciji da se bave time i poručivali da su luđaci koji nemaju prava njegovati tradicijsku kulturu, ali velika većina Starojankovčana ih je podržala i osjećaj koji su članovi doživjeli na prvom "poslijeratnom" mimohodu "Vinkovačkih jeseni" u rujnu 1994. godine, neopisiv je, prepun emocija i ponosa.

Godine 1997. osim mađarskog programa društvo proširuje repertoar s izvornim pjesmama, kolima i nošnjama Hrvata starosjedilaca – Šokaca te isto tako izvornim kolima, pjesmama i nošnjama Hrvata doseljenih iz srednje Bosne, točnije Žepačkog kraja.

Godine 2001., dana 26. i 27. Svibnja održana je prva smotra folklora koja se poklopila s 700-tom obljetnicom prvog spomena imena Jankovci. Od 2012. godine smotra nacionalnih manjina Republike Hrvatske i hrvatske dijaspore mijenja naziv u KOLO U "VILLA JENKE" na spomen prvom nazivu mjesta koji se spominje 1301. godine u knjizi prof. Ivana Karaule "Starojankovčani kroz stoljeća". Ova manifestacija prerasla je u tradicionalnu koja se ove godine održala po 13. put.

U ovom periodu od 1996. godine do danas Društvo je gostovalo u više navrata u Mađarskoj, Austriji, Bosni i Hercegovini, Njemačkoj, Švedskoj, Vojvodini te na svim značajnijim smotrama folklora, raznim manifestacijama i priredbama diljem Lijepe naše od Iloka do Konavala. U nekoliko je navrata bilo među ponajbolje ocijenjenim društvima na "Folklornim večerima" – županijskoj smotri folklora, a prošle godine je nastupilo i na državnoj smotri folklora u sklopu "Vinkovačkih jeseni".

Za svoj rad Društvo je nagrađeno priznanjem "Grb općine Stari Jankovci" i "Povelja županije Vukovarsko-srijemske" 2004. godine.

Dječja skupina radi pet godina a već je proglašena 2010. godine najboljom na županijskoj smotri dječjeg folklora te je pored brojnih drugih nastupa predstavljala Vukovarsko – srijemsku županiju na "Vinkovačkim jesenima" te u Kutini na državnom festivalu dječjeg folklora.

VODITELJI DRUŠTVA: MARKO SLIŠKOVIĆ, predsjednik

ALEKSANDAR NOVIĆ, voditelj

BROJ SUDIONIKA NA 47. ĐAKOVAČKIM VEZOVIMA: 50

34. KUD "IVAN MEŠTROVIĆ"

MJESTO: VRPOLJE

ŽUPANIJA: BRODSKO-POSAVSKA

KUD "Ivan Meštrović" djeluje od 1957.godine. Ime je dobio po kiparu Ivanu Meštroviću koji je rođen u Vrpolju.

Njegovi članovi čuvaju tradicijsku kulturu sudjelovanjem na različitim smotrama, kroz nastupe u Hrvatskoj i inozemstvu i uspješnim predstavljanjima na izborima narodnog ruha.

KUD danas broji preko 50 članova u plesačkoj, tamburaškoj i pjevačkoj sekciji.

VODITELJI DRUŠTVA: MARIJA RAGUŽ, MARTA BOGDANOVIĆ I TOMISLAV BAŠIĆ

BROJ SUDIONIKA NA 47. ĐAKOVAČKIM VEZOVIMA: 50

35. KUD "IVAN KAPISTRAN ADAMOVIĆ"

MJESTO: ČEPIN

ŽUPANIJA: OSJEČKO-BARANJSKA

Čepin, kao urbano naselje uz Osijek, nema prepoznatljivu tradiciju folklornih običaja ni nošnji. Od davnina ove su krajeve naseljavali Mađari, Srbi, Slovaci i Hrvati iz svih krajeva (Like, Dalmatinske Zagore, Hercegovine, Bosanske Posavine itd.). Zbog toga nije postojao tradicijski folklorni identitet.

Prema prvim zapisima, pohranjenim u Etnografskom muzeju u Osijeku, kulturno djelovanje u Čepinu započinje 1937. godine pod okriljem udruge "Hrvatsko srce". Pred sam početak II. svjetskog rata rad se prekida. Početkom 80-ih godina, osniva se KUD "Bratstvo" Čepin koji uspješno djeluje do početka Domovinskog rata.

KUD "Ivan Kapistran Adamović" Čepin osnovan je 28.studenog 2000. na inicijativu nekolicine zaljubljenika u starine i običaje. KUD nosi ime prema Čepinskom plemenitašu i veleposjedniku. Nakon svog osnutka, KUD vrlo brzo okuplja članove i odmah počinje sa intenzivnim radom uz pomoć stručnjaka različitih profila. Ubrzo je organizirana i prva manifestacija "Čepinsko čijalo". Te jeseni 2000. god kreće i velika kulturna manifestacija "Čepinski suncokreti" uz pokroviteljstvo Općine Čepin i IPK Tvornice ulja Čepin. U sklopu centralne manifestacije 2008. god. organizirani su i "Mali suncokreti", manifestacija koja okuplja dječje folklorne sekcije.

KUD okuplja veliki broj zaljubljenika u pjesmu, ples i običaje naših starih i to u četiri sekcije: starijoj i dječjoj folklornoj sekciji, tamburaškoj sekciji i veziljama. Predsjednik KUD-a punih trinaest godina je bio gosp. Zdravko Marinović, tajnica gđa. Helena Žeravica i blaganica gđa. Gordana Mak, pod okriljem ovog vodstva KUD je niz godina ostvarivao zapažene rezultate. 2013. godine vodstvo KUD-a se promijenilo i predsjednikom je postao gosp. Zlatko Tonković, tajnica gđa. Mihaela Mak i blagajnica gđica. Ivana Blažević.

Najznačajniji nastupi:
- izvan Hrvatske: Turska (Istanbul), Austrija (Beč), Bosna i Hercegovina (Čitluk, Tomislavgrad, Roško polje), Srbija (Sremska Mitrovica, Sonta, Bački Breg), Mađarska (Mohacs).

-u Hrvatskoj: Zagreb,Nedelišće, Novi Marof, Remetinec, Koprivnica, Đurđevac, Vrlika, Velika Gorica, Sotin, Petrinja, Budaševo, Trnava, Đakovo, Velika Kopanica, Osijek, Slavonski Brod, Valpovo, Orahovica, Brođanci, Tenja, Našice, Bilje itd.

Kulturno umjetničko društvo Ivana K. Adamović danas broji, sveukupno oko stotinjak članova. Rad i djelovanje KUD-a se očituje kroz dvije plesne sekcije, dječja sekcija i odrasla sekcija, tamburaška i "Vezilje". Voditelj dječje sekcije je Jago Radak, a odraslu sekciju vodi gosp. Nenad Sudar. Djeca pretežito njeguju igre, pjesme i plesove Slavonije, dok odrasli izvode koreografije različitih regija naše države, poput Like, Slavonije, Baranje ali i plesove hrvatskih manjina, Bunjevaca.

Društvo se može pohvaliti sa velikim brojem mladih članova, kako plesača tako i tamburaša, što pozitivno utječe na radnu dinamiku i kvalitetu društva.

Cilj društva je postati prepoznatljivo ime našeg mjesta, ali i promotor istoga, ostaviti trag na folklornoj sceni, te se istaknuti kvalitetom i osobnošću.

VODITELJI DRUŠTVA: ZLATKO TONKOVIĆ, predsjednik

NENAD SUDAR, voditelj

MIHAELA MAK, tajnica

BROJ SUDIONIKA NA 47. ĐAKOVAČKIM VEZOVIMA: 40

36. KUD "RAVNICA"

MJESTO: STARI PERKOVCI

ŽUPANIJA: BRODSKO-POSAVSKA

KUD "Ravnica" iz Starih Perkovaca osnovano je 1970. godine uz jedan prekid te je rad nastavljen 1995. godine.

KUD broji 45 aktivnih članova u folklornoj i 15 članova u pjevačkoj skupini.

Društvo njeguje pjesme, plesove i običaje Slavonije i svoje županije kao i plesove drugih krajeva Lijepe naše.

Od običaja su uvježbali "Kraljice Ljelje, žetveni običaj, božićni, kićenje bunara i umivanje za cvjetnicu i dr.

Od koreografija KUD izvodi: Bunjevačku "Kolo igra tamburica svira" – Davor Dulić; Plesovi Moslavine "Tjeraj, tjeraj lađo" – Slavica Moslavac; "Stari plesovi otoka Brača" – Branko Šegović. Za sve koreografije posjeduju svoje nošnje.

KUD "Ravnica" se do sada predstavio na svim smotrama Brodskog kola kao i drugim smotrama u županiji. Predstavili su se i u drugim krajevima Hrvatske i inozemstva.

Značajni nastupi su: Đakovački vezovi, Vinkovačke jeseni, Smotra u Ogulinu, Valpovačko ljeto, Međunarodna smotra folklora u Zagrebu, Smotra koreografiranog folklora u Čakovcu, Međunarodna smotra folklora u Makedoniji, nastupi u Donjem Miholjcu, Orahovici i dr.

U toku godine društvo organizira susrete sa gostujućim društvima.

VODITELJI DRUŠTVA: PAVO FUNARIĆ, predsjednik

MIRKO DAMJANOVIĆ, voditelj

MARIJANA KLAIĆ, tajnica

BROJ SUDIONIKA NA 47. ĐAKOVAČKIM VEZOVIMA: 40

37. KUD "OSIF KOSTELNIK"

MJESTO: VUKOVAR

ŽUPANIJA: VUKOVARSKO-SRIJEMSKA

KUD "Osif Kostelnik" iz Vukovara osnovan je 1968. godine i od tada pa sve dosadašnjih dana neprekidno već 45 godina. Njeguje riječ, pjesmu i ples Rusina nezapostavljajući hrvatski jezik i kulturu.

Pradomovina Rusina ostavlja dubok trag u razvoju njihovog folklora u novoj domovini. Nošnje, vez i ornamenti nastali su, u svom sadašnjem obliku, po preseljenju na ove prostore a zadržali su i izvorne narodne nošnje Zakarpatja i samo su jedan od dokaza velike potrebe za očuvanjem nacionalnog identiteta.

Glazba nije samo važan element u plesačkoj umjetnosti, nego i značajan dio programa koji se izvodi.

Kulturni amaterizam KUD "Osif Kostelnik" okuplja svoje članove u sekcijama: folklorna, tamburaška, zborna, literarna i dramska sekcija.

Nastupa po svim manifestacijama u zemlji i inozemstvu od kojih su najznačajniji: Vinkovačke jeseni, Đakovački vezovi, Petrovačko zvono, Dani Rusina Rijeka, Dravski valovi Osijek, Festival –Rusina –Svidnjik- Slovačka, Lemkivska vatra –Ždinja –Poljska, Užgorod –Ukrajina, Crvena ruža Ruski Krstur- Vojvodina itd.

VODITELJI DRUŠTVA: ZDENKO BURČAK, predsjednik

ZVONKO KOSTELNIK, voditelj

BROJ SUDIONIKA NA 47. ĐAKOVAČKIM VEZOVIMA: 45

38. KUD "KUŠEVAC"

MJESTO: KUŠEVAC

ŽUPANIJA: OSJEČKO-BARANJSKA

KUD "Kuševac" je osnovan 29. rujna 2007. godine.

U KUD-u djeluju sekcije: srednji i odrasli folklor, pjevačka, tamburaška i početnici tamburaši.

Odradili su brojne nastupe po Lijepoj našoj i više su puta bili u Bosni i Hercegovini.

Imaju svoju manifestaciju "Selo moje na brdašcu", koja se ove godine održala po šesti puta.

VODITELJ DRUŠTVA: JAKOB MANDIĆ

BROJ SUDIONIKA NA 47. ĐAKOVAČKIM VEZOVIMA: 40

39. KUD "LEDINA"

MJESTO: GAŠINCI

ŽUPANIJA: OSJEČKO-BARANJSKA

Društvo je osnovano 1997. godine na inicijativu nekolicine entuzijasta koji su željeli skupiti mladost iz sela i odvojiti ih od modernih poroka današnjice.

U svom radu njeguju tradicijske običaje Đakovštine. U Društvu djeluje 80-ak aktivnih članova koji su podjeljeni u pet skupina: mala, srednja i odrasla folklorna skupina te mlađa i starija tamburaška sekcija.

Nastupili su na smotrama diljem Lijepe naše, a mogu se pohvaliti i inozemnim nastupima (Republika Češka, dva puta Republika Makedonija, te više od deset nastupa širom BiH). Osim nastupa organiziraju i mnoga događanja u selu: pokladno jahanje, pinklbal, božićni koncert, a posebno su ponosni na organizaciju Kulturne manifestacije "Kolo na Ledini" koja se ove godine održala po 7. puta.

VODITELJ DRUŠTVA: IVANA DORUŠAK

BROJ SUDIONIKA NA 47. ĐAKOVAČKIM VEZOVIMA: 40

40. KUD "SKLAD"

MJESTO: ĐAKOVO

ŽUPANIJA: OSJEČKO-BARANJSKA

KUD "Sklad" ove godine obilježava 150-tu obljetnicu.

Osnovali su ga đakovački obrtnici pod pokroviteljstvom đakovačkog svećenstva.

Nakon mnogobrojnih uspona i padova danas KUD "Sklad" djeluje kao gradsko društvo u čijem sastavu djeluje: odrasla i dječja folklorna sekcija, tamburaši, ritmika, mažoretkinje, jazz-dance, a sve pod geslom: "Budimo pjesmom rodu svijest".

VODITELJ DRUŠTVA: ĐURO ŠERFEZI

BROJ SUDIONIKA NA 47. ĐAKOVAČKIM VEZOVIMA: 40

41. KUU "BEZDAN"

MJESTO: PIROVAC

ŽUPANIJA: ŠIBENSKO-KNINSKA

KUU "Bezdan" osnovan je 1984. godine u Pirovcu.

Udruga broji 30 članova koji su istinski zaljubljenici u rodno stvaralaštvo. Kroz ples, pjesmu i običaje Udruga čuva i njeguje kulturnu baštinu ne samo Pirovca već i Šibensko-kninske županije.

To ogromno kulturno blago prikazano je na mnogim pozornicama diljem Hrvatske.

VODITELJ DRUŠTVA: GORDANA BARIĆ

BROJ SUDIONIKA NA 47. ĐAKOVAČKIM VEZOVIMA: 25

42. KUD "SLAVKO KOLAR"

MJESTO: PALEŠNIK

ŽUPANIJA: BJELOVARSKO-BILOGORSKA

KUD "Slavko Kolar" njeguje izvorni folklor svoga kraja "Bijele Moslavine". Djeluje od 1980. godine.

Sudjeluje na raznim susretima folklornih društava diljem Lijepe naše, na "Vinkovačkim jesenima", "Đakovačkim vezovima", na snimanjima TV emisije "Lijepom našom". Gostovali su i van Domovine.

Domaćini su tradicionalnih "Večeri folklora".

VODITELJ DRUŠTVA: MARIJA ŠKREBLIN

BROJ SUDIONIKA NA 47. ĐAKOVAČKIM VEZOVIMA: 35

43. KUD "GORJANAC"

MJESTO: GORJANI

ŽUPANIJA: OSJEČKO-BARANJSKA

Društvo je osnovano 1966. godine s ciljem njegovanja i očuvanja pjesama, plesova i običaja gorjanskog kraja.

U ovih 47 godina postojanja i aktivnog djelovanja Društvo je ostvarilo niz zapaženih nastupa, kako kod kuće tako i u inozemstvu.

Sudionici su svih do sada održanih Đakovačkih vezova. U nekoliko navrata nastupili su na Vinkovačkim jesenima kao i na međunarodnoj smotri folklora u Zagrebu, kao i na ostalim smotrama diljem Lijepe naše (od Vukovara preko Zagreba do Dubrovnika).

U vrijeme bivše države nekoliko puta su gostovali u poljoprivrednoj emisiji TV Novog Sada "Znanje i imanje". Također su gostovali i u svim republikama bivše države.

Važno je napomenuti da je Društvo 1977. godine prvi puta gostovalo u SR Njemačkoj, kao prvo društvo koje je dobilo dozvolu napuštanja granica tadašnje Jugoslavije (nitko prije njih nije bio izvan granica tadašnje države). Iste godine Društvo odlazi na desetodnevnu turneju po Istri. Nakon te turneje u narednim godinama su uslijedila gostovanja u nekoliko navrata u Njemačkoj, Mađarskoj, Italiji, Poljskoj itd.

Nakon Domovinskog rata Društvo je nastavilo sa nastupima kako u Hrvatskoj tako i izvan nje.

Godine 2002. Marija Ilakovac je obnovila "Proljetni ophod Ljelja", koji se izvodio pred kraj 19. stoljeća, pa sve do kraja pedesetih godina 20. stoljeća. Prije Marije Ilakovac taj je običaj obnovila pokojna učiteljica Lucija Karalić.

Ponovno su uslijedila gostovanja u Njemačkoj, da bi 2008. godine s istim običajem gostovali u Tokiju (Japan), kao jedini predstavnici Europe.

Ubrzo nakon toga "Proljetni ophod ljelja" uvršten je na UNESCO-vu listu nematerijalne kulturne baštine.

Godine 2009. tamburaši gostuju u Italiji na međunarodnoj smotri uličnih zabavljača u Ferrari.

U 2010. i 2011. godini bilo je puno nastupa u Hrvatskoj, a 2012. osim nastupa u zemlji imali su i dvije međunarodne turneje: Beč (Austrija) u siječnju i Anseong (Južna Koreja) u listopadu.

U svom programu osim folklora imaju i crkvene pjesme, te redovito već nekoliko godina sviraju i pjevaju Božićne mise, Uskrsne mise, Duhovske mise te mise zahvalnice.

Društvo je snimilo dvije gramofonske ploče: 1977. i 1982. godine. Najnoviji tonski zapis snimljen je 2008. godine.

Organizatori su: Smotre folklora "Legenda o Ljeljama" (oko blagdana Duhova), "Proljetni ophod Ljelja" (na Duhove), "Večer uz..." (u studenom) te "Božićni koncert" (u prosincu).

VODITELJ DRUŠTVA: TOMICA IVANOVIĆ

BROJ SUDIONIKA NA 47. ĐAKOVAČKIM VEZOVIMA: 40

44. PRVA KANDŽIJAŠKA UDRUGA KRUŠEVICA 2010

MJESTO: KRUŠEVICA

ŽUPANIJA: BRODSKO-POSAVSKA

Prva kandžijaška udruga Kruševica 2010. jedina je i prva udruga ovakve vrste u Lijepoj našoj.

Cilj i svrha je promocija i spas od zaborava svinjarske kandžije i svih običaja vezanih uz istu.

VODITELJ DRUŠTVA: MIJO KOCIĆ

BROJ SUDIONIKA NA 47. ĐAKOVAČKIM VEZOVIMA: 25

45. KUD "ŠIROKOPOLJAC"

MJESTO: ŠIROKO POLJE

ŽUPANIJA: OSJEČKO-BARANJSKA

KUD "Širokopoljac" iz Širokog Polja osnovan je 1974.g.

Okuplja 50 starijih članova i 50 mlađih članova. Ova Udruga okuplja ljubitelje folklora djece, mladeži i starije uzrasti, njeguje folklornu baštinu Slavonije, odnosno cijele Hrvatske. Cilj KUD-a je kulturno umjetničko djelovanje na amaterskoj osnovi , koji će se amaterski baviti plesom, glazbom i pjevanjem.

U svom radu imaju određene sekcije: Folklorna odrasla sekcija, folklorna dječja sekcija(mala i srednja), pjevačka sekcija i tamburaška sekcija.

Važniji nastupi su: redovito Đakovački vezovi, Grab kod Sinja, Pitomača, Pleternica, Našice, Donji Miholjac, Ludbreg, Zaprešić, Sveta Nedjelja, Požega, Kaštel, Solin, Čitluk, Stolac, Domaljevac, Neum (BiH), Austrija, Prag (Češka), Lido di Jeselo – Venecija (Italija), Beograd, Sombor (Srbija), Budimpešta (Mađarska) i mnogi drugi.

Organizirali su dva humanitarna koncerta u Đakovu.

Organizatori su Međunarodne smotre izvornog folklora "Tebi pjevam polje moje zlatno" u Širokom Polju i Dječje smotre Grada Đakova u okviru SAKUD-a Grada Đakova.

Redovito sudjeluju na pokladnoj manifestaciji "Đakovački bušari".

VODITELJI DRUŠTVA: IVAN LONČAREVIĆ, predsjednik

DARIO BOLFEK, voditelj društva

BROJ SUDIONIKA NA 47. ĐAKOVAČKIM VEZOVIMA: 60

46. FOLKLORNO DRUŠTVO "OTOČAC" GPOU-a Otočac

MJESTO: OTOČAC

ŽUPANIJA: LIČKO-SENJSKA

Folklorno društvo "Otočac" iz Otočca djeluje već petnaest godina pri Gackom pučkom otvorenom učilištu Otočac. Društvo broji sedamdeset članova svih uzrasta. U Društvu djeluje tamburaška i dramska skupina.

Njeguju čakavski dijalekt, narodne običaje i plesove Gacke te drugih hrvatskih krajeva.

Uspješnost svog rada potvrdili su nizom nastupa u zemlji i u inozemstvu, a dokaz svoje uspješnosti potvrđuju mnogobrojnim priznanjima. Sudjelovali su na mnogim prigodnim manifestacijama i cjelovečernjim kulturnim programima , a bilježe i sudjelovanje na snimanju dokumentarnih filmova o tradicijskoj baštini, te u serijalu Lijepa naša.

Folklorno društvo Otočac snimilo je i nosač zvuka pod nazivom "Rijeko Gacko ti si naša dika".

Ove godine povodom petnaest godina postojanja društva pripremaju retrospekivu svojeg rada.

VODITELJI DRUŠTVA: DRAGICA ROGIĆ, umjetni- čki voditelj i koreograf

VERA DASOVIĆ, voditelj pjevanja

BROJ SUDIONIKA NA 47. ĐAKOVAČKIM VEZOVIMA: 35

47. KUD "RADINJE"

MJESTO: SIČE

ŽUPANIJA: BRODSKO-POSAVSKA

KUD "Radinje" iz Siča je osnovano 1988. godine.

Trenutačno broji 54 aktivnih te 30 podupirujućih članova. Djeluje u više skupina: dječja skupina, tamburaška skupina, pjevačka skupina i koreografirani folklor.

Osnivači su dječje smotre folklora pod nazivom: "Mi smo djeca vesela", te županijske smotre folklora pod nazivom: "Županija igra i pjeva".

Broje mnoga gostovanja unutar Hrvatske (Đakovački vezovi, Vinkovačke jeseni, Brodsko kolo itd.) i inozemstva.

Glavni su čuvari izvornih običaja, pjesme, kola, nošnji te govora sela Siča.

VODITELJ DRUŠTVA: IVICA ŠEBELIĆ

BROJ SUDIONIKA NA 47. ĐAKOVAČKIM VEZOVIMA: 40

48. KUD "SESVETE"

MJESTO: SESVETE

ŽUPANIJA: GRAD ZAGREB

KUD "Sesvete" osnovan je davne 1982. godine kao pjevačko društvo pod nazivom KUD umirovljenika Sesvete. Odlukom Skupštine društvo 2002. godine društvo mijenja naziv u KUD "Sesvete", pod kojim i danas djeluje.

Danas Društvo broji cca. 80 članova i djeluje u 4 sekcije (folklor-pomladak, folklor-odrasli, tamburaši i zbor).

Folklorna skupina odraslih osnovana je 2002. godine, a program Društva usmjeren je na njegovanje koreografiranih narodnih pjesama i plesova, prvenstveno Sesvetskog prigorja, Posavine, Zeline, Zagorja, Turopolja, ali i drugih krajeva Domovine.

U silnoj želji, da se tradicijska folklorna baština nastavi, 2006. godine osnovana je dječja folklorna skupina.

Svojim radom i trudom članovi svih sekcija Društva zabilježili su značajne rezultate. U želji da svoj rad što bolje prezentiraju nastoje se pojavljivati na svim značajnim manifestacijama u Zagrebu i šire.

Redovno organiziraju vlastite cjelovečernje i Božićne koncerte, pojavljuju se na Smotri folklornih amatera grada Zagreba, Smotrama glazbenih amatera, Smotri glazbenog stvaralaštva mladih i djece Hrvatske, Festivalu "Naše kolo veliko", Međunarodnom festivalu djece i mladih, Vinkovačkim jesenima. Bili su sudionici i "Čijala perja" u Lužanima kao i Festivala dječjeg folklora Hrvatske u Popovači.

Za dobar uspjeh svih sekcija Društva svakako su zaslužni voditelji koji ulažu veliki trud i nesebično prenose svoje znanje kako na plesače i pjevače tako i na tamburaše.

VODITELJ DRUŠTVA: SANJA SUBOTNIK

BROJ SUDIONIKA NA 47. ĐAKOVAČKIM VEZOVIMA: 50

49. KUD "PETŐFI SÁNDOR"

MJESTO: IVANOVCI ĐAKOVAČKI

ŽUPANIJA: OSJEČKO-BARANJSKA

KUD "Petőfi Sándor" Ivanovci mađarsko je kulturno-umjetničko društvo osnovano 1975. godine.

Broji više od 80 članova, trenutno ima 60-tak aktivnih plesača, ne samo podrijetlom Mađara, koji plešu u trima skupinama - dječjoj, srednjoj i odrasloj.

Svaka skupina radi sa svojim koreografom iz Republike Mađarske, koji s njima uvježbava plesove i napjeve iz svih krajeva Mađarske i Transilvanije. Svaki se ples izvodi u originalnoj nošnji.

Društvo raspolaže s devet kompleta različitih nošnji. Gosti su brojnih domaćih i inozemnih smotri.

VODITELJ DRUŠTVA: MAGDOLNA ALEKSA

BROJ SUDIONIKA NA 47. ĐAKOVAČKIM VEZOVIMA: 30

50. KUD "DRENJANCI"

MJESTO: DRENJE

ŽUPANIJA: OSJEČKO-BARANJSKA

Društvo je osnovano 1979. godine sa željom da se sačuva tradicija Drenjanštine, da se na mlade generacije prenosi sve ono vrijedno što se godinama stvaralo na ovom području.

Počeli su skromno, no danas Društvo broji 151 člana svrstanih u 3 folklorne grupe, 2 pjevačke grupe (muška i ženska) te grupe tamburaša.

Društvo je u svom trajanju sudjelovalo na velikom broju smotri širom Republike Hrvatske, a 5 puta su predstavljali Republiku Hrvatsku na međunarodnim smotrama te su 2001. godine osvojili GRAND PRIX u Češkoj.

VODITELJ DRUŠTVA: VIDA BLAŽEVIĆ

BROJ SUDIONIKA NA 47. ĐAKOVAČKIM VEZOVIMA: 35

51. PUHAČKI ORKESTAR DVD-a ĐAKOVO I PUHAČKI ORKESTAR DVD-a RETFALA OSIJEK

MJESTA: ĐAKOVO I OSIJEK

ŽUPANIJA: OSJEČKO-BARANJSKA

Puhački orkestar DVD-a Đakovo osnovalo je DVD Đakovo 1882. god. Prvi kapelnik bio je Josip Keller, iza njega Mijo Matajs stariji, a zatim do 1947. godine Hinko Šroubek. Poslije Drugog svjetskog rata kapelnik je Antun Šroubek do 1982. godine, iza njega Miroslav Kirhmajer do 1992. godine kada je za dirigenta doveden prof. Branko Meden, koji je vodio orkestar do 2002. godine kada se vraća Miroslav Kirhmajer sve do 2012. godine kada tu dužnost preuzima Tomislav Kruljac. Puhački orkestar od svog osnutka pa sve do danas, kroz razdoblja dva svjetska rata i Domovinskog rata radi bez prekida. Najveći uspjeh postiže od 1924. god.

do 1936. kada je bio najbrojniji. Orkestar je tada imao preko 100 glazbenika te nije bio isključivo puhački već simfonijski, a upošljavao je više profesionalnih glazbenika. Od poznatih nastupa treba istaknuti:- 1925. 1000. obljetnica Hrvatskog kraljevstva; 50. godišnjica Hrvatsko-Slavonske vatrogasne zajednice- 1929. – sudjeluje na proslavi zaslužnog radnika na polju vatrogastva u Hrvatskoj Mirka Kolarića u Zagrebu 1930. – sudjeluje na Sveslavenskom kongresu vatrogastva u Ljubljani, a iste godine gostuje i u Budimpešti- Od 1950. gostuje u: Varaždinu, Križevcima, Korčuli, Aranđelovcu (Srbija),Makarskoj, Šibeniku i mnogim drugim mjestima- 1994. – orkestar sudjeluje na otvaranju prve Skupštine Hrvatske VatrogasneZajednice. Sudjeluje na svim smotrama puhačkih orkestara Slavonije i Baranje, te na smotrama vatrogasnih orkestara RH. U Domovinskom ratu orkestar je nastupao na svim značajnijim manifestacijama, kao i na sahranama poginulih u Domovinskom ratu. Za sudjelovanje u Domovinskom ratu 14 članova orkestra nositelji su Spomenica Domovinskog rata. Za svoj rad orkestar je primio više priznanja i odlikovanja:- 1973. god. Orden zasluga za narod sa srebrnim zracima- 1986. god. Nagradu oslobođenja Grada Đakova- 1994. god. Povelju kulturno-prosvjetnog vijeća Sabora RH i niz drugih priznanja i odlikovanja. Danas orkestar broji 29 članova i 7 članova pričuve. Sudjeluje na svim gradskim i regionalnim manifestacijama.

Dobrovoljno vatrogasno društvo Retfala koje je osnovano 1890. godine ima i dugogodišnju tradiciju njegovanja puhačke glazbe. Pretpostavlja se da je i puhački orkestar osnovan iste godine jer se već na prvim dokumentima društva spominje voditelj glazbe. Orkestar radi sve do 1941.godine kada zbog rata prekidaju sa radom. Godine 1946. orkestar nastavlja sa radom. Zbog osipanja članova orkestra pokrenuto je nekoliko glazbenih škola u sklopu DVD-a iz kojih su došli i današnji članovi orkestra. Zbog domovinskog rata 1991.godine je došlo do još jednog kraćeg prekida u radu glazbe jer je većina glazbenika bila u nekoj od postrojbi Hrvatske vojske. Današnji orkestar broji petnaestak članova. Nastupi tijekom godine obuhvaćaju božićni koncert, budnice, nastupe za poklade, Cvjetnicu i bakljadu povodom proslave Dana domovinske zahvalnosti te nastupe na drugim proslavama u gradu.

VODITELJI DRUŠTVA: TOMISLAV KRULJAC, Đakovo

ŽELJKO BATRNEK, Osijek

BROJ SUDIONIKA NA 47. ĐAKOVAČKIM VEZOVIMA: 35

52. KUD "MATIJA GUBEC"

MJESTO: SLAVONSKI KOBAŠ

ŽUPANIJA: BRODSKO – POSAVSKA

KUD "Matija Gubec" iz Slavonskog Kobaša osnovano je prije 45 godina, točnije 1968. godine. Zbog iznimno značajnog geofizičkog položaja, ovo mjesto je kao graničarski kraj, imalo burnu povijest kroz koju su njegovi žitelji prolazili i znalački čuvali bogato kulturno naslijeđe i tradicionalne vrijednosti.

Postojanost raznih društava, pjevačkih zborova, dramskih sekcija, čitaonice, glazbenika, zborovođa i likovnih umjetnika godinama je promovirala ljepotu i hranila dušu običnih ljudi umjetnošću koja je izvirala iz njih samih. Zbog toga su nastavili u budućnosti djelovati kao društvo koje zna cijeniti i promicati sve naslijeđeno.

Glavni nosioci programa su folklorni ansambl (stariji i dječji), tamburaški sastav, tamburaški orkestar i folklorni pjevački zbor. Plesali su, svirali i pjevali na svim važnijim smotrama i festivalima diljem naše Domovine a nerijetko i na pozornicama u inozemstvu. Svakako da svojom djelatnošću sudjeluju u svim kulturnim događajima u svom mjestu a veseli ih što su već 25 godina organizatori Smotre tamburaških sastava Brodsko-posavske županije.

Osim aktivnosti vezanih za folklor, često su nosioci etnografskih izložbi a prepoznatljivi su po raznolikošću i ljepoti njihovih narodnih nošnji

Posebnu pozornost posvećuju edukaciji podmlatka što je zalog budućnosti njihove Udruge.

VODITELJ DRUŠTVA: ANTUN BAĆO

BROJ SUDIONIKA NA 47. ĐAKOVAČKIM VEZOVIMA: 40

53. KUD "ŠOKADIJA"

MJESTO: BUDROVCI

ŽUPANIJA: OSJEČKO-BARANJSKA

Kulturno-umjetničko društvo "Šokadija" Budrovci postoji i djeluje od 1983. godine.

Sudionik je svih važnijih folklornih smotri i manifestacija u Hrvatskoj (državna smotra folklora u Metkoviću, Međunarodna smotra u Zagrebu, "Đakovački vezovi", "Vinkovačke jeseni", "Brodsko kolo", "Baranjski bećarac" i druge), a razvija i međunarodnu suradnju te surađuje s društvima iz Austrije, Mađarske, Njemačke, Vojvodine i Makedonije.

Društvo je domaćin folklorne manifestacije "U Budrovci, na Nedilju bilu" koja se održava svake godine na Mladi Uskrs, a u okviru folklornoga programa održava se i smotra pučkoga crkvenog pjevanja. Organizator je i dječje folklorne manifestacije pod nazivom "Rubina zlatne jeseni" koja se održava svake godine u rujnu.

U Društvu djeluje dječja, srednja i folklorna skupina odraslih, tamburaški sastav i tamburaška škola te pjevačka skupina. Dječje skupine su nastupale u programima "Đakovačkih vezova", "Brodskog kola", "Vinkovačkih jeseni" te u Satnici Đakovačkoj, Piškorevcima, Vođincima, Beničancima, Donjem Miholjcu i drugdje.

Rad Društva je prezentiran u sredstvima javnog priopćivanja, odnosno na web stranici http://web.comhem.se/budrovci.

VODITELJ DRUŠTVA: ANICA LEKIĆ

BROJ SUDIONIKA NA 47. ĐAKOVAČKIM VEZOVIMA: 48

54. MATIČNI KLUB "HRVATSKI OVČAR"

MJESTO: ĐAKOVO

ŽUPANIJA: OSJEČKO-BARANJSKA

Matični klub "Hrvatski ovčar" Đakovo djeluje već preko 20 godina (od 1992.).

Prošle godine obilježili su dvadeset godina rada, i sa ponosom mogu reći da su uspjeli sačuvati ovu pasminu i proširiti je.

Uzgoj preko 1000 štenaca u ovim teškim vremenima nije mala stvar. Promovirajući ovu pasminu i ove godine učestvovali su na Svjetskoj izložbi u Budimpešti, odakle su njihovi ljubimci ponovno donijeli svjetska odličja.

Da ovi psi predstavljaju nacionalno i kulturno blago, prepoznali su i drugi, a posebno im je čast što ih mogu predstaviti ovdje u koljevci pasmine u Đakovu na Đakovačkim vezovima.

VODITELJ DRUŠTVA: NIKOLA KLEMEN

BROJ SUDIONIKA NA 47. ĐAKOVAČKIM VEZOVIMA: 15

55. KUD "IVAN FILIPOVIĆ"

MJESTO: VELIKA KOPANICA

ŽUPANIJA: BRODSKO-POSAVSKA

Društvo je osnovano 1901. godine i jedno je od najstarijih društava u Hrvatskoj.

Njeguju izvorne pjesme i plesove svog kraja.

Organizatori su smotre starog običaja "Vidit' će se na Sv. Iliju koja cura ima đuvegiju".

Društvo broji preko 100 aktivnih članova u folklornoj, dječjoj, muškoj pjevačkoj i tamburaškoj sekciji.

VODITELJ DRUŠTVA: JADRANKA PETRIK

BROJ SUDIONIKA NA 47. ĐAKOVAČKIM VEZOVIMA: 50

56. SKUD "BRAĆE BANAS"

MJESTO: JOSIPOVAC PUNITOVAČKI

ŽUPANIJA: OSJEČKO-BARANJSKA

Društvo je osnovano 1967. godine usporedno s uteme- ljenjem Đakovačkih vezova i kontinuirano djeluje do danas, u posljednjih 20 godina, pod okriljem "Matice slovačke Josipovac".

U radu SKUD-a djeluju tri skupine; mlađa i starija dječja skupina koja je najbrojnija s 50-tak članova; odrasla plesna skupina te pjevačka i tamburaška. Orijentirani su u njegovanju tradicija koje su razvili u vlastitoj, ovdašnjoj sredini ali i tradicija iz Slovačke, naročito područja Kysuca odakle josipovčani vuku svoje podrijetlo.

VODITELJ DRUŠTVA: MARIJAN BATOREK

BROJ SUDIONIKA NA 47. ĐAKOVAČKIM VEZOVIMA: 25

**Izvor: Prijavnice za 47. Đakovačke vezove pristigle do 17. lipnja 2013. godine .*